SÜDDÎ TEFSİRİ

Tefsîrü's-Süddî el-Kebîr

تفسير السدي الكبير

4

للإمام أبي محمد إسماعيل بن عبد الرحمن السدي الكبير

SÜDDÎ

Ebû Muhammed İsmâîl b. Abdirrahmân

beka

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

SÜDDÎ TEFSİRİ

TEFSÎRÜ'S-SÜDDÎ EL-KEBÎR

4. CİLT

ŞUARÂ - ZUHRUF

KİTABIN ADI & YAZARI
SÜDDÎ TEFSİRİ
TEFSÎRÜ'S-SÜDDÎ EL-KEBÎR
EBÛ MUHAMMED İSMÂİL B. ABDİRRAHMÂN B. EBÎ KERÎME
EL-A'VER ES-SÜDDÎ EL-KEBÎR EL-KÛFÎ

TAHKİK VE TA'LİK
Dr. Muhammed Atâ YÛSUF

TERCÜME
Murat KARAÇİZMELİ

EDİTÖR
Doç. Dr. Avnullah Enes ATEŞ

HADİSLERİN ARAPÇA METİNLERİ
Prof. Dr. Muhittin DÜZENLİ

TASHİH
Hale MENAL

SON OKUMA
Vahit METİN

İÇ & KAPAK TASARIM
A. Azzam ÖZEL

ISBN
978-625-6145-80-1 (Tk) 978-625-6145-84-9 (4.c)

MATBAA
Step Ajans Matbaa Ltd. Şti.
Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar/İstanbul Telefon: 0212 446 88 46
Matbaa Sertifika No: 45522

ŞABAN - 1446 / ŞUBAT - 2025
1. BASKI

beka

Ziya Gökalp Mahallesi, Abdullah Paşa Caddesi, No:28
Başakşehir/İstanbul
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90 40
WhatsApp Hattı: 0212 909 80 86
Web: www.bekakitap.com Eposta: bekayay@hotmail.com
Yayıncılık Sertifika No: 50128

SÜDDÎ EL-KEBÎR

SÜDDÎ TEFSİRİ

TEFSÎRÜ'S-SÜDDÎ EL-KEBÎR

TERCÜME
Murat KARAÇİZMELİ

HADİSLERİN ARAPÇALARI
Prof. Dr. Muhittin DÜZENLİ

beka

26. ŞUARÂ SÛRESİ

Şuarâ 1-2:

طٰسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾

"Tâ, Sîn, Mîm. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir." (1-2)

Şuarâ 3:

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

"(Rasûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın!" (3)

Şuarâ 4:

إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴿٤﴾

"Biz dilesek, onlara gökten bir mûcize indiririz de ona boyun eğmek zorunda kalırlar." (4)

Şuarâ 5:

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾

"Rahmân'dan kendilerine gelen her yeni öğütten mutlaka yüz çevirirler." (5)

Şuarâ 6:

فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦﴾

"Onlar (Allah'ın âyetlerini) yalanladılar, fakat alay edegeldikleri şeylerin haberleri başlarına gelecek." (6)

Şuarâ 7:

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾

"Yeryüzüne bakmazlar mı, orada her türden nice güzel ve yararlı bitkiler bitirdik." (7)

Şuarâ 8:

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

"Şüphesiz bunlarda (Allah'ın varlığına) bir delil vardır, ama onların çoğu inanmamaktadırlar." (8)

Şuarâ 9:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, elbette mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir." (9)

Şuarâ 10:

وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

"Hani, Rabbin Mûsâ'ya, 'Zalimler topluluğuna git' diye seslenmişti!" (10)

[حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ، ثنا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فَأَقْبَلَ مُوسَى إِلَى أَهْلِهِ فَسَارَ بِهِمْ نَحْوَ مِصْرَ حَتَّى أَتَاهَا لَيْلا فَتَضَيَّفَ عَلَى أُمِّهِ وَهُوَ لَا يَعْرِفُهُمْ فِي لَيْلَةٍ كَانُوا يَأْكُلُونَ فِيهَا الطُّفْشِيلَ فَنَزَلَ فِي جَانِبِ الدَّارِ فَجَاءَ هَارُونُ فَلَمَّا أَبْصَرَ ضَيْفَهُ سَأَلَ عَنْهُ أُمَّهُ فَأَخْبَرَتْهُ أَنَّهُ ضَيْفٌ فَدَعَاهُ فَأَكَلَ مَعَهُ فَلَمَّا قَعَدَا تَحَدَّثَا فَسَأَلَهُ هَارُونُ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا مُوسَى فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ إِلَى صَاحِبِهِ فاعتنقه فَلَمَّا أَن تعارفا قَالَ لَهُ مُوسَى: يَا هرون انْطلق بِي إِلَى فِرْعَوْن فَإِن الله قد أرسلنَا إِلَيْهِ قَالَ هرون: سمعا وَطَاعَة فَقَامَتْ أمهما فصاحت وَقَالَت: أنشدكما بِاللَّه أَن لَا تذهبا الى فِرْعَوْن فيقتلكما فأبيا فَانْطَلَقَا إِلَيْهِ لَيْلًا فَأتيَا الْبَاب فضرباه فَفَزِعَ فِرْعَوْن وفزع البواب فَقَالَ فِرْعَوْن: من هَذَا الَّذِي يضْرب ببابي هَذِه السَّاعَة فَأَشْرَف عَلَيْهِمَا البواب فكلمهما فَقَالَ لَهُ مُوسَى: {إِنَّا رَسُول رب الْعَالمين} فَفَزِعَ البواب فَأتى فِرْعَوْن فَأخْبرهُ فَقَالَ: إِن هَهُنَا إِنْسَانا مَجْنُونا يزْعم أَنه رَسُول رب الْعَالمين فَقَالَ: أدخلهُ فَدخل فَقَالَ: إِنَّه رَسُول رب الْعَالمين {قَالَ فِرْعَوْن وَمَا رب الْعَالمين} قَالَ: {رَبنَا الَّذِي أعْطى كل شَيْء خلقه ثمَّ هدى} طه الْآيَة ٥٠

1510- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu seslenme Tûr Dağı'nın sağ tarafından yapılmıştır. Mûsâ on yıl çobanlıktan sonra ailesini alarak Mısır'a doğru yola çıktı. Sonra gece vakti girince hiç tanımadığı, yemek yemekte olan bir topluluğa misafir oldu. Evin bir odasına çekildikten sonra kardeşi Hârûn geldi. Evdekileri görünce onların kim olduğunu sordu. Annesi onların misafir olduklarını söyledi. Sonra hem annesi hem de Hârûn onları yemek yemeye çağırdı. Yemekten sonra birlikte oturdular. Hârûn:

'Sen kimsin necisin?' dedi. Mûsâ:

'Ben Mûsâ'yım!' dedi. Sonra kalkıp birbirlerine sarıldılar. Konuşup iyice hasret giderdikten sonra aralarında şu konuşma geçti. Mûsâ:

'Allah beni peygamber olarak Firavun'a gönderdi. Gel beraber gidelim' dedi. Hârûn:

'Başım gözüm üstüne!' dedi. Anneleri onlara engel olup şöyle dedi:

'Allah rızası için, onun yanına gitmeyin, kesinlikle sizi öldürür.' Onlar annelerini dinlemeyip geceleyin yola çıkıp bir müddet sonra sarayın kapısına vardılar. Kapıyı çaldıklarında hem Firavun hem kapıcısı korktu. Firavun:

'Gecenin bu saatinde benim kapımı kim çalıyor?' dedi. Sonra kapıcı yukarıdan onlara baktı ve kim olduklarını sordu. Mûsâ:

﴿إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ***'Biz âlemlerin Rabbinin elçisiyiz!'*** dedi.[1] Kapıcı korktu ve gidip Firavun'a şöyle dedi:

'Kapıda kendisinin âlemlerin Rabbinin elçisi olduğunu iddia eden deli birisi var!' Firavun onları içeri almasını söyledi. Kapıcı onları içeri aldı. Mûsâ ve Hârûn:

﴿إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ***'Biz âlemlerin Rabbinin elçisiyiz!'*** dediler. Firavun:

﴿وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ ***'Âlemlerin Rabbi ne oluyor?'*** dedi. Mûsâ:

﴿الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ ***'Rabbimiz, her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir'***[2] dedi."

Şuarâ 11:

قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾

"Firavun'un kavmine (git,) başlarına geleceklerden hâlâ korkmuyorlar mı?" (11)

Şuarâ 12-14:

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي
فَأَرْسِلْ إِلَى هَارُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾

"Mûsâ, şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Muhakkak ki ben, beni yalanlamalarından korkuyorum. Göğsüm daralır. Akıcı konuşamam. Onun için,

1 Şuarâ, 26/16.
2 Tâhâ, 20/50; Suyûtî, 5/83; Âlûsî, 6/186. Âlûsî bu rivâyet için şöyle demiştir: "Bu rivâyetin doğru olup olmadığını ancak Allah bilir."

Hârûn'a da peygamberlik ver (ve onu bana yardımcı yap). Bir de onlara karşı ben suçlu durumundayım. Bu yüzden onların beni öldürmelerinden korkarım.'" (12-14)

Şuarâ 15-17:

قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٧﴾

"Allah dedi ki: 'Hayır, korkma! Mûcizelerimizle gidin. Çünkü biz sizinle beraberiz, (her şeyi) işitmekteyiz. Firavun'a gidin ve 'Şüphesiz biz âlemlerin Rabbinin elçisiyiz, İsrâiloğullarını bizimle beraber gönder' deyin.'" (15-17)

Şuarâ 18:

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾

"Firavun, şöyle dedi: 'Seni biz küçük bir çocuk olarak alıp aramızda büyütmedik mi? Sen ömrünün nice yıllarını aramızda geçirdin.'" (18)

Şuarâ 19:

وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

"Sonunda o yaptığın (kötü) işi de yaptın. Sen nankörün birisin!" (19)

1. Firavun'un Mûsâ'ya Küfür İthamı

[حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ: « {وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ} [الشعراء: ١٩] يَعْنِي عَلَى دِينِنَا هَذَا الَّذِي تَعِيبُ»

1511- Taberî; Mûsâ b. Hârûn → Amr b. Hammâd → Esbât kanalı ile yaptığı rivâyette Süddî'nin şöyle dediğini nakleder: "Firavun, 'Sen şu anki dinimizi ayıplamak sureti ile nankörlerden oldun' demek istedi."[3]

Şuarâ 20:

قَالَ فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾

"Mûsâ, şöyle dedi: 'Ben onu, o vakit kendimi kaybetmiş bir halde iken (istemeyerek) yaptım.'" (20)

Şuarâ 21:

فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾

"Sizden korktuğum için de hemen aranızdan kaçtım. Derken, Rabbim bana hüküm ve hikmet bahşetti de beni peygamberlerden kıldı." (21)

Şuarâ 22:

وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٢﴾

"Senin başıma kaktığın bu nimet (gerçekte) İsrâiloğullarını köleleştirmen(in neticesi)dir." (22)

1. Mûsâ'nın Firavun'u Başa Kakmakla Suçlaması

[حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ: « {وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ} [الشعراء: ٢٢] وَرَبَّيْتَنِي قَبْلُ وَلِيدًا»

1512- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Bebek iken beni büyütüp yetiştirmeyi başıma kakıyorsun, fakat bunun sebebi İsrâiloğullarını köleleştirmendir."[4]

---

3 Taberî, 19/38; Kurtubî, 6/4811; Âlûsî, 6/188.

4 Taberî, 19/38; Kurtubî, 6/4711; Âlûsî, 6/188.

Şuarâ 23:

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾

"Firavun, 'Âlemlerin Rabbi de nedir?' dedi." (23)

Şuarâ 24:

قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٢٤﴾

"Mûsâ, 'O, göklerin ve yerin ve her ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. Eğer gerçekten inanırsanız bu böyledir.' dedi" (24)

Şuarâ 25:

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾

"(Firavun) etrafında bulunanlara, 'İşitiyor musunuz?' dedi." (25)

Şuarâ 26:

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾

"Mûsâ, 'O, sizin de Rabbiniz, geçmiş atalarınızın da Rabbidir' dedi." (26)

Şuarâ 27:

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾

"Firavun, 'Bu size gönderilen peygamberiniz, şüphesiz delidir' dedi." (27)

Şuarâ 28:

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

"Mûsâ, 'O, doğunun da batının da ve ikisi arasındaki her şeyin de Rabbidir. Eğer düşünüyorsanız bu böyledir' dedi." (28)

Şuarâ 29:

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾

"Firavun, 'Eğer benden başka bir ilâh edinirsen, andolsun seni zindana atılanlardan ederim.'" (29)

Şuarâ 30:

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾

"Mûsâ, 'Sana apaçık bir delil getirmiş olsam da mı?' dedi." (30)

Şuarâ 31:

قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾

"Firavun, 'Doğru söyleyenlerden isen haydi, getir onu,' dedi." (31)

Şuarâ 32:

فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٢﴾

"Bunun üzerine Mûsâ, asasını attı, bir de ne görsünler, asa açıkça kocaman bir yılan olmuş." (32)

Şuarâ 33:

وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾

"Elini koynundan çıkardı, bir de ne görsünler, bakanlara bembeyaz olmuş." (33)

Şuarâ 34-35:

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَنْ
يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

"Firavun, çevresindeki ileri gelenlere, 'Şüphesiz bu, bilgin bir sihirbazdır, yaptığı sihirle sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne buyurursunuz?' dedi." (34-35)

Şuarâ 36-37:

قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ
﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

"Dediler ki: 'Onu ve kardeşini alıkoy. Şehirlere de toplayıcı adamlar gönder. Sana bütün usta sihirbazları getirsinler.'" (36-37)

Şuarâ 38-39:

فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

"Böylece sihirbazlar, belli bir günün belirlenen bir vaktinde bir araya getirildiler. İnsanlara da 'Siz de toplanır mısınız?' denildi." (38-39)

Şuarâ 40:

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾

"'Umarız, üstün gelirlerse sihirbazlara uyarız' (dediler.)" (40)

Şuarâ 41:

فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾

"Sihirbazlar gelince, Firavun'a, 'Eğer biz üstün gelirsek, gerçekten bize bir mükâfat var mı?' dediler." (41)

Şuarâ 42:

قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

"Firavun, 'Evet, hem o takdirde mutlaka bana yakın kimselerden olacaksınız' dedi." (42)

Şuarâ 43:

قَالَ لَهُمْ مُوسَى أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾

"Mûsâ onlara, 'Hadi, ortaya atacağınız şeyi atın' dedi." (43)

Şuarâ 44:

فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾

"Bunun üzerine onlar iplerini ve değneklerini attılar ve 'Firavun'un gücüyle elbette bizler üstün geleceğiz' dediler." (44)

Şuarâ 45:

فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾

"Mûsâ da asasını attı. Bir de ne görsünler, asa onların düzdükleri sihir takımlarını yutuyor." (45)

Şuarâ 46-48:

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾

"Bunun üzerine sihirbazlar derhal secdeye kapandılar. 'Âlemlerin Rabbine inandık' dediler. 'Mûsâ'nın ve Hârûn'un Rabbine.'" (46-48)

Şuarâ 49:

قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾

"Firavun, 'Ben size izin vermeden ona inandınız ha? Mutlaka o, size sihri öğreten büyüğünüzdür. Yakında bilip göreceksiniz siz! Andolsun, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve hepinizi asacağım' dedi." (49)

Şuarâ 50-51:

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾

"Sihirbazlar şöyle dediler: 'Zararı yok, mutlaka Rabbimize döneceğiz. (Burada) ilk inananlar biz olduğumuz için şüphesiz Rabbimizin, hatalarımızı bağışlayacağını umuyoruz.'" (50-51)

Şuarâ 52-53:

وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾

"Biz Mûsâ'ya, 'Kullarımı geceleyin yola çıkar, muhakkak ki takip edileceksiniz' diye vahyettik. Firavun da şehirlere (asker) toplayıcılar gönderdi." (52-53)

Şuarâ 54:

إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾

"Esasen bunlar, sayıları az, bölük pörçük bir topluluktur." (54)

1. Âyette Kastedilen Kimlerdir?

حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: « {إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ} [الشعراء: ٥٤] يَعْنِي بَنِي إِسْرَائِيلَ»

1513- Süddî, âyette geçen topluluktan maksadın İsrâiloğulları olduğunu söylemiştir.[5]

Şuarâ 55:

وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾

"Şüphesiz onlar bize öfke duyuyorlar." (55)

Şuarâ 56:

وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ ﴿٥٦﴾

"Biz ise uyanık ve tedbirli bir topluluğuz." (56)

1. Tedbirli Olmalarıyla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: « {وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ} [الشعراء: ٥٦] يَقُولُ: حَذِرْنَا، قَالَ: جَمَعْنَا أَمْرَنَا »

1514- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Biz tedbir aldık ve işimizi topladık, anlamındadır."[6]

---

5 Taberî, 19/43; Âlûsî, 6/197.
6 Taberî, 19/44.

Şuarâ 57-59:

فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾

"Biz de Firavun'un kavmini bahçelerden, pınar başlarından, servetlerden ve iyi bir konumdan çıkardık. İşte böyle yaptık ve onlara, İsrâiloğullarını mirasçı kıldık." (57-59)

Şuarâ 60:

فَأَتْبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾

"(Firavun ve adamları) gün doğarken onları takibe koyuldular." (60)

1. ﴿مُشْرِقِينَ﴾ "müşrikîne" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ:: فَأَتْبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ أَتْبَعَ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ مُوسَى حِينَ أَشْرَقَتِ الأَرْضُ

1515- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Firavun ve adamları gün doğarken onları takibe koyuldular."[7]

Şuarâ 61:

فَلَمَّا تَرَاءَى الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾

"İki topluluk birbirini görünce Mûsâ'nın arkadaşları, 'Eyvah yakalandık' dediler." (61)

7 Kurtubî, 6/4821; Âlûsî, 5/199.

Şuarâ 62:

قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾

"Mûsâ, 'Hayır! Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir'dedi." (62)

Şuarâ 63:

فَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ
فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾

"Bunun üzerine Mûsâ'ya, 'Asan ile denize vur' diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibiydi." (63)

Şuarâ 64-68:

وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ الْآخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ
﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

"Ötekileri de oraya yaklaştırdık. Mûsâ'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık. Sonra ötekileri suda boğduk. Bunda şüphesiz bir ibret vardır. Ama pek çokları iman etmiş değillerdi. Şüphesiz ki senin Rabbin elbette mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir." (64-68)

Şuarâ 69-70:

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾

"Ey Muhammed! Onlara İbrâhim'in haberini de oku. Hani, o, babasına ve kavmine, 'Neye tapıyorsunuz?' demişti." (69-70)

Şuarâ 71:

قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ ﴿٧١﴾

"'Putlara tapıyoruz ve onlara tapmaya devam edeceğiz' demişlerdi." (71)

Şuarâ 72-73:

قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾

"İbrâhim, dedi ki: 'Onlara yalvardığınızda sizi işitiyorlar mı? Yahut size fayda veya zararları dokunur mu?'" (72-73)

Şuarâ 74:

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾

"'Hayır, ama biz babalarımızı böyle yaparken bulduk' dediler." (74)

Şuarâ 75-76:

قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمُ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾

"İbrâhim, şöyle dedi: 'Sizin ve geçmiş atalarınızın taptığı şeyleri gördünüz mü?'" (75-76)

Şuarâ 77:

فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾

"Şüphesiz onlar benim düşmanımdır. Ancak âlemlerin Rabbi olan Allah, dostumdur." (77)

Şuarâ 78-82:

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾

"O, beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir. O, bana yediren ve içirendir. Hastalandığımda da O bana şifa verir. O, benim canımı alacak ve sonra diriltecek olandır. O, hesap gününde, hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur." (78-82)

Şuarâ 83-89:

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

"Ey Rabbim! Bana bir hikmet bahşet ve beni sâlih kimseler arasına kat. Sonra gelecekler arasında beni doğrulukla anılanlardan kıl. Beni Naîm Cenneti'nin vârislerinden eyle. Babamı da bağışla. Çünkü o gerçekten yolunu şaşıranlardandır. (Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (83-89)

Şuarâ 90:

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾

"Cennet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yaklaştırılacak." (90)

Şuarâ 91-93:

وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾

"Cehennem de azgınlara gösterilecek ve onlara, 'Allah'ı bırakıp da tapmakta olduklarınız nerede? Size yardım ediyorlar mı veya kendilerini kurtarabiliyorlar mı?' denilecek." (91-93)

Şuarâ 94-95:

فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾

"Artık onlar ve o azgınlar ile İblîs'in askerleri hepsi birden tepetaklak oraya atılırlar." (94-95)

1. Cehenneme Tepetaklak Girecek Olanlar

وَأَخْرَجَ الْفِرْيَابِيُّ وَابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ {فَكُبْكِبُوا فِيهَا} قَالَ: فِي النَّارِ {هُمْ} قَالَ: الْآلِهَةِ {وَالْغَاوُونَ} قَالَ: مُشْرِكُو قُرَيْشٍ {وَجُنُودُ إِبْلِيسَ} قَالَ: ذُرِّيَّةُ إِبْلِيسَ وَمَنْ وَلَدَ

1516- Firyâbî ve İbn Ebî Hâtim, Süddî'nin şöyle dediğini tahriç etmişlerdir: "Onlarla kastedilen ilâhlarıdır ve bu ilâhlar cehennemde olacaklardır. Azgınlar ise Kureyş'in Allah'a ortak koştuğu putlarıdır. İblîs'in askerleriyle İblîs'in soyu ve çocuklarıdır."[8]

Şuarâ 96-98:

قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾

"Orada onlar taptıklarıyla çekişerek şöyle derler: 'Allah'a andolsun! Biz gerçekten apaçık bir sapıklık içindeymişiz. Çünkü sizi, âlemlerin Rabbi ile bir tutuyorduk.'" (96-98)

8 Kurtubî, 6/4832; Suyûtî, 5/90; Âlûsî, 5/213.

Şuarâ 99:

﴿وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾﴾

"Bizi ancak mücrimler saptırdı." (99)

1. Mücrimlerle Kastedilen

أَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ {وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ} يَقُولُ: الْأَوَّلُونَ الَّذِينَ كَانُوا قَبْلَنَا اقْتَدَيْنَا بِهِمْ فَضَلَلْنَا

1517- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bizi saptıranlar, yolundan gittiğimiz önceki dönemlerin suçlularıdır. Onlara uyduğumuz için saptık."[9]

Şuarâ 100-102:

﴿فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾
فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾﴾

"İşte bu yüzden bizim şefaatçilerimiz yok. Candan bir dostumuz da yok. Keşke (dünyaya) bir dönüşümüz olsa da inananlardan olsak." (100-102)

Şuarâ 103:

﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾﴾

"Elbet bunda bir ibret vardır. Onların çoğu iman etmiş değillerdi." (103)

Şuarâ 104:

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, mutlak güç sahibi olandır, çok merhametli olandır." (104)

---

9 Suyûtî, 5/91; Âlûsî, 6/214.

Şuarâ 105:

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾

"Nûh'un kavmi de Peygamberleri yalanladı." (105)

Şuarâ 106-110:

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾

"Hani, kardeşleri Nûh, onlara şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir. O halde, Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!'" (106-110)

Şuarâ 111:

قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

"Dediler ki: 'Sana hep aşağılık kimseler uymuş iken, biz hiç sana inanır mıyız?'" (111)

Şuarâ 112-115:

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَى رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١١٥﴾

"Nûh, şöyle dedi: 'Onların yaptıklarına dair benim ne bilgim olabilir? Onların hesaplarını görmek ancak Rabbime aittir. Bir anlayabilseniz! Ben inananları kovacak değilim. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.'" (112-115)

Şuarâ 116:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾

"Dediler ki: 'Ey Nûh! (Bu işten) vazgeçmezsen mutlaka taşlananlardan olacaksın!'" (116)

1. Taşlananlardan Olmakla Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنْ السُّدِّيِّ أَنَّ الْمَعْنَى مِنَ الْمُشْتُومِينَ

1518- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Sövülen ve hakaret edilenlerden olacaksın, anlamındadır."[10]

Şuarâ 117-118:

قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

"Nûh, şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Kavmim beni yalanladı. "Artık onlarla benim aramda sen hükmet. Beni ve benimle birlikte olan mü'minleri kurtar.'" (117-118)

Şuarâ 119-122:

فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾

"Derken biz onu ve beraberindekileri dolu geminin içinde (taşıyıp) kurtardık. Sonra da geride kalanları suda boğduk. Şüphesiz bunda bir ibret vardır. Onların çoğu ise iman etmiş değillerdir. Şüphesiz senin Rabbin mutlak güç sahibi olandır, çok merhametli olandır." (119-122)

10 Kurtubî, 6/4837; Âlûsî, 6/217.

Şuarâ 123:

كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

"Âd kavmi de peygamberleri yalanladı." (123)

Şuarâ 124-127:

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ
أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾

"Hani, kardeşleri Hûd onlara şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Şüphesiz ben, size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.'" (124-127)

Şuarâ 128-129:

اَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ اٰيَةً تَعْبَثُونَۙ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾

"Siz her yüksek yere koca bir bina kurup, boş şeyle mi uğraşırsınız? Temelli kalacağınızı umarak sağlam yapılar mı edinirsiniz?" (128-129)

1. ﴿رِيعٍ﴾ "rî'in" ve ﴿مَصَانِعَ﴾ "mesâni'a" İfadeleri

[حَدَّثَنَا إسماعيل بن الْحَارِثِ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، عَنْ شَرِيكٍ،] عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الرِّيعُ الطَّرِيقُ

1519- Kurtubî'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Âyette geçen ﴿رِيعٍ﴾ ***'rî'in'*** ifadesi yol demektir. ﴿مَصَانِعَ﴾ ***'mesâni'a'*** ifadesi ise güvercin burçlarıdır."[11]

11 Kurtubî, 6/4838, 4839.

Şuarâ 130-131:

وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾

"Tutup yakaladığınız zaman zorbaca yakalarsınız. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin." (130-131)

Şuarâ 132-135:

وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾
وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾

"Bildiğiniz her şeyi size veren, size hayvanlar, oğullar, bahçeler ve pınarlar veren Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü ben, sizin adınıza büyük bir günün azabından korkuyorum." (132-135)

Şuarâ 136-138:

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ إِنْ
هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

"Dediler ki: 'Sen ister öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bize göre birdir. Bu, öncekilerin geleneklerinden başka bir şey değildir. Biz azaba uğratılacak da değiliz.'" (136-138)

Şuarâ 139:

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

"Böylece onu yalancılıkla suçladılar; biz de kendilerini helâk ettik. Doğrusu bunda büyük bir ibret vardır; ama çokları iman etmezler." (139)

Şuarâ 140:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, mutlak güç sahibi ve çok merhametli olandır." (140)

Şuarâ 141:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾

"Semûd kavmi de Peygamberleri yalanladı." (141)

Şuarâ 142-145:

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ
أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾

"Hani, kardeşleri Sâlih onlara şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin! Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.'" (142-145)

Şuarâ 146-149:

أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ
وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾

"Siz buradaki bahçelerde, pınar başlarında, ekinlerde, meyveleri olgunlaşmış hurmalıklarda güven içinde bırakılacak mısınız? Bir de dağlardan ustalıkla evler yontuyorsunuz." (146-149)

Şuarâ 150-152:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾
الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾

"Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Yeryüzünde ıslaha çalışmayıp fesat çıkaran haddi aşmışların emrine itaat etmeyin." (150-152)

Şuarâ 153-154:

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾

"Dediler ki: 'Sen ancak büyülenmişlerdensin. Sen de ancak bizim gibi bir beşersin. Eğer doğru söyleyenlerden isen haydi bize bir mûcize getir.'" (153-154)

Şuarâ 155-156:

قَالَ هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا
تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾

"Sâlih, şöyle dedi: 'İşte bir dişi deve! Onun (belli bir gün) su içme hakkı var, sizin de belli bir gün su içme hakkınız vardır.'" (155-156)

Şuarâ 157-158:

فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾

"Derken onu kestiler, fakat pişman oldular. Böylece onları azap yakaladı. Şüphesiz bunda bir ibret vardır. Onların çoğu ise iman etmiş değillerdir." (157-158)

Şuarâ 159:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, mutlak güç sahibi ve çok merhametli olandır." (159)

Şuarâ 160:

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾

"Lût'un kavmi de peygamberleri yalanladı." (160)

Şuarâ 161:

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ
أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾

"Hani, kardeşleri Lût onlara şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (161-164)

Şuarâ 165-166:

أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ
رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾

"Rabbinizin, sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıyor da insanlar arasından erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Siz gerçekten haddi aşan bir topluluksunuz." (165-166)

Şuarâ 167:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَالُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾

"Dediler ki: 'Ey Lût! (İşimize karışmaktan) vazgeçmezsen mutlaka (şehirden) çıkarılanlardan olacaksın!'" (167)

Şuarâ 168:

قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾

"Lût, şöyle dedi: 'Şüphesiz ben sizin yaptığınız bu çirkin işe kızanlardanım.'" (168)

Şuarâ 169:

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾

"Ey Rabbim! Beni ve ailemi onların yaptıkları çirkin işten kurtar." (169)

Şuarâ 170-171:

فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾

"Bunun üzerine biz de onu ve geri kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın hariç bütün ailesini kurtardık." (170-171)

Şuarâ 172-174:

ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾

"Sonra diğerlerini helâk ettik. Onların üzerine bir yağmur (gibi taş) yağdırdık. (Başlarına gelecekler konusunda) uyarılanların yağmuru ne kadar da kötü idi! Şüphesiz bunda büyük bir ibret vardır. Onların çoğu ise iman etmiş değillerdir." (172-174)

Şuarâ 175:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, mutlak güç sahibi ve çok merhametli olandır." (175)

Şuarâ 176:

كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾

"Eyke halkı da peygamberleri yalanladı." (176)

Şuarâ 177-180:

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾

"Hani, Şuayb onlara şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Artık, Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.'" (177-180)

Şuarâ 181-184:

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾

"Ölçüyü tam yapın. Eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın. İnsanların mallarını ve haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde

bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Sizi ve önceki nesilleri yaratana karşı gelmekten sakının." (181-184)

Şuarâ 185-186:

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَا أَنْتَ إِلَّا
بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾

"Onlar şöyle dediler: 'Sen ancak büyülenmişlerdensin. Sen sadece bizim gibi bir insansın. Biz senin yalancılardan olduğunu sanıyoruz.'" (185-186)

Şuarâ 187:

فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾

"Şayet doğru sözlülerden isen, üstümüze gökten azap yağdır." (187)

1. ﴿كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ﴾ "kisefen mine's-semâ" İfadesi

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ يَقُولُ: عَذَابًا مِنَ السَّمَاءِ

1520- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Gökten bir azap, anlamındadır."[12]

Şuarâ 188:

قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾

"Şuayb, 'Rabbim yaptıklarınızı en iyi bilendir' dedi." (188)

12 İbn Kesîr, 3/347.

Şuarâ 189:

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾

"Onlar Şuayb'ı yalanladılar. Derken gölge gününün azabı onları yakaladı. Şüphesiz o, büyük bir günün azabı idi." (189)

1. Gölge Gününün Azabı

وأَخْرَجَ ابْنُ الْمُنْذر عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: بعث شعيباً إِلَى أَصْحَاب الأيكة - والايكة غيضة - فَكَذبُوهُ فَأَخذهُم عَذَاب يَوْم الظلة قَالَ: فتح الله عَلَيْهِم بَابا من أَبْوَاب جَهَنَّم فغشيهم من حره مَا لم يطيقوه فتبردوا بِالْمَاءِ وَبِمَا قدرُوا عَلَيْهِ فَبَيْنَمَا هم كَذَلِك اذا رفعت لَهُم سَحَابَة فِيهَا ريح بَارِدَة طيبَة فَلَمَّا وجدوا بردهَا سَارُوا نَحْو الظلة فاتوها يتبردون بهَا فَخَرجُوا من كل شَيْء كَانُوا فِيهِ فَلَمَّا تكاملوا تحتهَا طبقت عَلَيْهِم بِالْعَذَابِ فَذَلِك قَوْله {فَأَخذهُم عَذَاب يَوْم الظلة}

1521- İbn Münzir, yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Allah Şuayb'ı, Eyke halkına peygamber olarak gönderdi. Eyke; sık ağaçlıkların olduğu yer anlamına gelir. Ancak onlar Şuayb'ı yalanladıkları için Allah üzerlerine cehennem kapılarından birini açtı. Bunun üzerine dayanılamayacak bir sıcaklıkla cezalandırıldılar. Gerek su gerekse diğer imkânlarını kullanarak kendilerini serinletmeye çalıştılar. Onlar bu halde iken içinde serinlik olan bir bulutun yükseldiğini gördüler. Ondaki soğukluğu hissettiklerinde her şeylerini geride bırakarak buluta doğru gittiler. Hepsi tam olarak bulutun altına girdiklerinde birden bulut azap olarak üzerlerine kapandı."[13]

Şuarâ 190:

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾

"Şüphesiz bunda bir ibret vardır. Onların çoğu ise iman etmiş değillerdir." (190)

13 Suyûtî, 5/93.

Şuarâ 191:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾

"Şüphesiz senin Rabbin mutlak güç sahibi ve çok merhametli olandır." (191)

Şuarâ 192:

وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾

"Şüphesiz bu Kur'ân, âlemlerin Rabbi'nin indirmesidir." (192)

Şuarâ 193-195:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ
الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾

"Uyarıcılardan olasın diye onu güvenilir Ruh (Cebrâil) senin kalbine apaçık Arapça bir dil ile indirmiştir." (193-195)

Şuarâ 196-197:

وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةً
أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٩٧﴾

"Şüphesiz bu (Kur'ân'ın indirileceği) öncekilerin kitaplarında da vardı. İsrâiloğulları bilginlerinin onu bilmesi, onlar (Mekke müşrikleri) için bir delil değil midir?" (196-197)

Şuarâ 198:

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾

"Biz onu Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik," (198)

1. Arap Olmayanlarla Kastedilen

وأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ} هُمُ الْفُرْسُ

1522- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Arap olmayanlardan maksat Farslardır."[14]

Şuarâ 199:

فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾

"O da bunu kendilerine okusaydı, yine buna inanmazlardı." (199)

Şuarâ 200-203:

كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّى يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

"İşte böylece biz onu (Kur'ân'ı) suçluların kalbine soktuk. Onlar, farkında olmadan ansızın kendilerine gelecek olan elem dolu azabı görüp de, 'Bize mühlet verilmez mi?' demedikçe ona inanmazlar." (200-203)

Şuarâ 204:

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾

"Bizim azabımızın çabuklaşmasını mı istiyorlar?" (204)

Şuarâ 205-207:

أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾

14 Suyûtî, 5/95.

"Ey Muhammed! Ne dersin; biz onları yıllarca (dünya nimetlerinden) yararlandırsak, Sonra da kendilerine tehdit edildikleri şey gelse, (hâlleri nice olurdu?) (Dünyada) yararlandırıldıkları şeyler onlara fayda sağlamazdı." (205-207)

Şuarâ 208-209:

وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَى وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٠٩﴾

"Biz, hiçbir memleketi uyarıcıları olmadıkça helâk etmedik. Bu, bir hatırlatmadır. Biz zalim değiliz." (208-209)

Şuarâ 210-212:

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾

"O Kur'ân'ı şeytanlar indirmemiştir. Zaten bu onların harcı değildir, buna güçleri de yetmez. Çünkü onlar (vahyi) işitmekten uzaklaştırılmışlardır." (210-212)

Şuarâ 213:

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾

"Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilâha yalvarma, sonra azaba uğratılanlardan olursun!" (213)

Şuarâ 214-215:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾

"(Önce) en yakın akrabanı uyar. Mü'minlerden sana uyanlara kanatlarını indir." (214-215)

Şuarâ 216-220:

فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى
الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ
فِي السَّاجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

"Eğer sana karşı gelirlerse, 'Şüphesiz ben sizin yaptığınız şeylerden uzağım' de. Namaza kalktığında, seni ve secde edenler arasında dolaşmanı gören; mutlak güç sahibi, çok merhametli olan Allah'a tevekkül et. Şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (216-220)

Şuarâ 221-223:

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ
أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

"Şeytanların kime ineceğini size haber vereyim mi? Onlar, her günahkâr yalancıya inerler. Bunlar da şeytanlara kulak verirler. Onların çoğu ise yalancıdır." (221-223)

Şuarâ 224-226:

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ
يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾

"Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. Görmez misin ki onlar, her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler." (224-226)

Şuarâ 227:

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ
مَا ظُلِمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

"Ancak iman edip sâlih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öçlerini alanlar başka. Zulmedenler hangi akıbete uğrayacaklarını göreceklerdir." (227)

1. Nüzûl Sebebi

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ،[ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ الشَّاعِرِ وَفِي شُعَرَاءِ الأَنْصَارِ

1523- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu âyet, Abdullah b. Revâhâ ve Ensar'dan bazı şairler hakkında indi."[15]

15 Suyûtî, 5/100.

27. NEML SÛRESİ

Neml 1:

طٰسٓ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ﴿١﴾

"Tâ, Sîn. Bunlar Kur'ân'ın, apaçık bir Kitab'ın âyetleridir." (1)

Neml 2-3:

هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾

"Namazı kılan, zekâtı veren ve ahirete de kesin olarak iman eden mü'minler için bir hidayet rehberi ve bir müjdedir." (2-3)

Neml 4:

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾

"Şüphesiz biz, ahirete inanmayanların işlerini kendilerine süslü gösterdik; o yüzden bocalar dururlar." (4)

Neml 5:

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾

"İşte bunlar, azabı en ağır olanlardır; ahirette en çok ziyana uğrayacaklar da onlardır." (5)

Neml 6:

وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

"(Rasûlüm!) Şüphesiz ki bu Kur'ân, hikmet sahibi ve her şeyi bilen Allah tarafından sana verilmektedir." (6)

Neml 7:

إِذْ قَالَ مُوسَى لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ
أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾

"Hani, Mûsâ, ailesine şöyle demişti: 'Gerçekten ben bir ateş gördüm. (Gidip) size oradan bir haber getireceğim yahut bir ateş parçası getireceğim, umarım ki ısınırsınız!'" (7)

Neml 8:

فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾

"Oraya geldiğinde Mûsâ'ya şöyle seslenildi: 'Ateşin bulunduğu yerdeki ve çevresindekiler mübarek kılınmıştır! Âlemlerin Rabbi olan Allah, eksikliklerden münezzehtir!'" (8)

1. Mübarek Kılınan Kimdir?

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كانَ فِي النَّارِ الَّتِي نُورٌ مَلَائِكَةٌ يَعْنِي: بُورِكَ فِيكَ يا وَمُوسَى، وَ فِي الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ هُمْ منْ حَوْلَهَا

1524- Kurtubî yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Ateşin yanında melekler vardı. Mûsâ'ya, 'Ey Mûsâ sana ve ateşin etrafındaki meleklere burası mübarek kılındı' denmişti."

2. Allah'ı Tenzih Eden Kimdir?

1525- "Âyette geçen, ﴿وَسُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ***'Âlemlerin Rabbi Allah'ı tesbih ederim'*** ifadesi kendisine yapılan nidadan sonra Allah'tan yardım istemek ve O'nu eksiklikten tenzih etmek için Mûsâ tarafından söylenmiştir."[16]

Neml 9:

يَا مُوسَى إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾

"Ey Mûsâ! İyi bil ki ben, mutlak galip ve hikmet sahibi olan Allah'ım!" (9)

Neml 10:

وَأَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَى لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾

"Asanı at! Mûsâ (asayı atıp) onu yılan gibi deprenir görünce dönüp arkasına bakmadan kaçtı. (Kendisine dedik ki): 'Ey Mûsâ! Korkma; çünkü benim huzurumda peygamberler korkmaz.'" (10)

Neml 11:

إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١﴾

"Ancak, kim haksızlık eder, sonra, işlediği kötülük yerine iyilik yaparsa, bilsin ki ben (ona karşı da) çok bağışlayıcıyım, çok merhamet sahibiyim." (11)

16 Kurtubî, 64876; Âlûsî, 6/256.

Neml 12:

وَاَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي تِسْعِ اٰيَاتٍ
اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهٖ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿١٢﴾

"Elini koynuna sok; Firavun'a ve onun kavmine gönderilen dokuz mûcizeden biri olarak, kusursuz bembeyaz olarak çıksın. Çünkü onlar fasık bir kavimdir." (12)

1. Koyun ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ، ثنا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، ثنا أسباط،[عن السُّدِّيِّ فِي جَيْبِكَ قَالَ: الْجَيْبُ جَيْبُ الْقَمِيصِ

1526- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Gömleğin yaka kısmındaki delik, anlamındadır."[17]

Neml 13:

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾

"Nitekim âyetlerimiz kendilerine gerçeği gösterecek biçimde gelince, 'Bu apaçık bir sihirdir' dediler." (13)

Neml 14:

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

"Bunların kesinlikle hak olduğunu bildikleri halde, sırf zalimliklerinden ve büyüklük taslamalarından ötürü inkâr ettiler. Ama bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak!" (14)

17 Suyûtî, 5/102; Âlûsî, 6/261.

1. Âyetteki Takdim Tehir

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرٌ، ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ قَوْلُهُ: وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا قَالَ: فَتَكَبَّرُوا وَقَدْ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ، وَهَذَا فِي التَّقْدِيمِ وَالتَّأْخِيرِ

1527- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Burada takdim tehir vardır. Aslı, 'Nefisleri onlara kesin olarak inandığı halde büyüklük tasladılar' şeklindedir."[18]

Neml 15:

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾

"Andolsun! Biz Dâvûd'a ve Süleyman'a ilim verdik. Onlar, 'Hamd, bizi mü'min kullarının birçoğundan üstün kılan Allah'a mahsustur' dediler." (15)

Neml 16:

وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ وَقَالَ يَاأَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ
وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾

"Süleyman, Dâvûd'a vâris oldu ve, 'Ey insanlar, bize kuş dili öğretildi ve bize her şey verildi. Şüphesiz bu, apaçık bir lütuftur' dedi." (16)

Neml 17:

وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾

"Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen orduları onun önünde toplandı. Hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyorlardı." (17)

18 Suyûtî, 5/103.

Neml 18:

حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَاأَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾

"Nihayet karınca vadisine geldikleri vakit bir karınca, 'Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesinler' dedi." (18)

Neml 19:

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾

"Süleyman, onun bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: 'Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın sâlih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle sâlih kullarının arasına kat!'" (19)

Neml 20:

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾

"Süleyman, kuşlara göz atıp yokladı ve şöyle dedi: 'Hüdhüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı?'" (20)

Neml 21:

لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢١﴾

"Bana (mazeretini gösteren) apaçık bir delil getirmedikçe kesinlikle onu ağır bir şekilde cezalandıracağım, ya da kafasını keseceğim." (21)

Neml 22:

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

"Derken Hüdhüd çok beklemedi, çıkageldi ve (Süleyman'a) şöyle dedi: 'Senin bilmediğin bir şey öğrendim. Sebe'den sana sağlam bir haber getirdim.'" (22)

Neml 23:

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

"Gerçekten, onlara (Sebelilere) hükümdarlık eden, kendisine her şey (çok muazzam imkânlar) verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadınla karşılaştım." (23)

1. Sebe Melikesine Her Şeyin Verilmesinin Anlamı

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الأَشْعَثِ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قَالَ: مِنْ كُلِّ شَيْءٍ فِي أَرْضِهَا

1528- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Topraklarında kendisine her şey verilmişti, anlamındadır."[19]

Neml 24:

وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾

"Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe taptıklarını gördüm. Şeytan, onlara yaptıklarını süslü göstermiş ve böylece onları yoldan çıkarmış. Bu yüzden de onlar doğru yolu bulamıyorlar." (24)

19 Suyûtî, 5/106.

Neml 25:

أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾

"Göklerde ve yerde gizli olanı ortaya çıkaran, sizin gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz şeyleri bilen Allah'a secde etmesinler diye (şeytan onları yoldan çıkarmış.)" (25)

Neml 26:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. Büyük Arş'ın Rabbidir." (26)

Neml 27:

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

"Süleyman, Hüdhüd'e şöyle dedi: 'Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın, göreceğiz.'" (27)

Neml 28:

اذْهَبْ بِكِتَابِي هَذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

"Benim şu mektubumu götür onlara at, sonra da yanlarından ayrıl ve ne sonuca varacaklarına bak." (28)

Neml 29:

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾

"(Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' melikesi,) 'Beyler, ulular! Bana çok önemli bir mektup bırakıldı' dedi." (29)

Neml 30-31:

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾
أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾

"Mektup, Süleyman'dan gelmiştir. O, 'Bismillâhirrahmânirrahîm' diye başlamakta ve içinde 'Bana karşı büyüklük taslamayın ve teslimiyet göstererek bana gelin' denilmektedir." (30-31)

Neml 32:

قَالَتْ يَاأَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

"Ey ileri gelenler! Durumum hakkında bana görüş bildirin. Sizler yanımda bulunmadıkça hiçbir işe kesin olarak karar vermem." (32)

Neml 33:

قَالُوا نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾

"Dediler ki: 'Biz güçlü kimseleriz ve çetin savaşçılarız. Emir senin. Ne emredeceğini düşün.'" (33)

Neml 34:

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا
أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾

"(Kraliçe) şöyle dedi: 'Krallar bir memlekete girdi mi orayı harap ederler ve halkının ileri gelenlerini zelil hale getirirler. İşte onlar böyle yaparlar.'" (34)

Neml 35:

وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

"Ben onlara bir hediye gönderip, elçilerin ne haber ile (nasıl bir kanaat ile) döneceklerine bakacağım." (35)

1. Hz. Süleyman'a Gönderilen Hediyeler

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الأَشْعَثِ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مِهْرَانَ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ: وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ وَقَالَتْ: إِنْ هُوَ قَبِلَ الْهَدِيَّةَ فَهُوَ مَلِكٌ فقاتلوه دون ملككم، وإن لم يقبل الهرية فَهُوَ نَبِيٌّ لَا طَاقَةَ لَكُمْ بِقِتَالِهِ فَبَعَثَتْ إِلَيْهِ بِهَدِيَّةٍ غِلْمَانٍ فِي هَيْئَةِ الْجَوَارِي وَحِلْيَتِهِمْ وجواري فِي هَيْئَةِ الْغِلْمَانِ وَلِبَاسِهِمْ، وَبَعَثَتْ إِلَيْهِ بِلَبِنَاتٍ مِنْ ذَهَبٍ وَبِخَرَزَةٍ مَثْقُوبَةٍ مُخْتَلِفَةٍ، وَبَعَثَتْ إِلَيْهِ بِقِدْحٍ، فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ الْهَدِيَّةُ أَمَرَ الشَّيَاطِينَ فَمَوَّهُوا لَبِنَ الْمَدِينَةِ وَحِيطَانَهَا ذَهَبًا وَفِضَّةً، فَلَمَّا رأى ذلك رسلها قالوا: أين نذهب اللَّبِنَاتُ فِي أَرْضِ هَؤُلاءِ وَحِيطَانُهُمْ ذَهَبٌ وَفِضَّةٌ، فَحَبَسُوا اللَّبِنَاتِ وَأَدْخَلُوا عَلَيْهِ مَا سِوَى ذَلِكَ وَقَالُوا: أَخْرِجْ لَنَا الْغِلْمَانَ مِنَ الْجَوَارِي فَأَمَرَهُمْ فتوضؤوا، فَأَخْرَجَ مِنَ الْجَوَارِي الْغِلْمَانَ أَمَّا الْجَارِيَةُ فَأَفْرَغَتْ عَلَى يَدِهَا، وَأَمَّا الْغُلامُ فَاغْتَرَفَ

1529- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kadın onlara şöyle dedi:

'Eğer hediyenizi kabul ederse onun bir kral olduğunu anlayın ve ülkenizi ona karşı savunun. Eğer kabul etmezse bilin ki bu adam bir peygamberdir; dolayısı ile onunla savaşmaya gücünüz yetmez!'

Hediye ile birlikte ona ziynetlerini takmış cariyeler, süslü elbiseler giymiş genç erkek hizmetçiler, külçe külçe altınlar ve delikli boncuklar, bardak ve tabaklar gönderdi. Hediye Hz. Süleyman'a gelince şeytanlara şehrin tuğlalarını ve duvarlarını altın ve gümüşten yapmaları talimatını verdi. Elçiler bunu görünce şöyle dediler:

'Şehirdeki duvar ve tuğlaları altın ve gümüş olan bir adama, kalkıp da altın tuğlalar götürülmez.'

Sonra getirdikleri altını gizleyip diğer hediyeleri takdim ettiler. Sonra cariyelerin erkek hizmetçilerin arasından çıkartılmasını emrettiler."[20]

[2. Hz. Süleyman'ın Cariye ve Kölelere Emri]

1530- Kurtubî, Süddî'den yaptığı tahriçte onun şöyle dediğini nakletmiştir: "Süleyman onlara abdest almalarını, cariyelerle erkek hizmetçileri birbirinden ayırmalarını emretti. Bu cariyeler kadının eline su döküyorlar, erkek hizmetçiler ise suyu avuçluyorlardı."[21]

3. Elçilerin Süleyman'dan Talepleri

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرٌ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فَلَمَّا رَجَعَتْ رُسُلُهَا فَأَخْبَرُوهَا أَنَّ سُلَيْمَانَ رَدَّ الْهَدِيَّةَ وَفَدَتْ إِلَيْهِ وَأَمَرَتْ بِعَرْشِهَا فَجُعِلَ فِي سَبْعَةِ أَبْيَاتٍ وَغُلِّقَتْ عَلَيْهَا، فَأَخَذَتِ الْمَفَاتِيحَ فَلَمَّا بَلَغَ سُلَيْمَانَ مَا صَنَعَتْ بِعَرْشِهَا قال يا أيها الملؤا أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ

1531- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Gelenler Süleyman'a,'Bizim için bu tesbih tanesinin içine ip geçir' dediler. Bunun üzerine Süleyman bir kurtçuk getirilmesini emretti. Ona ip bağladı ve onu tesbih tanesinin içine soktu. O da oraya girdi, hareketlendi ve sonunda diğer ucundan çıktı. Bu sefer gelenler, 'Bizim için bu bardağa, yeryüzünden ve gökyüzünden olmayan bir su doldur' dediler. Süleyman atların getirilip koşturulmasını emretti. İyice yorulduklarında terlerini alıp bardağın içine koydu. Elçiler geri dönüp hükümdarlarına 'Süleyman hediyeleri reddetti' diye haber verince kendisi onun huzuruna gitmeye karar verdi. Tahtının da sarayın yedi kat altına konulup kilitlenmesini emretti. Anahtarlarını da aldı. Süleyman'a hükümdarın tahtıyla ilgili yaptıkları ulaşınca, ﴿يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ ***'Ey topluluk! Onlar bana teslim olarak gelmeden önce hanginiz hükümdarın tahtına bana getirebilir?'*** dedi."[22]

---

20 Suyûtî, 5/108.

21 Kurtubî, 6/4918; Suyûtî, 5/108.

22 Neml 27/38.

4. Süleyman Onların Mallarını Neden Almadı?

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: {قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ} فَتَحْرُمُ عَلَيْهِ أَمْوَالُهُمْ بِإِسْلَامِهِمْ

1532- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletmiştir: "Müslüman oldukları için getirdikleri mallar Süleyman'a haram oldu."[23]

Neml 36:

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾

"(Elçilerin sözcüsü) Süleyman'ın huzuruna gelince, Süleyman ona şöyle dedi: 'Siz beni mal ile desteklemek (ve böylece etkilemek) mi istiyorsunuz? Oysa Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha hayırlıdır. Fakat hediyenizle ancak siz sevinirsiniz.'" (36)

Neml 37:

ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾

"Sen onlara dön. Andolsun, biz onlara, karşı koyamayacakları ordularla gelir ve onları oradan aşağılanmış ve küçük düşürülmüş olarak çıkarırız." (37)

Neml 38:

قَالَ يَاأَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾

"Süleyman, 'Ey ileri gelenler! Onlar bana teslim olmadan önce hanginiz bana onun (kraliçenin) tahtını getirebilir?'" (38)

---

23 İbn Kesîr, 3/363.

Neml 39:

قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِيكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ
مَقَامِكَ ۚ وَاِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمِينٌ ﴿٣٩﴾

"Cinlerden bir ifrit, 'Sen yerinden kalkmadan ben onu sana getiririm ve şüphesiz ben, buna güç yetirecek güvenilir biriyim' dedi." (39)

1. Süleyman'ın Yerinden Kalkmasıyla Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ يَجْلِسُ لِلنَّاسِ لِلْقَضَاءِ وَالْحُكُومَاتِ وَلِلطَّعَامِ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ إِلَى أَنْ تَزول الشَّمْسُ

1533- İbn Kesîr yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Hz. Süleyman günün ilk saatlerinden güneş batıncaya kadar insanların mahkemesi, devlet işleri ve yemek ihtiyacını giderme ile uğraşırdı."[24]

Neml 40:

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ اَنَا اٰتِيكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ
فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي ۖ لِيَبْلُوَنِي ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُ ۚ
وَمَنْ شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

"Kitap'tan bilgisi olan biri, 'Ben onu, gözünü kapayıp açmadan önce sana getiririm' dedi. Süleyman, tahtı yanında yerleşmiş halde görünce şöyle dedi: 'Bu, şükür mü, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni denemek için Rabbimin bana bir lütfudur. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse (bilsin ki) Rabbim her bakımdan sınırsız zengindir, cömerttir.'" (40)

24 İbn Kesîr, 3/363.

1. Kitap'tan Bilgisi Olan Biri

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الأَشْعَثِ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ، ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ وَكَانَ رَجُلا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ يَعْلَمُ اسْمَ اللَّهِ الأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى، وَارْتِدَادُ الطَّرْفِ أَنْ يَرْمِيَ بِبَصَرِهِ حَيْثُ بَلَغَ ثُمَّ يَرُدُّ طَرْفَهُ قَالَ: فَدَعَاهُ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ جَزِعَ وَقَالَ: رَجُلٌ غَيْرِي أَقْدِرُ عَلَى مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنِّي

1534- İbn Ebî Hâtim yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakleder: "Bu kişi, İsrâiloğullarından İsm-i A'zam'ı bilen bir adamdı. Bu isimle dua edenin duası kabul olur, bir şey isteyen kimseye istediği verilirdi."

2. Bakışının Kendisine Dönmesi

1535- Âyetin; ﴿قَبْلَ اَنْ يَرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ ***"Bakışın sana dönmeden"*** kesitini: "Gözüyle, bakışının ulaştığı şeyi görmesi ve sonra bakışını geri çevirmesi, anlamındadır" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Tahtın Gelmesinin Ardından Süleyman'ın Tutumu

1536- Âyetin; ﴿فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهٗ﴾ ***"onu yanında yerleşmiş halde görünce"*** kesitini şöyle tefsir etmiştir: "Tahtı yanında görünce üzüntülü bir şekilde, 'Ah! Benim dışımda birisi Allah katında olan bir şey hususunda benden daha etkili!' dedi."[25]

Neml 41:

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَدِيْٓ اَمْ تَكُوْنُ مِنَ الَّذِيْنَ لَا يَهْتَدُوْنَ ﴿٤١﴾

"Süleyman, 'Tahtını tanınmaz hale getirin. Bakalım tanıyacak mı, yoksa tanımayanlardan mı olacak?' dedi." (41)

25 Suyûtî, 5/109.

1. Belkıs'ın, Tahtıyla İlgili Kesin Konuşmamasının Sebebi

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرٌ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ فَلَمَّا دَخَلَتْ وَقَدْ غُيِّرَ عَرْشُهَا فَجُعِلَ كُلُّ شَيْءٍ مِنْ حِلْيَتِهِ أَوْ فَرْشِهِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ لِيُلْبِسُوا عَلَيْهَا، فَلَمَّا دَخَلَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكِ فَرَهِبَتْ أَنْ تَقُولَ نَعَمْ هُوَ فَيَقُولُونَ مَا هَكَذَا كَانَ حِلْيَتُهُ وَلا كُسْوَتُهُ هَكَذَا، وَرَهِبَتْ أَنْ تَقُولَ لَيْسَ هُوَ فَيُقَالُ لَهَا بَلْ هُوَ هُوَ ولكنا غيرناه ف قالت كَأَنَّهُ هُوَ

1537- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Hz. Süleyman tahtının üzerinde tanınmayacak şekilde değişiklik yaptıktan sonra kadın yanına geldi. Sonra kadına:

﴿أَهَكَذَا عَرْشُكِ﴾ ***'Senin tahtın böyle miydi?'*** denildi. Kadın, 'Evet, bu benim tahtımdır' demekten çekindi. Çünkü böyle dese ona ardından, 'Süsleri ve örtüsü böyle miydi' diye sorabilirlerdi. Kadın, 'Hayır, benim tahtım değildir' de diyemedi. Çünkü bu durumda da kendisine, 'Evet, bu senin tahtın. Biz onu değiştirdik' diyebilirlerdi. Bu nedenle o,

﴿كَأَنَّهُ هُوَ﴾ ***'Sanki benim tahtım'*** dedi."[26]

Neml 42:

فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوتِينَا
الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾

"Melike gelince, 'Senin tahtın böyle mi?' denildi. O da, 'Sanki o! Fakat zaten daha önce bize bilgi verilmişti ve biz teslimiyet göstermiştik' dedi." (42)

26 Suyûtî, 5/109, Âlûsî, 6/290.

Neml 43:

وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٤٣﴾

"Daha önce Allah'tan başka taptığı şeyler ona engel olmuştu. Çünkü o inkâr eden bir kavimden idi." (43)

Neml 44:

قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٤﴾

"Ona, 'Köşke gir' denildi. Köşkü görünce onu (zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. Süleyman ona, 'Bu, (zemini) billurdan döşenmiş bir köşktür' dedi. (Belkıs), 'Ey Rabbim! Şüphesiz ben nefsime zulmetmiştim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum' dedi." (44)

1. Süleyman'a Ağda Alınması

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ، ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السدي كَانَ قَدْ نَعَتْ لَهَا خلقها فَأَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى سَاقَيْهَا فَقِيلَ لَهَا {ادخلي الصرح} فَلَمَّا رَأَتْهُ ظنت أَنه مَاء كَانَ قد نعت لَهَا خلقها فَأحب أَن ينظر إِلَى سَاقيهَا فَقيل لَهَا {ادْخُلِي الصَّرْحَ} فَلَمَّا رَأَتْهُ ظَنَّتْ أَنَّهُ مَاءٌ كَشَفَتْ، عَنْ سَاقَيْهَا فَنَظَرَ إِلَى سَاقَيْهَا عَلَيْهَا شَعْرٌ كَثِيرٌ، فَوَقَعَتْ مِنْ عَيْنِهِ وَكَرِهَهَا. فَقَالَتْ لَهُ الشَّيَاطِينُ: نَحْنُ نَصْنَعُ لَكَ شَيْئًا يُذْهِبُهُ فَصَنَعُوا لَهُ نَوْرَةً مِنْ أَصْدَافٍ فَطَلَوْهَا فَذَهَبَ الشَّعْرُ، وَنَكَحَهَا سُلَيْمَانُ عليه السلام

1538- İbn Kesîr, yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "İlk kez kendisi için ağda alınan Hz. Süleyman olmuştur."[27]

İbn Ebî Hâtim yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir:

27 İbn Kesîr, 3/365.

"Kadınla ilgili her şey Süleyman'a önceden anlatılmıştı. Süleyman onun baldırını görmek istedi. Bunun için kadına köşke girmesi söylendi. Kadın zeminini su zannettiği için eteğini topladı. Süleyman Peygamber kadının bacağına baktı ve çok kıllı olduğunu görünce bu durum onun hoşuna gitmedi ve kadın Süleyman'ın gözünden düştü. Bunun üzerine şeytanlar bu kılları giderecek sedeften bir ağda yaptılar. Daha sonra Hz. Süleyman bu kadınla evlendi."[28]

Neml 45:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾

"Andolsun biz, 'Allah'a kulluk edin' diye (uyarması için) Semûd kavmine, kardeşleri Sâlih'i peygamber olarak göndermiştik. Bir de ne görsün, onlar birbiriyle çekişen iki grup olmuşlar."

Neml 46:

قَالَ يَاقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا
تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

"Sâlih, onlara 'Ey kavmim! Niçin iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorsunuz? Merhamet edilmeniz için Allah'tan bağışlanma dileseniz ya!'" (46)

Neml 47:

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

"Onlar, 'Sen ve beraberindekiler yüzünden uğursuzluğa uğradık' dediler. Sâlih, 'Sizin uğursuzluğunuzun sebebi Allah katında(yazılı)dır. Aslında siz imtihan edilmekte olan bir kavimsiniz' dedi." (47)

---

28 Suyûtî, 5/109. İbn Kesîr bu tür rivâyetlerle ilgili şunları söylemiştir: "Bu hususta doğru olan şudur: Olmuş veya olmamış bu tür ilginç, garip ve tuhaf rivâyetler dinlerini değiştirip tahrif eden Ehl-i Kitap kaynaklarında mevcut olup Ka'b ve Vehb b. Münebbih gibi kimseler aracılığı ile nakledilmişlerdir. Bu ümmeti böylesi şeylere muhtaç etmediği için Allah'a hamd ediyoruz."

Neml 48:

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

"Şehirde dokuz kişilik bir çete vardı. Bunlar yeryüzünde bozgunculuk yapıyorlar ve ıslaha çalışmıyorlardı." (48)

Neml 49:

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾

"Aralarında Allah adına and içerek şöyle dediler: 'Mutlaka onu ve ailesini geceleyin öldüreceğiz, sonra da velisine; 'Biz onun ailesinin öldürülüşüne şahit olmadık. Biz kesinlikle doğru söyleyenleriz' diyeceğiz.'" (49)

Neml 50:

وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

"Onlar bir tuzak kurdular. Farkında değillerken Allah da bir tuzak kurdu." (50)

Neml 51:

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾

"Bak, onların tuzaklarının sonucu nasıl oldu: Biz onları ve kavimlerini topyekûn helâk ettik." (51)

Neml 52:

فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾

"İşte zulümleri yüzünden harabeye dönmüş evleri! Şüphesiz bunda bilen bir kavim için bir ibret vardır." (52)

Neml 53:

وَأَنْجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

"İman edip Allah'a karşı gelmekten sakınmakta olanları ise kurtardık." (53)

Neml 54:

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾

"Lût'u da (Peygamber olarak gönderdik.) Hani, o, kavmine şöyle demişti: 'Göz göre göre, o çirkin işi mi yapıyorsunuz?'" (54)

Neml 55:

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

"Siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere mi varıyorsunuz? Doğrusu siz ne yaptığını bilmez bir toplumsunuz." (55)

Neml 56:

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾

"Bunun üzerine kavminin cevabı ancak şöyle demek oldu: 'Lût'un ailesini memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar temiz kalmak isteyen insanlarmış(!)'" (56)

Neml 57:

فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٥٧﴾

"Biz de onu ve ailesini kurtardık. Ancak karısı başka. Onun geride kalıp helâk olmasını takdir ettik." (57)

Neml 58:

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٥٨﴾

"Onların üzerine bir yağmur (gibi taş) yağdırdık. (Başlarına gelecekler konusunda) uyarılanların yağmuru ne kötüydü!" (58)

Neml 59:

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى آللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

"(Rasûlüm!) De ki: 'Hamd olsun Allah'a, selâm olsun seçkin kıldığı kullarına. Allah mı daha hayırlı, yoksa O'na koştukları ortaklar mı?'" (59)

1. Seçkin Kullarla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَارَةَ بْنِ صُبَيْحٍ، ثنا طَلْقُ بْنُ غَنَّامٍ، ثنا الْحَكَمُ بْنُ ظُهَيْرٍ] عَنِ السُّدِّيِّ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - عَنْ أَبِي مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: {وَسَلامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى} [النمل: ٥٩] قَالَ: هُمْ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1539- İbn Kesîr yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Bu âyette geçenlerden maksat Hz. Muhammed'in sahabesidir."[29]

Neml 60:

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

"(Onlar mı hayırlı) yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indiren mi? O suyla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği güzel güzel bahçeler bitirdik. Allah'tan başka bir ilâh mı var! Doğrusu onlar sapıklıkta devam eden bir güruhtur." (60)

29 İbn Kesîr, 3/369

Neml 61:

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ
بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

"(Onlar mı hayırlı) yoksa yeryüzünü oturmaya elverişli kılan, aralarından (yer altından ve üstünden) nehirler akıtan, arz için sabit dağlar yaratan, iki deniz arasına engel koyan mı? Allah'tan başka bir ilâh mı var! Doğrusu onların çoğu (hakikatleri) bilmiyorlar." (61)

Neml 62:

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ
خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

"(Onlar mı hayırlı) yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hâkimleri kılan mı? Allah'tan başka bir ilâh mı var! Ne kadar da kıt düşünüyorsunuz!" (62)

Neml 63:

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ
يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

"(Onlar mı hayırlı) yoksa karanın ve denizin karanlıkları içinde size yolu bulduran, rahmetinin (yağmurun) önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen mi? Allah'tan başka bir ilâh mı var! Allah, onların koştukları ortaklardan çok yücedir, münezzehtir." (63)

Neml 64:

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
أَإِلَهٌ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

"(Onlar mı hayırlı) yoksa ilk baştan yaratan, sonra yaratmayı tekrar eden ve sizi hem gökten hem yerden rızıklandıran mı? Allah'tan başka bir ilâh mı var! De ki: 'Eğer doğru söylüyorsanız siz kesin delilinizi getirin!'" (64)

Neml 65:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا
اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾

"De ki: 'Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerinin de farkında değildirler.'" (65)

Neml 66:

بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

"Hayır; onların ahiret hakkındaki bilgileri yetersiz kalmıştır. Dahası, bu hususta şüphe içindedirler. Bunun da ötesinde, onlar ahiretten yana kördürler." (66)

1. Ahiret Hususunda Körlüklerinin Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: حِينَ لَمْ يَنْفَعِ الْعِلْمُ

1540- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti "Fayda vermediği için ahiret hakkındaki ilimleri yetersiz kalmıştır."[30]

30 İbn Kesîr, 3/373.

Neml 67:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَاؤُنَا أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾

"İnkârcılar dediler ki: 'Sahi, biz ve atalarımız, toprak olduktan sonra, gerçekten (diriltilip) çıkarılacak mıyız?'" (67)

Neml 68:

لَقَدْ وُعِدْنَا هَذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

"Andolsun ki, bu tehdit bize yapıldığı gibi, daha önce atalarımıza da yapılmıştır. Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir." (68)

Neml 69:

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾

"De ki: Yeryüzünde gezin de günahkârların âkıbeti nice oldu, görün!" (69)

Neml 70:

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

"Onlardan yana üzülme. Kurdukları tuzaklardan ötürü de sıkıntıya düşme." (70)

Neml 71:

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾

"Onlar, 'Eğer doğru söyleyenler iseniz, bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?' diyorlar." (71)

Neml 72:

﴿قُلْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾﴾

"De ki: 'Çabucak gelmesini istediğiniz şeyin (azabın) bir kısmı herhalde yakında başınıza gelecektir.'" (72)

1. ﴿رَدِفَ لَكُمْ﴾ "radife leküm" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {رَدِفَ لَكُمْ} أَيْ قَرُبَ لَكُمْ

1541- Kurtubî Süddî'den, âyette geçen ﴿رَدِفَ لَكُمْ﴾ ***"radife leküm"*** ifadesini: "Yakında başınıza gelecektir" şeklinde tefsir etmiştir.[31]

Neml 73:

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾﴾

"Şüphesiz senin Rabbin insanlara karşı lütuf sahibidir. Ancak onların çoğu şükretmezler." (73)

Neml 74:

﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, onların kalplerinin gizlediği şeyleri de açığa çıkardıklarını da mutlaka bilir." (74)

Neml 75:

﴿وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٧٥﴾﴾

"Gökte ve yerde gâib (gizli) hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da) olmasın." (75)

---

31 Kurtubî, 4964; İbn Kesîr, 3/374.

Neml 76:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

"Şüphesiz bu Kur'ân, İsrâiloğullarına üzerinde ayrılığa düştükleri şeylerin çoğunu açıklıyor." (76)

Neml 77:

وَإِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

"Şüphesiz o, elbette mü'minler için bir hidayet ve bir rahmettir." (77)

Neml 78:

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, onların arasında hükmünü verecektir. O, mutlak güç sahibidir, hakkıyla bilendir." (78)

Neml 79:

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٧٩﴾

"Öyle ise Allah'a tevekkül et. Çünkü sen apaçık bir hak üzere bulunuyorsun." (79)

Neml 80:

إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾

"Şüphesiz sen ölülere duyuramazsın. Arkalarına dönüp kaçarlarken sağırlara da çağrıyı duyuramazsın." (80)

Neml 81:

وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا
مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

"Körleri sapıklıklarından vazgeçirip doğru yola getiremezsin. Ancak âyetlerimize inanıp da Müslüman olmuş olanlara duyurabilirsin." (81)

Neml 82:

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ
تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

"(Kıyametin kopacağına dair) o söz başlarına gelince, onlar için yerden kendilerine bir dâbbe (canlı bir yaratık) çıkarırız. O, onlara insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyler." (82)

Neml 83:

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾

"Her ümmetten âyetlerimizi yalanlayanlarından bir grubu toplayacağımız ve bunların (topluca hesap yerine) sevk edilecekleri günü hatırla." (83)

Neml 84:

حَتَّى إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكَذَّبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

"Hesap yerine geldiklerinde Allah şöyle der: 'Siz benim âyetlerimi, onları ilmen kavramamışken yalanladınız öyle mi? Yoksa ne yapıyordunuz ki?!'" (84)

Neml 85:

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾

"Zulümlerinden dolayı sözü edilen azap tepelerine iner de artık konuşamazlar." (85)

Neml 86:

أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

"Onlar görmüyorlar mı ki biz geceyi içinde rahat etsinler diye, gündüzü de (her şeyi) gösterici (aydınlık) olarak yarattık. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için elbette (Allah varlığını gösteren) deliller vardır." (86)

Neml 87:

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي
الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾

"Sûr'a üfürüleceği ve Allah'ın dilediği kimselerden başka göklerdeki herkesin, yerdeki herkesin korkuya kapılacağı günü hatırla. Hepsi de boyunlarını bükerek O'na gelirler." (87)

Neml 88:

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ
الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

"Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (88)

Neml 89:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ ﴿٨٩﴾

"Her kim iyi amel getirirse, ona ondan daha hayırlısı vardır. Onlar o gün korkudan emindirler." (89)

Neml 90:

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾

"Kötülükle gelen kimseler ise yüzükoyun cehenneme atılırlar. (Onlara) 'Ancak yaptıklarınızın karşılığını görmektesiniz!' (denir)." (90)

1. Kötülükle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: السَّيِّئَةُ هُنا الشِّرْكُ

1542- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Buradaki kötülük şirktir."[32]

Neml 91-92:

إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾

"De ki: 'Bana ancak, bu beldenin (Mekke'nin); onu mukaddes kılan ve her şey kendisine ait olan Rabbine kulluk yapmam emredildi. Yine bana, Müslümanlardan olmam ve Kur'ân'ı okumam emredildi.' Artık kim doğru yola girerse yalnız kendisi için girer. Kim de doğru yoldan saparsa, de ki: 'Ben ancak uyarıcılardanım.'" (91-92)

32 İbn Kesîr, 3/378.

Neml 93:

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

"De ki: 'Hamd Allah'a mahsustur. O, âyetlerini size gösterecek ve siz de onları tanıyacaksınız. Rabbin, yaptıklarınızdan habersiz değildir.'" (93)

28. KASAS SÛRESİ

Kasas 1-2:

طٰسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾

(١-٢) ".Tâ, Sîn, Mîm. Bunlar apaçık Kitab'ın âyetleridir"

Kasas 3:

نَتْلُو عَلَيْكَ مِنْ نَبَإِ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾

"İman eden bir kavm için Mûsâ ile Firavun'un haberlerinden bir kısmını sana gerçek olarak anlatacağız." (3)

Kasas 4:

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِنْهُمْ
يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾

"Şüphe yok ki Firavun yeryüzünde (ülkesinde) büyüklük taslamış ve ora halkını sınıflara ayırmıştı. Onlardan bir kesimi eziyor, oğullarını boğazlıyor, kadınlarını ise sağ bırakıyordu. Şüphesiz o, bozgunculardandı." (4)

Kasas 5:

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ
وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾

"Biz ise, istiyorduk ki yeryüzünde ezilmekte olanlara lütufta bulunalım, onları önderler yapalım ve onları vârisler kılalım." (5)

Kasas 6:

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ
وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

"Yeryüzünde onları kudret sahibi kılalım ve onların eliyle Firavun'a, Hâmân'a ve ordularına çekinegeldikleri şeyleri gösterelim." (6)

Kasas 7:

وَأَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا
تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

"Mûsâ'nın annesine, 'Onu emzir, başına bir şey gelmesinden korktuğun zaman onu denize (Nil'e) bırak, korkma, üzülme. Çünkü biz onu sana döndüreceğiz ve onu peygamberlerden kılacağız' diye ilham ettik." (7)

Kasas 8:

فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ
وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ﴿٨﴾

"Nihayet Firavun ailesi kendilerine düşman ve üzüntü kaynağı olacak olan o çocuğu bulup aldı. Şüphesiz Firavun, (veziri) Hâmân ve onların askerleri hata yapıyorlardı." (8)

Kasas 9:

وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى
أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

"Firavun'un karısı şöyle dedi: 'Bana da, sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur ya da onu evlat ediniriz.' Oysaki onlar (olacak şeylerin) farkında değillerdi." (9)

Kasas 10:

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَى فَارِغًا إِنْ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ
رَبَطْنَا عَلَى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾

"Mûsâ'nın anasının yüreğinde yalnızca çocuğunun tasası kaldı. Eğer biz, (vaadimize) inananlardan olması için onun kalbini pekiştirmemiş olsaydı neredeyse işi meydana çıkaracaktı." (10)

1. Mûsâ'nın Annesinin Neredeyse İşi Meydana Çıkaracak Olması

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « لَمَّا جَاءَتْ أُمُّهُ أَخَذَ مِنْهَا، يَعْنِي الرَّضَاعَ، فَكَادَتْ أَنْ تَقُولَ: هُوَ ابْنِي، فَعَصَمَهَا اللَّهُ

1543- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Annesi gelip Mûsâ'yı emzirince, neredeyse ağzından kaçırıp bu benim oğlumdur, diyecekti. Ancak Allah onu ve oğlunu koruduğu için böyle bir şey söylemedi."[33]

Kasas 11:

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾

"Annesi Mûsâ'nın ablasına, 'Onun izini takip et' dedi. O da onlar farkına varmadan uzaktan kardeşini gözetledi." (11)

33 Taberî, 20/23; Kurtubî, 6/4972; Âlûsî, 6/332.

1. Annesinin Ablasına Kardeşini Takip Etmesini Söylemesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، « {وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ} [القصص: ١١] يَعْنِي: قُصِّي أَثَرَهُ»

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: « {وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ} [القصص: ١١] أَنَّهَا أُخْتُهُ »

1544- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Annesi Mûsâ'nın ablasına, 'Onun izini takip et' dedi. Kız, bebeği uzaktan takip etti. Firavun ve yanındakiler bu kızın Mûsâ'nın ablası olduğunu bilmiyorlardı."[34]

Kasas 12:

وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى اَهْلِ
بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾

"Biz daha önceden (annesine geri verilinceye kadar) onun süt analarını kabulüne (emmesine) müsaade etmedik. Bunun üzerine ablası, 'Size, onun bakımını adınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi?' dedi." (12)

1. Ablasının Firavun'un Adamlarına Süt Anne Tavsiye Etmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: لَمَّا أَلْقَتْهُ أُمُّهُ فِي الْيَمِّ {قَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ} [القصص: ١١] فَلَمَّا الْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ، وَأَرَادُوا لَهُ الْمُرْضِعَاتِ، فَلَمْ يَأْخُذْ مِنْ أَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ، وَجَعَلَ النِّسَاءُ يَطْلُبْنَ ذَلِكَ لَيَنْزِلْنَ عِنْدَ فِرْعَوْنَ فِي الرَّضَاعِ، فَأَبَى أَنْ يَأْخُذَ، فَقَالَتْ أُخْتُهُ: {هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ

34 Taberî, 20/24.

لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ} [القصص: ١٢] فَأَخَذُوهَا وَقَالُوا: بَلْ قَدْ عَرَفْتِ هَذَا الْغُلَامَ، فَدُلِّينَا عَلَى أَهْلِهِ، قَالَتْ: مَا أَعْرِفُهُ، وَلَكِنْ إِنَّمَا قُلْتُ هُمْ لِلْمَلِكِ نَاصِحُونَ

1545- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Firavun ve adamları bebek için süt anne bulmaya çalıştılar. Aynı zamanda birçok kadın sarayda süt anne olmak istiyordu, fakat Mûsâ kadınların sütünü içmedi. Sonra ablası devreye girip görevlilere şöyle dedi:

﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ﴾ ***'Size, onun bakımını adınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi?'*** Saraydakiler bahsi geçen kadını saraya çağırmasını söylediler. Kadın geldiğinde bebek sütünü içti. Bunun üzerine ablasını sorgulayıp şöyle dediler:

'Sen bu çocuğun kim olduğunu biliyorsun! Çabuk bize ailesinin yerini göster.' Ablası onlara,

'Ben ailesini tanımıyorum, sadece krala karşı samimi olan ve bebeğe iyi bakacak bir aileyi tanıyorum demek istemiştim' dedi."[35]

Kasas 13:

فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

"Böylece biz, anasının gözü aydın olsun ve üzülmesin, Allah'ın vaadinin hak olduğunu bilsin diye onu anasına geri döndürdük. Fakat onların pek çoğu bunu bilmezler." (13)

Kasas 14:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَى آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾

"Mûsâ, olgunluk çağına ulaşıp gelişimini tamamlayınca, biz ona ilim ve hikmet verdik. Biz, iyilik edenleri böyle mükâfatlandırırız." (14)

35 Taberî, 20/25; Kurtubî, 6/4973.

Kasas 15:

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلٰى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ اَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هٰذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِعَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسٰى فَقَضٰى عَلَيْهِ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

"Mûsâ, ahalisinin habersiz olduğu sırada bir şehre girdi. Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi. Mûsâ da ötekine, bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. (Bunun üzerine:) Bu şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşman, dedi." (15)

1. Mûsâ'nın Şehre Ahalisi Gaflet İçindeyken Girmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « كَانَ مُوسَى حِينَ كَبُرَ يَرْكَبُ مَرَاكِبَ فِرْعَوْنَ، وَيَلْبَسُ مِثْلَ مَا يَلْبَسُ، وَكَانَ إِنَّمَا يُدْعَى مُوسَى بْنَ فِرْعَوْنَ، ثُمَّ إِنَّ فِرْعَوْنَ رَكِبَ مَرْكَبًا وَلَيْسَ عِنْدَهُ مُوسَى؛ فَلَمَّا جَاءَ مُوسَى قِيلَ لَهُ: إِنَّ فِرْعَوْنَ قَدْ رَكِبَ، فَرَكِبَ فِي أَثَرِهِ فَأَدْرَكَهُ الْمَقِيلُ بِأَرْضٍ يُقَالُ لَهَا مَنْفُ، فَدَخَلَهَا نِصْفَ النَّهَارِ، وَقَدْ تَغَلَّقَتْ أَسْوَاقُهَا، وَلَيْسَ فِي طُرُقِهَا أَحَدٌ، وَهِيَ الَّتِي يَقُولُ اللَّهُ: {وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا} [القصص: ١٥] »

1546- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Mûsâ büyüdüğünde Firavun'un bindiği kayığa biner ve onun gibi (ihtişamlı) giyinirdi. Millet onu Firavun'un oğlu Mûsâ diye çağırırdı. Bir gün Firavun yine kayığa bindi ancak Mûsâ o anda yanında yoktu. Sonra Mûsâ gelince ona Firavun'un gittiği söylendi. Bunun üzerine kendisi de bir tekneye binip Firavun'un peşinden Menef denen bir şehre geldi. Gün ortası şehre geldiği için bütün dükkanlar kapanmış, sokak ve pazarlarda kimse yoktu. İşte bu, Allah Teâlâ'nın ﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا﴾ ***'Şehre, ahalisi gaflet içerisindeyken girdi'*** sözünde bahsedilen şeydir."[36]

36 Taberî, 20/26; Kurtubî, 6/4975; Suyûtî, 5/123.

2. Mûsâ'nın Düşmanı Olan Taraf Kimdi?

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، « {فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ، هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ} [القصص: ١٥] يَقُولُ: مِنَ الْقِبْطِ {فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ} [القصص: ١٥] »

1547- "Allah Teâlâ'nın,﴿فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هٰذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ﴾ ***'Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle kavga ederken buldu'*** sözündeki düşman tarafı, Kıptîlerden olan biriydi.﴿فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾ ***'Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi.'"***[37]

Kasas 16:

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٦﴾

"Mûsâ, 'Rabbim! Şüphesiz ben nefsime zulmettim. Beni affet' dedi. Allah da onu affetti. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (16)

Kasas 17:

قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

"Rabbim! Bana verdiğin nimetle asla suçlulara arka çıkmayacağım, dedi." (17)

Kasas 18:

فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ
يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٨﴾

37 Taberî, 20/27; İbn Kesîr, 3/382.

"Şehirde korku içinde, (etrafı) gözetleyerek sabahladı. Bir de ne görsün, dün kendisinden yardım isteyen kimse, feryat ederek yine ondan imdat istiyor. Mûsâ ona (yardım isteyene) dedi ki: 'Doğrusu sen, besbelli bir azgınsın!'" (18)

1. Mûsâ'nın Ertesi Gün Yardım Ettiği Kişiyi Tekrar Görmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: « {فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ} [القصص: ١٨] قَالَ: خَائِفًا أَنْ يُؤْخَذَ »

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: « {فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ} [القصص: ١٨] يَقُولُ: يَسْتَغِيثُهُ »

1548- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Mûsâ beni yakalarlar diye şehirde korku içinde, (etrafı) gözetleyerek sabahladı. Bir de ne görsün, dün kendisinden yardım isteyen kimse, feryat ederek yine ondan imdat istiyordu.

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: « قَالَ مُوسَى لِلْإِسْرَائِيلِيِّ: {إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ} [القصص: ١٨] ثُمَّ أَقْبَلَ لِيَنْصُرَهُ، فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى مُوسَى قَدْ أَقْبَلَ نَحْوَهُ لِيَبْطِشَ بِالرَّجُلِ الَّذِي يُقَاتِلُ الْإِسْرَائِيلِيَّ، قَالَ الْإِسْرَائِيلِيُّ، وَفَرَقَ مِنْ مُوسَى أَنْ يَبْطِشَ بِهِ مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ أَغْلَظَ لَهُ الْكَلَامَ: {يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ، إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ} [القصص: ١٩] فَتَرَكَهُ مُوسَى »

1549- Mûsâ ona (yardım isteyene) dedi ki:

'Doğrusu sen, besbelli bir azgınsın!'

Sonra tekrar hasmına karşı ona yardım etmek için adama doğru gitti fakat İsrâiloğullarından olan kişi korktu ve Mûsâ'nın kendisini döveceğini zannederek onun hakkında ağır laflar söyleyip şöyle dedi:[38]

38 Taberî, 20/29; Suyûtî, 5/123.

Kasas 19:

قَالَ يَا مُوسٰى اَتُرِيدُ اَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْاَمْسِ اِنْ تُرِيدُ اِلَّا اَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْاَرْضِ وَمَا تُرِيدُ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾

'Ey Mûsâ! Dün bir cana kıydığın gibi, bana da mı kıymak istiyorsun? Demek, düzelticilerden olmak istemiyor da bu yerde ille yaman bir zorba olmayı arzuluyorsun sen!'" (19)

1. Mûsâ'nın İhbar Edilmesi ve Peşine Düşülmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « ذَهَبَ الْقِبْطِيُّ، يَعْنِي الَّذِي كَانَ يُقَاتِلُ الْإِسْرَائِيلِيَّ، فَأَفْشَى عَلَيْهِ أَنَّ مُوسَى هُوَ الَّذِي قَتَلَ الرَّجُلَ، فَطَلَبَهُ فِرْعَوْنُ وَقَالَ: خُذُوهُ فَإِنَّهُ صَاحِبُنَا، وَقَالَ لِلَّذِينَ يَطْلُبُونَهُ: اطْلُبُوهُ فِي بُنَيَّاتِ الطَّرِيقِ، فَإِنَّ مُوسَى غُلَامٌ لَا يَهْتَدِي الطَّرِيقَ، وَأَخَذَ مُوسَى فِي بُنَيَّاتِ الطَّرِيقِ، وَقَدْ جَاءَهُ الرَّجُلُ فَأَخْبَرَهُ {إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ} [القصص: ٢٠] »

1550- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Bunu duyan Kıptî dünkü adamı Mûsâ'nın öldürdüğünü söyledi. Firavun haberi alır almaz;

'Onu yakalayın bu bizim adamımız' dedi. Sonra peşine düşen askerlere şöyle dedi:

'Mûsâ gittiği yerin yolunu bilmez siz onu vadilerde arayın.' Sonra saraydan bir adam vadiye[39] gelip Mûsâ'ya şöyle dedi:

Kasas 20:

وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعٰى قَالَ يَا مُوسٰى اِنَّ الْمَلَاَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ اِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٠﴾

39 İsrâiliyat'tan geçmiş olan bu bilgi doğru değildir. Bahsi geçen adam karardan hemen sonra Mûsâ'nın yanına gelmiş ve ona ülke dışına çıkma fikrini vermiştir. Bu rivâyete göre zaten ülke dışına çıkmaya çalışan Mûsâ'ya ülkeden çıkmasını teklif ediyor. [Çeviren].

'Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi: Ey Mûsâ! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında müzakere ediyorlar. Derhal (buradan) çık! İnan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim, dedi.'" (20)

1. Mûsâ'nın Şehirden Çıkması ve Medyen'e Gidişi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « لَمَّا أَخَذَ مُوسَى فِي بُنَيَّاتِ الطَّرِيقِ جَاءَهُ مَلَكٌ عَلَى فَرَسٍ بِيَدِهِ عَنَزَةٌ؛ فَلَمَّا رَآهُ مُوسَى سَجَدَ لَهُ مِنَ الْفَرَقِ قَالَ: لَا تَسْجُدْ لِي وَلَكِنِ اتْبَعْنِي، فَاتَّبَعَهُ، فَهَدَاهُ نَحْوَ مَدْيَنَ. وَقَالَ مُوسَى وَهُوَ مُتَوَجِّهٌ نَحْوَ مَدْيَنَ: {عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ} [القصص: ٢٢] فَانْطَلَقَ بِهِ حَتَّى انْتَهَى بِهِ إِلَى مَدْيَنَ»

1551- Süddî bu âyetin tefsiri hususunda şunları söylemiştir: "Mûsâ dar geçitlerden Medyen'e doğru giderken atının üstünde ve elinde bir mızrak olan bir melekle karşılaştı. Mûsâ korktu ve ona secde etti. Melek:

'Bana secde etme, beni takip et' dedi. Mûsâ onu takip ederek Medyen'e doğru gitti. Bir yandan da şöyle dua etmeye başladı: ﴿عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ ***'Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir.'*** Böylece Medyen'e varıncaya kadar meleği takip etti."[40]

Kasas 21:

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾

"Mûsâ, korku içinde etrafı gözetleyerek şehirden çıktı ve 'Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar' dedi." (21)

40 Taberî, 20/30. Kur'ân'da peygamberlik öncesi süreçte Cebrâil ve Hz. Mûsâ arasında bir buluşmanın olduğu geçmez. Dolayısı ile bu rivâyet İsrâiliyat kaynaklarından alınmıştır. [Çeviren].

Kasas 22:

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿٢٢﴾

"(Şehirden çıkıp) Medyen'e doğru yöneldiğinde, 'Umarım Rabbim beni doğru yola iletir' dedi." (22)

Kasas 23:

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾

"Mûsâ, Medyen suyuna varınca, orada sulayan birçok insan buldu. Onların gerisinde de, hayvanlarını engelleyen iki kadın gördü. Onlara, 'Derdiniz nedir?' dedi. Şöyle cevap verdiler: 'Çobanlar sulayıp çekilmeden biz sulamayız; babamız da çok yaşlıdır.'" (23)

1. ﴿أُمَّةً مِنَ النَّاسِ﴾ "ümmeten mine'n-nâsi" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، « {وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ} [القصص: ٢٣] يَقُولُ: كَثْرَةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ »

1552- Süddî, Allah Teâlâ'nın ﴿أُمَّةً مِنَ النَّاسِ﴾ ***"ümmeten mine'n-nâsi"*** ifadesini, "insanlardan kalabalık bir topluluk" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿تَذُودَانِ﴾ "tezûdâni" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، « {وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ} [القصص: ٢٣] يَقُولُ: تَحْبِسَانِ غَنَمَهُمَا »

1553- Allah'ın ﴿تَذُودَانِ﴾ ***"tezûdâni"*** sözünü ise "Koyunlarını tutup engelleyen" şeklinde tefsir etmiştir.[41]

41 Bkz. Taberî, 20/32.

3. Mûsâ'nın Kızlara Yardım Etmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « رَحِمَهُمَا مُوسَى حِينَ {قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ} [القصص: ٢٣] فَأَتَى إِلَى الْبِئْرِ فَاقْتَلَعَ صَخْرَةً عَلَى الْبِئْرِ كَانَ النَّفَرُ مِنْ أَهْلِ مَدْيَنَ يَجْتَمِعُونَ عَلَيْهَا، حَتَّى يَرْفَعُوهَا، فَسَقَى لَهُمَا مُوسَى دَلْوًا فَأَرْوَتَا غَنَمَهُمَا، فَرَجَعَتَا سَرِيعًا، وَكَانَتَا إِنَّمَا تَسْقِيَانِ مِنْ فُضُولِ الْحِيَاضِ »

1554- "Kızlar kendisine, ﴿لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ﴾ ***'Çobanlar çekilmeden sulayamıyoruz; babamız da çok yaşlı birisi'*** dediklerinde onlara acıdı ve gidip kapalı olan kuyunun üzerindeki kayayı kaldırdı. Normalde Medyen'den çok sayıda kişi bir araya gelse zorlanarak bu kayayı kaldırabilirlerdi. Sonra o kuyudan kova ile su çekip hayvanlarını suvardı. Normalde kızlar diğer çobanların kalan suyu ile hayvanlarını suluyorlardı. Böylece o gün erkenden evlerine döndüler."[42]

Kasas 24:

فَسَقٰى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلّٰى اِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنِّي لِمَا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيْرٌ ﴿٢٤﴾

"Bunun üzerine Mûsâ, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve 'Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lütfuna) muhtacım' dedi." (24)

1. Mûsâ'nın Ağacın Gölgesine Çekilmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، « {ثُمَّ تَوَلَّى} [القصص: ٢٤] مُوسَى إِلَى ظِلِّ شَجَرَةٍ سَمُرَةٍ، فَقَالَ: {رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ} [القصص: ٢٤] »

1555- Süddî şöyle dedi: "Mûsâ sonra bir semüre ağacının gölgesine çekildi ve Rabbine dua etti."[43]

---

42 Taberî, 20/34.

43 Taberî, 20/36; İbn Kesîr, 3/378. Süddî, İbn Kesîr'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Mûsâ böyle dua etti, fakat başka birisi olsaydı ve açlıktan dolayı yeşil olmuş ba-

Kasas 25:

فَجَاءَتْهُ إِحْدٰيهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥﴾

"Derken, o iki kadından biri utana utana yürüyerek ona geldi, 'Babam, dedi, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor.' Mûsâ, gelip yaşlı adama başından geçenleri anlatınca o, 'Korkma, o zalim kavimden kurtuldun' dedi." (25)

1. Mûsâ'nın Yardım Ettiği Kızlardan Biriyle Babalarının Yanına Gitmesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ] عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « لَمَّا رَجَعَتِ الْجَارِيَتَانِ إِلَى أَبِيهِمَا سَرِيعًا سَأَلَهُمَا، فَأَخْبَرَتَاهُ خَبَرَ مُوسَى، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ إِحْدَاهُمَا، فَأَتَتْهُ تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ، وَهِيَ تَسْتَحْيِي مِنْهُ {قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا} [القصص: ٢٥] فَقَامَ مَعَهَا وَقَالَ لَهَا: امْضِي، فَمَشَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَضَرَبَتْهَا الرِّيحُ، فَنَظَرَ إِلَى عَجِيزَتِهَا، فَقَالَ لَهَا مُوسَى: امْشِي خَلْفِي، وَدُلِّينِي عَلَى الطَّرِيقِ إِنْ أَخْطَأْتُ. فَلَمَّا جَاءَ الشَّيْخَ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ {قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ} [القصص: ٢٥] »

1556- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Kızlardan birisi hayâlı bir şekilde Mûsâ'nın yanına geldi. Çünkü kızlar o gün hayvanlarını sulamış ve erkenden eve gitmişlerdi. Babaları bunun sebebini sorunca meseleyi anlattılar. Babası onlardan birisini Mûsâ'yı evine çağırması için gönderdi. Kız Mûsâ'ya şöyle dedi:

﴿إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا﴾ ***'Bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için babam seni çağırıyor.'***

ğırsaklarını görseydi bu şekilde dua etmez onun yerine Allah'tan kendisine bir lokma yemek vermesini isterdi."

Kız öne düşüp yürüdü fakat rüzgâr eteğini kaldırdığı için bazı yerleri göründü. Bunun üzerine Mûsâ şöyle dedi:

'Sen arkamdan gel, yolu bana tarif et.'

Yaşlı adamın yanına gelince başından geçenleri ona anlattı; adam ona, ﴿لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ***'Korkma, artık o zalim kavimden kurtuldun'*** dedi."[44]

Kasas 26:

قَالَتْ إِحْدٰيهُمَا يَا اَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْاَمِينُ ﴿٢٦﴾

"Kızlardan birisi, 'Babacığım! Onu ücretle (çoban) tut. Çünkü güçlü ve güvenilir birisidir' dedi." (26)

1. Kızın Mûsâ'nın Güçlü ve Güvenilir Olduğunu Söylemesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: « {قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ، إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ} [القصص: ٢٦] وَهِيَ الْجَارِيَةُ الَّتِي دَعَتْهُ، قَالَ الشَّيْخُ: هَذِهِ الْقُوَّةُ قَدْ رَأَيْتِ حِينَ اقْتَلَعَ الصَّخْرَةَ، أَرَأَيْتِ أَمَانَتَهُ، مَا يُدْرِيكِ مَا هِيَ؟ قَالَتْ: مَشَيْتُ قُدَّامَهُ فَلَمْ يُحِبَّ أَنْ يَخُونَنِي فِي نَفْسِي، فَأَمَرَنِي أَنْ أَمْشِيَ خَلْفَهُ »

1557- Süddî şöyle dedi: "Bahsi geçen kız, Mûsâ'yı çağırmaya gelen kızdı. Babası ona şu soruyu sordu:

'Kuyunun üzerindeki taşı kaldırdığında gücünü gördün, peki, güvenilir olduğunu nereden biliyorsun?' Kız,

'Gelirken önünden yürüyordum, ama o uygunsuz bir şey olmasın diye beni arkasına geçirtip öyle geldik' dedi."[45]

---

44 Taberî, 20/36; Suyûtî, 5/124.
45 Taberî, 20/38.

Kasas 27:

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

"Şuayb, 'Ben, sekiz yıl bana çalışmana karşılık, şu iki kızımdan birisini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer sen bunu on yıla tamamlarsan, o da senden olur. Ben seni zora koşmak da istemiyorum. İnşaallah beni sâlih kimselerden bulacaksın' dedi." (27)

Kasas 28:

قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

"Mûsâ, şöyle dedi: 'Bu anlaşma ikimizin arasında bir iştir. Bahsi geçen sürelerden hangisini tamamlarsam bana bir husumet yok. Allah, söylediklerimize vekildir.'" (28)

1. İki Süreyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ: « {قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ} [القصص: ٢٨] إِمَّا ثَمَانِيًا، وَإِمَّا عَشْرًا »

1558- Süddî, âyette geçen iki süreden maksadın biri sekiz yıl diğeri on yıl olmak üzere anlaşmada bahse konu olan süreler olduğunu söylemiştir.[46]

46 Taberî, 20/39.

Kasas 29:

فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ وَسَارَ بِاَهْلِهٖ اٰنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوا اِنِّي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي اٰتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾

"Mûsâ, süreyi tamamlayıp ailesiyle (Mısır'a doğru) yola çıkınca, Tûr tarafında bir ateş gördü ve ailesine, 'Siz burada kalın, ben bir ateş gördüm, (oraya gidiyorum). Umarım oradan size (hangi yöne gideceğimize dair) bir haber ya da ısınmanız için ateşten bir kor getiririm' dedi." (29)

1. Mûsâ'nın Kızların Babasına Hizmeti

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « أَمَرَ يَعْنِي أَبَا الْمَرْأَتَيْنِ إِحْدَى ابْنَتَيْهِ أَنْ تَأْتِيَهُ، يَعْنِي أَنْ تَأْتِيَ مُوسَى بِعَصًا، فَأَتَتْهُ بِعَصًا، وَكَانَتْ تِلْكَ الْعَصَا عَصًا اسْتَوْدَعَهَا إِيَّاهُ مَلَكٌ فِي صُورَةِ رَجُلٍ، فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ، فَدَخَلَتِ الْجَارِيَةُ، فَأَخَذَتِ الْعَصَا، فَأَتَتْهُ بِهَا؛ فَلَمَّا رَآهَا الشَّيْخُ قَالَ: لَا، ائْتِيهِ بِغَيْرِهَا، فَأَلْقَتْهَا تُرِيدُ أَنْ تَأْخُذَ غَيْرَهَا، فَلَا يَقَعُ فِي يَدِهَا إِلَّا هِيَ، وَجَعَلَ يُرَدِّدُهَا، وَكُلُّ ذَلِكَ لَا يَخْرُجُ فِي يَدِهَا غَيْرُهَا؛ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ عَمَدَ إِلَيْهَا، فَأَخْرَجَهَا مَعَهُ، فَرَعَى بِهَا. ثُمَّ إِنَّ الشَّيْخَ نَدِمَ وَقَالَ: كَانَتْ وَدِيعَةً، فَخَرَجَ يَتَلَقَّى مُوسَى، فَلَمَّا لَقِيَهُ قَالَ: اعْطِنِي الْعَصَا، فَقَالَ مُوسَى: هِيَ عَصَايَ، فَأَبَى أَنْ يُعْطِيَهُ، فَاخْتَصَمَا، فَرَضِيَا أَنْ يَجْعَلَا بَيْنَهُمَا أَوَّلَ رَجُلٍ يَلْقَاهُمَا، فَأَتَاهُمَا مَلَكٌ يَمْشِي، فَقَالَ: ضَعُوهَا فِي الْأَرْضِ، فَمَنْ حَمَلَهَا فَهِيَ لَهُ، فَعَالَجَهَا الشَّيْخُ فَلَمْ يُطِقْهَا، وَأَخَذَ مُوسَى بِيَدِهِ فَرَفَعَهَا، فَتَرَكَهَا لَهُ الشَّيْخُ، فَرَعَى لَهُ عَشْرَ سِنِينَ »

1559- Süddî bu âyetin tefsiri hususunda şunları söylemiştir:

"Yaşlı adam kızlarından birisine Mûsâ'ya bir asa getirmesini söyledi. Melek suretinde bir adam bu yaşlıya bir asa emanet etmişti. Kız gidip bu asayı aldı sonra Mûsâ'ya verdi. Babası bu durumu fark edince onu değil başka bir asa getirmesini söyledi. Kız defalarca onu bırakıp başka bir asa almaya çalıştı fakat asa elinden çıkmıyordu. Bunun üzerine asayı ona verdiler ve Mûsâ bu asa ile hayvan güttü. Sonra yaşlı adam:

'Bu asa bana emanet edilmişti' diyerek pişman oldu, onu geri almak için Mûsâ'nın yanına giderek:

'Asayı bana ver' dedi. Mûsâ:

'Hayır o benim asam' diyerek vermedi.

Sonra aralarında tartışma çıktı. İlk gelen kişinin aralarında bu hususta hakemlik yapmasını kabul ettiler. Sonra oradan insan şekline girmiş bir melek geçti. Melek asayı yere bırakmalarını söyledi ve:

'Kim onu yerden alırsa asa onundur' dedi.

Yaşlı adam ne yaptıysa asayı alamadı. Sonra Mûsâ onu aldı. Bunun üzerine yaşlı adam asanın onda kalmasına razı oldu ve Mûsâ ona on yıl çobanlık yaptı."[47]

Kasas 30:

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ
الشَّجَرَةِ أَنْ يَامُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾

"Mûsâ, ateşin yanına gelince, o mübarek yerdeki vadinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle seslenildi: 'Ey Mûsâ! Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.'" (30)

Kasas 31:

وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ
يَا مُوسٰى اَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ اِنَّكَ مِنَ الْاٰمِنِينَ ﴿٣١﴾

"Sonra ona, 'Asanı yere at!' (denildi). Mûsâ (attığı) asayı yılan gibi deprenir görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. 'Ey Mûsâ! Beri gel, korkma. Çünkü sen emniyette olanlardansın' (buyruldu)." (31)

47 Taberî, 20/40; Suyûtî, 5/124.

1. Mûsâ'nın Asadan Korkması

حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثَنَا عَمْرٌو، قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ (وَلَمْ يُعَقِّبْ) يَقُولُ: لَمْ يَنْتَظِرْ. وَقَوْلُهُ: (يَا مُوسَى أَقْبِلْ وَلا تَخَفْ) يَقُولُ تَعَالَى ذِكْرُهُ: فَنُودِيَ مُوسَى: يَا مُوسَى أَقْبِلْ إِلَيَّ وَلَا تَخَفْ مِنَ الَّذِي تَهْرُبُ مِنْهُ (إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ) مِنْ أَنْ يُضَرَّكَ، إِنَّمَا هُوَ عَصَاكَ

1560- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Mûsâ asanın yılan gibi hareket ettiğini görünce hiç beklemeden kaçmaya başladı. Allah ona,

'Ey Mûsâ bana yönel ve kaçtığın şeyden korkma. Sen güvendesin ve korktuğun şey sana zarar vermez, çünkü o senin asandır!' dedi."[48]

Kasas 32:

اُسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمْ اِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهٖاِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٢﴾

"Elini koynuna sok; kusursuz, bembeyaz çıkacaktır. Korkudan (açılan) kollarını kendine çek. İşte bu ikisi Firavun ve onun adamlarına karşı Rabbin tarafından iki kesin delildir. Çünkü onlar, yoldan çıkan bir kavim olmuşlardır (diye seslenildi)." (32)

1. İki Kesin Delille Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، « {فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ} [القصص: ٣٢] الْعَصَا وَالْيَدُ آيَتَانِ »

1561- Süddî, "Asa ve beyaz el, Mûsâ'ya verilen iki mûcizedir" demiştir.[49]

48 Bu tefsir İsrâiliyat kaynaklarından alınmıştır. [Naşir].
49 Taberî, 20/40.

Kasas 33:

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾

"Mûsâ, şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Şüphesiz ben onlardan birisini öldürdüm. Onların da beni öldürmelerinden korkuyorum.'" (33)

Kasas 34:

وَاَخِي هٰرُونُ هُوَ اَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْءًا
يُصَدِّقُنِي اِنِّي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

"Kardeşim Hârûn'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder. Çünkü ben, onların beni yalanlamalarından korkuyorum." (34)

1. Hârûn'u Yardımcı Olarak İstemesinin Gerekçesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، « {فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي} [القصص: ٣٤] يَقُولُ: كَيْمَا يُصَدِّقَنِي »

1562- Süddî âyeti, "Beni doğrulasın diye kardeşim Hârûn'u da görevlendir" şeklinde tefsir etmiştir.[50]

Kasas 35:

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ
إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾

"Allah, 'Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size bir iktidar vereceğiz de âyetlerimiz sayesinde size (kötü bir amaçla) ulaşamayacaklar. Siz ve size uyanlar, galip gelecek olanlardır' dedi." (35)

50 Taberî, 20/44, 45.

Kasas 36:

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾

"Mûsâ, onlara delillerimizi apaçık olarak getirince onlar, 'Bu, ancak uydurulmuş bir sihirdir. Biz geçmiş atalarımızın zamanında böyle bir şeyin varlığını duymadık' dediler." (36)

Kasas 37:

وَقَالَ مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَى مِنْ عِنْدِهِ وَمَنْ
تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

"Mûsâ, 'Katından kimin hidayet getirdiğini ve bu yurdun (güzel) sonucunun kimin olacağını Rabbim daha iyi bilir. Doğrusu zalimler kurtuluşa eremezler' dedi." (37)

Kasas 38:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلٰهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانُ عَلَى
الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى إِلٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٣٨﴾

"Firavun, 'Ey ileri gelenler! Sizin benden başka bir ilâhınız olduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için bir ateş yakıp tuğla pişir de bana bir kule yap! Belki Mûsâ'nın ilâhına çıkar bakarım! Şüphesiz ben onun mutlaka yalancılardan olduğunu sanıyorum' dedi." (38)

1. Firavun'un Kule Talebi ve Amacı

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: قَالَ فِرْعَوْنُ لِقَوْمِهِ: {يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي، فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانُ عَلَى الطِّينِ، فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا} [القصص: ٣٨] لَعَلِّي أَذْهَبُ فِي السَّمَاءِ، فَأَنْظُرُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى؛ فَلَمَّا بُنِيَ لَهُ

الصَّرْحُ، ارْتَقَى فَوْقَهُ، فَأَمَرَ بِنُشَّابَةٍ فَرَمَى بِهَا نَحْوَ السَّمَاءِ، فَرُدَّتْ إِلَيْهِ وَهِيَ مُتَلَطِّخَةٌ دَمًا، فَقَالَ: قَدْ قَتَلْتُ إِلَهَ مُوسَى، تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يَقُولُونَ »

1563- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Firavun Hâmân'a şöyle dedi:

'Gökyüzüne çıkmam için bana bir kule yap, belki de bu sayede Mûsâ'nın ilâhına bakarım.' Kendisine kule yapıldıktan sonra üzerine çıktı ve gökyüzüne bir ok attı. Ok kanlı bir şekilde yere düştü. Bunu görünce:

'Mûsâ'nın ilâhını öldürdüm' dedi. Allah onların söylediklerinden yüce ve berîdir."[51]

Kasas 39:

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾

"O ve askerleri yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve gerçekten bize döndürülmeyeceklerini sandılar." (39)

Kasas 40:

فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾

"Biz de onu ve askerlerini yakaladık ve onları denize attık (Orada boğuldular). Zalimlerin sonunun nasıl olduğuna bak!" (40)

Kasas 41:

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾

"Biz onları, ateşe çağıran öncüler kıldık. Kıyamet günü de kendilerine yardım edilmeyecektir." (41)

51 Taberî, 20/45; Kurtubî, 6/5005; Âlûsî, 6/354.

Kasas 42:

وَأَتْبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

"Bu dünyada onları lânete uğrattık. Kıyamet gününde de onlar iğrenç kılınmış kimselerden olacaklardır." (42)

Kasas 43:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى
بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

"Andolsun, ilk nesilleri yok ettikten sonra Mûsâ'ya -düşünüp ibret alsınlar diye- insanların kalp gözünü açan deliller ve bir hidayet rehberi, bir rahmet olarak Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik." (43)

Kasas 44:

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾

"(Ey Muhammed!) Mûsâ'ya o emri verdiğimiz zaman sen (vadinin) batı tarafında değildin. (O olayı) görenlerden de değildin." (44)

Kasas 45:

وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ
مَدْيَنَ تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

"Fakat biz (Mûsâ'dan sonra) birçok nesiller meydana getirdik. Üzerlerinden uzun çağlar geçti. Sen Medyen halkı arasında yaşıyor değildin, âyetlerimizi onlardan okuyup öğreniyor da değildin. Fakat biz (bu haberi) göndereniz." (45)

Kasas 46:

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ
قَوْمًا مَا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

"Yine biz (Mûsâ'ya) seslendiğimiz zaman Tûr'un yan tarafında da değildin. Fakat Rabbinden bir rahmet olarak, senden önce kendilerine hiçbir uyarıcı gelmeyen bir kavmi, düşünüp öğüt alsınlar diye uyarman için (o haberleri) sana bildiriyoruz." (46)

Kasas 47:

وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ
إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

"Kendi yaptıkları sebebiyle başlarına bir musibet gelip de, 'Ey Rabbimiz! Bize bir Peygamber gönderseydin de âyetlerine uysaydık ve mü'minlerden olsaydık' diyecek olmasalardı, seni peygamber olarak göndermezdik." (47)

Kasas 48:

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوَلَمْ يَكْفُرُوا
بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾

"Onlara katımızdan gerçek gelince, 'Mûsâ'ya verilen (mûcize) lerin benzeri niçin buna da verilmedi' dediler. Onlar daha önce Mûsâ'ya verilen (mûcize)leri inkâr etmemişler miydi? Onlar, 'İki sihirbaz birbirlerine destek oluyor' dediler. 'Biz hepsini inkâr ediyoruz' dediler." (48)

1. Birbirine Destek Olmalarıyla Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رضي الله عنه: يَعْنِي صَدَّقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْآخَرَ

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ {قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا} قَالَ: التَّوْرَاةُ وَالْفُرْقَانُ صَدَّقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ

1564- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Her biri diğerini tasdik etme konusunda birbirini desteklediğinden bahsedilmektedir."

2. İkisiyle Kastedilen

1565- İbn Ebî Hâtim, Süddî'den yaptığı tahriçte onun şöyle dediğini nakletmiştir: "İkisinden kastedilen Tevrat ve Kur'ân'dır. Bunlardan her biri diğerini tasdik etmektedir."[52]

Kasas 49:

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا أَتَّبِعْهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾

"De ki: 'Eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah katından, doğruya bu ikisinden (Tevrat ve Kur'ân'dan) daha çok ulaştıran bir kitap getirin de ben ona uyayım.'" (49)

Kasas 50:

فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾

"Eğer (bu konuda) sana cevap veremezlerse bil ki onlar sadece kendi nefislerinin arzularına uymaktadırlar. Kim, Allah'tan bir yol gösterme olmaksızın kendi nefsinin arzusuna uyandan daha sapıktır. Şüphesiz Allah, zalimler toplumunu doğruya iletmez." (50)

52 Suyûtî, 5/13.

Kasas 51:

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾

"Andolsun ki biz, düşünüp öğüt alsınlar diye, sözü (vahyi) birbiri ardınca yetiştirmişizdir." (51)

1. Ulaştırmakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ قَالَ: بَيَّنَّا لَهُمُ الْقَوْلَ

1566- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Onlara sözü beyân ettik, anlamındadır."[53]

Kasas 52:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

"Bu Kur'ân'dan önce kendilerine kitap verdiklerimiz var ya, işte onlar ona da inanırlar." (52)

Kasas 53:

وَإِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾

"Kur'ân kendilerine okunduğu zaman, 'Ona inandık, şüphesiz o Rabbimizden gelen gerçektir. Şüphesiz biz ondan önce de Müslüman idik' derler." (53)

53 Kurtubî, 6/5011; İbn Kesîr, 3/392; Suyûtî, 5/131; Şevkânî, 4/178.

Kasas 54:

أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَءُونَ
بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٥٤﴾

"İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir." (54)

Kasas 55:

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ
أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾

"Boş sözü işittikleri vakit ondan yüz çevirirler ve 'Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de size. Selâm olsun size (bizden size zarar gelmez). Biz cahilleri istemeyiz' derler." (55)

Kasas 56:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

"Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Fakat Allah, dilediği kimseyi doğru yola eriştirir. O, doğru yola gelecekleri daha iyi bilir." (56)

Kasas 57:

وَقَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا
يُجْبَى إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

"Onlar, 'Sizinle beraber doğru yolu tutarsak, kendi yurdumuzdan koparılıp çıkarılırız' dediler. Biz onları tarafımızdan bir rızık olarak, her

türlü meyve ve mahsullerin kendisinde toplandığı, saygın ve güvenlikli bir yere yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler." (57)

Kasas 58:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ
مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾

"Biz nimetler içinde şımaran nice memleket halkını helâk etmişizdir. İşte kendilerinden sonra içlerinde pek az oturulmuş yurtları! (O yurtlara) biz vâris olduk, biz." (58)

Kasas 59:

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ
آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

"Rabbin, ülkelerin merkezî yerlerine, kendilerine âyetlerimizi okuyan bir peygamber göndermedikçe oraları helâk edici değildir. Zaten biz, halkları zalim olmadıkça memleketleri helâk etmeyiz." (59)

Kasas 60:

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا
عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾

"(Dünyalık olarak) size verilen her şey, dünya hayatının geçimliği ve süsüdür. Allah'ın katındaki ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?" (60)

Kasas 61:

أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾

"Kendisine güzel bir vaadde bulunduğumuz ve o vadedilen şeye kavuşacak olan kimse, dünya hayatının geçimliklerinden yararlandırdığımız, sonra da kıyamet günü (hesaba çekilmek için) huzura getirilecek kimse gibi midir?" (61)

Kasas 62:

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

"Allah'ın onlara seslenerek, 'Hani benim, var olduğunu iddia ettiğiniz ortaklarım?' diyeceği günü hatırla!" (62)

Kasas 63:

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ
كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾

"Haklarında azap hükmü gerçekleşenler, 'Ey Rabbimiz! İşte şunlar bizim azdırdıklarımızdır. Kendimiz azdığımız gibi onları da azdırdık. Şimdi de onlardan uzaklaşıp sana döndük. Zaten (gerçekte) onlar bize tapmıyorlardı' diyeceklerdir." (63)

Kasas 64:

وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا
الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾

"Onlara, 'Haydi, ortaklarınızı çağırın!' denir. Onlar da çağırırlar, fakat ortakları onlara cevap veremez. Azabı görürler. Keşke onlar (dünyada iken) doğru yola gelselerdi." (64)

Kasas 65:

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾

"Allah'ın onlara seslenerek, 'Peygamberlere ne cevap verdiniz? diyeceği günü hatırla.'" (65)

Kasas 66:

فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾

"O gün onlara karşı bütün haberler kapanmıştır. Artık birbirlerine de soramazlar." (66)

Kasas 67:

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَى أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

"Ama tevbe edip iman eden ve sâlih amel işleyen kimsenin kurtuluşa erenlerden olması umulur." (67)

Kasas 68:

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ
سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

"Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır ve yücedir." (68)

Kasas 69:

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾

"Rabbin, onların sinelerinin gizlediğini de açığa vurduklarını da bilir." (69)

Kasas 70:

وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

"O, Allah'tır. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Dünyada da ahirette de hamd O'na mahsustur. Hüküm yalnızca O'nundur. Kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." (70)

Kasas 71:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ
مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾

"De ki: 'Ne dersiniz? Allah, üzerinize geceyi kıyamete kadar sürekli kılsaydı, Allah'tan başka hangi ilâh size bir aydınlık getirir? Hâlâ duymayacak mısınız?'" (71)

Kasas 72:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ
إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾

"De ki: 'Ne dersiniz? Allah, üzerinize gündüzü kıyamete kadar sürekli kılsaydı, Allah'tan başka hangi ilâh size içinde dinleneceğiniz bir gece getirebilir? Hâlâ görmeyecek misiniz?'" (72)

Kasas 73:

وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

"Allah, rahmetinden ötürü geceyi içinde dinlenesiniz; gündüzü de, lütfundan isteyesiniz ve şükredesiniz diye sizin için yarattı." (73)

Kasas 74:

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾

"Allah'ın, onlara seslenerek, 'Hani benim, var olduğunu iddia ettiğiniz ortaklarım?' diyeceği günü hatırla." (74)

Kasas 75:

وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ
الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

"Her ümmetten bir şahit çıkarırız ve (kâfirlere), 'Kesin delilinizi getirin' deriz. Onlar da gerçeğin Allah'a ait olduğunu bilirler ve (Allah'a ortak diye) uydurdukları şeyler kendilerini yüzüstü bırakıp kaybolup gitmişlerdir." (75)

Kasas 76:

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ
الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوأُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ
قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾

"Kârûn, Mûsâ'nın kavminden idi de, onlara karşı azgınlık etmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü-kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Kavmi ona şöyle demişti: 'Şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevmez.'" (76)

1. Âyetteki Devrik Kullanım

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هَذَا مِنَ الْمَقْلُوبِ، وَالْمَعْنَى: لَتَنُوءُ بِهَا الْعُصْبَةُ: أَيْ: تَنْهَضُ بِهَا

1567- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Âyet devrik bir cümleyle kurulmuştur. Kastedilen mâna, 'Kalabalık bir topluluk o anahtarları taşırken zorlanıyorlardı' şeklindedir."[54]

Kasas 77:

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah, bozguncuları sevmez." (77)

Kasas 78:

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾

"Kârûn ise, 'O (servet) bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi' demişti. Bilmiyor muydu ki Allah, kendinden önceki nesillerden, ondan daha güçlü, ondan daha çok taraftarı olan kimseleri helâk etmişti. Günahkârlardan günahları sorulmaz (Allah onların hepsini bilir)." (78)

1. Servetini Bilgiyle Kazandığını Söylemesinin Maksadı

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي عَلِمَ اللَّهُ أَنِّي أَهْلٌ لِذَلِكَ

1568- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Benim buna layık olduğum bilindiği için bunlar bana verildi, anlamındadır."[55]

54 Kurtubî, 6/5028; Âlûsî, 6/376.
55 İbn Kesîr, 3/400; Suyûtî, 5/137.

Kasas 79:

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَالَيْتَ
لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾

"Kârûn, ziyneti ve görkemi içerisinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzu edenler, 'Keşke Kârûn'a verilen (servet) gibi bizim de (servetimiz) olsaydı. Şüphesiz o büyük bir servet sahibidir' dediler." (79)

Kasas 80:

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ
وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾

"Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: 'Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlara göre Allah'ın mükâfatı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.'" (80)

1. Cennete Kimler Kavuşacak?

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: ولا يُلَقَّى الْجَنَّةَ إِلَّا الصَّابِرُونَ

1569- İbn Kesîr'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Cennete ancak sabredenler kavuşabilir."[56]

Kasas 81:

فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ
مِنْ دُونِ اللهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

"Sonunda onu da sarayını da yerin dibine batırdık. Allah'a karşı ona yardım edebilecek adamları da yoktu. Kendisini savunup kurtarabileceklerden de değildi!" (81)

56 İbn Kesîr, 3/400.

1. Kârûn'un Yere Batması

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ:أَنَّ قَارُونَ أَعْطَى امْرَأَةً بَغِيًّا مَالًا عَلَى أَنْ تَبْهَتَ مُوسَى بِحَضْرَةِ الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَهُوَ قَائِمٌ فِيهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ كِتَابَ اللَّهِ، فَتَقُولُ: يَا مُوسَى، إِنَّكَ فَعَلْتَ بِي كَذَا وَكَذَا. فَلَمَّا قَالَتْ فِي الْمَلَأِ ذَلِكَ لِمُوسَى عليه السلام، أَرْعِدَ مِنَ الفَرَق، وَأَقْبَلَ عَلَيْهَا وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: أَنْشُدُكِ بِاللَّهِ الَّذِي فَرَق الْبَحْرَ، وَأَنْجَاكُمْ مِنْ فرعون، وفعل كذا و [فعل] كذا لَمَا أَخْبَرْتِنِي بِالَّذِي حَمَلَكِ عَلَى مَا قُلْتِ؟ فَقَالَتْ: أَمَّا إِذْ نَشَدْتَنِي فَإِنَّ قَارُونَ أَعْطَانِي كَذَا وَكَذَا، عَلَى أَنْ أَقُولَ لَكَ، وَأَنَا أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. فَعِنْدَ ذَلِكَ خَرّ مُوسَى لِلَّهِ عز وجل سَاجِدًا، وَسَأَلَ اللَّهَ فِي قَارُونَ. فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنِّي قَدْ أَمَرْتُ الْأَرْضَ أَنْ تُطِيعَكَ فِيهِ، فَأَمَرَ مُوسَى الْأَرْضَ أَنْ تَبْتَلِعَهُ وَدَارَهُ فَكَانَ ذَلِكَ

1570- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kârûn fuhuş yapan bir kadına para verdi ve ondan İsrâiloğullarının içinde Allah'ın Kitabı'nı okurken Mûsâ'nın kendisi ile zina ettiğini söylemesini istedi. Kadın kendisinden istenen şeyi milletin içinde söyleyince Mûsâ korkudan titredi ve namaz kıldıktan sonra kadının yanına geldi ve ona şöyle dedi:

'Denizi ikiye yarıp sizi Firavun'dan kurtaran Allah adına doğru söyle, böyle yapmanı sana kim söyledi?' Kadın:

'Allah'ı araya koyduğun için doğruyu söyleyeceğim. Kârûn bana para verip senin hakkında bu şeyleri söylememi istedi. Ben yaptıklarımdan dolayı tevbe edip Allah'tan beni bağışlamasını dilerim!' Bunun üzerine Mûsâ secdeye kapandı ve Kârûn için Allah'a beddua etti! Sonra Allah Mûsâ'ya şöyle vahyetti:

'Ben yeryüzüne emrettim, o sana istediğin hususta itaat edecektir.' Mûsâ da yere Kârûn'u ve mülkünü yutmasını emredince yer onun dediğini yaptı."[57]

57 Kurtubî, 6/5270; İbn Kesîr, 3/401.

Kasas 82:

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيْكَأَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾

"Daha dün onun yerinde olmayı arzu edenler, 'Vay! Demek ki Allah, kullarından dilediği kimselere rızkı bol verir ve (dilediğine) kısarmış. Allah, bize lütfetmiş olmasaydı, bizi de yerin dibine geçirirdi. Demek ki kâfirler iflah olmayacak' demeye başladılar." (82)

Kasas 83:

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾

"İşte ahiret yurdu. Biz, onu yeryüzünde büyüklük taslamayan ve bozgunculuk çıkarmayanlara has kılarız. Sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır." (83)

Kasas 84:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

"Kim bir iyilik getirirse, ona bundan daha hayırlısı vardır. Kim de bir kötülük getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak yapmakta olduklarının cezasına çarptırılırlar." (84)

Kasas 85:

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٨٥﴾

"Kur'ân'ı sana farz kılan Allah, elbette seni dönülecek yere döndürecektir. De ki: 'Rabbim, kimin hidâyeti getirdiğini ve kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu en iyi bilendir.'" (85)

1. Dönülecek Yerle Kastedilen

[حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثنا ابْنُ يَمَانٍ، عَنْ سُفْيَانَ،[عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ فِي « {إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ} [القصص: ٨٥] قَالَ: إِلَى الْجَنَّةِ لِيَسْأَلَكَ عَنِ الْقُرْآنِ »

1571- Süddî âyeti, "Allah seni cennete girdirecek ve sonra sana Kur'ân'dan soracak" şeklinde tefsir etmiştir.[58]

Kasas 86:

وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾

"Sen, bu Kitab'ın sana verileceğini ummuyordun. Ancak o, Rabbinden bir rahmet olarak sana verildi. Öyle ise kâfirlere sakın arka çıkma." (86)

Kasas 87:

وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾

"Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra, sakın seni onlardan çevirmesinler. Rabbine çağır ve sakın Allah'a ortak koşanlardan olma!" (87)

58 İbn Kesîr, 3/402.

Kasas 88:

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ
إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

"Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." (88)

29. ANKEBÛT SÛRESİ

Ankebût 1:

الٓمٓ ﴿١﴾

"Elif, Lâm, Mîm." (1)

Ankebût 2:

أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾

"İnsanlar, 'İnandık' demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler." (2)

Ankebût 3:

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾

"Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah, doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir." (3)

Ankebût 4:

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

"Yoksa kötülük yapanlar, bizden kaçıp kurtulacaklarını mı sandılar. Ne kötü hükmediyorlar!" (4)

Ankebût 5:

مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥﴾

"Her kim Allah'a kavuşmayı umarsa, bilsin ki Allah'ın tayin ettiği o vakit elbette gelecektir. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (5)

Ankebût 6:

وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

"Her kim cihad ederse, ancak kendisi için cihad etmiş olur. Şüphesiz Allah, âlemlere muhtaç değildir." (6)

Ankebût 7:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

"İman edip sâlih amel işleyenlerin kötülüklerini elbette örteceğiz. Onları işlediklerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracağız." (7)

Ankebût 8:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ
عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

"Biz, insana ana-babasına iyilik etmesini emrettik. Şâyet onlar seni, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa, bu takdirde onlara itaat etme. Dönüşünüz ancak bana olacaktır ve ben yapmakta olduklarınızı size haber vereceğim." (8)

Ankebût 9:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾

"İman edip de sâlih amel işleyenler var ya, biz onları mutlaka sâlihler (iyiler) arasına sokacağız." (9)

Ankebût 10:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللهِ جَعَلَ فِتْنَةَ
النَّاسِ كَعَذَابِ اللهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ
أَوَلَيْسَ اللهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾

"İnsanlardan öyleleri vardır ki, 'Allah'a inandık' derler. Ama Allah uğrunda bir ezaya uğratılınca insanlardan gördükleri baskı ve işkenceyi Allah'ın azabı gibi tutar. Andolsun, Rabbinden bir yardım gelecek olsa mutlaka, 'Biz de sizinle beraberdik' derler. Allah, herkesin kalbinde olanı en iyi bilen değil midir?!" (10)

1. İnsanların İşkencesi Sebebiyle Fitneye Düşenler

[حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سُلَيْمَانَ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَامِرُ بْنُ الْفُرَاتِ،] ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ قَالَ: كَانَ نَاسٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا فَلَحِقَهُمْ أَبُو سُفْيَانَ فَرَدَّ بَعْضَهُمْ إِلَى مَكَّةَ فَعَذَّبَهُم فَافْتُتِنُوا فَأُنْزِلَ فِيهِمْ هَذَا

1572- İbn Ebî Hâtim Süddî'den yaptığı tahriçte onun şöyle dediğini söylemiştir: "Bazıları iman edip Medine'ye hicret etmişti. Ebû Süfyân gidip onlardan bazısına yetişti ve Mekke'ye geri getirdi. Sonra onlara işkence etti. Onlar da bu işkenceden dolayı fitneye düştüler."[59]

59 Suyûtî, 5/146; Şevkânî, 4/192; Âlûsî, 5/397.

Ankebût 11:

وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١١﴾

"Allah, elbette kendisine iman edenleri de bilir ve elbette münafıkları da bilir." (11)

Ankebût 12:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾

"İnkâr edenler iman edenlere, 'Yolumuza uyun da sizin günahlarınızı yüklenelim' derler. Hâlbuki onların günahlarından hiçbir şey yüklenecek değillerdir. Şüphesiz onlar kesinlikle yalancılardır." (12)

Ankebût 13:

وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

"Andolsun, onlar mutlaka kendi yüklerini ve kendi yükleriyle beraber nice ağır yükleri yükleneceklerdir. Uydurmakta oldukları şeylerden de kıyamet günü şüphesiz, sorguya çekileceklerdir." (13)

Ankebût 14:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾

"Andolsun ki biz Nûh'u kendi kavmine gönderdik de o bin yıldan elli yıl eksik bir süre onların arasında kaldı. Sonunda onlar zulümlerini sürdürürken tufan kendilerini yakalayıverdi." (14)

1. Tufanla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثنا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ أَرْسَلَ عَلَيْهِمْ، يَعْنِي عَلَى قَوْمِ فِرْعَوْنَ الطُّوفَانَ، وَهُوَ الْمَطَرُ

1573- Şevkânî Süddî'den, âyette geçen tufanı yağmur olarak tefsir ettiğini nakletti.[60]

Ankebût 15:

فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

"Biz de onu (Nûh'u) ve gemide bulunanları kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret kıldık." (15)

Ankebût 16:

وَإِبْرٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللهَ وَاتَّقُوهُ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾

"İbrâhim'i de peygamber olarak gönderdik. Hani, o, kavmine şöyle demişti: 'Allah'a kulluk edin, O'na karşı gelmekten sakının. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.'" (16)

1. İbrâhim'in, Kavmine Putların Hakikatini Anlatması

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَنَّ الْأَصْنَامَ الَّتِي يَعْبُدُونَهَا وَالْأَوْثَانَ، لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَإِنَّمَا اخْتَلَقْتُمْ أَنْتُمْ لَهَا أَسْمَاءً، سَمَّيْتُمُوهَا آلِهَةً، وَإِنَّمَا هِيَ مَخْلُوقَةٌ مِثْلُكُمْ

1574- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Taptığınız putlar size ne zarar ne de fayda verir. Onlara ilâh ismini siz vermişsiniz, yoksa gerçekte onlar da sizin gibi yaratılmış şeylerdir."[61]

60 Şevkânî, 4/196.
61 İbn Kesîr, 3/407.

Ankebût 17:

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾

"Siz, Allah'ı bırakarak ancak putlara tapıyorsunuz ve yalan uyduruyorsunuz. Allah'ı bırakarak taptıklarınızın size hiçbir rızık vermeye güçleri yetmez. Öyle ise rızkı Allah'ın katında arayın. O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (17)

Ankebût 18:

وَإِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾

"Eğer siz yalanlarsanız bilin ki, sizden önce geçen birtakım ümmetler de yalanlamışlardı. Peygamber'e düşen apaçık tebliğden başka bir şey değildir." (18)

Ankebût 19:

أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾

"Onlar, Allah'ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığını, sonra onu nasıl tekrarladığını görmüyorlar mı? Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır." (19)

Ankebût 20:

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنْشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

"De ki: 'Yeryüzünde dolaşın da Allah'ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığına bakın. Sonra Allah (aynı şekilde) sonraki yaratmayı da yapacaktır. (Kıyametten sonra her şeyi tekrar yaratacaktır) Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter.'" (20)

Ankebût 21:

يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾

"O, dilediğine azap eder, dilediğine de merhamet eder. Ancak O'na döndürüleceksiniz." (21)

Ankebût 22:

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ
مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾

"Siz, yerde de gökte de (Allah'ı) âciz bırakacak değilsiniz. Sizin Allah'tan başka ne bir dostunuz ne de bir yardımcınız vardır." (22)

Ankebût 23:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَئِسُوا مِنْ
رَحْمَتِي وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

"Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler var ya; işte onlar benim rahmetimden ümit kesmişlerdir. İşte onlar için elem dolu bir azap vardır." (23)

Ankebût 24:

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْجَاهُ اللَّهُ
مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

"(İbrâhim'in) kavminin cevabı, 'Onu öldürün veya yakın' demekten ibaret oldu. Allah da onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır." (24)

Ankebût 25:

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٥﴾

"İbrâhim, onlara dedi ki: 'Sırf aranızda dünya hayatına mahsus bir sevgi (ve çıkar) uğruna Allah'ı bırakıp birtakım putlar edindiniz. Sonra kıyamet gününde kiminiz kiminizi inkâr edip tanımayacak; kiminiz kiminize lânet edecektir. Barınağınız cehennem olacaktır. Yardımcılarınız da olmayacaktır.'" (25)

Ankebût 26:

فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾

"Bunun üzerine Lût, ona (İbrâhim'e) iman etti. İbrâhim, 'Ben, Rabbime (gitmemi emrettiği yere) hicret edeceğim. Şüphesiz O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir' dedi." (26)

Ankebût 27:

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

"Ona (İbrâhim'e) İshak'ı ve Ya'kûb'u bahşettik. Onun soyundan gelenlere peygamberlik ve Kitab verdik. Ayrıca ona dünyada mükâfatını da verdik. Şüphesiz o, ahirette de sâlih kimselerdendir." (27)

Ankebût 28:

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾

"Lût'u da peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: 'Gerçekten siz, sizden önce dünyada hiçbir toplumun yapmadığı bir hayâsızlığı işliyorsunuz.'" (28)

Ankebût 29:

اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾

"Lût, 'Siz hâlâ erkeklere yanaşacak, yol kesecek ve toplantılarınızda edepsizlik yapacak mısınız?' dedi. Kavminin ona cevabı sadece, 'Eğer doğru söyleyenlerden isen haydi, bize Allah'ın azabını getir!' demekten ibaret oldu." (29)

1. Lût Kavminin Edepsizlikleriyle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، « {وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ} [العنكبوت: ٢٩] قَالَ: كَانَ كُلُّ مَنْ مَرَّ بِهِمْ خَذَفُوهُ ، فَهُوَ الْمُنْكَرُ »

1575- Taberî, Mûsâ b. Hârûn → Amr b. Hammâd → Esbât kanalı ile Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Onlar memleketlerine gelen herkesi kaçırırlardı. İşte edepsizlikten kasıt budur."[62]

Ankebût 30:

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

"(Lût) 'Ey Rabbim! Şu bozguncu kavme karşı bana yardım et' dedi." (30)

Ankebût 31:

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُو أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾

"Elçilerimiz (melekler) İbrâhim'e müjdeyi getirdiklerinde, 'Biz, bu memleket halkını helâk edeceğiz, çünkü oranın ahalisi zalim kimselerdir' dediler." (31)

62 Taberî, 20/86.

Ankebût 32:

قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ
وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾

"İbrâhim, 'Ama orada Lût var' dedi. Onlar, 'Orada kimin bulunduğunu biz daha iyi biliriz. Biz, onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Ancak karısı başka. O, geri kalıp helâk edilenlerden olacaktır.' dediler." (32)

Ankebût 33:

وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ
وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٣﴾

"Elçilerimiz Lût'a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı, onlar hakkında çaresizlik içine düştü. Elçiler ona, 'Korkma, üzülme. Biz, seni ve aileni kurtaracağız. Ancak karın başka. O, geride kalıp helâk edilenlerden olacaktır.' dediler." (33)

Ankebût 34:

إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

"Şüphesiz biz, bu memleket halkı üzerine, fasıklık ettiklerinden dolayı gökten bir azap indireceğiz." (34)

Ankebût 35:

وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

"Andolsun biz, aklını kullanacak bir kavm için o memleketten ibret alınacak apaçık bir delil bıraktık." (35)

Ankebût 36:

وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾

"Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı peygamber olarak gönderdik. Şuayb, 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Ahiret gününe ümit besleyin ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın' dedi." (36)

Ankebût 37:

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾

"Kavmi onu yalanladı. Bunun üzerine kendilerini o malum sarsıntı yakaladı da yurtlarında diz üstü çökekaldılar." (37)

Ankebût 38:

وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

"Âd ve Semûd kavimlerini de helâk ettik. Bu, onların (harap olmuş) yurtlarından size besbelli olmuştur. Şeytan, onlara işlerini süslemiş ve onları doğru yoldan alıkoymuştur. Hâlbuki onlar gözü açık kimselerdi." (38)

Ankebût 39:

وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾

"Kârûn'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da helâk ettik. Andolsun, Mûsâ kendilerine apaçık mûcizeler getirmişti de yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Oysa bizi geçip (azabımızdan) kurtulamazlardı." (39)

Ankebût 40:

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

"Bunların her birini kendi günahları yüzünden yakaladık. Onlardan taş yağmuruna tuttuklarımız var. Onlardan o korkunç sesin yakaladığı kimseler var. Onlardan yerin dibine geçirdiklerimiz var. Onlardan suda boğduklarımız var. Allah, onlara zulmediyor değildi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı." (40)

Ankebût 41:

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

"Allah'tan başkalarını dost edinenlerin durumu, kendine bir ev edinen örümceğin durumu gibidir. Evlerin en dayanıksızı ise şüphesiz örümcek evidir. Keşke bilselerdi!" (41)

Ankebût 42:

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾

"Şüphesiz Allah, onların, kendini bırakıp da başka ne tür şeylere taptıklarını biliyor. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (42)

Ankebût 43:

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

"İşte bu temsilleri biz insanlar için getiriyoruz. Onları ancak bilginler düşünüp anlarlar." (43)

Ankebût 44:

خَلَقَ اللهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾

"Allah, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. İşte bunda inananlar için bir ibret vardır." (44)

Ankebût 45:

اُتْلُ مَا اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللهِ اَكْبَرُ وَاللهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

"(Rasûlüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir." (45)

1. Allah'ı Anmanın En Büyük Olmasının Anlamı

[حَدَّثَنَا ابْنُ وَكِيعٍ، قَالَ: ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ،[عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، ففِي قَوْلِهِ » {وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ} [العنكبوت: ٤٥] قَالَ: ذِكْرُ اللَّهِ الْعَبْدَ فِي الصَّلَاةِ أَكْبَرُ مِنَ الصَّلَاةِ «

1576- Süddî şöyle dedi: "Kulun namazda Allah'ı anması namazdan daha büyük bir şeydir."[63]

Ankebût 46:

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾

"İçlerinden zulmedenler hariç, Kitap ehli ile ancak en güzel bir yolla mücadele edin ve (onlara) şöyle deyin: 'Biz, bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim ilâhımız ve sizin ilâhınız birdir (aynı ilâhtır). Biz sadece O'na teslim olmuş kimseleriz.'" (46)

63 Taberî, 20/95.

Ankebût 47:

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ
هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾

"İşte böylece biz sana Kitab'ı indirdik. Kendilerine Kitap verdiklerimiz ona inanırlar. Şunlar (Kitap ehlinden çağdaşın olanlar)dan da ona inananlar vardır. Bizim âyetlerimizi ancak kâfirler inkâr ederler." (47)

Ankebût 48:

وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾

"Sen şu Kur'ân'dan önce hiçbir kitap okumuyor ve onu sağ elinle yazmıyordun. (Okuyup yazsaydın) o takdirde bâtıl peşinde koşanlar, şüpheye düşerlerdi." (48)

Ankebût 49:

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

"Hayır, o, kendilerine ilim verilenlerin kalplerindeki apaçık âyetlerdir. Bizim âyetlerimizi ancak zalimler inkâr eder." (49)

Ankebût 50:

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ
عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾

"Dediler ki: 'Ona Rabbinden mûcizeler indirilseydi ya!' De ki: 'Mûcizeler ancak Allah katındadır ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.'" (50)

Ankebût 51:

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

"Kendilerine okunan Kitab'ı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi? Şüphesiz bunda inanan bir kavim için bir rahmet ve bir öğüt vardır." (51)

Ankebût 52:

قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾

"De ki: 'Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Bâtıla inanıp Allah'ı inkâr edenler var ya; işte onlar asıl ziyana uğrayanlardır.'" (52)

Ankebût 53:

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ
الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾

"Senden azabın çabucak gelmesini istiyorlar. (Hikmet gereği) belirlenmiş bir süre olmasaydı, azap onlara mutlaka gelirdi. Onlar farkında değillerken kendilerine ansızın elbette gelecektir." (53)

Ankebût 54-55:

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَاهُمُ
الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

"Senden azabın çabucak gelmesini istiyorlar. Oysa azap, kâfirleri üstlerinden ve ayaklarının altından bürüyeceği gün, şüphesiz cehennem

onları mutlaka kuşatmış olacaktır. Allah, onlara, 'Yapmakta oldukları-nızın cezasını tadın' diyecektir." (54-55)

Ankebût 56:

يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

"Ey iman eden kullarım! Şüphesiz ki benim arzım (yeryüzü) geniş-tir. O halde, ancak bana kulluk edin." (56)

Ankebût 57:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

"Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz." (57)

Ankebût 58:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾

"İman edip sâlih amel işleyenler var ya, onları içinden ırmak-lar akan ve içinde ebedî kalacakları cennet köşklerine yerleştireceğiz. Çalışanların mükâfatı ne güzeldir!" (58)

Ankebût 59:

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾

"Onlar, sabreden ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimselerdir." (59)

Ankebût 60:

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

"Nice canlılar vardır ki, rızıklarını taşımazlar (yiyecek biriktirmezler). Onları da sizi de Allah rızıklandırır. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (60)

Ankebût 61:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾

"Andolsun, eğer onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?' diye soracak olsan mutlaka, 'Allah' diyeceklerdir. O halde nasıl (haktan) döndürülüyorlar?" (61)

Ankebût 62:

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾

"Allah, kullarından dilediğine bol verir ve (dilediğine) kısar. Şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (62)

Ankebût 63:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

"Andolsun, eğer onlara, 'Gökten yağmuru kim indirip de onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltti?' diye soracak olsan, mutlaka, 'Allah' diyeceklerdir. De ki: 'Hamd Allah'a mahsustur.' Fakat onların çoğu akıllarını kullanmazlar." (63)

Ankebût 64:

وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

"Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi!" (64)

Ankebût 65:

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا
نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

"Gemiye bindikleri zaman dini Allah'a has kılarak O'na dua ederler. Onları kurtarıp karaya çıkardığı zaman ise bir de bakarsın ki Allah'a ortak koşuyorlar." (65)

Ankebût 66:

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

"Kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük etsinler ve bir süre daha faydalansınlar bakalım! İleride bilecekler." (66)

Ankebût 67:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ
أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾

"Çevrelerindeki insanlar kapılıp götürülürken, bizim, onların yurtlarını saygın ve güvenlikli bir yer kıldığımızı görmediler mi? Onlar hâlâ bâtıla inanıyorlar da Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?" (67)

Ankebût 68:

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا
جَاءَهٗ اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

"Allah'a karşı yalan uyduran yahut kendisine hak gelmişken onu yalan sayandan daha zalimi kimdir? Cehennemde kâfirlere yer mi yok!" (68)

1. Hakkı Yalanlamakla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ كَذَّبَ بِالتَّوْحِيدِ

1577- Şevkânî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Tevhîdi yalanlayan, anlamındadır."[64]

Ankebût 69:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

"Bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz. Hiç şüphe yok ki Allah iyi davrananlarla beraberdir." (69)

1. Yollarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {سُبُلَنَا}: طَرِيقُ الجَنَّةِ

1578- Kurtubî Süddî'den, âyetteki yolları cennete giden yol olarak tefsir ettiğini nakletti.[65]

64 Şevkânî, 4/212.
65 Kurtubî, 6/5081.

30. RÛM SÛRESİ

Rûm 1:

الٓمٓ ﴿١﴾

"Elif, Lâm, Mîm." (1)

Rûm 2:

غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾

"Rumlar yenilgiye uğratıldılar." (2)

Rûm 3:

فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾

"(Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde. Hâlbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra galip geleceklerdir." (3)

Rûm 4:

في بِضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾

"Birkaç yıl içinde. Eninde sonunda emir Allah'ındır. O gün mü'minler de Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir." (4)

1. O Günle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: وَقَدْ كَانَتْ نُصْرَةُ الرُّومِ عَلَى فَارِسَ يَوْمَ وَقْعَةِ بَدْرٍ

1579- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Rûmların Farslara galip geldiği gün ile Bedir Savaşı'nda Müslümanların müşriklere galip gelmesi aynı gündür."[66]

Rûm 5:

بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

"Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok esirgeyicidir." (5)

Rûm 6:

وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

"Allah, (onlara zafer konusunda) bir vaadde bulunmuştur. Allah, vaadinden dönmez. Fakat insanların çoğu bilmezler." (6)

Rûm 7:

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴿٧﴾

"Onlar dünya hayatının ancak dış yönünü bilirler. Ahiret konusunda ise tamamen gaflettedirler." (7)

Rûm 8:

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾

"Onlar, kendi nefisleri(nin yaratılış incelikleri) hakkında hiç düşünmediler mi? Hem Allah, gökler ile yeri ve ikisi arasındakileri ancak hak

66 İbn Kesîr, 3/246.

ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yaratmıştır. Şüphesiz insanların birçoğu Rablerine kavuşacaklarını inkâr ediyorlar." (8)

Rûm 9:

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

"(Yine) onlar, yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha kuvvetli idiler. Yeryüzünü sürüp işlemişler ve orayı kendilerinin imar ettiğinden daha çok imar etmişlerdi. Onlara da peygamberleri apaçık deliller getirmişlerdi. Allah, onlara asla zulmediyor değildi. Fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı." (9)

Rûm 10:

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَى أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٠﴾

"Sonra, Allah'ın âyetlerini yalanladıkları ve onlarla alay etmekte oldukları için, kötülük işleyenin sonu daha da kötü oldu." (10)

Rûm 11:

اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

"Allah, başlangıçta yaratmayı yapar, sonra onu tekrar eder. Sonra da yalnız O'na döndürüleceksiniz." (11)

Rûm 12:

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾

"Kıyametin kopacağı günde, suçlular hayal kırıklığı içinde ümitsizliğe düşeceklerdir." (12)

Rûm 13:

وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ ﴿١٣﴾

"Onların, Allah'a koştukları ortaklardan kendileri için şefaatçılar da olmayacaktır. Artık onlar ortak koştukları şeyleri de inkâr ederler." (13)

Rûm 14:

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾

"Kıyametin kopacağı gün, işte o gün mü'minler ve kâfirler birbirinden ayrılacaklardır." (14)

Rûm 15:

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

"İman edip iyi işler yapanlara gelince, onlar, cennette nimetlere ve sevince mazhar olacaklardır." (15)

1. ﴿يُحْبَرُونَ﴾ "yuhberûne" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ} أي: يُفْرَحُونَ

1580- Kurtubî Süddî'den, âyette geçen ﴿يُحْبَرُونَ﴾ ***"yuhberûne"*** ifadesini: "sevinecekler" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[67]

Rûm 16:

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾

"İnkâr edip âyetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanlara gelince, işte onlar azabın içine atılacaklardır." (16)

67 Kurtubî, 6/5094.

Rûm 17:

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾

"Öyle ise akşama girdiğinizde, sabaha kavuştuğunuzda, Allah'ı tesbih edin." (17)

Rûm 18:

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

"Göklerde ve yerde hamd O'na mahsustur. Gündüzün sonunda ve öğle vaktine girdiğinizde Allah'ı tesbih edin." (18)

Rûm 19:

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي
الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾

"Allah, diriyi ölüden çıkarır, ölüyü de diriden çıkarır. Ölümünden sonra yeryüzünü diriltir. Siz de (mezarlarınızdan) işte böyle çıkarılacaksınız." (19)

Rûm 20:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

"Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olmuş (çoğalıp) yayılıyorsunuz." (20)

Rûm 21:

وَمِنْ اٰيَاتِه اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ
بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir mevedde ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (21)

1. Mevedde ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْمَوَدَّةُ: الشَّفْقَةُ

1581- Kurtubî'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Âyetteki mevedde, şefkat demektir."[68]

Rûm 22:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ
وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ ﴿٢٢﴾

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır." (22)

Rûm 23:

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾

"Geceleyin uyumanız ve gündüzün O'nun lütfundan istemeniz de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda işiten bir toplum için ibretler vardır." (23)

Rûm 24:

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ
الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

68 Kurtubî, 6/5099.

"Korku ve ümit kaynağı olarak şimşeği size göstermesi, gökten yağmur indirip onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda aklını kullanan bir toplum için elbette ibretler vardır." (24)

Rûm 25:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

"Emriyle göğün ve yerin (kendi düzenlerinde) durması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra sizi yerden (kalkmaya) bir çağırdı mı bir de bakarsınız ki (dirilmiş olarak) çıkıyorsunuz." (25)

Rûm 26:

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿٢٦﴾

"Göklerde ve yerde olanlar hep O'nundur. Hepsi O'na boyun eğmiştir." (26)

1. Herkesin Allah'a Boyun Eğmesinin Anlamı

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ مُقِرُّون لَهُ بِالعِبادَةِ إِمَّا قالة وإِمَّا دَلالَةً

1582- Kurtubî'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Kimisi sözü ile kimisi delâlet yolu ile O'na boyun eğmiştir."[69]

Rûm 27:

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

"O, başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu tekrarlayacak olandır. Bu, O'na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır. Göklerde ve yerde en

69 Kurtubî, 6/5102.

yüce ve eşsiz sıfatlar O'nundur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (27)

Rûm 28:

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ
أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

"Allah, size kendinizden şöyle bir örnek getirdi: Kölelerinizden, verdiğimiz rızıklarda sizinle eşit haklara sahip olan ve birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekindiğiniz ortaklarınız var mı? Düşünen bir topluluk için âyetleri böyle ayrı ayrı açıklıyoruz." (28)

Rûm 29:

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي
مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾

"Fakat, zulmedenler bilgisizce nefislerinin arzularına uydular. Allah'ın (bu şekilde) saptırdığı kimseleri kim doğru yola iletir? Onların hiçbir yardımcıları yoktur." (29)

Rûm 30:

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ
لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

"Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler." (30)

Rûm 31-32:

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ
الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

"Allah'a yönelmiş kimseler olarak yüzünüzü hak dine çevirin, O'na karşı gelmekten sakının, namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden; dinlerini darmadağınık edip grup grup olan kimselerden olmayın. (Ki onlardan) her bir grup kendi katındaki (dinî anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir." (31-32)

Rûm 33:

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ
مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

"İnsanlara bir zarar dokunduğu zaman, Rablerine yönelerek O'na dua ederler. Sonra Allah, onlara kendinden bir rahmet tattırınca da, bir bakarsın ki içlerinden bir grup, Rablerine ortak koşuyorlar." (33)

Rûm 34:

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

"Kendilerine verdiğimiz nimetleri inkâr etsinler bakalım! Haydi, (şimdilik) yararlanın, ama yakında bileceksiniz." (34)

Rûm 35:

أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾

"Yoksa biz kendilerine bir delil mi indirdik de o, Allah'a ortak koşmaları konusunda (isabetli olduklarını) söylüyor?" (35)

Rûm 36:

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾

"İnsanlara bir rahmet tattırdığımızda ona sevinirler. Şayet yaptıklarından ötürü başlarına bir kötülük gelse hemen ümitsizliğe düşüverirler." (36)

1. Kötülükle Kastedilen

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: السَّيِّئَةُ: قَحْطُ الْمَطَرِ

1583- Kurtubî'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Âyetteki kötülükle kastedilen yağmur (su) kıtlığıdır."[70]

Rûm 37:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

"Allah'ın, rızkı dilediğine bol verdiğini ve (dilediğine) kıstığını görmediler mi? Bunda inanan bir toplum için elbette ibretler vardır." (37)

Rûm 38:

فَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ
يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾

"Öyle ise akrabaya, yoksula, ve yolcuya hakkını ver. Bu, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak isteyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir." (38)

---

70 Kurtubî, 6/5116.

Rûm 39:

وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكٰوةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللهِ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾

"İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirseniz, Allah katında artmaz. Ama Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirseniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır." (39)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي ثَقِيفٍ لأَنَّهُمْ كانوا يَعْمَلُونَ بِالرِّبا وَتَعْمَلُهُ فِيهِمْ قُرَيْش

1584- Kurtubî'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Âyet, Sakîfliler hakkında nâzil oldu. Çünkü onlar faizle iş yaparlardı, Kureyş de onların içinde bu işi yapardı."[71]

2. Âyette Kastedilen Faiz

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ:{وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا} [الروم: ٣٩] قَالالرِّبَا فِي هَذَا الْمَوْضِعِ: الْهَدِيَّةُ يُهْدِيهَا الرَّجُلُ لِأَخِيهِ يَطْلُبُ الْمُكَافَأَةَ، لِأَنَّ ذَلِكَ لَا يَرْبُو عِنْدَ اللَّهِ، لَا يُؤْجَرُ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ

1585- Şevkanî'nin yaptığı tahrice göre Süddî şöyle demiştir: "Burada geçen faizden maksat, hediyedir. Kişi bu hediyeyi kardeşine verir ve ondan bu iyiliğine karşılık bir mükâfat bekler. Böyle bir davranış Allah katında artmadığı için sahibine bir kârı ve katkısı olmaz."[72]

71 Kurtubî, 6/5119; Âlûsî, 5/447.
72 Şevkânî, 4/219.

Rûm 40:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ
مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾

"Allah, sizi yaratan, sonra size rızık veren, sonra sizi öldürecek ve daha sonra da diriltecek olandır. Allah'a koştuğunuz ortaklardan, bunlardan herhangi bir şeyi yapabilen var mı? O, onların ortak koştuklarından uzaktır, yücedir." (40)

Rûm 41:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ
بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

"İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır." (41)

1. Fesat ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {الْفَسَادُ}: هُوَ الشِّرْكُ وَهُوَ أَعْظَمُ الْفَسَادِ

1586- Kurtubî Süddî'den, âyette geçen fesadı en büyük fesat olan şirk şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[73]

2. Kara ve Denizle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {فِي الْبر وَالْبَحْر}: الْبَرُّ: بَادِيَةُ الأَعْرَابِ، وَالْبَحْرُ، الْأَمْصَارُ وَالْقُرَى

1587- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kara ile kasaba ve köyler; deniz ile de şehirler kastedildi."[74]

73 Kurtubî, 6/5122.
74 İbn Kesîr, 4/435.

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: البر: هُوَ كُلُّ قَرْيَةٍ نَائِيَةٍ عَنِ الْبَحْرِ, مِثْلُ مَكَّةَ وَالْمَدِينَة. وَ الْبَحْرُ: كُلُّ قَرْيَةٍ عَلَي بَحْرٍ, مِثْلُ: الْكُوفَة والْبَصْرِة وَالشَّام.

1588- İbn Ebî Hâtim'in kendisinden yaptığı tahrice göre Süddî şöyle dedi: "Kara, denizden uzak olan mıntıkalardır. Mekke ve Medine gibi. Deniz ise Kûfe, Basra ve Şam gibi denize yakın yerleşim yerleridir."[75]

Rûm 42:

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾

"De ki: 'Yeryüzünde dolaşın da önceki milletlerin sonlarının nasıl olduğuna bakın. Onların çoğu Allah'a ortak koşan kimselerdi.'" (42)

Rûm 43:

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا
مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾

"Allah tarafından, geri çevrilmesi olmayan bir gün gelmeden önce yüzünü dosdoğru dine çevir. O gün insanlar bölük bölük ayrılacaklardır." (43)

Rûm 44:

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾

"Kim inkâr ederse, inkârı kendi aleyhinedir. Kimler de sâlih amel işlerse, ancak kendileri için (cennette yer) hazırlarlar." (44)

75 Suyûtî, 5/146.

Rûm 45:

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

"Bu hazırlığı Allah'ın; iman edip sâlih amel işleyenleri kendi lütfundan mükâfatlandırması için yaparlar. Şüphesiz O, inkâr edenleri sevmez." (45)

Rûm 46:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ
الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

"Rüzgârları, yağmurun müjdecileri olarak göndermesi, Allah'ın (varlık ve kudretinin) delillerindendir. O, bunu, size rahmetinden tattırmak, emriyle gemilerin yol alması, O'nun lütfundan rızkınızı aramanız ve şükretmeniz için yapar." (46)

Rûm 47:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا
مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

"Andolsun, senden önce biz nice peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler onlara apaçık mûcizeler getirdiler. Biz de suç işleyenlerden intikam aldık. Mü'minlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır." (47)

Rûm 48:

اَللّٰهُ الَّذي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى
الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِه فَاِذَا اَصَابَ بِه مَنْ يَشَاءُ مِن عِبَادِه اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾

"Allah O'dur ki, rüzgârları gönderir, bunlar da bulutu kaldırır. Derken, Allah onu gökte dilediği gibi yayar ve parça parça eder; nihayet

arasından yağmurun çıktığını görürsün. Allah dilediği kullarına yağmuru nasip edince, onlar seviniverirler." (48)

1. Yağmurun Oluşumu

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ: (وَهُو الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ نُشُرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ) إِلَى قَوْلِهِ: {لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} [الأعراف: ٥٧] قَالَ: « إِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُ الرِّيحَ فَتَأْتِي بِالسَّحَابِ مِنْ بَيْنِ الْخَافِقَيْنِ طَرَفِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مِنْ حَيْثُ يَلْتَقِيَانِ، فَيُخْرِجُهُ مِنْ ثَمَّ، ثُمَّ يَنْشُرُهُ فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ، ثُمَّ يَفْتَحُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ، فَيَسِيلُ الْمَاءُ عَلَى السَّحَابِ، ثُمَّ يُمْطِرُ السَّحَابُ بَعْدَ ذَلِكَ. وَأَمَّا رَحْمَتُهُ: فَهُوَ الْمَطَرُ »

1589- Ebû Şeyh'in yaptığı tahriçte Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Allah rüzgârları gönderir, sonra bu rüzgârlar bulutları getirir ve gökyüzünde yayar. Sonra bulutlara su verir ve bulutlar bunu yağmur olarak damlatır."[76]

Rûm 49:

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾

"Oysa onlar daha önce kendilerine yağmur yağdırılmadan evvel kesin bir ümitsizliğe kapılmışlardı." (49)

Rûm 50:

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

76 Suyûtî, 5/146; Âlûsî, 5/397. 1853 ve 1854 no'lu dipnotlarda bir çelişki yoktur. İbn Kesîr bu iki görüşü İbn Abbas'tan nakledip şöyle demiştir: "Faiz iki kısımdır. Biri alışveriş esnasında yapılan faizdir ki birinci dipnot bunu ifade etmektedir. Diğeri de kişinin hediye olarak bir şeyler verip karşılığında daha fazla şey beklemesidir. Bu ikinci kısımda ciddi bir sorun teşkil etmez!" Bkz. İbn Kesîr, 3/434.

"Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (50)

Rûm 51:

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

"Andolsun, eğer (ekinlerine zararlı) bir rüzgâr göndersek de o ekini sararmış görseler, ardından mutlaka nankörlük etmeye başlarlar." (51)

Rûm 52:

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾

"Şüphesiz, sen ölülere işittiremezsin. Dönüp gittikleri zaman çağrıyı sağırlara da işittiremezsin." (52)

Rûm 53:

وَمَا أَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾

"Sen, körleri sapkınlıklarından çıkarıp doğru yola iletemezsin. Sen, çağrını ancak âyetlerimize inanıp Müslüman olan kimselere işittirebilirsin." (53)

Rûm 54:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾

"Allah, sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından bir güç veren, sonra gücün ardından bir güçsüzlük ve yaşlılık verendir. O, dilediğini yaratır. O, hakkıyla bilendir, hakkıyla kudret sahibidir." (54)

Rûm 55:

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾

"Kıyamet koptuğu gün, günahkârlar, (dünyada) ancak pek kısa bir süre kaldıklarına yemin ederler. İşte onlar, (dünyada da haktan) böyle döndürülüyorlardı." (55)

Rûm 56:

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

"Kendilerine ilim ve iman verilmiş olanlar ise onlara şöyle diyeceklerdir: 'Andolsun siz, Allah'ın yazısına göre, yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu yeniden dirilme günüdür. Fakat siz bilmiyordunuz.'" (56)

1. Âyetteki Takdim ve Te'hir

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي الْكَلَامِ تَقْدِيمٌ وَتَأْخِيرٌ أَيْ: وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَالإِيمَانِ

1590- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Âyette takdim ve te'hir vardır. 'Allah'ın Kitabı'nda kendilerine ilim ve iman verilmiş olanlar şöyle diyeceklerdir' anlamındadır."[77]

Rûm 57:

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

"O gün zulmedenlere mazeretleri fayda sağlamaz, Allah'ı razı edecek amelleri işleme istekleri de kabul edilmez." (57)

77 Kurtubî, 6/5130.

Rûm 58:

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ
بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾

"Andolsun, biz bu Kur'ân'da insanlara her türlü misali verdik. Andolsun, eğer sen onlara bir âyet getirsen, inkâr edenler mutlaka, 'Siz ancak asılsız şeyler uyduranlarsınız' derler." (58)

Rûm 59:

كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾

"Allah, bilmeyenlerin kalplerini işte böyle mühürler." (59)

Rûm 60:

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

"Sabret. Şüphesiz, Allah'ın vaadi gerçektir. Kesin imana sahip olmayanlar sakın seni gevşekliğe (ve tedirginliğe) sürüklemesinler." (60)

31. LOKMÂN SÛRESİ

Lokmân 1-3:

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾

"Elif, Lâm, Mîm. Bunlar, hikmet dolu Kitab'ın; iyilik yapanlara bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş âyetleridir." (1-3)

Lokmân 4:

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

"Onlar; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren kimselerdir. Onlar ahirete de kesin olarak inanırlar." (4)

Lokmân 5:

أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

"İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (5)

Lokmân 6:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ
عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٦﴾

"İnsanlardan öylesi vardır ki bilgisizce Allah yolundan saptırmak ve o yolu eğlenceye almak için, eğlencelik asılsız ve faydasız sözleri satın alır. İşte onlar için aşağılayıcı bir azap vardır." (6)

Lokmân 7:

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّى مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ
فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾

"Ona âyetlerimiz okunduğu zaman; onları hiç işitmemiş gibi, kulağında bir ağırlık var da büyüklenerek arkasını döner. Ona, elem dolu bir azabı müjdele." (7)

Lokmân 8-9:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ﴿٨﴾
خَالِدِينَ فِيهَا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾

"Şüphesiz, iman edip sâlih amel işleyenler için içlerinde ebedî kalacakları Naîm Cennetleri vardır. Allah, (bu konuda) gerçek bir vaadde bulunmuştur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (8-9)

Lokmân 10:

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ
فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾

"Allah, gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik." (10)

Lokmân 11:

هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١١﴾

"İşte Allah'ın yarattıkları! Haydi, Allah'ı bırakıp da taptıklarınızın yarattığını bana gösterin! Hayır, zalimler açık bir sapıklık içindedirler." (11)

Lokmân 12:

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِه وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾

"Andolsun biz Lokmân'a Allah'a şükret diyerek hikmet verdik. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de bilsin ki, Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, her türlü övgüye lâyıktır." (12)

1. Lokmân'ın Nebî Olduğu

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ لُقْمانُ نَبِيّاً

1591- Şevkânî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Lokmân nebî idi."[78]

Lokmân 13:

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَابُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

"Hani, Lokmân, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: 'Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.'" (13)

Lokmân 14:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾

78 Şevkânî, 4/207.

"İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: 'Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır.'" (14)

Lokmân 15:

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

"Eğer, hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim." (15)

Lokmân 16:

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمٰوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللّٰهُ إِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾

"Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır." (16)

1. Kaya ile Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {فِي صَخْرَةٍ} [لقمان: ١٦] قَالَ هَذِهِ الصَّخْرَةُ لَيْسَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَلاَ فِي الْأَرْضِ

1592- Şevkânî'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Bu kaya, göklerde ve yerde bulunmayan bir kayadır."[79]

79 Şevkânî, 4/239; Âlûsî, 6/479.

Lokmân 17:

يَابُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ
عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾

"Yavrucuğum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir." (17)

Lokmân 18:

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾

"Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, hiçbir kibirleneni, övüngeni sevmez." (18)

Lokmân 19:

وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

"Yürüyüşünde tabiî ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini, şüphesiz eşeklerin sesidir!" (19)

Lokmân 20:

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ
فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ﴿٢٠﴾

"Göklerde, yerde ne varsa hepsini Allah'ın sizin hizmetinize verdiğini ve açıkça yahut gizlice üzerinizdeki nimetlerini tamamladığını görmediniz mi? Yine de insanlar arasında, hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır." (20)

Lokmân 21:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا
أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

"Kendilerine, 'Allah'ın indirdiğine uyun' denildiği zaman, 'Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız' derler. Şeytan, kendilerini cehennem azabına çağırıyor olsa da mı?" (21)

Lokmân 22:

وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾

"Kim iyilik yaparak kendini Allah'a teslim ederse, şüphesiz en sağlam kulpa tutunmuştur. İşlerin sonu ancak Allah'a varır." (22)

Lokmân 23:

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا
عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

"Kim inkâr ederse, onun inkârı seni üzmesin. Onların dönüşleri ancak bizedir. Biz de onlara yaptıklarını haber veririz. Allah, göğüslerin içindekini (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (23)

Lokmân 24:

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَى عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾

"Biz, onları (dünyada) biraz yararlandırırız. Sonra da onları ağır bir azaba sürükleriz." (24)

Lokmân 25:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ
قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

"Andolsun, eğer onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan, mutlaka 'Allah' derler. De ki: 'Hamd, Allah'a mahsustur.' Fakat onların çoğu bilmezler." (25)

Lokmân 26:

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾

"Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Şüphesiz Allah, her bakımdan sınırsız zengin olandır, övülmeye lâyık olandır." (26)

Lokmân 27:

وَلَوْ اَنَّ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِه سَبْعَةُ
اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللهِ اِنَّ اللهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

"Şayet yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de arkasından yedi deniz katılarak (mürekkep olsa) yine Allah'ın sözleri (yazmakla) tükenmez. Şüphe yok ki Allah mutlak galip ve hikmet sahibidir." (27)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: قَالَتْ قُرَيْشُ مَا أَكْثَرَ كَلَامَ مُحَمَّدٍ! فَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ

1593- Kurtubî Süddî'nin şöyle dediğini nakletti: "Kureyş, Muhammed'in sözü ne kadar çokmuş, dediği için bu âyet nâzil oldu."[80]

80 Kurtubî, 6/5159; Şevkânî, 4/243.

Lokmân 28:

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

"(Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz, ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (28)

Lokmân 29:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾

"Görmedin mi ki Allah, geceyi gündüzün içine ve gündüzü de gecenin içine sokuyor. Güneşi ve ayı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Her biri (kendi yörüngesinde) belli bir zamana kadar akar gider. Şüphesiz Allah, işlediklerinizden hakkıyla haberdardır." (29)

Lokmân 30:

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

"Bu böyledir. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir, onu bırakıp da taptıkları ise bâtıldır. Şüphesiz Allah yücedir, büyüktür." (30)

Lokmân 31:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾

"Görmedin mi ki gemiler Allah'ın nimetiyle denizde akıp gitmektedir. Allah, bunu âyetlerinden bir kısmını size göstermek için yapmaktadır. Şüphesiz ki bunda hakkıyla sabreden, hakkıyla şükreden herkes için ibretler vardır." (31)

Lokmân 32:

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

"Onları, (denizde) bir dalga gölgelikler gibi kapladığında, dini Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar. Allah, onları kurtarıp karaya çıkarınca, onlardan bir kısmı orta yolu tutar. Bizim âyetlerimizi ise ancak son derece kaypak, son derece nankör olanlar inkâr eder." (32)

Lokmân 33:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾

"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Hiçbir babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın." (33)

Lokmân 34:

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

"Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi şüphesiz yalnızca Allah katındadır. O, yağmuru indirir, rahimlerdekini bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (34)

32. SECDE SÛRESİ

Secde 1:

الٓمٓ ﴿١﴾

"Elif, Lâm, Mîm." (1)

Secde 2:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾

"Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan bu Kitab'ın indirilişi, âlemlerin Rabbi tarafındandır." (2)

Secde 3:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا
أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

"Yoksa 'Onu Muhammed uydurdu' mu diyorlar? Hayır o, kendilerine senden önce hiçbir uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi uyarman için, doğru yolu bulsunlar diye Rabbin tarafından indirilmiş gerçektir." (3)

Secde 4:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾

"Gökleri, yeri ve bunların arasındakileri altı günde (devirde) yaratan, sonra Arş'a istivâ eden Allah'tır. O'ndan başka ne bir dost ne de bir şefaatçınız vardır. Artık düşünüp öğüt almaz mısınız?" (4)

Secde 5:

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾

"Allah, gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra (bütün bu işler) sizin sayageldiklerinize göre bin yıl tutan bir günde O'nun nezdine çıkar." (5)

1. Bin Yılda İnen ve Geri Yükselen Nedir?

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نُزُولُ الْمَلَكِ خَمْسَمِائَةِ سَنَةٍ وَمِقْدَارُ نُزُولِهِ خَمْسمِائَةِ سَنَةٍ

1594- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Meleğin inişi beş yüz sene, geri gönüş süresi de beş yüz sene miktarındadır."[81]

Secde 6:

ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾

"İşte, görülmeyeni de görüleni de bilen, mutlak galip ve merhamet sahibi O'dur." (6)

81 Kurtubî, 6/5168.

Secde 7:

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ﴿٧﴾

"O (Allah) ki yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır." (7)

Secde 8:

ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٨﴾

"Sonra onun zürriyetini, dayanıksız bir suyun özünden üretmiştir." (8)

Secde 9:

ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾

"Sonra onu tamamlayıp şekillendirmiş, ona kendi ruhundan üflemiştir. Ve sizin için kulaklar, gözler, kalpler yaratmıştır. Ne kadar az şükrediyorsunuz!" (9)

Secde 10:

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ ﴿١٠﴾

"'Toprağın içinde kaybolduğumuz zaman, gerçekten (o vakit) biz mi yeniden yaratılacağız?' derler. Doğrusu onlar Rablerine kavuşmayı inkâr etmektedirler." (10)

Secde 11:

قُلْ يَتَوَفَّاكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

"De ki: 'Size vekil kılınan (bu konuda görevlendirilen) ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.'" (11)

Secde 12:

وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا
وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

"O günahkârların, Rableri huzurunda başlarını öne eğecekleri, 'Rabbimiz! Gördük duyduk, şimdi bizi (dünyaya) geri gönder de iyi işler yapalım, artık kesin olarak inandık' diyecekleri zamanı bir görsen!" (12)

Secde 13:

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾

"Biz dilesek, elbette herkese hidayetini verirdik. Fakat, 'Cehennemi hem cinlerden hem insanlardan bir kısmıyla dolduracağım' diye benden kesin söz çıkmıştır." (13)

Secde 14:

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا
عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

"Bugüne kavuşmayı unutmanızın cezasını şimdi tadın bakalım! Doğrusu biz de sizi unuttuk; yaptıklarınızdan ötürü ebedî azabı tadın!" (14)

1. Allah'ın Unutmasının Anlamı

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿إِنَّا نَسِينَاكُمْ﴾ أَيْ: تَرَكْنَاكُمْ مِنَ الْخَيْرِ

1595- Kurtubî'den Süddî'nin, âyette geçen ﴿إِنَّا نَسِينَاكُمْ﴾ ***"Biz de sizi unuttuk"*** ifadesini: "Biz sizi hayırdan geri bıraktık" şeklinde tefsir ettiği nakledilmiştir.[82]

82 Kurtubî, 6/5180.

2. İnsanların Unutmasının Anlamı

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ: فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالَ: تَرَكْتُمْ أَنْ تَعْمَلُوا لِلّقَاءِ يَوْمِكُمْ هَذا

1596- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyette geçen ﴿بِمَا نَسِيتُمْ﴾ ***"unutmanıza karşılık"*** ifadesini: "Bugüne hazırlık yapmayı bıraktığınızdan dolayı, anlamındadır" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[83]

Secde 15:

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا
بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾

"Bizim âyetlerimize ancak o kimseler inanırlar ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiğinde, büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler." (15)

Secde 16:

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿١٦﴾

"Onlar, korkarak ve ümid ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar." (16)

Secde 17:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

"Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez." (17)

83 Suyûtî, 5/174; Şevkânî, 4/253.

Secde 18:

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُنَ ﴿١٨﴾

"Mü'min olan birisi, yoldan çıkmış kimse gibi midir? Bunlar elbette bir olamazlar." (18)

1. Âyetin Nerede ve Kimin Hakkında İndiği

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ بِالْمَدِينَةِ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَالْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ كَانَ بَيْنَ الْوَلِيدِ وَبَيْنَ عَلِيٍّ كَلَامٌ، فَقَالَ الْوَلِيدُ بْنُ عُقْبَةَ: أَنَا أَبْسَطُ مِنْكَ لِسَانًا، وَأَحَدُّ مِنْكَ سِنَانًا، وَأَرَدُّ مِنْكَ لِلْكَتِيبَةِ، فَقَالَ عَلِيٌّ: اسْكُتْ، فَإِنَّكَ فَاسِقٌ

1597- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu âyet Ali b. Ebî Tâlib ve Velîd b. Ukbe b. Muayt hakkında Medine'de indi."

[2. Mü'min ve Fasık İfadeleriyle Kastedilen]

1598- İbn Ebî Hâtim, Süddî'den yaptığı tahriçte onun şöyle dediğini nakletmiştir: "Ali b. Ebî Tâlib ile Velîd b. Ukbe arasında şöyle bir konuşma geçmişti:

'Ben dil açısından senden daha güzel konuşuyor, silah kullanma hususunda daha mahir ve askeri komuta etmede senden daha öndeyim!' dedi. Ali:

'Sus, sen yoldan çıkmış (fasık) birisin'[84] dedi."

Secde 19:

أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

"İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, onlar için, yapmakta oldukları karşılık bir mükâfat olarak Me'vâ Cennetleri vardır." (19)

84 İbn Kesîr, 3/462; Suyûtî, 5/178; Şevkânî, 4/255.

Secde 20:

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

"Fasıklık edenlere gelince, onların barınağı ateştir. Oradan her çıkmak istediklerinde, oraya döndürülürler ve onlara, 'Yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın' denir." (20)

Secde 21:

وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

"Andolsun, dönsünler diye biz onlara (ahiretteki) en büyük azaptan önce (dünyadaki) yakın azabı elbette tattıracağız." (21)

Secde 22:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

"Kim, Rabbinin âyetleri kendisine hatırlatıldıktan sonra onlardan yüz çevirenden daha zalimdir? Şüphesiz ki biz suçlulardan intikam alıcıyız." (22)

Secde 23:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَاءِيلَ ﴿٢٣﴾

"Andolsun biz Mûsâ'ya Kitap verdik, -Rasûlüm! Sen ona kavuşacağından şüphe etme- ve onu İsrâiloğullarına hidâyet rehberi kıldık." (23)

1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Karşılaşacağı Vadedilen Kimse

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: وُعِدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ سَيَلْقَى مُوسَى قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ، ثُمَّ لَقِيَهُ فِي السَّمَاءِ أَوْ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ حِينَ أُسْرِيَ بِهِ

1599- Şevkânî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Allah ona ölmeden önce Mûsâ ile görüşeceğini vadetmiştir. Daha sonra bu vaad yerine geldi ve Peygamber gökte veya İsrâ hadisesinde Beytülmakdis'te Hz. Mûsâ ile görüştü."[85]

Secde 24:

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾

"Sabredip âyetlerimize kesin olarak inandıkları zaman, içlerinden emrimizle doğru yola ileten önderler çıkardık." (24)

Secde 25:

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾

"Şüphesiz Rabbin kıyamet günü, üzerinde ayrılığa düşmekte oldukları şeyler konusunda onlar arasında hüküm verecektir." (25)

Secde 26:

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

"Yurtlarında gezip dolaştıkları nice nesilleri helâk etmiş olmamız, onlar için yol gösterici olmadı mı? Şüphesiz bunda ibretler vardır. Hâlâ duymayacaklar mı?" (26)

85 Şevkânî, 4/256.

Secde 27:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾

"Kupkuru yerlere suyu ulaştırdığımızı, onunla gerek hayvanlarının gerekse kendilerinin yedikleri şeyleri çıkarttığımızı görmezler mi? Hâlâ da göremeyecekler mi?" (27)

1. Ölü Toprakla Kastedilen

وَقَالَ السُّدِّيُّ فِي هَذِهِ الآيَةِ: هِيَ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ الَّتِي لَا نَبَاتَ لَهَا الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ

1600- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Ölü toprak, içinde bitki olmayan kupkuru topraktır."[86]

Secde 28:

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

"'Eğer doğru söyleyenler iseniz, şu fetih ne zamanmış?' diyorlar." (28)

Secde 29:

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾

"De ki: 'Fetih (Kıyamet) günü, inkâr edenlere iman etmeleri fayda vermeyecektir. Onlara göz de açtırılmayacaktır.'" (29)

Secde 30:

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

"Şimdi sen onlardan yüz çevir ve bekle. Şüphesiz onlar da bekliyorlar." (30)

86 İbn Kesîr, 3/464; Suyûtî, 5/179.

33. AHZÂB SÛRESİ

Ahzâb 1:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾

"Ey Peygamber! Allah'a karşı gelmekten sakın. Kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (1)

Ahzâb 2:

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَى إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾

"Rabbinden sana vahyolunana uy. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (2)

Ahzâb 3:

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

"Allah'a tevekkül et, vekil olarak Allah yeter." (3)

Ahzâb 4:

مَا جَعَلَ اللهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّي
تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَاءَكُمْ اَبْنَاءَكُمْ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ
بِاَفْوَاهِكُمْ وَاللهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾

"Allah, hiçbir adamın içine iki kalp koymamıştır. Kendilerine zıhâr yaptığınız eşlerinizi de anneleriniz yapmamıştır. Yine evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliği olmayan) sözünüzdür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir." (4)

1. Âyetin Kimin Hakkında İndiği

وأَخْرَجَ ابْنُ أبي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ: أَنَّهَا نَزَلَتْ فِي رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ بَنِي جُمَحٍ يُقَال لَهُ: جَمِيلُ بْنُ مَعْمَرٍ

1601- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu âyet Kureyş'ten ismi Cemîl b. Ma'mer olan bir adam hakkında indi."[87]

Ahzâb 5:

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ
مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥﴾

"Onları babalarına nispet ederek çağırın. Bu, Allah katında daha (doğru ve) adaletlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Hata ile yaptığınız bir işte size hiçbir günah yoktur. Fakat kasten yaptığınız şeylerde size günah vardır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (5)

87 Suyûtî, 5/180.

Ahzâb 6:

النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

"Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır. Aralarında akrabalık bağı olanlar, Allah'ın Kitabı'na göre, (miras konusunda) birbirleri için (diğer) mü'minlerden ve Muhacirlerden daha önceliklidirler. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız başka. Bu (hüküm) Kitap'ta yazılıdır." (6)

Ahzâb 7:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾

"Hani, biz peygamberlerden sağlam söz almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhim, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ'dan da. Evet biz, onlardan sapa sağlam bir söz almıştık." (7)

Ahzâb 8:

لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

"(Allah, bunu) doğru kimseleri doğruluklarından hesaba çekmek için (yapmıştır.) Kâfirlere de elem dolu bir azap hazırlamıştır." (8)

Ahzâb 9:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani, (düşman) ordular üzerinize gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görmektedir." (9)

Ahzâb 10:

إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ
وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾

"Hani, onlar size hem üst tarafınızdan hem alt tarafınızdan gelmişlerdi. Hani, gözler kaymış ve yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah'a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz." (10)

Ahzâb 11:

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

"İşte orada mü'minler denendiler ve şiddetli bir şekilde sarsıldılar." (11)

Ahzâb 12:

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾

"Hani, münafıklar ve kalplerinde hastalık olanlar, 'Allah ve Rasûlü bize, ancak aldatmak için vaadde bulunmuşlar' diyorlardı." (12)

1. Nüzûl Sebebi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: حَفَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَنْدَقَ وَاجْتَمَعَتْ قُرَيْشٌ وَكِنَانَةٌ وَغَطْفَانُ فَاسْتَأْجَرَهُمْ أَبُو سُفْيَانَ بِطَيْمَةَ قُرَيْشٍ فَاقْبَلُوا حَتَّى نَزَلُوا بِفَنَائِهِ. فَنَزَلَتْ قُرَيْشٌ أَسْفَلَ الْوَادِي وَنَزَلَتْ غَطْفَانُ عَنْ يَمِينِ ذَلِكَ وَطَلْحَةُ الْأَسْدِيُّ

فِي بَنِي أَسْدٍ يَسَارَ ذَلِكَ وَظَاهِرُهُمْ بَنُو قُرَيْظَةَ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى قِتَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَلَمَّا نَزَلُوا بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحَصَّنَ بِالْمَدِينَةِ وَحَفَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَنْدَقَ. فَبَيْنَمَا هُوَ يَضْرِبُ فِيهِ بِمَعْوَلِهِ إِذْ وَقَعَ الْمَعْوَلُ فِي صَفٍّ فَطَارَتْ مِنْهُ كَهَيْئَةِ الشِّهَابِ مِنَ النَّارِ فِي السَّمَاءِ. وَضَرَبَ الثَّانِيَ فَخَرَجَ مِثْلَ ذَلِكَ. فَرَأَى ذَلِكَ سَلْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: «يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ رَأَيْتُ خَرَجَ مِنْ كُلِّ ضَرْبَةٍ كَهَيْئَةِ الشِّهَابِ فَسَطَعَ إِلَى السَّمَاءِ». فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نَعَمْ». فَقَالَ: «تُفْتَحُ لَكُمْ أَبْوَابُ الْمَدَائِنِ وَقُصُورُ الرُّومِ وَمَدَائِنُ الْيَمَنِ». فَفَشَا ذَلِكَ فِي أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَحَدَّثُوا بِهِ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ يُدْعَى قُشَيْرُ بْنُ مُعْتَبٍ: «يُعِدُّنَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ يُفْتَحْ لَنَا مَدَائِنُ الْيَمَنِ وَبَيْضُ الْمَدَائِنِ وَقُصُورُ الرُّومِ، وَأَحَدُنَا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَقْضِيَ حَاجَتَهُ إِلَّا قَتْلَ هَذَا، وَاللَّهُ الْغَرُورُ». فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى فِي هَذَا {وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا}.

1602- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Kureyş, Kinâne ve Gatafân kabileleri birleşmiş Ebû Süfyân, Medine'yi ele geçirmek için onları Kureyş develeri ile taşımıştı. Bu arada Allah Rasûlü hazırlık yapıp şehrin etrafında hendekler kazıyordu. Düşman Medine'ye geldiğinde vadinin alt kısmına Kureyş, sağına Gatafân, sol tarafına ise Esedoğullarından Tuleyha el-Esedî savaşçıları karargâh kurdular. Bu arada Kurayza Yahudileri içerden onlara destek verecekti. Allah Rasûlü Safa tepesi yakınlarında hendek kazarken kazma bir kayaya denk geldi ve yukarı doğru bir kıvılcım çıktı. Sonra ikinci kez vurduğunda yine yukarı doğru bir kıvılcım çıktı. Selman bu kıvılcımı fark etti. Selman:

'Ey Allah'ın Peygamberi, her vurduğunda yukarı doğru bir kıvılcım çıktığını gördüm!' dedi. Allah Rasûlü:

قَدْ رَأَيْتَ ذٰلِكَ **'*Sen bunu gördün mü*?'** dedi. Selman:

'Evet, gördüm' deyince Allah Rasûlü:

تُفْتَحُ لَكُمْ أَبْوَابُ الْمَدَائِنِ وَقُصُورُ الرُّومِ وَمَدَائِنُ الْيَمَنِ **'*Fetih için Fars, Rûm diyarının sarayları ve Yemen şehirlerinin kapıları sizlere açılacaktır*'** buyurdu.

Sonra bu haber sahabe arasında yayıldı ve herkes bunu konuşmaya başladı. Ensar'dan Kuşeyr b. Muta'b isminde birisi bunu duyunca şöyle dedi:

'Biz şu an öldürülme korkusundan dolayı tuvalete çıkamıyoruz, ama Muhammed kalkmış bize Rûm diyarının saraylarını, Yemen'in şehirlerini fethedeceğimizi söylüyor. Allah'a yeminle söylüyorum bu adam çevresini aldatıyor.' Bunun üzerine Allah yukarıdaki âyeti indirdi."[88]

Ahzâb 13:

وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

"Onlardan bir grup da demişti ki: 'Ey Yesribliler (Medineliler)! Artık sizin için durmanın sırası değil, haydi dönün!' İçlerinden bir kısmı ise, 'Gerçekten evlerimiz emniyette değil' diyerek Peygamber'den izin istiyordu; oysa evleri tehlikede değildi, sadece kaçmayı arzuluyorlardı." (13)

1. Dönmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فَارْجِعُوا إِلَى الْمَدِينَة عَنْ قِتَالِ أَبِي سُفْيَانَ

1603- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Ebû Süfyân'la savaşmayıp Medine'ye dönün, anlamındadır."

2. İzin İsteyen Grup

عَنِ السُّدِّيِّ - رَحِمَهُ اللهُ - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى]وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا [[الأحزاب: ١٣] وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ، قَالَ جَاءَهُ رَجُلَانِ مِنَ الأَنْصَارِ وَمِنْ بَنِي حَارِثَةَ، أَحَدُهُمَا يُدْعَى أَبَا عَرَابَةَ بْنُ أَوْسٍ وَالآخَرُ يُدْعَى أَوْسُ بْنُ قَيْظِيٍّ، فَقَالَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ يُعْنَوْنَ أَنَّهَا ذَلِيلَةُ الْحِيطَانِ وَهِيَ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَنَحْنُ نَخَافُ السَّرِقَ فَأْذَنْ لَنَا. فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا.

88 Suyûtî, 5/187.

1604- Âyetin, ﴿وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ﴾ ***"içlerinden bir grup izin istiyordu"*** kesitini şu şekilde tefsir etmiştir: "Ensar'dan Hâriseoğullarına mensup Ebû Arûbe ve İbn Kays isminde iki kişi gelip evlerimiz emniyette değil diyerek Peygamber'den izin istediler."[89]

3. Nüzûl Sebebi

1605- İbn Ebî Hâtim yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "İki kişi gelip Allah Rasûlü'ne şöyle dediler:

'Evimiz şehrin en uç köşesinde ve duvarları kısa olduğu için içeri girip bir şeyler çalmalarından korkuyoruz. Bize izin ver oraya gidelim.' Bunun üzerine yukarıdaki âyet indi ve onlar hakkında,

﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ ***'Oysa evleri tehlikede değildi, sadece kaçmayı arzuluyorlardı'*** buyurdu."[90]

4. Medine'ye Geri Dönülmesini İsteyen Grup

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: «هُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أُبَيٍّ، وَأَصْحَابُهُ»

1606- Şevkânî, ﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمُ﴾ ***"içlerinden bir grup"*** âyeti ile ilgili Süddî'den yaptığı tahriçte onun şöyle dediğini nakletmiştir: "Burada geçenlerden maksat Übey b. Selûl ve arkadaşlarıdır."[91]

Ahzâb 14:

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾

"Eğer Medine'nin her tarafından üzerlerine gelinse ve orada karışıklık çıkarmaları istenseydi, onu mutlaka yaparlardı; o konuda fazla gecikmezlerdi." (14)

89 Kurtubî, 6/5231; Suyûtî, 5/188; Âlûsî, 7/16.
90 Suyûtî, 5/188.
91 Şevkânî, 4/266.

Ahzâb 15:

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

"Andolsun ki, onlar, daha önce geri dönüp kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz ise sorumluluğu gerektirir." (15)

Ahzâb 16:

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾

"De ki: 'Eğer siz ölümden ya da öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmak size asla fayda vermeyecektir. O takdirde bile (hayatın zevklerinden) pek az yararlandırılırsınız.'" (16)

Ahzâb 17:

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ
رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾

"De ki: 'Eğer Allah size bir kötülük dilese, sizi Allah'tan koruyacak kimdir? Yahut size bir rahmet dilese, buna engel olacak kimdir?' Onlar kendilerine Allah'tan başka hiçbir dost ve hiçbir yardımcı bulamazlar.'" (17)

Ahzâb 18:

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ
إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

"Allah, içinizden (savaştan) alıkoyanları ve yandaşlarına, 'Bize katılın' diyenleri gerçekten biliyor. Zaten bunların pek azı savaşa gelir." (18)

Ahzâb 19:

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾

"Size katkıda cimri davranarak savaşa pek az gelirler. Hele korku gelip çattı mı üzerine ölüm baygınlığı çökmüş gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidince ise, mala düşkünlük göstererek sizi sivri dilleri ile incitirler. Onlar iman etmiş değillerdir; bunun için Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır. Bu, Allah'a göre kolaydır." (19)

1. Cimrilikleriyle Kastedilen

وأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - فِي قَوْلِهِ «{أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ}» قَالَ: فِي الْغَنَائِمِ إِذَا أَصَابَتْهَا الْمُسْلِمُونَ شَاحُوهُمْ عَلَيْهَا. قَالُوا بِأَلْسِنَتِهِمْ: لَسْتُمْ بِأَحَقِّ بِهَا مِنَّا قَدْ شَهِدْنَا وَقَاتَلْنَا.

1607- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Ganimet hususunda size karşı pek cimridirler."[92] Yani Müslümanlar bir ganimet elde etseler bu münafıklar onlara karşı cimri davranıp, 'Biz de çatışmaya katılıp savaştık, öyle ise ganimeti alma hususunda siz bizden daha hak sahibi değilsiniz' derler."[93]

[2. Hayra Karşı Cimrilikleriyle Kastedilen]

1608- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Mala düşkünlük ve onda cimrilik yaparak keskin dilleri ile sizi incitirler."[94]

92 Kurtubî, 6/5235; Şevkânî, 4/269.
93 Suyûtî, 5/188.
94 Suyûtî, 5/189.

Ahzâb 20:

يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُواوَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْاَعْرَابِ يَسْئَلُونَ عَنْ اَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا اِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

"Bunlar, düşman birliklerinin bozulup gitmedikleri evhamı içindedirler. Müttefikler ordusu yine gelecek olsa, isterler ki çölde göçebe Araplar içinde bulunsunlar da, sizin haberlerinizi (uzaktan) sorsunlar. Zaten aranızda olsaydılar dahi pek savaşacak değillerdi." (20)

1. Hizipler Denilmesinin Sebebi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - فِي قَوْلِهِ «يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا»، قَالَ: كَانُوا يَتَحَدَّثُونَ بِمُجِيءِ أَبِي سُفْيَانَ وَأَصْحَابِهِ، وَإِنَّمَا سَمَّوا الْأَحْزَابَ لِأَنَّهُمْ حَزَبُوا مِنْ قَبَائِلِ الْأَعْرَابِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {وَإِن يَأْتِي الْأَحْزَابُ} قَالَ: أَبُو سُفْيَانَ وَأَصْحَابُهُ {يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ}، يَقُولُ: يُرِيدُ الْمُنَافِقُونَ

1609- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin, âyetin ﴿يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا﴾ ***"hiziplerin gitmeyeceğini sandılar"*** kesiti ile ilgili şunları söylemiştir:

"Onlar kendi aralarında Ebû Süfyân'ın geri geleceğini konuşuyorlardı. Onlar için Ahzâb ifadesi kullanılmasının nedeni Arap kabilelerinden çeşitli hiziplerin bir araya gelerek Peygamber'in üzerine yürümeleri nedeni iledir."

[2. Hiziplerle Kastedilen]

1610- Süddî, âyette geçen ﴿وَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ﴾ ***"hizipler gelecek olsa"*** ifadesiyle ilgili "Maksat Ebû Süfyân ve beraberinde olanlardır" demiştir.

[3. Bedeviler Arasında Olmak İsteyeyenler]

1611- Âyetin, ﴿يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْاَعْرَابِ﴾ ***"bedevilerin arasında olmayı isterler"*** kesitiyle ilgili "Kastedilenler münafıklardır" demiştir.[95]

95 Suyûtî, 5/189.

Ahzâb 21:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا
اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

"Andolsun ki Rasûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir." (21)

1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Örnekliği

أَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِفِي قَوْلِهِ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ
أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ قَالَ مواساةٌ عِنْدَ الْقِتَالِ

1612- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin, âyetin ﴿أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ ***"güzel bir örnek"*** kesitini: "Allah Rasûlü'nde çatışma anında sizin için güzel bir örneklik vardır" şeklinde tefsir ettiği nakledildi.[96]

Ahzâb 22:

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ
وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

"Mü'minler, düşman birliklerini görünce, 'İşte bu, Allah'ın ve Rasûlü'nün bize vadettiği şeydir. Allah ve Rasûlü doğru söylemişlerdir' dediler. Bu, onların ancak imanlarını ve teslimiyetlerini arttırmıştır." (22)

Ahzâb 23:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ
قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

"Mü'minlerden öyle adamlar vardır ki, Allah'a verdikleri söze sâdık kaldılar. İçlerinden bir kısmı verdikleri sözü yerine getirmiştir (şehit

96 Suyûtî, 5/189.

olmuştur). Bir kısmı da (şehit olmayı) beklemektedir. Verdikleri sözü asla değiştirmemişlerdir." (23)

Ahzâb 24:

لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ
أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾

"Bunun böyle olması Allah'ın, doğruları, doğrulukları sebebiyle mükâfatlandırması, dilerse münafıklara azap etmesi yahut onların tevbesini kabul etmesi içindir. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (24)

Ahzâb 25:

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ
الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

"Allah, o inkâr edenleri hiçbir fayda elde edemeden öfkeleri ile geri çevirdi. Allah savaşta mü'minlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galiptir." (25)

1. Allah'ın Geri Çevirdiği Kâfirlerle Kastedilen

وأَخْرَجَ ابْنُ أبي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ رَضِي الله تَعَالَى عَنهُ قي قَوْله {ورد الله الَّذين كفرُوا بغيظهم} قَالَ أَبُو سُفْيَان وَأَصْحَابُهُ {لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا} قَالَ لم يُصِيبُوا مِنْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابِهِ ظَفَراً وَكَفَى اللهُ الْمُؤمِنِينَ الْقِتَالَ انْهَزَمُوا بِالرِّيحِ مِنْ غَيْرِ قِتَالْ

1613- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin, Allah Teâlâ'nın ﴿وَرَدَّ اللهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ***"Allah kâfirleri geri çevirdi"*** sözüyle ilgili şöyle dediği nakledildi: "Bunlar, Ebû Süfyân ve beraberinde olanlardır."

[2. Hayırla Kastedilen]

1614- Süddî âyetin, ﴿لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا﴾ ***"hayra ulaşamadan"*** kesiti için şunları söylemiştir: "Muhammed (s.a.v.) ve arkadaşlarına karşı zafer elde etmeden döndüler, anlamındadır."

[3. Allah'ın Savaşta Mü'minlere Yetmesinin Anlamı]

1615- Âyetin, ﴿وَكَفَى اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ ***"Savaşta Allah mü'minlere yetti"*** kesitini: "Savaşa gerek kalmadan müşrikler rüzgâr yardımı ile yenildiler" şeklinde tefsir etmiştir.[97]

Ahzâb 26:

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ
فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾

"Allah, kitap ehlinden olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve kalplerine büyük bir korku saldı. Siz onların bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir ediyordunuz." (26)

Ahzâb 27:

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطَئُوهَا
وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

"Allah, sizi onların topraklarına, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız topraklara vâris kıldı. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (27)

Ahzâb 28:

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا
فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾

97 Suyûtî, 5/192; Âlûsî, 7/27.

"Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: 'Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut'a vereyim ve sizi güzelce bırakayım.'" (28)

Ahzâb 29:

وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ
لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

"Eğer Allah'ı, Rasûlü'nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (29)

Ahzâb 30:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا
الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

"Ey Peygamber'in hanımları! İçinizden kim apaçık bir çirkinlik yaparsa, onun cezası iki kat verilir. Bu, Allah'a göre kolaydır." (30)

Ahzâb 31:

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا
أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

"İçinizden kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat eder ve sâlih bir amel işlerse, ona mükâfatını iki kat veririz. Biz, ona bereketli bir rızık hazırlamışızdır." (31)

Ahzâb 32:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ
فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

"Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer korkuyorsanız, çekici bir eda ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Güzel ve doğru söz söyleyin." (32)

1. Hastalıkla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {الَّذي في قَلْبِه مَرَضٌ} قَالَ: فِي قَلْبِهِ شَكٌّ

1616- Kurtubî Süddî'den, âyette geçen ﴿مَرَضٌ﴾ ***"hastalık"*** kelimesini "şüphe" olarak tefsir ettiğini nakletti.[98]

2. Sözü Kısarak Konuşmanın Anlamı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ} أَيْ: تَرْقِيقَ الْكَلَامِ إِذَا خَاطَبْنَ الرِّجَالَ

1617- İbn Kesîr Süddî'den, ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ﴾ ***"sözü kısarak konuşmayın"*** ifadesini: "Erkeklere karşı ince ve çekici bir eda ile konuşmayın" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[99]

Ahzâb 33:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾

"Evlerinizde oturun. Önceki Cahiliye Dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Ey Peygamber'in ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." (33)

98 Kurtubî, 6/5259.
99 İbn Kesîr, 3/482; Suyûtî, 5/196.

Ahzâb 34:

وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

"Siz evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah en gizli şeyi bilendir, hakkıyla haberdardır." (34)

Ahzâb 35:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

"Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (35)

Ahzâb 36:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

"Allah ve Rasûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır." (36)

Ahzâb 37:

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

"(Rasûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye, 'Eşini yanında tut, Allah'tan kork' diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâyık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlatlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde mü'minlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir." (37)

1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Gizlediği Şey Neydi?

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ} قَدْ أَخْبَرْتُكَ أَنِّي مُزَوِّجكها، وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ

1618- İbn Kesîr Süddî'den, âyetin ﴿أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللهَ﴾ ***"Eşini yanında tut, Allah'tan kork"*** kesitini: "Seni onunla evlendireceğimi söyledim, fakat sen Allah'ın açığa vurduğu şeyi insanlardan gizliyorsun" diye tefsir ettiğini nakletti.[100]

وَأخرج ابْن أبي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ رضي الله عنه فِي قَوْله {وَإِذ تَقول للَّذي أنعم الله عَلَيْهِ وأنعمت} قَالَ: بَلَغَنَا أَنَّ هَذِهِ الْآيَة نَزَلَتْ فِي زَيْنَب بِنْت جَحْش، وَكَانَتْ أُمّهَا أُمَيْمَة بِنْت عَبْد الْمُطَّلِب عَمَّة رَسُول الله صلى الله عليه وسلم وَكَانَ رَسُول الله صلى الله عليه وسلم أَرَادَ أَنْ يُزَوِّجهَا زَيْد بْن حَارِثَة مَوْلَاهُ فَكَرِهَتْ ذَلِكَ، ثُمَّ إِنَّهَا رَضِيَتْ بِمَا صَنَعَ رَسُول الله صلى الله عليه وسلم فَزَوَّجَهَا إِيَّاهُ، ثُمَّ أَعْلَمَ الله عز وجل نَبِيَّهُ صلى الله عليه وسلم بَعْدُ أَنَّهَا مِنْ أَزْوَاجه ، فَكَانَ يَسْتَحِي أَنْ يَأْمُرَهُ بِطَلَاقِهَا، وَكَانَ لَا يَزَال يَكُون بَيْنَ

100 İbn Kesîr, 3/491.

زَيْد وَزَيْنَب مَا يَكُون مِنْ النَّاسِ فَأَمَرَهُ رَسُولُ الله صلى الله عليه وسلم أَنْ يُمْسِكَ عَلَيْهِ زَوْجَهُ ، وَأَنْ يَتَّقِيَ الله، وَكَانَ يَخْشَى النَّاسَ أَنْ يَعِيبُوا عَلَيْهِ ، وَيَقُولُوا تَزَوَّجَ اِمْرَأَة اِبْنِهِ، وَكَانَ قَدْ تَبَنَّى زَيْدًا

1619- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bize gelen haberler bu âyetin Zeyneb bint Cahş hakkında indiğini söylemektedir. Onun annesi, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) halası olan Ümeyme bint Abdülmuttalib'dir. Allah Rasûlü, Zeyneb'i Zeyd b. Hârise ile evlendirmek istedi, fakat Zeynep kabul etmedi. Ancak daha sonra Allah Rasûlü'nün ısrarı nedeni ile kabul etti. Allah, Peygamberi'ne Zeyneb'in onun (Peygamber'in) eşi olduğunu söyledi. Fakat utandığı için Zeyd'e eşini boşa diyemedi. Zeyd ile Zeyneb arasında normal insanlarda olduğu gibi birtakım sorunlar vardı. Allah Rasûlü ona eşini yanında tutmasını ve Allah'tan korkmasını tavsiye ediyordu. Zeyd onun evlatlığı olduğu için milletin, kendi oğlunun hanımı ile evlendi, demelerinden çekiniyordu."[101]

Ahzâb 38:

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾

"Allah'ın, kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getirmesi konusunda Peygamber'e bir darlık yoktur. Daha önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın emri, kesinleşmiş bir hükümdür." (38)

Ahzâb 39:

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

"Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah, hesap görücü olarak yeter." (39)

101 Suyûtî, 5/203.

Ahzâb 40:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ
النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Rasûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (40)

Ahzâb 41:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾

"Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin." (41)

Ahzâb 42:

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾

"O'nu sabah akşam tesbih edin." (42)

Ahzâb 43:

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

"O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir. Allah, mü'minlere çok merhamet edendir." (43)

Ahzâb 44:

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

"Allah'a kavuşacakları gün mü'minlere yönelik esenlik dileği 'selâm'dır. Allah, onlara bol bir mükâfat hazırlamıştır." (44)

Ahzâb 45-46:

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik." (45-46)

Ahzâb 47:

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾

"Mü'minlere kendileri için Allah'tan büyük bir lütuf olduğunu müjdele." (47)

Ahzâb 48:

وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

"Kâfirlere ve münafıklara itaat etme! Onların eziyetlerine aldırma ve Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter." (48)

Ahzâb 49:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا
لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

Ey iman edenler! Mü'min kadınları nikâhlayıp, sonra onlara dokunmadan (cinsel ilişkide bulunmadan) kendilerini boşadığınızda, onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. Bu durumda onlara mut'a verin ve kendilerini güzel bir şekilde bırakın." (49)

Ahzâb 50:

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

"Ey Peygamber! Biz sana mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verdiklerinden elinin altında bulunan kadınları; seninle beraber hicret eden, amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını ve teyzelerinin kızlarını sana helâl kıldık. Ayrıca, diğer mü'minlere değil de, sana has olmak üzere, mehirsiz olarak kendini Peygamber'e bağışlayan, Peygamber'in de kendisini nikâhlamak istediği herhangi bir mü'min kadını da (sana helâl kıldık.) Mü'minlere eşleri ve sahip oldukları cariyeleri hakkında farz kıldığımız şeyleri elbette bilmekteyiz. Bütün bunlar, sana herhangi bir zorluk olmaması içindir. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." (50)

Ahzâb 51:

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾

"Ey Muhammed! Bunlardan (hanımlarından) dilediğini geri bırakırsın, dilediğini yanına alırsın. Uzak durduklarından dilediklerini yanına almanda da sana bir günah yoktur. Bu onların gözlerinin aydın olması, üzülmemeleri ve hepsinin de kendilerine verdiğine razı olmaları için daha uygundur. Allah, kalplerinizdekini bilir. Allah, hakkıyla bilendir, Halîm'dir. (Hemen cezalandırmaz, mühlet verir.)" (51)

Ahzâb 52:

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ اَعْجَبَكَ
حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٢﴾

"Bundan sonra, güzellikleri hoşuna gitse bile başka kadınlarla evlenmek, eşlerini boşayıp başka eşler almak sana helâl değildir. Ancak sahip olduğun cariyeler başka. Şüphesiz Allah, her şeyi gözetleyendir." (52)

1. Hz. Nebî'ye (s.a.v.) Artık Helal Olmayan Kadınlar

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: مِنْ بَعْدِ مَا ذَكَرْنَا لَكَ مِنْ صِفَةِ النِّسَاءِ اللَّاتِي أَحْلَلْنَا لَكَ مِنْ نِسَائِكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ، وَبَنَاتِ الْعَمِّ وَالْعَمَّاتِ وَالْخَالِ وَالْخَالَاتِ وَالْوَاهِبَةِ وَمَا سِوَى ذَلِكَ مِنْ أَصْنَافِ النِّسَاءِ فَلَا يَحِلُّ لَكَ

1620- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kendini Peygamber'e hibe eden kadınlar, amca, hala, dayı ve teyze kızları, cariyeler, mihirlerini verdiğin eşlerin dışındaki kadınlarla evlenmek artık sana helâl değildir."[102]

Ahzâb 53:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ
اِنٰيهُ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ اِنَّ ذٰلِكُمْ
كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيٖ مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْيٖ مِنَ الْحَقِّ وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا
فَسْـَٔلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا
رَسُولَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ اَبَدًا اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾

"Ey iman edenler! Siz, bir yemeğe çağrılmadıkça, zamanını gözetmeksizin, Peygamber'in evlerine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz

102 İbn Kesîr, 3/502; Şevkânî, 4/299.

vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın, sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzmekte, fakat o (size bunu söylemekten) utanmaktadır. Ama Allah, hakkı söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından bir metâ istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah'ın Rasûlü'nü üzmeniz ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla caiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah)tır." (53)

1. Metâ ile Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي قَوْلِهِ: وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا قَالَ: حَاجَةً

1621- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyette geçen ﴿مَتَاعًا﴾ ***"bir metâ"*** ifadesini: "ihtiyaç" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[103]

2. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Eşleriyle Evlenmeye Niyetlenen Kişi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَنَّ الَّذِي عَزَمَ عَلَى ذَلِكَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، رضي الله عنه، حَتَّى نَزَلَ التَّنْبِيهُ عَلَى تَحْرِيمِ ذَلِكَ

1622- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Burada Peygamber'in hanımı ile evlenmeye niyetlenen kişi Talha b. Ubeydullah'tır. Bu âyet böyle bir şeyin haram olduğunu belirterek asla gerçekleşmeyeceğini belirtmiştir."[104]

Ahzâb 54:

إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

"Siz bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de biliniz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir." (54)

103 Suyûtî, 5/214.

104 İbn Kesîr, 3/506; Suyûtî, 5/214. Eğer bahsi geçen rivâyet doğruysa bu isim yanlıştır. Çünkü bahsi geçen sahabe cennetle müjdelenen on kişiden biridir. (Böyle değerli bir sahabenin bu şekilde davranması mümkün değildir.) Bahsi geçen kişinin ismi; Talha b. Ubeydullah b. Mesâfi' b. İyâd'dır. Bkz. İbn Hacer, *el-İsâbe*.

Ahzâb 55:

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ
إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ
وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

"Peygamberin hanımlarına, babalarından, oğullarından, erkek kardeşlerinden, erkek kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, mü'min kadınlardan ve sahip oldukları cariyelerden ötürü bir günah yoktur. Ey Peygamber hanımları! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, her şeye hakkıyla şahittir." (55)

Ahzâb 56:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

"Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin." (56)

Ahzâb 57:

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾

"Şüphesiz Allah ve Rasûlü'nü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lânet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır." (57)

Ahzâb 58:

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا
فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾

"Mü'min erkekleri ve mü'min kadınları işlemedikleri şeyler yüzünden incitenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir." (58)

Ahzâb 59:

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir." (59)

1. Hür Kadınları Cariyelerden Ayıran Cilbab

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي الْآيَةِ قَالَ: كَانَ أُنَاسٌ مِنْ فُسَّاقِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ بِاللَّيْلِ حِينَ يَخْتَلِطُ الظَّلَامُ، يَأْتُونَ إِلَى طُرُقِ الْمَدِينَةِ فَيَتَعَرَّضُونَ لِلنِّسَاءِ، وَكَانَتْ مَسَاكِنُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ ضَيِّقَةً فَإِذَا كَانَ اللَّيْلُ خَرَجَ النِّسَاءُ إِلَى الطُّرُقِ، فَيَقْضِينَ حَاجَتَهُنَّ، فَكَانَ أُولَئِكَ الْفُسَّاقُ يَتْبَعُونَ ذَلِكَ مِنْهُنَّ، فَإِذَا رَأَوُا امْرَأَةً عَلَيْهَا جِلْبَابٌ قَالُوا: هَذِهِ حُرَّةٌ فَكُفُّوا، عَنْهَا، وَإِذَا رَأَوُا الْمَرْأَةَ لَيْسَ عَلَيْهَا جِلْبَابٌ قَالُوا: هَذِهِ أَمَةٌ فَوَثَبُوا عَلَيْهَا

1623- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Medine'de bazı fasıklar karanlık basınca yola çıkar ve oradan geçen kadınları taciz ederlerdi. Medine'nin evleri dar olduğu için kadınlar tuvalet ihtiyaçlarını gidermek için havanın kararmasını bekleyip o şekilde araziye çıkıyorlardı. Sarkıntılık yapan bu fasıklar kadının üzerinde örtü varsa hür kadın olduğunu anlayıp ona dokunmuyorlardı. Eğer üzerinde örtü yoksa cariye olduğuna kanaat getirip üzerine atlıyorlardı."[105]

105 İbn Kesîr, 3/518; Suyûtî, 5/222.

2. Cilbabın Örtülme Biçimi

أَخْرَجَ الْآلُوسِي عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ تُغَطِّي إِحْدَى عَيْنَيْهَا وَجَبْهَتَهَا

1624- Âlûsî Süddî'den, âyetin ﴿يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ﴾ ***"üzerlerine cilbablarını sarkıtsınlar"*** kesitini, "Gözlerinden birini ve alnını kapatacak şekilde" olarak tefsir ettiğini nakletti.[106]

Ahzâb 60:

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾

"Andolsun, iki yüzlüler, kalplerinde hastalık bulunanlar, şehirde kötü haber yayanlar vazgeçmezlerse, seni onlara musallat ederiz; sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler." (60)

1. Kalpteki Hastalık ve Nifak Türleri

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ:: لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ قَالَ: كَانَ النِّفَاقُ عَلَى ثَلَاثَةِ وُجُوهٍ. نِفَاقٌ مِثْلُ نِفَاقِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَبْتَلٍ، وَمَالِكِ بْنِ دَاعِسٍ، فَكَانَ هَؤُلَاءِ وُجُوهًا مِنْ وُجُوهِ الْأَنْصَارِ، فَكَانُوا يَسْتَحِبُّونَ أَنْ يَأْتُوا الزِّنَا يصونون بِذَلِك أنفسهم والذين فِي قلوبهم مرض قَالَ: الزنا إِنْ وَجَدُوهُ عَمِلُوهُ، وَإِنْ لَمْ يَجِدُوهُ لَمْ يَبْتَغُوهُ. وَنِفَاقٌ يُكَابِرُونَ النِّسَاءَ مُكَابَرَةً

1625- İbn Ebî Hâtim yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Nifak üç türlü idi: Abdullah b. Selûl gibilerin münafıklığı. Abdullah b. Nebtel ve Mâlik b. Dâ'is gibilerinin münafıklığı. Bu adamlar Ensar'ın ileri gelenlerindendi. Zina yapmayı sever, bununla kendilerini korurlardı. Âyette geçen, hastalıktan maksat işte bu zinadır. Onlar fırsat

106 Âlûsî, 7/102.

bulduklarında zina eder, bulamadıklarında yapmazlardı. Bir de kadınlara saldırıp onlarla zorla zina edenlerin münafıklığı vardı."[107]

2. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Musallat Edilmesinden Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَفِي قَوْلِهِ تَعالَي {لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ} لَنُعَلِّمَنَّكَ بِهِمْ

1626- İbn Kesîr Süddî'den, âyetin ﴿لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ﴾ ***"seni onlara musallat ederiz"*** kesitini: "Onların kim olduğunu sana bildiririz" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[108]

Ahzâb 61:

مَلْعُونِينَ اَيْنَ مَا ثُقِفُوا اُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾

"Hepsi de lânetlenmiş olarak nerede ele geçirilirlerse, yakalanır ve mutlaka öldürülürler." (61)

1. Âyetteki Ölüm Cezasıyla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هَذَا حُكْمٌ فِي الْقُرْآنِ لَيْسَ يُعْمَلُ بِهِ. لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ اقْتَصُّوا أَثَرَ امْرَأَةٍ فَغَلَبُوهَا عَلَى نَفْسِهَا، فَفَجَرُوا بِهَا كَانَ الْحُكْمُ فِيهِمْ غَيْرَ الْجَلْدِ وَالرَّجْمِ أَنْ يُؤْخَذُوا فَتُضْرَبَ أَعْنَاقُهُمْ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ كَانَ يُفْعَلُ بِمَنْ مَضَى مِنَ الْأُمَمِ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا قَالَ: فَمَنْ كَابَرَ امْرَأَةً عَلَى نَفْسِهَا فَغَلَبَهَا فَقُتِلَ، فَلَيْسَ عَلَى قَاتِلِهِ دِيَةٌ، لِأَنَّهُ مُكَابِرٌ

1627- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu âyetin hükmü ile amel edilmemektedir. Bir veya daha fazla kişi bir kadını takip eder, sonra onu ele geçirip kendisine tecavüz ederlerse bunlara sopa ve recm cezası değil yakalandıklarında boyunlarını vurmak sureti ile ceza verilir."

107 Suyûtî, 5/222.
108 İbn Kesîr, 3/519.

Ahzâb 62:

سُنَّةَ اللهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

"Allah'ın önceki ümmetlerle ilgili hükmü de böyleydi. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın." (62)

1. Önceki Ümmetlere de Aynı Cezanın Olduğu

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ يُفْعَلُ بِمَنْ مَضَى مِنَ الْأُمَمِ

1628- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Önceki ümmetlerde de bu hüküm uygulanırdı."

2. Zorla Bir Kadına Musallat Olanın Öldürülmesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا} قَالَ: فَمَنْ كَابَرَ امْرَأَةً عَلَى نَفْسِهَا فَغَلَبَهَا فَقُتِلَ، فَلَيْسَ عَلَى قَاتِلِهِ دِيَةٌ، لِأَنَّهُ مُكَابِرٌ

1629- Âyetin, ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللهِ تَبْدِيلًا﴾ ***"Allah'ın sünnetinden değişim bulamazsın"*** kesiti ile ilgili şunları söylemiştir: "Bir kimse (yabancı) bir kadınla mücadele eder ve zorla ele geçirip onunla zina ederse ve sonra birisi bu adamı öldürürse katile diyet ödetilmez."[109]

Ahzâb 63:

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾

"İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: 'Onun ilmi ancak Allah katındadır.' Ne bilirsin, belki de kıyamet yakında gerçekleşir." (63)

109 Kurtubî, 6/5329; Suyûtî, 5/192; Âlûsî, 7/104.

Ahzâb 64:

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾

"Şüphesiz Allah, kâfirlere lânet etmiş ve onlara alevli bir ateş hazırlamıştır." (64)

Ahzâb 65:

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾

"Onlar, orada ebedî olarak kalacaklardır. Hiçbir dost, hiçbir yardımcı bulamayacaklardır." (65)

Ahzâb 66:

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَالَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾

"Yüzlerinin ateşte bir yandan bir yana döndürüleceği gün, 'Keşke Allah'a ve Rasûl'e itaat edeydik' diyecekler." (66)

Ahzâb 67:

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾

"Yine şöyle diyecekler: 'Ey Rabbimiz! Biz önderlerimize ve büyüklerimize itaat ettik de bizi yoldan saptırdılar.'" (67)

Ahzâb 68:

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

"Ey Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânete uğrat." (68)

Ahzâb 69:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

"Ey iman edenler! Siz Mûsâ'ya eziyet eden kimseler gibi olmayın. Nihayet Allah onu onların dediklerinden temize çıkarmıştı. Mûsâ, Allah katında itibarlı bir kimse idi." (69)

Ahzâb 70-71:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır." (70-71)

Ahzâb 72:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir." (72)

1. Âyetteki Emanetle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هِيَ ائْتِمَانُ آدَمَ ابْنَهُ قَابِيلَ عَلَى وَلَدِهِ وَأَهْلِهِ، وَخِيَانَتُهُ إِيَّاهُ فِي قَتْلِ أَخِيهِ

1630- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Emanetten maksat, Âdem'in, ailesi ve çocukları hususunda oğlu Kâbil'e güvenmesi ama Kâbil'in ona hıyanet edip Hâbil'i öldürmesidir."[110]

Ahzâb 73:

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

"Allah, münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmek; mü'min erkeklerin ve mü'min kadınların da tevbelerini kabul etmek için insana emaneti yüklemiştir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (73)

110 Kurtubî, 6/5336; Şevkânî, 4/266. Şevkânî, bu sözün âyetin ifade ettiği anlamdan çok uzak olduğunu söylemiştir.

34. SEBE' SÛRESİ

Sebe' 1:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ
الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١﴾

"Hamd, göklerdeki ve yerdeki her şey kendisinin olan Allah'a mahsustur. Hamd ahirette de O'na mahsustur. O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır." (1)

Sebe' 2:

يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ
السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

"Allah, yere gireni, yerden çıkanı; gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. O, çok merhamet edicidir, çok bağışlayıcıdır." (2)

1. Yere Giren, Yerden Çıkan ve Gökten İnen Nedir?

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ قَالَ: مِنَ الْمَطَرِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا قَالَ: مِنَ النَّبَاتِ وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ قَالَ: الْمَلَائِكَةُ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا قَالَ: الْمَلَائِكَةُ

1631- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyette geçen ﴿مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ﴾ ***"yere giren"*** ifadesini yağmur, ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ ***"yerden çıkan"*** ifadesini bitki ve nebatat, ﴿وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ ***"gökten inen"*** ifadesini gökten inen melekler şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[111]

Sebe' 3:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ
الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٣﴾

"İnkâr edenler, 'Kıyamet bize gelmeyecektir' dediler. De ki: 'Hayır, öyle değil, gaybı bilen Rabbime andolsun ki kıyamet size mutlaka gelecektir. Ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığında bir şey bile O'ndan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük ne varsa, hepsi apaçık bir Kitap'tadır.'" (3)

Sebe' 4:

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

"Allah'ın, iman edip sâlih amel işleyenleri mükâfatlandırması için (her şey o Kitap'ta tespit edilmiştir.) İşte onlar için bir bağışlanma ve bereketli bir rızık vardır." (4)

Sebe' 5:

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾

"Âyetlerimizi geçersiz kılmak için yarışırcasına çaba harcayanlar var ya; işte onlar için elem dolu, çok kötü bir azap vardır." (5)

111 Suyûtî, 5/226; 4/314; Şevkânî, 4/14; Âlûsî, 7/114.

Sebe' 6:

وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ
الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾

"Kendilerine ilim verilenler, Rabbinden sana indirilen Kur'ân'ın gerçek olduğunu ve onun, mutlak güç sahibi ve övgüye lâyık Allah'ın yoluna ilettiğini görürler." (6)

Sebe' 7:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَى رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا
مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

"Yine inkâr edenler şöyle dediler: 'Çürüyüp ufalandıktan sonra sizin yeniden diriltileceğinizi söyleyen bir adamı size gösterelim mi?'" (7)

Sebe' 8:

أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾

"'Allah'a karşı yalan mı uydurdu, yoksa onda delilik mi var?' Hayır, öyle değil! Ahirete inanmayanlar azap ve derin sapıklık içindedirler." (8)

Sebe' 9:

أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنْ نَشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ
الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٩﴾

"Onlar, önlerindeki ve arkalarındaki (kendilerini dört bir yandan kuşatan) göğe ve yere bakmadılar mı? Eğer dilersek onları yere geçirir veya gökten üzerlerine parçalar düşürürüz. Bunda, Rabbine yönelen her kul için bir ibret vardır." (9)

Sebe' 10:

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ﴿١٠﴾

"Andolsun, Dâvûd'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık." (10)

1. Demirin Dâvûd'a Yumuşatılması

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ الْحَدِيدُ فِي يَدِهِ كَالطِّينِ الْمَبْلُولِ وَالْعَجِينِ وَالشَّمْعِ يُصَرِّفُهُ كَيْفَ يَشَاءُ مِنْ غَيْرِ نَارٍ

1632- Kurtubî yaptığı tahriçte Süddî'nin bu âyetle ilgili şöyle dediğini nakletmiştir: "Demir, hiç ateş kullanmadan mum, hamur ve çamur gibi elinde yumuşuyor ve Dâvûd ona istediği şekli veriyordu."[112]

Sebe' 11:

أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١﴾

"Geniş zırhlar imal et, dokumasını ölçülü yap. (Ey Dâvûd hanedanı!) İyi işler yapın. Kuşkusuz ben, yaptıklarınızı görmekteyim, diye (vahyettik)." (11)

Sebe' 12:

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿١٢﴾

"Süleyman'ın emrine de, sabah esişi bir ay, akşam esişi de bir ay(lık yol) olan rüzgârı verdik. Erimiş bakır ocağını da ona sel gibi akıttık.

---

112 Kurtubî, 6/5348; Âlûsî, 7/128. Mâna yönünden bu rivâyet gariptir. Rivâyeti nakleden müfessirlerin hiçbiri bu hususta Süddî ile aynı şeyi söylememişlerdir. Bkz. Kurtubî, 6/5336; Şevkânî, 4/266.

Cinlerden de Rabbinin izniyle onun önünde çalışanlar vardı. İçlerinden kim bizim emrimizden çıkarsa, ona alevli ateş azabını tattırırız." (12)

Sebe' 13-14:

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ اِعْمَلُوا اٰلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِهِ اِلَّا دَابَّةُ الْاَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿١٤﴾

"Onlar Süleyman'a kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar (geniş) leğenlerden, sabit kazanlardan ne dilerse yaparlardı. Ey Dâvûd ailesi! Şükredin. Kullarımdan şükreden azdır! Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü, ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. (Sonunda yere) yıkılınca anlaşıldı ki cinler gaybı bilselerdi, o küçük düşürücü azap içinde kalmazlardı." (13-14)

1. Dâvûd Ailesinin Ameli

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، قَالَ: سَمِعْتُ شَرِيكًا، يَقُولُ: عَنِ السُّدِّيِّ،] إِنْ شَاءَ اللَّهُ فِي قَوْلِهِ « {اعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا} قَالَ: لَمْ يَكُنْ يَنْفَكُّ مِنْهُمْ مُصَلٍّ »

1633- İbn Münzir Süddî'den, âyetin ﴿اِعْمَلُوا اٰلَ دَاوُدَ شُكْرًا﴾ ***"Şükretmek için amel işleyin, ey Dâvûd ailesi!"*** kesiti ile ilgili şöyle dediğini nakletti: "Bu aileden namaz kılan hiç eksik olmamıştır."

2. Şeytanların Hz. Süleyman'ın Ölümünü Anlamaları

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ سُلَيْمَانُ عليه السلام يَخْلُو فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ، وَالشَّهْرَ وَالشَّهْرَيْنَ، وَأَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَأَكْثَرَ، وَيُدْخِلُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ، فَأَدْخَلَهُ فِي الْمَرَّةِ التي مات فيها، وكان بدئ ذَلِكَ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يَوْمًا

يُصْبِحُ فِيهِ إِلا نَبَتَتْ فِي بِيتِ الْمَقْدِسِ شَجَرَةٌ، فَيَأْتِيهَا فَيَسْأَلُهَا مَا اسْمُكِ؟ فَتَقُولُ الشَّجَرَةُ اسْمِي كَذَا وَكَذَا ... فَيَقُولُ لَهَا: لايِّ شَيْءٍ نَبَتِّ؟ فَتَقُولُ: نَبَتُّ لِكَذَا وَكَذَا ... فَيَأْمُرُ بِهَا فَتُقْطَعُ. فَإِنْ كَانَتْ نَبَتَتْ لِغَرْسٍ غَرَسَهَا، وَإِنْ كَانَتْ نَبَتَتْ دَوَاءً قَالَتْ: نَبَتُّ دَوَاءً لِكَذَا وَكَذَا ... فَيَجْعَلُهَا لِذَلِكَ حَتَّى نَبَتَتْ شَجَرَةٌ يُقَالُ لَهَا الْخَرْنُوبَةُ قَالَ لَهَا: لايِّ شَيْءٍ نَبَتِّ؟ قَالَتْ: نَبَتُّ لِخَرَابِ هَذَا الْمَسْجِدِ، فَقَالَ سُلَيْمَانُ عليه السلام: مَا كَانَ اللَّهُ لِيُخْرِبَهُ وَأَنَا حَيٌّ! أَنْتِ الَّذِي عَلَى وَجْهِكِ هَلاكِي، وَخَرَابِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، فَنَزَعَهَا فَغَرَسَهَا فِي حَائِطٍ لَهُ، ثُمَّ دَخَلَ الْمِحْرَابَ، فَقَامَ يُصَلِّي مُتَّكِئًا عَلَى عَصًا، فَمَاتَ وَلا تَعْلَمُ بِهِ الشَّيَاطِينُ فِي ذَلِكَ، وَهُمْ يَعْمَلُونَ لَهُ مَخَافَةَ أَنْ يَخْرُجَ فَيُعَاقِبَهُمْ.

وَكَانَتِ الشَّيَاطِينُ حَوْلَ الْمِحْرَابِ يَجْتَمِعُونَ، وَكَانَ الْمِحْرَابُ لَهُ كُوًّا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ، وَكَانَ الشَّيْطَانُ الْمَرِيدُ الَّذِي يُرِيدُ أَنْ يَخْلَعَ يَقُولُ: أَلَسْتُ جَلِيدًا؟ إِنْ دَخَلْتُ فَخَرَجْتُ مِنْ ذَلِكَ الْجَانِبِ، فَيَدْخُلُ حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ، فَدَخَلَ شَيْطَانٌ مِنْ أُولَئِكَ، فَمَرَّ وَلَمْ يَكُنْ شَيْطَانٌ يَنْظُرُ إِلَى سُلَيْمَانَ إِلا احْتَرَقَ، فَمَرَّ وَلَمْ يَسْمَعْ صَوْتَ سُلَيْمَانَ، ثُمَّ رَجَعَ فَلَمْ يَسْمَعْ صَوْتَهُ، ثُمَّ عَادَ فَلَمْ يَسْمَعْ، ثُمَّ رَجَعَ فَوَقَعَ فِي الْبَيْتِ وَلَمْ يَحْتَرِقْ، وَنَظَرَ إِلَى سُلَيْمَانَ قَدْ سَقَطَ مَيْتًا فَخَرَجَ فَأَخْبَرَ النَّاسَ: إِنَّ سُلَيْمَانَ قَدْ مَاتَ، فَفَتَحُوا عَنْهُ فَأَخْرَجُوهُ، فَوَجَدُوا مِنْسَأَتَهُ- وَهِيَ الْعَصَا بِلِسَانِ الْحَبَشَةِ- قد أكلتها الأرض وَلَمْ يَعْلَمُوا مُنْذُ كَمْ مَاتَ فَوَضَعُوا الْأَرَضَةَ على العصا فأكلت منها يوم وَلَيْلَةً ثُمَّ حَسَبُوا عَلَى نَحْوِ ذَلِكَ فَوَجَدُوا قَدْ مَاتَ مُنْذُ سَنَةٍ وَهِيَ فِي قِرَاءَةِ ابْنِ مُسْعُودٍ «فَمَكَثُوا يَدِينُونَ لَهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ حَوْلًا كَامِلًا» فَأَيْقَنَ النَّاسُ عِنْدَ ذَلِكَ أَنَّ الْجِنَّ كَانُوا يَكْذِبُونَ وَلَوْ أَنَّهُمْ عَلِمُوا الْغَيْبَ لَعَلِمُوا بِمَوْتِ سُلَيْمَانَ عليه السلام، وَلَمَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ سَنَةً يَعْمَلُونَ لَهُ، ثُمَّ ان الشياطين قالوا للأرضة: لو كنتي تأكلين الطعام أتيناك بأطيب الطعام ولو كنت تشربين أتيناك بِأَطْيَبِ الشَّرَابِ وَلَكِنَّنَا نَنْقُلُ إِلَيْكِ الطِّينَ وَالْمَاءَ فَهُمْ يَنْقُلُونَ إِلَيْهَا حَيْثُ كَانَتْ، أَلَمْ تَرَ إِلَى الطِّينِ الَّذِي يَكُونُ فِي جَوْفِ الْخَشَبِ فَهُوَ مِمَّا يَأْتِيهَا الشَّيَاطِينُ شُكْرًا لَهَا

1634- İbn Ebî Hâtim yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Süleyman Peygamber biraz eksiği biraz fazlası ile bir veya iki sene ya da bir veya iki ay Beytülmakdis'te tek başına kalırdı. Bu süreçte yemeği kendisine getirilirdi. Orada bulunduğu süre zarfında istisnasız her sabah yeni bir ağaç yeşerirdi. Süleyman Peygamber gelir onunla konuşur ve şöyle derdi:

'Senin adın ne?' Ağaç, ismini söylerdi! Hz. Süleyman:

'Niçin yeşerdin?' derdi. Ağaç da:

'Falanca şey için yeşerdim!' derdi. Sonra ağacın kesilmesini emreder oradaki görevliler ağacı keserdi! Eğer belli bir maksat için veya ilaç için yeşermişse onu o şekilde bırakırdı. Sonra keçiboynuzu ağacını gördü. Hz. Süleyman:

'Niçin yeşerdin?' dedi. Ağaç:

'Şu mescidi yıkmak için yeşerdim' dedi. Hz. Süleyman:

'Ben hayatta olduğum müddetçe Allah bu mescidi yıkmaz! Benim ve Beytülmakdis'in helâk olması seninle olacak ha?' dedi. Sonra o ağacı yerinden çıkartıp kendi bahçesine ekti. Sonra mihraba geçip orada asasına yaslanarak namaz kıldı ve öldü. Ancak şeytanlar onun öldüğünü bilmiyorlardı. Aksine kalkıp kendilerini cezalandırmasın diye korkudan çalışıyor ve kendilerine verdiği işi yapıyorlardı.

Şeytanlar mihrabın yakınında bir araya gelip toplanıyorlardı. Mihrabın önünde ve arkasında gizli bir bölüm vardı. Normalde şeytanlar Hz. Süleyman'a baktıkları zaman yanarlardı. Şeytanların içinde azgın olanlar vardır. Bu şeytanlar diğer şeytanları kullanarak isteklerini gerçekleştiriyorlardı. Bir gün azgın şeytanlardan biri diğer şeytana şöyle dedi:

'Eğer sen güçlü ve cesur birisi isen mihrabın bir kapısından gir, diğerinden çık!' Şeytan onun dediğini yaparak bir kapıdan girip diğerinden çıktı fakat Süleyman Peygamber'in sesini duymadı. Sonra aynı şeyi ikinci ve üçüncü sefer yaptı, yine Süleyman Peygamber'in sesini duymadı. Sonra Beytülmakdis'e girdi, fakat yanmadı. Sonra Süleyman Peygamber'e bakınca onun ölmüş olduğunu fark etti. Bunu duyan şeytanlar insanlara Hz. Süleyman'ın öldüğü haberini verdiler. Sonra kapıları açıp onu çıkardılar. Toprağın onun bastonunu yediğini gördüler fakat ne zamandan beri vefât

etmiş olduğunu tespit edemediler. Bir günlük sürede asanın ne kadar çürüdüğünü öğrenmek için üzerine toprak attılar. Çıkan netice üzerinden Hz. Süleyman'ın bir yıl önce vefât etmiş olduğunu tespit ettiler. Böylece insanlar cinlerin gaybı bilmediklerini anladılar. Çünkü gaybı bilmiş olsaydılar bir yıl boyunca işkence çektikleri böylesi ağır işleri yapmazlardı. Sonra şeytanlar toprağa,

'Senin yemek yediğini bilseydik en güzel yemekleri, su içtiğini bilseydik en güzel içecekleri sana getirirdik. Ancak biz sana su ve çamur getiriyoruz. Odun ve kütüklerin içindeki çamuru görmez misin? İşte bunu oraya getirenler şeytanlardır ve bunu ona teşekkür adına yapmaktadırlar' dediler."[113]

3. Çok Şükretmekle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ:{وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ}: قَالَ: هو مَنْ يَشْكُرُ عَلَى الشُّكْرِ.

1635- Âlûsî'nin yaptığı tahrice göre Süddî âyetin﴿قَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ ***"kullarımdan çok şükredenler azdır"*** kesitini: "Yaptığı şükür için tekrar şükredenler" şeklinde tefsir etmiştir.[114]

4. ﴿مِنْسَأَتَهُ﴾ "minse'etehû" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: الْمَنْسَأَةُ: «الْعَصَا بِلِسَانِ الْحَبَشَةِ»

1636- Mûsâ b. Hârûn → Amr b. Hammâd → Esbât kanalıyla gelen rivâyete göre Süddî, âyette geçen ﴿مِنْسَأَتَهُ﴾ ***"minse'etehû"*** kelimesi ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu kelime Habeş dilinde asâ anlamına gelmektedir."[115]

113 Suyûtî, 5/229. İbn Kesîr bu rivâyetle ilgili şunları söylemiştir: "Bahsi geçen rivâyet, Ehl-i Kitap bilginlerinden alınmıştır. Bu tür rivâyetlerden sadece hakka uygun kısımlar alınır, hakikate uygun olmayan kısımlar yalanlanır. Geri kalan kısımlar ne yalanlanır ne de doğrulanır."

114 Âlûsî, 7/126.

115 Taberî, 22/44; Kurtubî, 6/5360; Âlûsî, 7/122.

5. Alçaltıcı Azapla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ} وَكَّلَ اللَّهُ بالجنّ ملكا بيده سوط من نار، فَمَنْ زَاغَ عَنْ أَمْرِ سُلَيْمَانَ ضَرَبَهُ بِذَلِكَ السَّوْطِ ضَرْبَةً فَتَحْرُقَهُ

1637- Şevkânî Süddî'den, âyette geçen ﴿فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ ***"alçaltıcı azapta"*** ifadesi ile ilgili şunları söylemiştir: "Allah cinler için elinde ateşten kamçı olan bir melek görevlendirmişti. Melek, Süleyman'ın emrinden çıkan cinlere bu kırbaç ile vurduğunda kırbaç onu yakardı."[116]

Sebe' 15:

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ اٰيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾

"Andolsun, Sebe' halkı için kendi yurtlarında bir ibret vardı: Biri sağda biri solda iki bahçe bulunuyordu. Onlara şöyle denilmişti: 'Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. Beldeniz güzel bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcı bir Rab'dir.'" (15)

1. Sebe' Yurdundaki Bolluk

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ أَهْلُ سَبَإٍ أُعْطُوا مَا لَمْ يُعْطَهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ زَمَانِهِمْ، فَكَانَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى رَأْسِهَا الْمِكْتَلُ فَتُرِيدُ حَاجَتَهَا، فَلا تَبْلُغَ مَكَانُهَا الَّذِي تُرِيدُ حَتَّى يَمْتَلِأَ مِكْتَلُهَا مِنْ أَنْوَاعِ الْفَاكِهَةِ، فَأَجْمَعُوا ذَلِكَ فَكَذَّبُوا رُسُلَهُمْ، وَقَدْ كَانَ السَّيْلُ يَأْتِيهِمْ مِنْ مَسِيرَةِ عَشَرَةِ أَيَّامٍ حَتَّى يَسْتَقِرَّ فِي وَادِيهِمْ، فَيُجْمَعُ الْمَاءُ مِنْ تِلْكَ السُّيُولِ وَالْجِبَالِ فِي ذَلِكَ الْوَادِي، وَكَانَ قَدْ حَفَرُوهُ بِمُسَنَّاةٍ وَهُمْ يُسَمُّونَ الْمُسَنَّاةَ عَرِمٌ- وَكَانَ يَفْتَحُونَ إِذا شاؤوا من ذلك الماء، فيسقون جنانهم إذا شاؤوا عَنِ السُّدِّيِّ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ أَهْلُ سَبَإٍ أُعْطُوا مَا لَمْ يُعْطَهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ زَمَانِهِمْ، فَكَانَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى

116 Şevkânî, 4/316.

رَأْسِهَا الْمَكْتَلُ فَتُرِيدُ حَاجَتَهَا، فَلا تَبْلُغَ مَكَانُهَا الَّذِي تُرِيدُ حَتَّى يَمْتَلِأَ مِكْتَلُهَا مِنْ أَنْوَاعِ الْفَاكِهَةِ، فَأَجْمَعُوا ذَلِكَ فَكَذَّبُوا رُسُلَهُمْ، وَقَدْ كَانَ السَّيْلُ يَأْتِيهِمْ مِنْ مَسِيرَةِ عَشَرَةِ أَيَّامٍ حَتَّى يَسْتَقِرَّ فِي وَادِيهِمْ، فَيُجْمَعُ الْمَاءُ مِنْ تِلْكَ السُّيُولِ وَالْجِبَالِ فِي ذَلِكَ الْوَادِي، وَكَانَ قَدْ حَفَرُوهُ بِمُسَنَّاةٍ وَهُمْ يُسَمُّونَ الْمُسَنَّاةَ عَرِمٌ- وَكَانَ يَفْتَحُونَ إذا شاؤوا من ذلك الماء، فيسقون جنانهم إذا شاؤوا

1638- İbn Ebî Hâtim'in yaptığı tahriçte, Süddî'nin bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylediğini nakletmiştir: "Sebe' kavmine o dönem itibariyle hiç kimseye verilmeyen nimetler verilmişti. Onlardan bir kadın başına koyduğu sepeti ile çıkar, daha varacağı yere ulaşmadan sepetini çeşit çeşit meyve ile doldururdu. Ancak kendilerine gönderilen peygamberleri yalanladılar. On günlük bir mesafeden yağan yağmurlar sele dönüşür, sonra bu seller gelip onların dağlarının arasındaki vadilerinde toplanırdı. Buradan açtıkları kanallar vasıtası ile suyu kendi bağ ve bahçelerine götürür, dilediklerinde kanalı kapatırlardı."[117]

Sebe' 16:

فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ
ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾

"Fakat onlar yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik.118 Onların bahçelerini ekşi meyveli ağaçlar, acı ılgın ve biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik." (16)

1. Sebe' Halkına Gönderilen Nebî Sayısı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فَأَعْرَضُوا} : أَرْسَلَ الله عز وجل إِلَيْهِمُ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ نَبِيٍّ

117 Suyûtî, 5/231.

118 Arim seli, Sebe' kavmini cezalandırmak üzere meydana getirilen, şiddetli yağmurun sebep olduğu ve büyük göçlere yol açan bir sel felaketidir.

1639- İbn Kesîr'in yaptığı tahriçte Süddî, ﴿فَاَعْرَضُوا﴾ ***"yüz çevirdiler"*** ifadesi ile ilgili şunları söylemiştir: "Kendilerine on iki bin peygamber gönderilmişti."[119]

2. Arim İsmi

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْعَرِمِ اِسْمٌ لِلسَّدِّ

1640- Şevkânî yaptığı tahriçte Süddî'nin ﴿الْعَرِمِ﴾ ***"Arim"*** kelimesini "sed" (baraj) ismi olarak tefsir ettiğini nakletmiştir."[120]

Sebe' 17:

ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾

"Nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle onları işte böyle cezalandırdık. Biz (bu şekilde) ancak nankörleri cezalandırırız." (17)

Sebe' 18:

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾

"Sebe' halkı ile bereketlendirdiğimiz kentler arasına (her biri diğerinden) görülen kentler oluşturduk. Oralarda gidiş-gelişi belirledik (seyahati kolaylaştırdık) ve onlara da şöyle dedik: 'Oralarda gece gündüz güvenlik içinde dolaşın.'" (18)

1. Kentlerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يَعْنِي قُرَى الشَّامِ

1641- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Şam'ın kentleri kastedilmektedir."[121]

---

119 İbn Kesîr, 3/532.
120 Şevkânî, 4/320.
121 İbn Kesîr, 3/532.

Sebe' 19:

فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ
وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾

"Bunun üzerine: Ey Rabbimiz! Aralarında yolculuk yaptığımız şehirlerin arasını uzaklaştır, dediler ve kendilerine yazık ettiler. Biz de onları, ibret kıssaları haline getirdik ve onları büsbütün parçaladık. Şüphesiz bunda, çok sabreden ve çok şükreden herkes için ibretler vardır." (19)

1. Sebe' Halkından Kimilerinin Orayı Terk Etmesi ve Oranın Helâki

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ مِنْ أَمْرِ عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ الَّذِي كَانَ أَوَّلَ مَنْ خَرَجَ مِنْ بِلَادِ الْيَمَنِ بسبب استشعاره بإرسال العرم عليهم، فَقَالَ: وَكَانَ سَبَبُ خُرُوجِ عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ من اليمن فيما حدثني به أَبُو زَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّهُ رَأَى جُرَذًا يَحْفِرُ فِي سَدِّ مَأْرِبَ الَّذِي كَانَ يَحْبِسُ عَنْهُمُ الماء فيصرفونه حيث شاؤوا مِنْ أَرْضِهِمْ، فَعَلِمَ أَنَّهُ لَا بَقَاءَ لِلسَّدِّ عَلَى ذَلِكَ، فَاعْتَزَمَ عَلَى النُّقْلَةِ عَنِ الْيَمَنِ، وكان قومه، فأمر أصغر ولده إِذَا أَغْلَظَ لَهُ وَلَطَمَهُ أَنْ يَقُومَ إِلَيْهِ فَيَلْطِمُهُ، فَفَعَلَ ابْنُهُ مَا أَمَرَهُ بِهِ، فَقَالَ عَمْرٌو: لَا أُقِيمُ بِبَلَدٍ لُطِمَ وَجْهِي فِيهَا أَصْغَرُ وَلَدِي وَعَرَضَ أَمْوَالَهُ. فَقَالَ أَشْرَافٌ مِنْ أَشْرَافِ الْيَمَنِ اغْتَنَمُوا غَضْبَةَ عَمْرٍو، فَاشْتَرَوْا مِنْهُ أَمْوَالَهُ وَانْتَقَلَ هُوَ فِي وَلَدِهِ وَوَلَدِ وَلَدِهِ، وَقَالَتِ الْأَزْدُ: لَا نَتَخَلَّفُ عَنْ عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ، فَبَاعُوا أَمْوَالَهُمْ وَخَرَجُوا مَعَهُ، فَسَارُوا حَتَّى نَزَلُوا بِلَادَ عَكَّ مُجْتَازِينَ يَرْتَادُونَ الْبُلْدَانَ، فَحَارَبَتْهُمْ عَكٌّ وَكَانَتْ حَرْبُهُمْ سِجَالًا، ثُمَّ ارْتَحَلُوا عَنْهُمْ فتفرقوا في البلدان

1642- İbn Ebî Hatîm, yaptığı tahriçte Süddî'nin şunları söylediğini aktarmıştır:

"Amr b. Amr, bir farenin suyu tutan barajın duvarını deldiğini görmüş ve seddin patlayacağını fark ettiği için Yemen'den ayrılan ilk kişi olmuştur.

Önceleri seddin biriktirdiği suyu oranın halkı topraklarını sulamada istediği gibi kullanıyordu. Ancak Amr bu seddin uzun süre kalmayacağını fark ettiği için Yemen'den göçmeye karar vermişti. Ancak halkı ikna etmesi zordu. Bunun için en küçük oğlu ile şu konuda anlaştı; çocuğuna kızacaktı ve çocuğu herkesin içinde ona tokat atacaktı. Danışıklı dövüşten sonra oğlu ona tokat attı ve kendisi bunu bahane ederek şöyle dedi:

'Küçük oğlumun bana tokat attığı bir memlekette duramam ve ben Yemen'i terk ediyorum!'

Sonra mallarını satılığa çıkardı ve oranın ileri gelenleri Amr'ın öfkesini fırsat bilip mallarını satın aldılar. Amr, oğulları ve torunları ile Yemen'i terk etti. Sonra Ezd kabilesi şöyle dedi:

'Biz de Amr'dan geri kalmayıp ona katılalım.'

Böylece mallarını satıp onlar da Amr'la birlikte Yemen'i terk ettiler. Sonra Âd kavminin topraklarına geldiler ve bazen bir taraf bazen diğer taraf ötekine galip gelecek şekilde uzun süre savaştılar. Sonra oradan da taşınıp farklı noktalara dağıldılar."[122]

Sebe' 20:

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾

"Şeytan, onlar hakkındaki zannını doğru çıkardı. İnananlardan bir grup dışında hepsi ona uydular." (20)

Sebe' 21:

وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾

"Oysa şeytanın onlar üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktu. Ancak ahirete inananları, onun hakkında şüphe içinde bulunanlardan ayırt edelim diye (ona bu fırsatı verdik). Senin Rabbin her şey üzerinde hakiki bir koruyucudur." (21)

122 İbn Kesîr, 3/534; Suyûtî, 5/231.

Sebe' 22:

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ
وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

"(Müşriklere) de ki: 'Allah'tan başka ilâh saydığınız şeyleri çağırın! Onlar ne göklerde ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı yoktur, Allah'ın onlardan bir destekçisi de yoktur.'" (22)

1. Destekçiyle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مِنْ عَوْنٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ

1643- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Onun meleklerden bir yardımcısı da yoktur."[123]

Sebe' 23:

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ
قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

"Allah katında, O'nun izin verdiği kimseden başkasının şefaati yarar sağlamaz. (Şefaat için izin verilip de) kalplerinden korku giderilince birbirlerine, 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Gerçeği' diye cevap verirler. O, yücedir, büyüktür." (23)

Sebe' 24:

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ
إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٤﴾

"De ki: 'Size göklerden ve yerden kim rızık verir?' De ki: 'Allah. O halde, ya biz hidayet veya apaçık bir sapıklık üzereyiz ya da siz!'" (24)

123 Suyûtî, 5/235.

Sebe' 25:

قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾

"De ki: 'Bizim işlediğimiz suçlardan siz sorumlu tutulmazsınız. Sizin işlediklerinizden de biz sorumlu tutulmayız.'" (25)

Sebe' 26:

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

"De ki: 'Rabbimiz hepimizi kıyamet günü bir araya toplayacak, sonra da aramızda hak ile hüküm verecektir. O, gerçeği apaçık ortaya koyan, hakkıyla bilendir.'" (26)

Sebe' 27:

قُلْ أَرُونِيَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

"De ki: 'Allah'a ortak tuttuklarınızı bana gösterin! Hayır! (Hiçbir şey Allah'a ortak olamaz.) Aksine O, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah'tır.'" (27)

Sebe' 28:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

"Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler." (28)

Sebe' 29:

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾

"'Eğer doğru söyleyenler iseniz, bu tehdit ne zaman gerçekleşecek' diyorlar." (29)

Sebe' 30:

قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

"De ki: 'Sizin için belirlenen bir gün vardır ki, ondan ne bir saat geri kalabilirsiniz ne de ileri geçebilirsiniz.'" (30)

Sebe' 31:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرٰى
اِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ
الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

"İnkâr edenler, 'Biz bu Kur'ân'a da ondan önceki Kitaplara da asla inanmayız' dediler. Zalimler, Rablerinin huzurunda durduruldukları zaman hallerini bir görsen! Birbirlerine laf çevirip dururlar. Zayıf ve güçsüz görülenler, büyüklük taslayanlara, 'Siz olmasaydınız, biz mutlaka iman eden kimseler olurduk' derler." (31)

1. Öncekilerle Kastedilen

أَخْرَجَ الْآلُوسِي عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ

1644- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Tevrat ve İncil kastedilmektedir."[124]

2. Bu Sözü Kim Kime Söyledi?

أَخْرَجَ الْآلُوسِي عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْأَتْبَاعُ لِلْقَادَةِ

1645- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Zayıfların büyüklük taslayanlara söylediği sözdür."

124 Suyûtî, 5/238; Âlûsî, 7/145.

Sebe' 32:

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ
الْهُدَى بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

"Büyüklük taslayanlar, zayıf ve güçsüz görülenlere, 'Size hidayet geldikten sonra biz mi sizi ondan alıkoyduk? Hayır, suçlu olanlar sizlerdiniz' derler." (32)

Sebe' 33:

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا
أَنْ نَكْفُرَ بِاللهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا
الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

"Zayıf ve güçsüz bırakılanlar, büyüklük taslayanlara, 'Hayır, gece ve gündüz kurduğunuz tuzaklardır. Çünkü siz bize Allah'ı inkâr etmemizi ve O'na eşler koşmamızı emrediyordunuz' derler. Azabı görünce de içten içe pişmanlık duyarlar. Biz de inkâr edenlerin boyunlarına demir halkalar geçiririz. Onlar ancak yapmakta olduklarının cezasını göreceklerdir." (33)

1. ﴿مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ "mekru'l-leyli ve'n-nehâri" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ، فِي قَوْلِهِ: {بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ والنَّهارِ}، يَقُولُ: غرَّكُمْ اِخْتِلافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

1646- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Gece ve gündüzün değişimi sizi aldattı, demektir."[125]

Sebe' 34:

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾

"Biz, hangi memlekete bir uyarıcı göndermişsek oranın şımarık zenginleri, 'Biz, sizinle gönderileni inkâr ediyoruz' demişlerdir." (34)

125 Suyûtî, 5/238.

Sebe' 35:

وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾

"Yine, 'Bizim mallarımız ve çocuklarımız daha çoktur. Bize azap edilmeyecektir' demişlerdi." (35)

Sebe' 36:

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

"Ey Muhammed, de ki: 'Şüphesiz, Rabbim rızkı dilediğine bol verir ve (dilediğine) kısar. Fakat insanların çoğu bilmezler.'" (36)

Sebe' 37:

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى
إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ
بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ ﴿٣٧﴾

"Ne mallarınız ne de çocuklarınız, sizi bizim katımıza daha çok yaklaştıran şeylerdir! Ancak iman edip sâlih amel işleyenler başka. İşte onlar için işlediklerine karşılık kat kat mükâfat vardır. Onlar cennet köşklerinde güven içindedirler." (37)

Sebe' 38:

وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾

"Âyetlerimizi geçersiz kılmak için yarışanlar var ya, işte onlar azap için hazır bulundurulacaklar." (38)

Sebe' 39:

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا
أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٣٩﴾

"De ki: 'Şüphesiz, Rabbim rızkı kullarından dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Allah yolunda her ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.'" (39)

Sebe' 40:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾

"Allah'ın, onları hep birden toplayacağı, sonra da meleklere, 'Bunlar mı size ibadet ediyorlardı?' diyeceği günü bir hatırla!" (40)

Sebe' 41:

قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ
الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

"(Melekler) derler ki: 'Seni eksikliklerden uzak tutarız. Onlar değil, sen bizim dostumuzsun. Hayır, onlar cinlere ibadet ediyorlardı. Onların çoğu cinlere inanıyordu.'" (41)

Sebe' 42:

فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ
ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

"İşte bugün birbirinize ne fayda ne de zarar verebilirsiniz. Zulmedenlere, 'Yalanlamakta olduğunuz cehennem azabını tadın' deriz." (42)

Sebe' 43:

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٣﴾

"Âyetlerimiz apaçık bir şekilde onlara okunduğunda, 'Bu sadece, atalarınızın tapmakta olduğu şeylerden sizi alıkoymak isteyen bir adamdır' dediler. Bir de, 'Bu (Kur'ân), uydurulmuş bir yalandır' dediler. Yine hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler, 'Bu, ancak apaçık bir büyüdür' dediler." (43)

Sebe' 44:

وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ ﴿٤٤﴾

"Hâlbuki biz onlara okuyacakları Kitaplar vermediğimiz gibi senden önce onlara bir uyarıcı da göndermemiştik." (44)

1. Uyarıcıyla Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ:: وَمَا أَتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا قَالَ: لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُمْ كِتَابٌ يَدْرُسُونَهُ، فَيَعْلَمُونَ أَنَّ مَا جِئْتَ بِهِ حَقٌّ أَمْ بَاطِلٌ

1647- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Onlara senin getirdiğin şeylerin gerçek olup olmadığını öğrenecekleri bir Kitap göndermemiştik, demektir."[126]

Sebe' 45:

وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

126 Suyûtî, 5/239.

"Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) inkâr etmişlerdi. Bunlar, öncekilere verdiklerimizin onda birine erişmemişlerdi. (Böyle iken), peygamberlerimi yalanladılar; ama benim karşılık olarak verdiğim nasıl olmuştu!" (45)

1. Öncekilere Verilenlerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مِنَ الْقُوَّةِ فِي الدُّنْيَا

1648- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Dünyalık gücün onda birine erişmemişlerdi, anlamındadır."[127]

Sebe' 46:

قُلْ اِنَّمَا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾

"De ki: Ben size ancak bir tek şeyi, Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkıp düşünmenizi öğütlüyorum. Arkadaşınız Muhammed'de cinnetten eser yoktur. O, şiddetli bir azaptan önce sizin için ancak bir uyarıcıdır." (46)

1. Tek Bir Şeyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ، في قوله: {قُلْ إنَّما أعِظُكُمْ بِواحِدَةٍ}، قال: هِيَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

1649- Kurtubî Süddî'den, âyetin ﴿اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ﴾ ***"size bir tek şeyi öğütlüyorum"*** kesitini: "Bu, tevhid kelimesi olan lâ ilâhe illallâh sözüdür" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.

127 İbn Kesîr, 3/542.

2. İkişer İkişer ve Teker Teker İfadeleriyle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: مَثْنى وَفُرادى أَيْ وُحْدَانًا وَمُجْتَمِعِينَ

1650- Yine âyetin, ﴿مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ﴾ ***"ikişer ikişer, teker teker"*** kesitini: "Yalnız olarak veya birlikte iken" şeklinde tefsir etmiştir.[128]

3. Tefekkür Edilmesi İstenen Husus

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا} أَيْ: يَنْظُرُ الرَّجُلُ لِنَفْسِهِ فِي أَمْرِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، وَيَسْأَلُ غَيْرَهُ مِنَ النَّاسِ عَنْ شَأْنِهِ

1651- İbn Kesîr Süddî'den, âyetin ﴿ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا﴾ ***"sonra tefekkür etmenizi"*** kesitini, "Sonra kişi Muhammed'in getirdikleri ve söyledikleri hususunda kendini yoklasa ve başkalarına sorsa onda delilik ve cinnetten eser olmadığını görür" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[129]

Sebe' 47:

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾

"De ki: 'Sizden herhangi bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Benim ücretim ancak Allah'a aittir. O, her şeye hakkıyla şahittir.'" (47)

Sebe' 48:

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

"De ki: 'Şüphesiz Rabbim gerçeği ortaya koyar. O, gaybleri hakkıyla bilendir.'" (48)

---

128 Kurtubî, 6/5393; Şevkânî, 4/334.
129 İbn Kesîr, 3/543.

Sebe' 49:

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾

"De ki: 'Hak geldi; artık bâtıl ne bir şeyi başlatabilir ne de geri getirebilir.'" (49)

1. Hak ve Bâtıl ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ} الْمُرَادُ بِالْبَاطِلِ هُنَا إِبْلِيس

1652- Kurtubî Süddî'den, âyette geçen ﴿الْحَقّ﴾ ***"hak"*** ifadesini "vahiy";[130] ﴿الْبَاطِلُ﴾ ***"bâtıl"*** ifadesini ise "İblîs" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[131]

Sebe' 50:

قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَى نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

"De ki: 'Ben eğer sapmışsam, ancak kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer hidayete ermişsem, bu da Rabbimin bana vahyettiği sayesindedir. Şüphesiz O, hakkıyla işitendir, kuluna çok yakındır.'" (50)

Sebe' 51:

وَلَوْ تَرَى إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾

"Sen onları, dehşetli bir korkuya kapılıp da kaçıp kurtulamayacakları ve yakın bir yerden yakalanacakları zaman bir görsen!" (51)

130 Kurtubî, 6/5396; Şevkânî, 4/335.
131 İbn Kesîr, 3/545.

1. Âyette Bahsedilen Dehşetli Korku

وَأخرج ابْن أبي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ رضي الله عنه فِي قَوْله {وَلَو ترى إِذْ فزعوا} قَالَ: يَوْمَ بَدْرٍ حِينَ ضُرِبَتْ أَعْنَاقُهُمْ بِسُيُوفِ الْمَلَائِكَةِ فَلَمْ يَسْتَطِيعُوا فِرَارًا وَلَا رُجُوعًا إِلَى التَّوْبَةِ

1653- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu âyette anlatılanlar Bedir Savaşı'nda gerçekleşti. Boyunları vurulduğunda azabı açıktan gördüler, ondan kaçamadılar ve tevbe etme imkânı bulamadılar."[132]

Sebe' 52:

وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾

"(Azabı görünce), 'Ona inandık' derler, ama onlar için, artık uzak bir yerden (dünyadan) iman elde etmek nasıl mümkün olur?" (52)

Sebe' 53:

وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

"Oysa daha önce onu inkâr etmişlerdi ve uzak bir yerden gayb hakkında atıp tutuyorlardı." (53)

Sebe' 54:

وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ ﴿٥٤﴾

"Tıpkı daha önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzuladıkları arasına bir engel konmuştur. Çünkü onlar derin bir şüphe içindeydiler." (54)

132 Kurtubî, 6/5396; Suyûtî, 5/240; Âlûsî, 7/154.

35. FÂTIR SÛRESİ

Fâtır 1:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰئِكَةِ رُسُلًا اُولِي اَجْنِحَةٍ مَّثْنٰى
وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

"Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a mahsustur. O, yaratmada dilediğini arttırır. Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (1)

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ} يَزِيدُ فِي الْأَجْنِحَةِ وَخَلْقِهِمْ مَا يَشَاءُ

1654- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kanatların sayısını da melekleri yaratmayı da dilediği kadar arttırır, anlamındadır."[133]

Fâtır 2:

مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكْ
فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾

"Allah'ın insanlara açtığı rahmeti engelleyecek birisi olamaz. O'nun engellediğini de yine O'ndan başka salıverecek yoktur. O, üstündür, hikmet sahibidir." (2)

---

133 İbn Kesîr, 3/546; Suyûtî, 5/244.

1. Rahmetle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي قَوْلِهِ: مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلا مُمْسِكَ لَهَا قَالَ: الْمَطَرُ

1655- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyette geçen ﴿مِنْ رَحْمَةٍ﴾ ***"rahmet"*** ifadesini, "yağmur" olarak tefsir ettiğini nakletti.[134]

Fâtır 3:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı? O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl oluyor da haktan (tevhidden küfre) döndürülüyorsunuz?" (3)

1. Gökten ve Yerden Gelen Rızık

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي قَوْلِهِ: يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قَالَ: الرِّزْقُ مِنَ السَّمَاءِ: الْمَطَرُ، وَمِنَ الْأَرْضِ: النَّبَاتُ

1656- Süddî şöyle demiştir: "Gökten gelen rızık yağmur, yerden gelen rızık bitkidir."[135]

Fâtır 4:

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَى اللهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤﴾

"(Ey Muhammed!) Eğer seni yalancı sayıyorlarsa bil ki, senden önce de nice peygamberler yalancı sayılmıştır. Bütün işler ancak Allah'a döndürülür." (4)

134 Suyûtî, 5/244; Âlûsî, 7/160.
135 Suyûtî, 5/244.

Fâtır 5:

يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٥﴾

"Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. Sakın çok aldatıcı (şeytan), Allah hakkında sizi aldatmasın." (5)

Fâtır 6:

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ
لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿٦﴾

"Şüphesiz şeytan sizin için bir düşmandır. Öyle ise (siz de) onu düşman tanıyın. O, kendi taraftarlarını ancak alevli ateşe girecek kimselerden olmaya çağırır." (6)

Fâtır 7:

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

"İnkâr edenler için çetin bir azap vardır. İman edip sâlih ameller işleyenler için ise bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." (7)

Fâtır 8:

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾

"Kötü ameli kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse, ameli iyi olan kimse gibi mi olacaktır? Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir. (Ey Muhammed!) Onlar için duyduğun üzüntüler yüzünden kendini helâk etme! Şüphesiz ki Allah, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir." (8)

Fâtır 9:

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ
فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾

"Allah, rüzgârları gönderendir. Onlar da bulutları hareket ettirir. Biz de bulutları ölü bir toprağa sürer ve onunla ölümünden sonra yeryüzünü diriltiriz. İşte ölümden sonra diriliş de böyledir." (9)

Fâtır 10:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ
يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾

"Her kim şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref bütünüyle Allah'a aittir. Güzel sözler ancak O'na yükselir. Sâlih ameli de güzel sözler yükseltir. Kötülükleri tuzak yapanlar var ya, onlar için çetin bir azap vardır. İşte onların tuzağı boşa çıkar." (10)

1. Sâlih Ameli Yükselten Şey

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَنَّ الْعَمَلَ الصَّالِحَ يَرْفَعُهُ الْكَلَامُ الطَّيِّبُ

1657- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Güzel söz sâlih ameli O'nun katına yükseltir."[136]

2. ﴿هُوَ يَبُورُ﴾ "hüve yebûru" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {ومَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ}، قَالَ: يَهْلِكُ، فَلَيْسَ لَهُ ثَوَابٌ فِي الْآخِرَةِ

1658- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyetin ﴿هُوَ يَبُورُ﴾ ***"hüve yebûru"*** kesitini: "Kurdukları tuzak boşa gider ve ahirette onlara bir sevap verilmez" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.

136 İbn Kesîr, 3/549.

Fâtır 11:

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِه وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِه اِلَّا فِي كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

"Allah sizi (önce) topraktan, sonra meniden yarattı. Sonra sizi çiftler (erkek-dişi) kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne de doğurur. Herhangi bir kimseye uzun ömür verilmez yahut ömrü kısaltılmaz ki bu bir Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da yazılı) olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a kolaydır." (11)

1. Çiftler Kılmasının Anlamı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: في قوله: {ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا}، قال: ذُكرانًا وإناثًا

1659- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Sonra sizi erkek-dişi çiftler kıldı, anlamındadır."[137]

2. Kişinin Ömründen Eksilmesinin Anlamı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَلا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ} ، وَهُوَ ذَهَابُهُ قَلِيلًا قَلِيلًا الْجَمِيعُ مَعْلُومٌ عِنْدَ اللَّهِ سَنَةً بَعْدَ سَنَةٍ، وَشَهْرًا بَعْدَ شَهْرٍ، وَجُمُعَةً بَعْدَ جُمُعَةٍ، وَيَوْمًا بَعْدَ يَوْمٍ، وَسَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ، الْجَمِيعُ مَكْتُوبٌ عِنْدَ اللَّهِ فِي كِتَابٍ

1660- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bundan maksat ömrün yavaş yavaş bitmesidir. Herkesin sene sene, ay ay, cuma cuma, gün gün ve saat saat eksilen ömrü Allah tarafından bilinmektedir. Bütün bunlar Allah katında bir Kitap'ta yazılıdır."[138]

137 Suyûtî, 5/246; Âlûsî, 7/169.
138 İbn Kesîr, 3/550; Suyûtî, 5/247.

Fâtır 12:

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

"Bu tatlıdır, susuzluğu keser, içimi kolaydır. Şu da tuzludur, acıdır (boğazı yakar). Bu iki deniz bir olmaz. Hepsinden de taze et (balık) yersiniz ve giyeceğiniz süs eşyası çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan (nasibinizi) arayıp da şükretmeniz için gemilerin, denizi yarıp gittiğini görürsün. Bu nimetlerinden dolayı belki Allah'a şükredersiniz." (12)

1. Taze Etle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ:: وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا قَالَ: السَّمَكُ وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا قَالَ: اللُّؤْلُؤُ مِنَ الْبَحْرِ الْأُجَاجِ

1661- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyette geçen ﴿لَحْمًا طَرِيًّا﴾ ***"taze et"*** ifadesini "balık eti" olarak tefsir ettiğini nakletti.

[2. Süs ile Kastedilen]

1662- Yine ﴿حِلْيَةً﴾ ***"süs"*** ifadesini, "inci" şeklinde tefsir edip, bunun tuzlu olan denizden çıktığını söylemiştir.

Fâtır 13:

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾

"Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Güneşi ve ayı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Her biri belirli bir vakte kadar akıp gitmektedir. İşte bu, Allah'tır, Rabbinizdir.

Mülk yalnızca O'nundur. Allah'ı bırakıp da ibadet ettikleriniz, bir çekirdek zarına bile hükmedemezler." (13)

Fâtır 14:

إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

"Eğer onları çağırsanız, çağrınızı duymazlar. Duysalar bile çağrınıza karşılık veremezler. Kıyamet günü de sizin ortak koştuğunuzu inkâr ederler. Bunları sana hiç kimse, hakkıyla haberdar olan gibi haber veremez." (14)

1. Çağırdıklarında Duymayacak Olanlarla Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: إِنْ تَدْعُوهُمْ لا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ قَالَ: هِيَ الْآلِهَةُ لَا تَسْمَعُ دُعَاءَ مَنْ دَعَاهَا وَعَبَدَهَا مِنْ دُوْنِ اللهِ تَعَالَى وَلَو سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ قَالَ: وَلَوْ سَمِعْتِ الْآلِهَةُ دُعَاءَكُمْ مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ قَالَ: بِعِبَادَتِكُمْ إِيَّاهُمْ

1663- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin, Allah Teâlâ'nınلا ﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ﴾ ***"Eğer onları çağırsanız, çağrınızı duymazlar"*** sözüyle ilgili şöyle dediği nakledildi: "Bunlar, tapındıkları ilâhlarıdır. Onlar, Allah Teâlâ'nın dışında kendilerine dua edenin ve tapınanın dua ve tapınmalarını duymazlar."

[2. Karşılık Verememeleriyle Kastedilen]

1664- Yine âyetin, ﴿وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ﴾ ***"Duysalar bile çağrınıza karşılık veremezler"*** kesitini: "Bu ilâhlar sizin çağrınızı duysalar bile hayır namına size bir fayda vermezler" şeklinde tefsir etmiştir.

[3. Şirklerini İnkârla Kastedilen]

1665- Yine âyette geçen, ﴿يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ﴾ ***"şirkinizi inkâr edecekler"*** ifadesini, "Sizin onlara ibadetinizi inkâr ederler" şeklinde tefsir etmiştir.[139]

Fâtır 15:

يَاأَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾

"Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise her bakımdan sınırsız zengin olandır, övülmeye hakkıyla lâyık olandır." (15)

Fâtır 16:

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾

"Eğer Allah dilerse, sizi giderir ve yeni bir halk getirir." (16)

Fâtır 17:

وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾

"Bu, Allah'a göre zor bir şey değildir." (17)

Fâtır 18:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى إِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّى فَإِنَّمَا يَتَزَكَّى لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan kimse, (bir başkasını), günahını yüklenmeye çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını da olsa. Sen ancak, görmedikleri halde Rablerinden için için korkanları ve namaz kılanları

139 Suyûtî, 5/247.

uyarırsın. Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah'adır." (18)

Fâtır 19:

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾﴾

"Kör ile gören bir olmaz." (19)

1. Kör ile Görenin Bir Olmamasından Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لَا يَسْتَوِي الْكَافِرُ وَالْمُؤْمِنُ وَلا الْكُفْرُ وَلا الْإِيمانُ

1666- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Kâfirle mü'min ve küfürle iman bir olmaz, demektir."[140]

Fâtır 20:

﴿وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾﴾

"Karanlıklar ile aydınlık bir olmaz." (20)

Fâtır 21:

﴿وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾﴾

"Gölge ile sıcaklık bir olmaz." (21)

1. Gölge ve Sıcaklık ile Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الظِّلُّ: الْجَنَّةُ والْحَرُورُ النَّارُ

1667- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Gölge cennet, sıcaklık ise cehennemdir."

140 Suyûtî, 5/249; Âlûsî, 7/176.

Fâtır: 22:

وَمَا يَسْتَوِي الْاَحْيَاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ اِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ
وَمَا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾

"Dirilerle ölüler de bir olmaz. Şüphesiz Allah, dilediğine işittirir. Sen kabirlerdekilere işittiremezsin!" (22)

1. Diri ve Ölüyle Kastedilen ve Allah'ın Dilediğine İşittirmesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلا الْأَمْوَاتُ قَالَ: الْمُؤْمِنُ وَالْكَافِرُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ قَالَ: يَهْدِي مَنْ يَشَا

1668- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Diri ve ölü, mü'min ve kâfiri ifade eder. Allah'ın dilediğine duyurması, dilediğine işittirmesidir."[141]

Fâtır 23:

إِنْ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾

"Sen, ancak bir uyarıcısın." (23)

Fâtır 24:

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾

"Şüphesiz biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın." (24)

---

141 Suyûtî, 5/249. Bu durumda ilgili kısım; "sen kabirdekilere hidâyet edemezsin" şeklinde Türkçeye aktarılır. [Çeviren].

Fâtır 25:

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

"(Ey Muhammed!) Eğer seni yalanlıyorlarsa bil ki onlardan önce-kiler de peygamberlerini yalanlamışlardı. Oysa peygamberleri onlara apaçık delilleri, sahifeleri ve aydınlatıcı Kitab'ı getirmişlerdi." (25)

Fâtır 26:

ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

"Sonra ben inkâr edenleri yakaladım. Beni inkâr etmenin sonucu nasıl oldu!" (26)

Fâtır 27:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ
الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾

"Görmüyor musun ki, Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var." (27)

Fâtır 28:

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا
يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

"İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (28)

Fâtır 29:

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللهِ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ ﴿٢٩﴾

"Şüphesiz, Allah'ın Kitabı'nı okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden, gizlice ve açıktan Allah yolunda harcayanlar asla zarar etmeyecek bir ticaret umabilirler." (29)

1. ﴿لَنْ تَبُورَ﴾ "len tebûra" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ}، قَالَ: لَنْ تَهْلِكَ

1669- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Âyette geçen ﴿لَنْ تَبُورَ﴾ ***'len tebûra'*** ifadesi, asla yok olmayacak, demektir."[142]

Fâtır 30:

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

"Allah, kendilerine mükâfatlarını tam olarak versin ve kendi lütfundan daha da arttırsın diye (böyle yaparlar). Şüphesiz O, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." (30)

Fâtır 31:

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا
بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

"(Ey Muhammed!) Sana vahyettiğimiz Kitap (Kur'ân), kendinden öncekini tasdik eden hak Kitap'tır. Şüphesiz Allah (kullarından) hakkıyla haberdardır. Onları hakkıyla görür." (31)

142 Suyûtî, 5/251.

Fâtır 32:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾

"Sonra biz, o Kitab'ı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere (Muhammed'in ümmetine) miras olarak verdik. Onlardan kendine zulmedenler vardır. Onlardan ortada olanlar vardır. Yine onlardan Allah'ın izniyle hayırlı işlerde öne geçenler vardır. İşte bu büyük lütuftur." (32)

Fâtır 33:

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾

"Onlar, Adn Cennetlerine girerler. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Oradaki elbiseleri de ipektir." (33)

Fâtır 34:

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾

"Şöyle derler: 'Hamd, bizden hüznü gideren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbimiz çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir.'" (34)

Fâtır 35:

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

"O, lütfuyla bizi kalınacak yurda yerleştirendir. Bize orada bir yorgunluk dokunmaz. Bize orada usanç da gelmez." (35)

Fâtır 36:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾

"İnkâr edenler için ise cehennem ateşi vardır. Öldürülmezler ki ölsünler. Kendilerinden cehennem azabı da hafifletilmez. İşte biz her nankörü böyle cezalandırırız." (36)

Fâtır 37:

وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٣٧﴾

"Onlar orada, 'Rabbimiz! Bizi çıkar, (önce) yaptığımızın yerine iyi işler yapalım!' diye feryad ederler. Size düşünecek kimsenin düşünebileceği kadar bir ömür vermedik mi? Size uyarıcı da gelmedi mi? (Niçin inanmadınız?) Şimdi tadın (azabı)! Zalimlerin yardımcısı yoktur." (37)

1. Uyarıcıyla Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ} قَالَ: مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1670- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Uyarıcı Hz. Muhammed'dir (s.a.v.)."[143]

Fâtır 38:

إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

"Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. Şüphesiz O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (38)

143 Suyûtî, 5/251; Âlûsî, 7/187.

Fâtır 39:

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

"O, sizi yeryüzünde halifeler kılandır. Artık kim inkâr ederse inkârı kendi aleyhinedir. İnkârcıların inkârı, Rableri katında ancak uğrayacakları gazabı arttırır. İnkârcıların inkârı, ancak ziyanlarını arttırır." (39)

Fâtır 40:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَتٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾

"De ki: 'Allah'ı bırakıp da taptığınız ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana, onlar yerden ne yaratmışlardır?' Yoksa onların göklerde bir ortaklıkları mı var? Yoksa kendilerine bir kitap verdik de, o kitaptan, açık bir delile mi sahip bulunuyorlar? Hayır, zalimler birbirlerine aldatmadan başka hiçbir şey vadetmezler." (40)

Fâtır 41:

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

"Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri, yok olup gitmesinler diye (kurduğu düzende) tutuyor. Andolsun, eğer onlar (yörüngelerinden sapıp) yok olur giderlerse, O'ndan başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, Halîm'dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır." (41)

Fâtır 42:

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ
إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾

"Müşrikler, eğer kendilerine bir uyarıcı gelirse, ümmetlerden herhangi birinden daha çok doğru yol üzere olacaklarına dair en güçlü şekilde Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat onlara bir uyarıcı gelince, bu ancak onların nefretlerini arttırdı." (42)

Fâtır 43:

اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ
إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

"Yeryüzünde büyüklük taslamak ve kötü tuzak kurmak için (böyle davranıyorlardı). Oysa kötü tuzak, ancak sahibini kuşatır. Onlar ancak öncekilere uygulanan kanunu bekliyorlar. Sen Allah'ın kanununda hiçbir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah'ın kanununda hiçbir sapma bulamazsın." (43)

Fâtır 44:

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ
فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

"Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmadılar mı? Oysa öncekiler kendilerinden daha da kuvvetli idiler. Göklerdeki ve yerdeki hiçbir şey, Allah'ı âciz bırakacak değildir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hakkıyla kudret sahibidir." (44)

1. ﴿لِيُعْجِزَهُ﴾ "li yu'cizehû" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ} قَالَ: لَنْ يَفُوتَهُ

1671- İbn Hâtim'den Süddî'nin, âyette geçen ﴿لِيُعْجِزَهُ﴾ ***"li yu'cizehû"*** ifadesini: "O'ndan kaçacak" şeklinde tefsir ettiği nakledildi.[144]

Fâtır 45:

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ
اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

"Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları (hemen) cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince (gerekeni yapar). Kuşkusuz Allah, kullarını görmektedir." (45)

1. Vakti Geldiğinde Canlıların Sonu

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لما أَسْقَاهُمْ الْمَطَرُ فَمَاتَتْ جَمِيعُ الدَّوابِّ

1672- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Günü geldiğinde Allah bir yağmur ile canlıları sulayacak ve sonra hepsi ölecek."[145]

144 Suyûtî, 5/256.
145 İbn Kesîr, 3/562.

36. YÂSÎN SÛRESİ

Yâsîn 1:

يٰسٓ ﴿١﴾

"Yâ, Sîn."

Yâsîn 2-4:

وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾

" (Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'ân'a andolsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere (peygamber) gönderilenlerdensin." (2-4)

Yâsîn 5-6:

تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾

"(Bu kitap) Azîz ve rahmeti bol olan Allah tarafından, ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde bulunan bir toplumu uyarasın diye indirilmiştir." (5-6)

Yâsîn 7:

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾

"Andolsun, onların çoğu üzerine o söz (azap) hak olmuştur. Artık onlar iman etmezler." (7)

Yâsîn 8:

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ﴿٨﴾

"Onların boyunlarına demir halkalar geçirdik, o halkalar çenelerine dayanmıştır. Bu sebeple kafaları yukarıya kalkık durumdadır." (8)

Yâsîn 9:

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾

"Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çekip gözlerini perdeledik. Artık gerçeği göremezler." (9)

1. Göremedikleri Şey Nedir?

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لَا يُبْصِرُونَ مُحَمَّدًا حِينَ ائْتَمَرُوا عَلَى قَتْلِهِ

1673- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Onu öldürmek için toplanıp karar alsalar da Hz. Muhammed'i (s.a.v.) göremezler, anlamındadır."[146]

Yâsîn 10:

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

"Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar." (10)

Yâsîn 11:

إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾

"Sen ancak Zikr'e (Kur'ân'a) uyanı ve görmediği halde Rahmân'dan korkan kimseyi uyarırsın. İşte onu bir bağışlanma ve güzel bir mükâfatla müjdele." (11)

146 Kurtubî, 6/5454; Şevkânî, 4/361.

Yâsîn 12:

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ ﴿١٢﴾

"Şüphesiz biz, ölüleri mutlaka diriltiriz. Onların yaptıklarını ve bıraktıkları eserlerini yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da) bir bir kaydetmişizdir." (12)

Yâsîn 13:

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾

"(Ey Muhammed!) Onlara, o memleket halkını örnek ver. Hani oraya elçiler gelmişti." (13)

Yâsîn 14:

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ ﴿١٤﴾

"Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de onları yalancı saymışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik. Onlar, 'Şüphesiz biz size gönderilmiş elçileriz' dediler." (14)

Yâsîn 15:

قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾

"Onlar şöyle dediler: 'Siz de ancak bizim gibi insansınız. Rahmân, hiçbir şey indirmemiştir. Siz sadece yalan söylüyorsunuz.'" (15)

Yâsîn 16:

قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾

"(Elçiler ise) şöyle dediler: 'Bizim gerçekten size gönderilmiş elçiler olduğumuzu Rabbimiz biliyor.'" (16)

Yâsîn 17:

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾

"Bize düşen ancak apaçık bir tebliğdir." (17)

Yâsîn 18:

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾

"Dediler ki: 'Şüphesiz biz sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz, sizi mutlaka taşlarız ve bizim tarafımızdan size elem dolu bir azap dokunur.'" (18)

Yâsîn 19:

قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَئِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿١٩﴾

"Elçiler de, 'Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Size öğüt verildiği için mi (uğursuzluğa uğruyorsunuz?). Hayır, siz aşırı giden bir kavimsiniz' dediler." (19)

Yâsîn 20:

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾

"Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi ve 'Ey kavmim! Bu elçilere uyun' dedi." (20)

1. Şehrin Öbür Ucundan Gelen Adamın Mesleği

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ قَصَّارًا

1674- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Bu kişi kumaşçılık yapan bir adamdı."[147]

Yâsîn 21:

اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

"Sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere uyun, onlar hidayete erdirilmiş kimselerdir." (21)

Yâsîn 22:

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾

"Hem ben, ne diye beni yaratana kulluk etmeyeyim. Oysa siz de yalnızca O'na döndürüleceksiniz." (22)

Yâsîn 23:

أَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ
عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ ﴿٢٣﴾

"O'nu bırakıp da başka ilâhlar mı edineyim? Eğer Rahmân bana bir zarar vermek istese, onların şefaati bana hiçbir fayda sağlamaz ve beni kurtaramazlar." (23)

Yâsîn 24:

إِنِّي إِذًا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٤﴾

"O taktirde ben mutlaka açık bir sapıklık içinde olurum." (24)

147 İbn Kesîr, 3/568.

Yâsîn 25:

إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾

"Şüphesiz ben sizin Rabbinize inandım. Gelin, beni dinleyin!" (25)

1. Kendisini Taşlamalarına Rağmen O, Kavmine Dua Etti

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: رَمَوْهُ بِالْحِجَارَةِ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي حَتَّى قَتَلُوهُ

1675- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kavmi bu adamı dinlemedi ve onu taşlayıp öldürdüler. Kendisini taşlamalarına rağmen adam, 'Allah'ım! Kavmime hidâyet et!' diyordu."[148]

Yâsîn 26-27:

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَالَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا
غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

"(Kavmi onu öldürdüğünde kendisine), 'Cennete gir!' denildi. O da, 'Keşke kavmim, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikram edilenlerden kıldığını bilseydi!' dedi." (26-27)

Yâsîn 28:

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ﴿٢٨﴾

"Kendisinden sonra kavmi üzerine (onları cezalandırmak için) gökten hiçbir ordu indirmedik. İndirecek de değildik." (28)

Yâsîn 29:

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ ﴿٢٩﴾

"Sadece korkunç bir ses ile bir anda sönüp gittiler!" (29)

148 Kurtubî, 6/5463; Âlûsî, 7/208.

1. Sönüp Gitmeleriyle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {فَإِذا هُمْ خامِدُونَ} قَالَ: مَيِّتُونَ

1676- İbn Ebî Hâtim Süddî'den, âyette geçen ﴿خَامِدُونَ﴾ ***"sönüp gittiler"*** ifadesini "öldüler" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[149]

Yâsîn 30:

يَاحَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٠﴾

"Yazık o kullara! Kendilerine bir peygamber gelmezdi ki, onunla alay ediyor olmasınlar." (30)

Yâsîn 31:

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾

"Kendilerinden önce nice nesilleri helâk ettiğimizi; onların artık kendilerine dönmeyeceklerini görmediler mi?" (31)

Yâsîn 32:

وَإِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾

"Onların hepsi de mutlaka toplanıp (hesap için) huzurumuza çıkarılacaklardır." (32)

Yâsîn 33:

وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾

"Ölü toprak onlar için bir delildir. Biz, onu diriltir ve ondan taneler çıkarırız da onlardan yerler." (33)

---

149 Suyûtî, 5/265.

Yâsîn 34-35:

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾
لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

"Meyvelerinden yesinler diye biz orada hurmalıklar, üzüm bağları var ettik ve içlerinde pınarlar fışkırttık. Bunları onların elleri yapmış değildir. Hâlâ şükretmeyecekler mi?" (34-35)

Yâsîn 36:

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

"Yerin bitirdiği şeylerden, insanların kendilerinden ve (daha) bilemedikleri (nice) şeylerden, bütün çiftleri yaratanın şanı yücedir." (36)

Yâsîn 37:

وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾

"Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır." (37)

Yâsîn 38:

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾

"Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir." (38)

Yâsîn 39:

وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾

"Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur." (39)

Yâsîn 40:

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

"Ne güneş aya yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir." (40)

Yâsîn 41:

وَآيَةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾

"Onların soylarını dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir." (41)

1. ﴿الْمَشْحُونِ﴾ "el-meşhûn" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {الْمَشْحُونِ} الْمُوَقَّرُ

1677- İbn Kesîr Süddî'den, âyette geçen ﴿الْمَشْحُونِ﴾ ***"el-meşhûn"*** kelimesini; "yüklü" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.

Yâsîn 42:

وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

"Biz, onlar için binek olarak gemi gibi nice başka şeyler yarattık." (42)

1. Benzeri Şeylerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ} قَالَ: الْأَنْعَامُ وَ السُّفُنُ

1678- Süddî Allah Teâlâ'nın ﴿مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ﴾ ***"onun benzerlerinden binecekleri şeyler"*** sözüyle ilgili "binek hayvanları ve gemiler" yorumunu yapmıştır.[150]

150 İbn Kesîr, 3/573; Âlûsî, 7/228.

Yâsîn 43:

وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ﴿٤٣﴾

"Biz istesek onları suda boğarız da kendileri için ne imdat çağrısı yapan olur ne de kurtarılırlar." (43)

Yâsîn 44:

إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ ﴿٤٤﴾

"Ancak tarafımızdan bir rahmet olarak ve bir süreye kadar daha yaşasınlar diye kurtarılırlar." (44)

Yâsîn 45:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾

"Onlara, 'Önünüzde ve arkanızda olan şeylerden (dünya ve ahirette göreceğiniz azaplardan) sakının ki size merhamet edilsin' denildiğinde yüz çevirirler." (45)

Yâsîn 46:

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾

"Onlara Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmez ki ondan yüz çeviriyor olmasınlar." (46)

Yâsîn 47:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
أَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٧﴾

"Onlara, 'Allah'ın sizi rızıklandırdığı şeylerden Allah yolunda harcayın' denildiği zaman, inkâr edenler iman edenlere, 'Allah'ın, dilemiş olsa kendilerini doyurabileceği kimselere mi yedireceğiz? Siz ancak apaçık bir sapıklık içindesiniz' derler." (47)

Yâsîn 48:

﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾﴾

"'Eğer doğru söyleyenlerseniz, bu tehdit ne zaman gelecek?' diyorlar." (48)

Yâsîn 49:

﴿مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾﴾

"Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar." (49)

1. ﴿يَخِصِّمُونَ﴾ "yahıssîmûne" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي قَوْلِهِ: وَهُمْ يَخِصِّمُونَ قَالَ: يَتَكَلَّمُونَ

1679- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Konuşurlarken, anlamındadır."[151]

Yâsîn 50:

﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَى أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾﴾

"Artık ne birbirlerine tavsiyede bulunabilirler ne de ailelerine dönebilirler." (50)

151 Suyûtî, 5/265.

Yâsîn 51:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥١﴾

Sûr'a üfürülür. Bir de bakarsın, kabirlerden çıkmış, Rablerine doğru akın akın gitmektedirler." (51)

Yâsîn 52:

قَالُوا يَاوَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾

"Şöyle derler: 'Vay başımıza gelene! Kim bizi diriltip mezarımızdan çıkardı? Bu, Rahmân'ın vadettiği şeydir. Peygamberler doğru söylemişler.'" (52)

Yâsîn 53:

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾

"Sadece korkunç bir ses olur. Bir de bakarsın, hepsi birden toplanıp huzurumuza çıkarılmışlardır." (53)

Yâsîn 54:

فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

"O gün kimseye hiç mi hiç zulmedilmez. Size ancak işlemekte olduğunuz şeylerin karşılığı verilir." (54)

Yâsîn 55:

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿٥٥﴾

"O gün cennetlikler, gerçekten nimetler içinde safa sürerler." (55)

1. ﴿فَاكِهُونَ﴾ "fâkihûne" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {فاكِهُونَ} ناعِمُونَ

1680- Kurtubî Süddî'den, âyette geçen ﴿فَاكِهُونَ﴾ ***"fâkihûne"*** ifadesini, "Nimetlenirler" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[152]

Yâsîn 56:

هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِؤُنَ ﴿٥٦﴾

"Onlar ve eşleri gölgelerde koltuklara yaslanmaktadırlar." (56)

1. ﴿عَلَى الْأَرَائِكِ﴾ "ale'l-erâiki" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قالَ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {عَلَى الْأَرَائِكِ}، قال: السُّرُرِ

1681- İbn Kesîr, Süddî'nin âyette geçen ﴿عَلَى الْأَرَائِكِ﴾ ***"ale'l-erâiki"*** ifadesini: "Koltuklara kurulurlar" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[153]

Yâsîn 57:

لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾

"Onlar için orada meyveler vardır. Onlar için diledikleri her şey vardır." (57)

Yâsîn 58:

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿٥٨﴾

"Çok merhametli olan Rab'den bir söz olarak (kendilerine) 'Selâm' (vardır)." (59)

---

152 Kurtubî, 6/5488.
153 İbn Kesîr, 3/575.

Yâsîn 59:

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾

"Ey suçlular! Bugün iyi kullarımın arasından ayrılın!" (59)

1. Ayrılmak Emriyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ : أَيْ: كُونُوا عَلَى حِدَّةٍ

1682- Şevkânî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Tek bir grup olun, anlamındadır."[154]

Yâsîn 60:

اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٠﴾

"Ey Âdemoğulları! Size, 'Şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır' diye ahdetmedim mi?" (60)

1. Ahdetmekle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ}، يقول: أَلَمْ أَنْهَكُمْ يا بَنِي آدَمَ

1683- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Ey Âdemoğulları! Size yasaklamadım mı, anlamındadır."[155]

Yâsîn 61:

وَأَنِ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

"Ve bana kulluk ediniz, doğru yol budur, demedim mi?" (61)

154 Şevkânî, 4/377.
155 Suyûtî, 5/267.

Yâsîn 62:

وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾

"Şeytan sizden pek çok milleti kandırıp saptırdı. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?" (62)

1. ﴿جِبِلًّا كَثِيرًا﴾ "cibillen kesîran" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {جِبِلا كَثِيرًا} [يس: ٦٢] خَلْقًا كَثِيرً

1684- İbn Kesîr Süddî'den, âyetin ﴿جِبِلًّا كَثِيرًا﴾ ***"cibillen kesîran"*** kesitini: "Çok sayıda kimse" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[156]

Yâsîn 63:

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾

"İşte bu, tehdit edildiğiniz cehennemdir." (63)

Yâsîn 64:

اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾

"İnkâr ettiğinizden dolayı bugün girin oraya!" (64)

Yâsîn 65:

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا اَيْديهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

"O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder." (65)

156 İbn Kesîr, 3/576.

1. Ağızların Mühürlenmesiyle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي قَوْلِهِ: نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ قَالَ: فَلا يَتَكَلَّمُونَ

1685- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Ağızlarını kapatırız, böylece konuşamazlar, anlamındadır."[157]

Yâsîn 66:

﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾

"Dilesek onların gözlerini silerdik. O zaman yola koşarlardı, ama nasıl göreceklerdi?" (66)

1. Gözlerin Silinmesiyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لَوْ شِئْنا أَعْمَيْنَا أَبْصَارَهُمْ

1686- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Dilesek onların gözlerini tamamen kör ederdik, anlamındadır."

2. Yola Koşmakla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: {فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ} ، أَيِ: الطَّرِيقَ

1687- Yine âyetin, ﴿فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ﴾ ***"yola koşarlardı"*** kesitini "Yolu bulmaya çalışırlardı" şeklinde tefsir etmiştir.[158]

Yâsîn 67:

﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

"Eğer dilesek oldukları yerde onları mesh ederdik de ne ileriye gitmeye güçleri yeterdi ne de geri gelmeye!" (67)

157 Suyûtî, 5/268.
158 Kurtubî, 6/5493; İbn Kesîr, 3/577; Şevkânî, 4/378.

1. Mesh Etmenin Anlamı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: لَغَيَّرْنَا خَلْقَهُمْ

1688- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Yaratılışlarını değiştirirdik, anlamındadır."[159]

Yâsîn 68:

﴿وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾﴾

"Kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (gücünü azaltırız). Hâlâ düşünmeyecekler mi?" (68)

Yâsîn 69:

﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ﴿٦٩﴾﴾

"Biz, o Peygamber'e şiir öğretmedik. Bu, ona yaraşmaz da. O(na verdiğimiz) ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur'ân'dır." (69)

Yâsîn 70:

﴿لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٠﴾﴾

"(Aklen ve fikren) diri olanları uyarması ve kâfirler hakkındaki o sözün (azabın) gerçekleşmesi için Kur'ân'ı indirdik." (70)

Yâsîn 71:

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ ﴿٧١﴾﴾

"Görmediler mi ki, biz onlar için, ellerimizin eseri olan hayvanlar yarattık da onlar bu hayvanlara sahip oluyorlar." (71)

159 İbn Kesîr, 3/578.

1. Elle Yapmanın Anlamı

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مِنْ صَنِيعَتِنَا

1689- İbn Ebî Hâtim Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Kendimizin yaptığı, anlamındadır."

Yâsîn 72:

﴿وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾

"Biz, o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmı binekleridir, bir kısmını da yerler." (72)

Yâsîn 73:

﴿وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

"Onlar için bu hayvanlarda (daha pek çok) yararlar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?" (73)

Yâsîn 74:

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٧٤﴾

"Belki kendilerine yardım edilir diye Allah'ı bırakıp da ilâhlar edindiler." (74)

Yâsîn 75:

﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾

"Hâlbuki onlara yardım etmeye güçleri yetmez. Aksine kendileri bunlar için yardıma hazır askerlerdir." (75)

1. Güç Yetiremeyenler Kimlerdir?

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لَا تَسْتَطِيعُ الْآلِهَةُ نَصْرَهُمْ

1690- İbn Ebî Hâtim'den Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "İlâh edindikleri şeyler onlara yardım edemez, anlamındadır."[160]

Yâsîn 76:

فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾

"(Ey Muhammed!) Artık onların sözü seni üzmesin. Çünkü biz, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz." (76)

Yâsîn 77:

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾

"İnsan, bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir." (77)

Yâsîn 78:

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾

"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve 'Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor." (78)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: جَاءَ أُبَيُّ بْنُ خَلَفٍ [لَعَنَهُ اللَّهُ] إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَفِي يَدِهِ عَظْمٌ رَمِيمٌ وَهُوَ يُفَتِّتُه وَيُذْرِيهِ فِي الْهَوَاءِ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ، أَتَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ هَذَا؟ فَقَالَ: «نَعَمْ، يُمِيتُكَ اللَّهُ تَعَالَى ثُمَّ يَبْعَثُكَ، ثُمَّ يَحْشُرُكَ إِلَى النَّارِ». وَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ

160 Suyûtî, 5/269.

1691- İbn Kesîr Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Übey b. Halef elinde çürük bir kemikle Peygamber'in yanına geldi. Bir yandan kemikleri eli ile ufalarken diğer yandan:

'Ey Muhammed! Sen Allah'ın bunu dirilteceğini mi iddia ediyorsun' dedi. Allah Rasûlü:

نَعَمْ يُمِيتُكَ اللهُ ثُمَّ يَبْعَثُكَ ثُمَّ يَحْشُرُكَ إِلَى النَّارِ '***Evet, Allah seni günün birinde öldürecek, sonra diriltip cehenneme atacak***' dedi. Bu olaydan sonra bu âyetler nâzil oldu."[161]

Yâsîn 79:

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

"De ki: 'Onları ilk defa var eden diriltecektir. O, her yaratılmışı hakkıyla bilendir.'" (79)

Yâsîn 80:

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

"O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz." (80)

Yâsîn 81:

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

---

161 İbn Kesîr, 3/581; Mücâhid, İkrime, Urve b. Zübeyir ve Katâde'den nakille Suyûtî (5/270) bu rivâyeti nakletmiştir; Şevkânî, 4/386; Âlûsî, 7/248. Aynı olayı İbn Kesîr, İbn Ebî Hâtim ve İbn Abbas kanalı ile olayın Übey b. Halef değil, Âs b. Vâil tarafından yapıldığını söylemiştir. İbn Kesîr şöyle demiştir: "Avfî kanalı ile ve İbn Abbas'a dayandırılan bir rivâyette şöyle denmiştir: "Abdullah b. Übey elindeki çürümüş bir kemiği ufalayarak Peygamber'in yanına geldi." Bu, münker bir rivâyettir. Çünkü bahsi geçen âyet Mekke'de nazil olduğunda daha Abdullah b. Übey b. Selûl ortada yoktu! Bu kişi çok sonraları Medine'de ortaya çıkmıştır."

"Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir." (81)

Yâsîn 82:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

"Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak 'Ol!' demektir. O da hemen oluverir." (82)

Yâsîn 83:

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

"Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (83)

37. SÂFFÂT SÛRESİ

Sâffât 1-3:

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾

"Saf saf dizilmişlere, toplayıp sürenlere, zikir okuyanlara yemin ederim." (1-3)

1. Âyette Kimlerden Bahsedilmektedir?

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَالصَّافَّاتِ} [الصافات: ١] قَالَ: «هُمُ الْمَلَائِكَةُ»

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا} [الصافات: ٢] قَالَ: «هُمُ الْمَلَائِكَةُ»

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ {فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا} [الصافات: ٣] قَالَ: «هُمُ الْمَلَائِكَةُ»

1692- Ahmed b. Mufaddal → Esbât → kanalıyla Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Dizilenler, sürenler ve okuyanlar meleklerdir."[162]

---

162 Taberî, 23/23; İbn Kesîr, 3/582; Şevkânî, 4/386; Âlûsî, 7/260.

2. Melekler Neyi Sürmektedirler?

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا} أَنَّها تَزْجُرُ السَّحَابَ

1693- İbn Kesîr Süddî'den, Allah Teâlâ'nın ﴿الزَّاجِرَات﴾ ***"sürenler"*** sözünü, "bulutları sevk eden melekler" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[163]

Sâffât 4:

إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾

"İlâhınız kuşkusuz bir tek ilâhtır." (4)

Sâffât 5:

رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾

"O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Doğuların da (batıların da) Rabbidir." (5)

1. Doğular ve Batılarla Kastedilen

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {رَبُّ الْمَشَارِقِ} [الصافات: ٥] قَالَ: «الْمَشَارِقُ سِتُّونَ وَثَلَاثُ مِائَةِ مَشْرِقٍ، وَالْمَغَارِبُ مِثْلُهَا، عَدَدُ أَيَّامِ السَّنَةِ»

1694- Süddî şöyle demiştir: "Doğular, üç yüz altmış doğudur.[164] Batılar da aynısıdır. Senenin gün sayısı kadardır doğu."[165]

Sâffât 6:

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾

"Biz, en yakın göğü ziynetlerle, yıldızlarla donattık." (6)

163 İbn Kesîr, 4/2; Suyûtî, 5/271.
164 Hicrî yıl esasına göre sene 360 gündür. [Çeviren].
165 Taberî, 23/24; Suyûtî, 5/271.

Sâffât 7:

وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ﴿٧﴾

"Onu, itaatten çıkan her şeytandan koruduk." (7)

Sâffât 8:

لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَى وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾

"Onlar, artık mele-i a'lâ'ya (yüce topluluğa) kulak veremezler. Her taraftan taşlanırlar." (8)

Sâffât 9:

دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾

"Kovulup atılırlar. Ve onlar için sürekli bir azap vardır." (9)

1. ﴿وَاصِبٌ﴾ "vâsıbün" İfadesi

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {عَذَابٌ وَاصِبٌ} [الصافات: ٩] قَالَ: «الْمُوجِعُ»

1695- Süddî, âyette geçen ﴿وَاصِبٌ﴾ ***"vâsıbün"*** kelimesini, "Etkisi kalbe kadar inen acı" şeklinde tefsir etmiştir.[166]

Sâffât 10:

إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

"Ancak (meleklerin konuşmalarından) bir söz kapan olursa, onu da delip geçen bir parlak ışık takip eder." (10)

166 Taberî, 23/27; Kurtubî, 6/5510; Suyûtî, 5/272.

1. ﴿شِهَابٌ﴾ "şihâbün" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {شِهَابٌ ثَاقِبٌ} [الصافات: ١٠] قَالَ: «شِهَابٌ مُضِيءٌ يُحْرِقُهُ حِينَ يُرْمَى بِهِ»

1696- Süddî ﴿شِهَابٌ﴾ ***"şihâbün"*** kelimesini "Atıldığında karşı tarafı yakan parlak bir ışık" şeklinde tefsir etmiştir.[167]

Sâffât 11:

فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَا اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ﴿١١﴾

"Şimdi sen onlara sor: Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa yarattığımız diğer şeyleri yaratmak mı? Şüphesiz biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık." (11)

1. ﴿لَازِبٍ﴾ "lâzibin" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {لَازِبٍ} أَيْ: خَالِصٍ

1697- Kurtubî Süddî'den âyette geçen ﴿لَازِبٍ﴾ ***"lâzibin"*** kelimesini "hâlis" şeklinde tefsir ettiğini nakletti.[168]

Sâffât 12:

بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾

"Hayır, sen (onların haline) şaştın, onlar ise alay ediyorlar." (12)

Sâffât 13:

وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾

"Kendilerine öğüt verildiği zaman öğüt almıyorlar." (13)

167 Taberî, 23/27; Şevkânî, 4/387.
168 Kurtubî, 6/5513; Âlûsî, 7/262.

Sâffât 14:

وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾

"Bir mûcize gördükleri zaman onu alaya alıyorlar." (14)

Sâffât 15:

وَقَالُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

"(Dediler ki:) 'Bu bir büyüden başka bir şey değildir.'" (15)

Sâffât 16:

أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾

"Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra mı, biz mi tekrar diriltileceğiz?" (16)

Sâffât 17:

أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾

"Önceden gelip geçmiş atalarımız da mı?" (17)

Sâffât 18:

قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ ﴿١٨﴾

"De ki: Evet, hem de hor ve hakir olarak (diriltileceksiniz)." (18)

1. ﴿دَاخِرُونَ﴾ "dâhırûne" İfadesi

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ} [الصافات: ١٨] قَالَ: صَاغِرُونَ

1698- Süddî, âyette geçen ﴿دَاخِرُونَ﴾ ***"dâhırûne"*** ifadesini: "hor ve aşağılanmış olarak" şeklinde tefsir etmiştir.[169]

Sâffât 19:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿١٩﴾

"O (diriltme) korkunç bir sesten ibaret olacak, o anda hemen onların gözleri açılıp etrafa bakacaklar." (19)

1. ﴿زَجْرَةٌ﴾ "zecratün" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ} [الصافات: ١٩] قَالَ: «هِيَ النَّفْخَةُ»

1699- Süddî, âyette geçen ﴿زَجْرَةٌ﴾ ***"zecratün"*** kelimesini; "nefha (üfleme)" olarak tefsir etmiştir.[170]

Sâffât 20:

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾

"Eyvah bize! Bu din günüdür, derler." (20)

1. Din Günüyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {هَذَا يَوْمُ الدِّينِ} [الصافات: ٢٠] قَالَ: «يَوْمُ الْحِسَابِ»

1700- Süddî, "Hesap günü" şeklinde tefsir etmiştir.

169 Taberî, 23/30.
170 Taberî, 23/30; Suyûtî, 5/272.

Sâffât 21:

هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذي كُنْتُمْ بِه تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾

"Onlara, 'İşte bu, yalanlamakta olduğunuz ayrım günüdür' denilir." (21)

1. Ayrım Günüyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ} [الصافات: ٢١] قَالَ: «يَوْمٌ يَقْضِي بَيْنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِ النَّارِ»

1701- Süddî, "cennetlikler ile cehennemlikler arasında hüküm verildiği gün" şeklinde tefsir etmiştir.[171]

Sâffât 22:

اُحْشُرُوا الَّذينَ ظَلَمُوا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾

"Zalimleri, onların eşlerini ve Allah'tan başka tapmış oldukları putlarını toplayın." (22)

1. Eşlerle Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ} [الصافات: ٢٢] قَالَ: وَأَشْبَاهَهُمْ »

1702- Süddî, "onlarla aynı yolda giden benzerlerini" şeklinde tefsir etmiştir.[172]

171 Taberî, 23/30.
172 Taberî, 23/31.

Sâffât 23-24:

مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ ﴿٢٤﴾

"Allah'ı bırakıp da tapmakta olduklarını toplayın, onları cehennemin yoluna koyun ve onları tutuklayın. Çünkü onlar sorguya çekileceklerdir." (23-24)

Sâffât 25:

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾

"Onlara, 'Ne diye yardımlaşmıyorsunuz?' denir." (25)

Sâffât 26:

بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾

"Hayır, onlar bugün teslim olmuş kimselerdir." (26)

Sâffât 27:

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٧﴾

"Birbirlerine yönelip sorarlar (çekişirler)." (27)

Sâffât 28:

قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾

"Siz bize sağdan gelirdiniz, derler." (28)

1. Sağdan Gelmekle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ} [الصافات: ٢٨] قَالَ: «تَأْتُونَنَا مِنْ قِبَلِ الْحَقِّ تُزَيِّنُونَ لَنَا الْبَاطِلَ، وَتَصُدُّونَنَا عَنِ الْحَقِّ»

1703- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Siz bize suret-i haktan görünerek gelir, bâtılı süslü gösterirdiniz. Böylece size inandığımız için bizi haktan hakikatten engellediniz."[173]

Sâffât 29:

قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾

"Diğerleri de onlara şöyle derler: 'Hayır, siz zaten mü'min kimseler değildiniz.'" (29)

Sâffât 30:

وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾

"Bizim, sizin üzerinizde hiçbir hâkimiyetimiz yoktu. Hatta siz azgın bir kavimdiniz." (30)

Sâffât 31:

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ ﴿٣١﴾

"Artık Rabbimizin sözü (azap) bizim hakkımızda gerçekleşti. Biz onu mutlaka tadacağız." (31)

173 Taberî, 23/32.

Sâffât 32:

فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾

"Evet, biz sizi saptırdık. Çünkü biz de sapkın kimselerdik." (32)

Sâffât 33:

فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾

"Artık onlar o gün azapta ortaktırlar." (33)

Sâffât 34:

إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾

"İşte biz suçlulara böyle yaparız." (34)

Sâffât 35:

إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾

"Çünkü onlar, kendilerine, 'Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur' denildiği zaman, kibirlenip inanmıyorlardı." (35)

1. Âyette Kastedilenler

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ} [الصافات: ٣٥] قَالَ: «يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ خَاصَّةً»

1704- Süddî bu âyetin özellikle müşrikleri kastettiğini söylemiştir.[174]

174 Taberî, 23/33.

Sâffât 36:

وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ ﴿٣٦﴾

"'Biz, deli bir şair için ilâhlarımızı mı terk edeceğiz?' diyorlardı." (36)

Sâffât 37:

بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾

"Hayır, öyle değil. O, hakkı getirmiş, (önceki) peygamberleri de tasdik etmiştir." (37)

Sâffât 38:

إِنَّكُمْ لَذَائِقُو الْعَذَابِ الْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾

"Şüphesiz siz mutlaka elem dolu azabı tadacaksınız." (38)

Sâffât 39:

وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾

"Siz ancak işlediklerinizin karşılığı ile cezalandırılırsınız." (39)

Sâffât 40:

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾

"Ancak Allah'ın halis kulları başka." (40)

Sâffât 41:

أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ ﴿٤١﴾

"İşte onlar için belli bir rızık vardır." (41)

1. Rızıkla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَا: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ} [الصافات: ٤١] قَالَ: «فِي الْجَنَّةِ»

1705- Süddî bahsi geçen rızkın cennette olacağını söylemiştir.[175]

Sâffât 42-44:

فَوَاكِهُ وَهُمْ مُكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٤٤﴾

"Türlü meyveler vardır. Naîm Cennetlerinde karşılıklı koltuklar üzerine kurulmuş oldukları halde kendilerine ikram edilir." (42-44)

Sâffât 45:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿٤٥﴾

"Onlara pınardan (doldurulmuş) kadehler dolaştırılır." (45)

1. ﴿بِكَأْسٍ﴾ "bi ke'sin" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ} [الصافات: ٤٥] قَالَ: « الْخَمْرُ.»

1706- Süddî, âyette geçen ﴿بِكَأْسٍ﴾ ***"bi ke'sin"*** ifadesini "cennet şarabı" olarak tefsir etmiştir.[176]

Sâffât 46:

بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ﴿٤٦﴾

"Berraktır, içenlere lezzet verir." (46)

175 Taberî, 23/33; İbn Kesîr, 4/6; Suyûtî, 5/273.
176 Taberî, 23/34.

Sâffât 47:

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٤٧﴾

"O içkide ne sersemletme vardır ne de onunla sarhoş olurlar!" (47)

1. Cennetteki İçkinin Nitelikleri

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {لَا فِيهَا غَوْلٌ} [الصافات: ٤٧] قَالَ: «لَا تَغْتَالُ عُقُولَهُمْ»

1707- Süddî bu âyeti; "Bu içki ne onların aklını alır ne de başlarını ağrıtır" şeklinde tefsir etmiştir.[177]

Sâffât 48:

وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾

"Yanlarında bakışlarını yalnızca kendilerine çevirmiş iri gözlü eşler vardır." (48)

1. Hûrilerin Özelliği

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ} [الصافات: ٤٨] قَالَ: «قَصَرْنَ أَبْصَارَهُنَّ وَقُلُوبَهُنَّ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ، فَلَا يُرِدْنَ غَيْرَهُمْ»

1708- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Yanlarında bakışlarını ve kalplerini eşlerine çevirmiş başkasına yönelmeyen iri gözlü eşler vardır."[178]

177 Taberî, 23/35; Kurtubî, 15/79; İbn Kesîr, 4/7.
178 Taberî, 23/36; Kurtubî, 15/780.

Sâffât 49:

كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴿٤٩﴾

"Onlar, gün yüzü görmemiş yumurta gibi bembeyazdır." (49)

1. ﴿بَيْضٌ مَكْنُونٌ﴾ "beydun meknûnun" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ {كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ} [الصافات: ٤٩] قَالَ: «الْبَيْضُ حِينَ يُفْشَرُ قَبْلَ أَنْ تَمَسَّهُ الْأَيْدِي»

1709- Süddî, âyette geçen ﴿بَيْضٌ مَكْنُونٌ﴾ ***"beydun meknûnun"*** ifadesini: "El değmemiş ve yuvasında gizlenmiş yumurta gibidirler" şeklinde tefsir etmiştir.[179]

Sâffât 50:

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾

"Derken birbirlerine yönelip sorarlar." (50)

Sâffât 51-53:

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ أَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾

"İçlerinden biri der ki: Benim bir arkadaşım vardı. 'Sen de yeniden dirilmeyi tasdik edenlerden misin?' derdi. 'Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra mı dirilip hesaba çekileceğiz?'" (51-53)

179 Taberî, 23/37; İbn Kesîr, 4/7; Suyûtî, 5/275.

1. Âyetle İlgili Bir Kıssa

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَبَّارُ أَبُو حَفْصٍ قَالَ: سَأَلْتُ إِسْمَاعِيلَ السُّدِّيَّ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِي كان لي قرين. يقول أإنك لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ، قَالَ: فَقَالَ لِي: مَا ذَكَّرَكَ هَذَا؟ قُلْتُ: قَرَأْتُهُ آنِفًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَسْأَلَكَ، عَنْهُ؟ فَقَالَ: أما فَاحْفَظْ، كَانَ شَرِيكَانِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ، أَحَدُهُمَا مُؤْمِنٌ وَالْآخَرُ كَافِرٌ، فَافْتَرَقَا عَلَى سِتَّةِ آلَافِ دِينَارٍ، كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا ثَلَاثَةُ آلَافِ دِينَارٍ، فَمَكَثَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَمْكُثَا، ثُمَّ الْتَقَيَا فَقَالَ الْكَافِرُ لِلْمُؤْمِنِ: مَا صَنَعْتَ فِي مَالِكَ؟ أَضَرَبْتَ بِهِ شَيْئًا؟ أَتَجِرْتَ بِهِ فِي شَيْءٍ؟ فَقَالَ لَهُ الْمُؤْمِنُ: لَا، فَمَا صَنَعْتَ أَنْتَ؟ فَقَالَ: اشْتَرَيْتُ بِهِ أَرْضًا وَنَخْلًا وَثِمَارًا وأنهارا. قال: فقال له المؤمن: أو فعلت؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ:

فَرَجَعَ الْمُؤْمِنُ حَتَّى إِذَا كَانَ اللَّيْلُ صَلَّى مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يصلي، فلما انصرف أخذ ألف دينار فوضعها بين يديه، ثم قال: اللهم إن فلانا يَعْنِي شَرِيكَهُ الْكَافِرَ اشْتَرَى أَرْضًا وَنَخْلًا وَثِمَارًا وَأَنْهَارًا بِأَلْفِ دِينَارٍ، ثُمَّ يَمُوتُ غَدًا وَيَتْرُكُهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي اشْتَرَيْتُ مِنْكَ بِهَذِهِ الْأَلْفِ دِينَارٍ أَرْضًا وَنَخْلًا وَثِمَارًا فِي الْجَنَّةِ قَالَ: ثُمَّ أَصْبَحَ فَقَسَمَهَا فِي الْمَسَاكِينِ. قَالَ:

ثُمَّ مَكَثَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَمْكُثَا ثُمَّ الْتَقَيَا فَقَالَ الْكَافِرُ لِلْمُؤْمِنِ: مَا صَنَعْتَ فِي مَالِكَ، أَضَرَبْتَ بِهِ فِي شَيْءٍ؟ أَتَجِرْتَ بِهِ فِي شَيْءٍ؟ قَالَ: لَا، فَمَا صَنَعْتَ أَنْتَ. قَالَ: كَانَتْ ضَيْعَتِي قَدِ اشْتَدَّ عَلَيَّ مَؤُنَتُهَا، فَاشْتَرَيْتُ رَقِيقًا بِأَلْفِ دِينَارٍ، يَقُومُونَ بِي فِيهَا، وَيَعْمَلُونَ لي فيها فقال له المؤمن: أو فعلت؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَرَجَعَ الْمُؤْمِنُ حَتَّى إِذَا كَانَ اللَّيْلُ صَلَّى مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يصلي، فلما انصرف أخذ ألف دينار فوضعها بين يديه، ثم قال:

اللهم إن فلانا يَعْنِي شَرِيكَهُ الْكَافِرَ اشْتَرَى رَقِيقًا مِنْ رَقِيقِ الدُّنْيَا بِأَلْفِ دِينَارٍ، يَمُوتُ غَدًا وَيَتْرُكُهُمْ أَوْ يَمُوتُونَ فَيَتْرُكُونَهُ، اللَّهُمَّ وَإِنِّي أَشْتَرِي مِنْكَ بِهَذِهِ الألف الدينار رَقِيقًا فِي الْجَنَّةِ ثُمَّ أَصْبَحَ فَقَسَمَهَا فِي الْمَسَاكِينِ. قَالَ: ثُمَّ مَكَثَا مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَمْكُثَا، ثُمَّ الْتَقَيَا

فَقَالَ الْكَافِرُ لِلْمُؤْمِنِ: مَا صَنَعْتَ فِي مَالِكَ؟ أَضَرَبْتَ بِهِ فِي شيء؟ اتجرت به في شيء؟ قال لَا، فَمَا صَنَعْتَ أَنْتَ؟ قَالَ: أَمْرِي كُلُّهُ قَدْ تَمَّ إِلا شَيْئًا وَاحِدًا، فَلانَةُ قَدْ مَاتَ، عَنْهَا زَوْجُهَا فَأَصْدَقْتُهَا أَلْفَ دِينَارٍ فَجَاءَتْنِي بها ومثلها معها. فقال له المؤمن: أو فعلت؟

قَالَ: نَعَمْ: فَرَجَعَ الْمُؤْمِنُ حَتَّى إِذَا كَانَ الليل صلى ما شاء الله أن يصلي فَلَمَّا انْصَرَفَ أَخَذَ الْأَلْفَ دِينَارٍ الْبَاقِيَةَ، فَوَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَقَالَ: «اللَّهُمَّ إِنَّ فُلانًا يَعْنِي شَرِيكَهُ الْكَافِرَ- تَزَوَّجَ زَوْجَةً مِنْ أَزْوَاجِ الدُّنْيَا فَيَمُوتَ غَدًا فَيَتْرُكُهَا، أَوْ تَمُوتُ فَتَتْرُكُهُ، اللَّهُمَّ وإني أخطب إليك بهذه الألف الدينار حَوْرَاءَ عَيْنَاءَ فِي الْجَنَّةِ، ثُمَّ أَصْبَحَ فَقَسَمَهَا بَيْنَ الْمَسَاكِينِ. قَالَ: فَبَقِيَ الْمُؤْمِنُ لَيْسَ، عِنْدَهُ شَيْءٌ. قَالَ: فَلَبِسَ قَمِيصًا مِنْ قُطْنٍ وَكِسَاءً مِنْ صُوفٍ ثُمَّ أَخَذَ مَرًّا فَجَعَلَهُ عَلَى رَقَبَتِهِ، يَعْمَلُ الشَّيْءَ وَيَحْفُرُ الشَّيْءَ بِقُوتِهِ. قَالَ:

فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ أَتُؤَاجِرُنِي نَفْسَكَ مُشَاهَرَةً شَهْرًا بِشَهْرٍ تَقُومُ عَلَى دَوَابٍّ لِي تَعْلِفُهَا وَتَكْنِسُ سِرْقِينَهَا؟ قَالَ: نَعَمْ: قَالَ فواجره نفسه مشاهرة شهر بِشَهْرٍ، يَقُومُ عَلَى دَوَابِّهِ قَالَ: فَكَانَ صَاحِبُ الدَّوَابِّ يَغْدُو كُلَّ يَوْمٍ ينْظُرُ إِلَى دَوَابِّهِ، فَإِذَا رَأَى مِنْهَا دَابَّةً ضَامِرَةً، أَخَذَ بِرَأْسِهِ فَوَجَأَ، عُنُقَهُ، ثُمَّ يَقُولُ لَهُ: سَرَقْتَ شَعِيرَ هَذِهِ الْبَارِحَةَ؟ فَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُ هَذِهِ الشِّدَّةَ قَالَ: لاتِيَنَّ شَرِيكِيَ الْكَافِرَ فَلْأَعْمَلَنَّ فِي أَرْضِهِ فَيُطْعِمُنِي هَذِهِ الْكِسْرَةَ يَوْمًا، وَيَكْسُونِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ إِذَا بَلِيَا قَالَ: فَانْطَلَقَ يُرِيدُهُ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى بَابِهِ وَهُوَ مُمَسَّ فَإِذَا قَصَرَ مَشِيدٌ فِي السَّمَاءِ، وَإِذَا حَوْلَهُ الْبَوَّابُونَ فَقَالَ لَهُمْ: اسْتَأْذِنُوا لِي صَاحِبَ هَذَا الْقَصْرِ، فَإِنَّكُمْ إِذَا فَعَلْتُمْ سَرَّهُ ذَلِكَ.

فَقَالُوا لَهُ: انْطَلِقْ إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَنَمْ فِي نَاحِيَةٍ، إِذَا أَصْبَحْتَ فَتُعْرَضُ لَهُ، قَالَ:

فَانْطَلَقَ الْمُؤْمِنُ، فَأَلْقَى نِصْفَ كِسَائِهِ تَحْتَهُ، وَنِصْفَهُ فَوْقَهُ، ثُمَّ نَامَ فَلَمَّا أَصْبَحَ أَتَى شَرِيكَهُ فَتَعَرَّضَ لَهُ، فَخَرَجَ شَرِيكُهُ الْكَافِرُ وَهُوَ رَاكِبٌ، فَلَمَّا رَآهُ عَرَفَهُ فَوَقَفَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ

وَصَافَحَهُ، ثُمَّ قَالَ: أَلَمْ تَأْخُذْ مِنَ الْمَالِ مِثْلَ مَا أَخَذْتُ؟ قَالَ: بلى وهذه حالي وهذه حالك؟ قال: أخرني مَا صَنَعْتَ فِي مَالِكَ؟ قَالَ: لَا تَسْأَلْنِي، عَنْهُ. قَالَ: فَمَا جَاءَ بِكَ؟

قَالَ: جِئْتُ أَعْمَلَ فِي أَرْضِكَ هَذِهِ، فَتُطْعِمُنِي هَذِهِ الْكِسْرَةَ يَوْمًا بِيَوْمٍ، وَتَكْسُونِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ إِذَا بَلِيَا. قَالَ: لَا، وَلَكِنْ أَصْنَعُ بِكَ مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ هَذَا، وَلَكِنْ لَا تَرَى مِنِّي خَيْرًا حَتَّى تُخْبِرَنِي مَا صَنَعْتَ فِي مَالِكَ؟ قال: أقرضته قال: من؟ قال: الملئ الْوَفِيِّ.

قَالَ: مَنْ؟ قَالَ: اللَّهُ رَبِّي. قَالَ وَهُوَ مُصَافِحُهُ، فَانْتَزَعَ يَدَهُ مِنْ يَدِهِ، ثُمَّ قال: أإنك لمن المصدقين. أإذا متنا وكنا ترابا وعظاما أإنا لَمَدِينُونَ، قَالَ السُّدِّيُّ: مُحَاسَبُونَ قَالَ فانطلق الكافر وتركه. قال: فَلَمَّا رَآهُ الْمُؤْمِنُ لَيْسَ يَلْوِي عَلَيْهِ رَجَعَ وَتَرَكَهُ، يَعِيشُ الْمُؤْمِنُ فِي شِدَّةٍ مِنَ الزَّمَانِ، وَيَعِيشُ الْكَافِرُ فِي رَخَاءٍ مِنَ الزَّمَانِ، قَالَ: فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَأَدْخَلَ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ الْجَنَّةَ يَمُرُّ فَإِذَا هُوَ بِأَرْضٍ وَنَخْلٍ وَثِمَارٍ وأنهار، فيقول: لمن هذا؟ فيقال: هذا لك: فيقول: يا سبحان الله. أو بلغ مِنْ فَضْلِ عَمَلِي أَنْ أُثَابَ بِمِثْلِ هَذَا؟! قَالَ: ثُمَّ يَمُرُّ فَإِذَا هُوَ بِرَقِيقٍ لَا تُحْصَى عِدَّتُهُمْ، فَيَقُولُ: لِمَنْ هَذَا؟ فَيُقَالُ: هَؤُلاءِ لك. فيقول: يا سبحان الله، أو بلغ مِنْ فَضْلِ عَمَلِي أَنْ أُثَابَ بِمِثْلِ هَذَا؟! قَالَ: ثُمَّ يَمُرُّ فَإِذَا هُوَ بِقُبَّةٍ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ مُجَوَّفَةٍ، فِيهَا حَوْرَاءُ عَيْنَاءُ، فَيَقُولُ: لِمَنْ هَذِهِ؟ فَيُقَالُ:

هَذِهِ لَكَ. فَيَقُولُ: يَا سبحان الله! أو بلغ مِنْ فَضْلِ عَمَلِي أَنْ أُثَابَ بِمِثْلِ هَذَا؟! قَالَ: ثُمَّ يَذْكُرُ الْمُؤْمِنُ شَرِيكَهُ الْكَافِرَ فَيَقُولُ: إني كان لي قرين. يقول: أإنك لمن المصدقين أإذا متنا وكنا ترابا وعظاما أإنا لَمَدِينُونَ قَالَ فَالْجَنَّةُ عَالِيَةٌ، وَالنَّارُ هَاوِيَةٌ قَالَ: فَيُرِيهِ اللَّهُ شَرِيكَهُ فِي وَسَطِ الْجَحِيمِ، مِنْ بَيْنَ أَهْلِ النَّارِ، فَإِذَا رَآهُ الْمُؤْمِنُ عَرَفَهُ، فَيَقُولُ: تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ وَلَوْلا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ إِلا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ بِمِثْلِ مَا مَنَّ عَلَيْهِ. قَالَ: فَيَتَذَكَّرُ الْمُؤْمِنُ مَا مَرَّ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا مِنَ الشِّدَّةِ فَلا يَذْكُرُ مِمَّا مَرَّ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا مِنَ الشِّدَّةِ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ

1710- İbn Kesîr'in, İbn Ebî Hâtim → Hasan b. Arafe → Amr b. Abdirrahmân kanalıyla naklettiği rivâyette Ebû Hafs şunları söylemiştir: "Süddî'ye bu âyetleri sordum. Bana,

'Bunu niye sordun?' dedi. Ben,

'Biraz önce okumuştum, sana sormak istedim!' dedim. Süddî,

"Madem öyle, söyleyeceklerimi iyi kavra! İsrâiloğullarından, biri mü'min diğeri kâfir, iki ortak vardı. Bunlar ayrılma kararı aldılar. Ellerinde altı bin dinar para vardı ve her birine üç bin düşüyordu. Uzun bir süre geçtikten sonra bir münasebetle birbirleri ile karşılaştılar ve aralarında şöyle bir konuşma geçti. Kâfir:

'Aldığın sermayeni ne yaptın? Yeni bir ortaklık veya ticarette kullandın mı?' dedi. Mü'min:

'Hayır, bunların hiçbirini yapmadım! Peki, sen ne yaptın?' dedi. Kâfir:

'Ben bin dinarımla içinden su geçen hurma ve meyve bahçesi barındıran bir arazi aldım!' dedi. Mü'min:

'Gerçekten bin dinara bunları satın aldın mı?' dedi. Kâfir:

'Evet, aldım' dedi.

Mü'min olan kişi evine geldi ve geceleyin epeyce namaz kıldıktan sonra parasından bin dinarı çıkarttı. Sonra şöyle dedi:

'Allah'ım! Falan kişi (eski ortağı kâfir kişiyi kastederek) bin dinara kendisine içinde hurma bahçesi olan bir arazi almış. Yarın öbür gün bu adam ölecek ve malını başkalarına bırakacak. Allah'ım ben de bin dinarımla cennette arazi, hurma bahçesi ve nehir satın almak istiyorum.'

Sabah olunca elindeki bin dinarı fakirlere dağıttı. Aradan epeyce bir zaman geçtikten sonra yine bu iki ortak karşılaşır. Kâfir:

'Aldığın sermayeni ne yaptın? Yeni bir ortaklık veya ticarette kullandın mı?' dedi. Mü'min:

'Hayır bunların hiçbirini yapmadım! Peki, sen ne yaptın?' dedi. Kâfir:

'Bahçemle uğraşmak bana ağır geldiği için gidip bin dinara köle aldım. Artık benim yerime onlar bu işle uğraşıyorlar!' dedi. Mü'min:

'Gerçekten bin dinara bunları satın aldın mı?' dedi. Kâfir:

'Evet, aldım' dedi.

Bunu duyduktan sonra mü'min kul evine döndü ve geceleyin epeyce namaz kıldı. Namazını edâ ettikten sonra bin dinar parasını önüne koydu ve şöyle dedi:

'Allah'ım falanca kulun (kâfir olan eski ortağını kastederek) bin dinara dünyada bir köle satın aldı. Bu köle yarın ölürse geride sahiplerini, onlar ölürse geriye bu köleyi bırakacaklar. Allah'ım! Ben bu bin dinarım ile cennette bir köle satın almak istiyorum!'

Sonra sabahleyin kalkıp bin dinarını ihtiyaçlarına göre fakir fukara arasında dağıttı. Aradan epeyce bir zaman geçtikten sonra bu iki ortak yine karşılaştılar. Kâfir:

'Aldığın sermayeni ne yaptın? Yeni bir ortaklık veya ticarette kullandın mı?' dedi. Mü'min:

'Hayır, bunların hiçbirini yapmadım! Peki, sen ne yaptın?' dedi. Kâfir:

'Hayatımda tek eksiğim vardı, onu da yaptım! Kocası ölen bir kadın vardı. Bin dinarımı onun için harcayıp kendisi ile evlendim. Kadın kendisine verdiğimin bir misli fazlası ile bana geldi' dedi. Mü'min:

'Gerçekten bunu yaptın mı?' dedi. Kâfir:

'Evet, yaptım!' dedi.

Bunun üzerine mü'min kul evine döndü ve gece olunca epeyce nafile namaz kıldıktan sonra kalan bin dinarını önüne koydu ve şöyle dedi:

'Allah'ım falanca kulun (kâfir olan eski ortağını kastederek) bin dinara dünyalık bir kadın ile evlenmiş. Yarın kadın ölüp onu terk edebilir veya kendisi ölüp geride kadını bırakabilir! Allah'ım! Ben bu bin dinar karşılığında senden cennette huri istiyorum.'

Sabah olunca kalan bin dinarını fakir fukara arasında dağıttı.

Mü'min kul bütün parasını dağıttığı için hiçbir şeyi kalmamıştı. Pamuktan bir gömlek ve yünden bir elbise giydi. Sonra boynuna astığı bir aletle yeri kazmaya başladı. Oradan geçen bir adam ona şöyle dedi:

'Hayvanlarımın gübresini temizlemen ve onlara ot vermen şartı ile seni yanımda aylıkla çalıştırmak istiyorum.'

Mü'min kul onun bu teklifini kabul etti. Ancak adam her gün gelip hayvanlarını kontrol ediyor içlerinde zayıflayan varsa boynundan tutup onu kesiyordu. Mü'min kul adamda gördüğü sertlik nedeni ile oradan ayrıldı ve şöyle dedi:

'Gidip eski ortağım olan kâfirin arazisinde çalışacağım. Karşılığında ondan günlük karnımı doyurmasını ve çürüdüğünde bu iki elbisemi yenisi ile değiştirmesini isteyeceğim.'

Sonra ortağının olduğu yere doğru yola koyuldu. Geceleyin oraya vardığında göklere yükselmiş bir saray ve kapısında bekçilerin olduğunu gördü.

Mü'min kul onlara şöyle dedi:

'Sarayın sahibine benim geldiğimi söyleyin! Ona bu haberi vermeniz kendisini çok sevindirecektir.' Kapıcılar:

'Doğru söylüyorsan şimdilik sarayın bir köşesinde uyu, yarın seni onunla görüştürürüz.'

Mü'min kul bir köşeye çekildi ve üzerindeki hırkasının yarısını altına serdi, diğer yarısını da üzerine örtmek sureti ile bir köşede uyudu. Sabah olunca eski ortağı kâfir kişi bineği ile geldi. Kendisini tanıtınca ortağı hemen onu tanıdı. Sonra durup merhabalaştı ve onunla konuştu. Kâfir ortak:

'Ayrıldığımızda benim aldığım hissenin aynısını sen de almadın mı?' dedi. Mü'min kul:

'Evet, sen ne aldıysan ben de aynısını aldım!' dedi. Kâfir:

'Ama nasıl olur, benim şu anki durumum çok iyi, seninki çok kötü!' dedi. Kâfir:

'Bana söyle, ortaklık hisseni ne yaptın?' dedi. Mü'min kul:

'Bunu bana sorma!' dedi. Kâfir:

'Peki, seni buralara getiren nedir?' dedi. Mü'min:

'Senin arazinde çalışmak için geldim. Buna karşılık senden günlük olarak karnımı doyurmanı ve elbiselerim çürüdüğünde yenilerini almanı istiyorum!' dedi. Kâfir:

'Hayır, ben sana istediklerinden daha fazlasını veririm; fakat bana hisseni ne yaptığını söylemen gerek!' dedi. Mü'min:

'Borcuna sadık olan birisine borç olarak verdim!' dedi. Kâfir:

'Borcuna sadık olan kim?' dedi. Mü'min:

'Rabbim olan Allah!' dedi.

Bunu duyan kâfir kişi musafaha ettiği elini mü'min kulun elinden çekti ve (âyette geçtiği gibi) şöyle dedi:

﴿أَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ أَأَذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ﴾ ***'Sen de yeniden dirilmeyi tasdik edenlerden misin? Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra hesaba mı çekileceğiz***?'

Bunu söyledikten sonra kâfir kul mü'min kulu terk edip oradan ayrıldı. Mü'min kul eski ortağının kendisi ile ilgilenmediğini görünce oradan ayrıldı. Sonra eski ortağı bolluk içinde yaşarken kendisi bir müddet sıkıntılar içinde yaşadı.

Kıyamet günü Allah bu mü'min kulu içinde hurma ve meyve bahçelerinin, nehirlerin olduğu cennete girdirecek. Bunlar kime ait dediğinde ona; bunların hepsi senin denilecek. Mü'min kul:

'Sübhanallah, bütün bunlar dünyada yaptığım infakın karşılığı mı?' der.

Sonra ilerler ve sayılamayacak kadar kölelerin olduğu bir yere gelir. Oradakilere:

'Bunlar kimin kölesi?' der. Onlar:

'Bu kölelerin hepsi senin' derler. Mü'min kul:

'Allah Allah! Bu kadar fazlalık benim amelimin karşılığı mı? Benim amelimin karşılığı bu kadar fazla mı?' der.

Sonra yine ilerler ve bir anda kendisini kırmızı yakuttan yapılmış ve içinde hurilerin olduğu bir kubbenin içinde görür. Mü'min kul:

'Bunlar kimin?' der. Bir ses:

'Hepsi sana ait!' der.

Adam yine şaşırır ve yukarıda söylediklerini söyler!

Sonra bu mü'min kul kâfir olan eski ortağını hatırlar ve,

﴿إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ﴾ ***'Benim bir arkadaşım vardı'***[180] der.

Cennet yüksekte, cehennem alçak bir noktadadır. Bunca kâfir arasından (Allah) eski ortağını mü'min kula gösterir. Mü'min kul onu görünce şöyle der:

﴿قَالَ تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ﴾ ***'Yemin ederim ki, sen az daha beni de helâk edecektin. Rabbimin nimeti olmasaydı, şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olurdum.'***[181]

Sonra mü'min kul dünyada başından geçen sıkıntıları hatırlamaya çalışır, fakat ölümden daha şiddetli bir şey hatırlayamaz."[182]

Sâffât 54:

قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾

"Konuşan o kimse yanındakilere, 'Bakar mısınız, hali ne oldu?' der." (54)

Sâffât 55:

فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾

"Kendisi de bakar ve onu cehennemin ortasında görür." (55)

Sâffât 56:

قَالَ تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾

"Ona şöyle der: 'Allah'a andolsun, neredeyse beni de helâk edecektin.'" (56)

---

180 Sâffât, 37/53.
181 Sâffât, 37/55-56.
182 İbn Kesîr, 4/9-10; Suyûtî, 5/275-276.

Sâffât 57:

وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾

"Rabbimin nimeti olmasaydı, mutlaka ben de cehenneme konulanlardan olmuştum." (57)

Sâffât 58-61:

أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦١﴾

"Birinci ölümümüz hariç, bir daha biz ölmeyecek ve bir daha azap görmeyecek değil miyiz? Şüphesiz bu, büyük kurtuluştur. Çalışanlar, böylesi bir kurtuluş için çalışsın." (58-61)

Sâffât 62:

أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾

"Şimdi, ziyafet olarak, anılanlar mı daha hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı? (62)

1. Nüzûl Sebebi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « قَالَ أَبُو جَهْلٍ: لَمَّا نَزَلَتْ {إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ} [الدخان: ٤٣] قَالَ: تَعْرِفُونَهَا فِي كَلَامِ الْعَرَبِ: أَنَا آتِيكُمْ بِهَا، فَدَعَا جَارِيَةً، فَقَالَ: ائْتِينِي بِتَمْرٍ وَزُبْدٍ، فَقَالَ: دُونَكُمْ تَزَقَّمُوا، فَهَذَا الزَّقُّومُ الَّذِي يُخَوِّفُكُمْ بِهِ مُحَمَّدٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَفْسِيرَهَا: {أَذَلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ} [الصافات: ٦٣] قَالَ: «لِأَبِي جَهْلٍ وَأَصْحَابِهِ»

1711- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ ***'Şüphesiz, zakkum ağacı, günahkârların yemeğidir'***[183] âyeti indikten sonra Ebû Cehil şöyle dedi:

'Ey millet! Arap dilinde zakkumun ne olduğunu biliyorsunuz! Ben şimdi size zakkum getireceğim.' Sonra bir cariyesini çağırdı ve ona şöyle dedi:

'Bana hurma ve tereyağı getir.' Kadın istenilenleri getirdikten sonra Ebû Cehil millete şöyle dedi:

'Buyrun yiyin, işte Muhammed'in sizi korkuttuğu şey budur!' Bunun üzerine Allah Ebû Cehil ve arkadaşları için yukarıda bahsi geçen âyet indi."[184]

Sâffât 63:

﴿إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ﴿٦٣﴾﴾

"Şüphesiz biz onu zalimler için bir imtihan aracı kıldık." (63)

Sâffât 64:

﴿إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾﴾

"O, cehennemin dibinde biten bir ağaçtır." (64)

Sâffât 65:

﴿طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾﴾

"Tomurcukları sanki şeytanların başları gibidir." (65)

183 Duhân, 44/43.
184 Taberî, 23/41.

Sâffât 66:

فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾

"Cehennemlikler ondan yiyecekler ve onunla karınlarını doldura-caklardır." (66)

Sâffât 67:

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾

"Sonra zakkum yemeğinin üzerine onlar için, kaynar su karıştırıl-mış bir içki vardır." (67)

1. ﴿لَشَوْبًا﴾ "le şevben" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ {ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ} [الصافات: ٦٧] قَالَ: « الشَّوْبُ: الْخَلْطُ، وَهُوَ الْمَزْجُ »

1712- Süddî, âyette geçen ﴿لَشَوْبًا﴾ ***"le şevben"*** ifadesini: "farklı şeylerin karışımı" şeklinde tefsir etmiştir.[185]

Sâffât 68:

ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾

"Sonra onların dönüşleri mutlaka cehennemedir." (68)

Sâffât 69:

إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٦٩﴾

"Çünkü onlar babalarını sapık kimseler olarak buldular." (69)

185 Taberî, 23/42; Kurtubî, 15/780.

Sâffât 70:

فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾

"Kendileri de onların izinden koşa koşa gitmektedirler." (70)

Sâffât 71:

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾

"Andolsun, onlardan önce, evvelkilerin çoğu da sapmıştı." (71)

Sâffât 72:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٧٢﴾

"Andolsun, biz onlara da uyarıcılar göndermiştik." (72)

Sâffât 73:

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٧٣﴾

"Bak, uyarılanların sonu nasıl oldu!" (73)

Sâffât 74:

إِلَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾

"Ancak Allah'ın ihlâslı kulları müstesna!" (74)

1. İhlaslı Kullarla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِلَّا عِبَادَ اللهِ الْمُخْلَصِينَ} [الصافات: ٧٤] قَالَ: «الَّذِينَ اسْتَخْلَصَهُمُ اللهُ»

1713- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "İhlâslı kullardan maksat Allah'ın kendilerini ihlâsa erdirdiği kullardır."[186]

Sâffât 75:

وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾

"Andolsun, Nûh bize dua edip seslenmişti. Biz ne güzel cevap vereniz!" (75)

Sâffât 76:

وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

"Onu ve ailesini o büyük sıkıntıdan kurtardık." (76)

Sâffât 77:

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾

"Onun neslini yeryüzünde kalanlar kıldık." (77)

Sâffât 78:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾

"Sonradan gelenler arasında ona iyi bir nam bıraktık." (78)

1. Sonradan Gelenler Arasında Ona Bırakılan Nedir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخَرِينَ قَالَ: «الثَّنَاءَ الْحَسَنَ»

1714- Süddî âyeti; "Güzel bir şekilde yâd edilmek" şeklinde tefsir etmiştir.[187]

186 Taberî, 23/42; Suyûtî, 5/278; Âlûsî, 7/280.
187 Taberî, 23/44; İbn Kesîr, 4/12; Âlûsî, 7/281.

Sâffât 79:

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾

"Bütün âlemlerde Nûh'a selâm olsun!" (79)

Sâffât 80:

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾

"İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız." (80)

Sâffât 81:

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾

"Çünkü o, bizim mü'min kullarımızdandı." (81)

Sâffât 82:

ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾

"Sonra biz, diğerlerini suda boğduk." (82)

Sâffât 83:

وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ ﴿٨٣﴾

"Şüphesiz İbrâhim de onun milletinden idi." (83)

1. Onun Taraftarlarından Kasıt

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ} [الصافات: ٨٣] قَالَ: «مِنْ أَهْلِ دِينِهِ»

1715- Süddî "Onun dinine mensuptu" şeklinde tefsir etmiştir.

Sâffât 84:

﴿إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾﴾

"O, Rabbine kalb-i selîm ile geldi." (84)

1. Kalb-i Selîm Nedir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ} [الصافات: ٨٤] قَالَ: «سَلِيمٍ مِنَ الشِّرْكِ»

1716- Süddî, "Şirkten sâlim" şeklinde tefsir etmiştir.[188]

Sâffât 85:

﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾﴾

"Hani babasına ve kavmine şöyle demişti: 'Siz neye tapıyorsunuz?'" (85)

Sâffât 86:

﴿أَئِفْكًا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾﴾

"Allah'ı bırakıp da birtakım uydurma ilâhlar mı istiyorsunuz?" (86)

Sâffât 87:

﴿فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾﴾

"O halde, âlemlerin Rabbi hakkında görüşünüz nedir?" (87)

188 Taberî, 23/46; Kurtubî, 15/794; Şevkânî, 4/202.

Sâffât 88-89:

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾

"İbrâhim, yıldızlara baktı ve 'Ben hastayım' dedi." (88-89)

Sâffât 90:

فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾

"Bunun üzerine arkalarını dönüp ondan uzaklaştılar." (90)

Sâffât 91:

فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾

"Yavaşça putlarının yanına vardı. Putlara, 'Yemiyor musunuz?' dedi." (91)

1. ﴿فَرَاغَ﴾ "ferâğa" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {فَرَاغَ إِلَى آلِهَتِهِمْ} [الصافات: ٩١] قَالَ: «ذَهَبَ»

1717- Süddî, âyette geçen ﴿فَرَاغَ﴾ ***"ferâğa"*** kelimesini "Gitti" şeklinde tefsir etmiştir.[189]

Sâffât 92:

مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٢﴾

"Neyiniz var, niçin konuşmuyorsunuz?" (92)

189 Taberî, 23/46; Kurtubî, 15/794; Şevkânî, 4/202.

Sâffât 93:

فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾

"Derken üzerlerine yürüyüp onlara güçlü bir darbe indirdi." (93)

Sâffât 94:

فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾

"Koşarak İbrâhim'e geldiler." (94)

1. ﴿يَزِفُّونَ﴾ "yeziffûne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ} [الصافات: ٩٤] قَالَ: يَمْشُونَ »

1718- Süddî, âyette geçen ﴿يَزِفُّونَ﴾ ***"yeziffûne"*** ifadesini: "Yürüyerek İbrâhim'e geldiler" şeklinde tefsir etmiştir.[190]

Sâffât 95:

قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾

"İbrâhim, şöyle dedi: 'Yonttuğunuz putlara mı tapıyorsunuz?'" (95)

Sâffât 96:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

"Oysa Allah sizi de yaptığınız şeyleri de yaratmıştır." (96)

190 Taberî, 23/48; Suyûtî, 5/279.

Sâffât 97:

﴿قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾

"Kavmi, 'Onun için bir bina yapın, (içinde ateş yakın) ve onu ateşe atın' dedi." (97)

Sâffât 98:

﴿فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

"Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları en alçak kimseler kıldık." (98)

Sâffât 99:

﴿وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾

"İbrâhim, şöyle dedi: 'Ben Rabbime (O'nun emrettiği yere) gideceğim. O, bana yol gösterecektir.'" (99)

Sâffât 100:

﴿رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾

"Ey Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir çocuk bağışla." (100)

1. İbrâhim'in Rabbinden İsteği

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ} [الصافات: ١٠٠] قَالَ: «وَلَدًا صَالِحًا»

1719- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "İbrâhim Peygamber Allah'tan kendisine sâlih bir evlat vermesini istedi."[191]

191 Taberî, 23/48; Suyûtî, 5/279.

Sâffât 101:

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾

"İşte o zaman biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik." (101)

1. Hz. İbrâhim'in Kurban Kıssası

[حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثنا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: « قَالَ جَبْرَائِيلُ لِسَارَةَ: أَبْشِرِي بِوَلَدٍ اسْمُهُ إِسْحَاقُ، وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبُ، فَضَرَبَتْ جَبْهَتَهَا عَجَبًا، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: {فَصَكَّتْ وَجْهَهَا} [الذاريات: ٢٩] ، وَ {قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي} [هود: ٧٢] شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ إِلَى قَوْلِهِ: {حُمَيْدٌ مَجِيدٌ} [هود: ٧٣] قَالَتْ سَارَةُ لِجِبْرِيلَ: مَا آيَةُ ذَلِكَ؟ فَأَخَذَ بِيَدِهِ عُودًا يَابِسًا، فَلَوَّاهُ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، فَاهْتَزَّ أَخْضَرَ، فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: هُوَ لِلَّهِ إِذَنْ ذَبِيحٌ؛ فَلَمَّا كَبُرَ إِسْحَاقُ أُتِيَ إِبْرَاهِيمُ فِي النَّوْمِ، فَقِيلَ لَهُ: أَوْفِ بِنَذْرِكَ الَّذِي نَذَرْتَ، إِنَّ اللَّهَ رَزَقَكَ غُلَامًا مِنْ سَارَةَ أَنْ تَذْبَحَهُ، فَقَالَ لِإِسْحَاقَ: انْطَلِقْ نُقَرِّبْ قُرْبَانًا إِلَى اللَّهِ، وَأَخَذَ سِكِّينًا وَحَبْلًا، ثُمَّ انْطَلَقَ مَعَهُ حَتَّى إِذَا ذَهَبَ بِهِ بَيْنَ الْجِبَالِ قَالَ لَهُ الْغُلَامُ: يَا أَبَتِ أَيْنَ قُرْبَانُكَ؟ {قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى، قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ} [الصافات: ١٠٢] فَقَالَ لَهُ إِسْحَاقُ: يَا أَبَتِ أَشْدُدْ رِبَاطِي حَتَّى لَا أَضْطَرِبُ، وَاكْفُفْ عَنِّي ثِيَابَكَ حَتَّى لَا يَنْتَضِحَ عَلَيْهَا مِنْ دَمِي شَيْءٌ، فَتَرَاهُ سَارَةُ فَتَحْزَنُ، وَأَسْرِعْ مَرَّ السِّكِّينِ عَلَى حَلْقِي لِيَكُونَ أَهْوَنَ لِلْمَوْتِ عَلَيَّ، فَإِذَا أَتَيْتَ سَارَةَ فَاقْرَأْ عَلَيْهَا مِنِّي السَّلَامَ؛ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ إِبْرَاهِيمُ يُقَبِّلُهُ وَقَدْ رَبَطَهُ وَهُوَ يَبْكِي وَإِسْحَاقُ يَبْكِي، حَتَّى اسْتَنْقَعَ الدُّمُوعُ تَحْتَ خَدِّ إِسْحَاقَ، ثُمَّ إِنَّهُ جَرَّ السِّكِّينَ عَلَى حَلْقِهِ، فَلَمْ تَحُكَّ السِّكِّينَ، وَضَرَبَ اللَّهُ صَفِيحَةً مِنْ نُحَاسٍ عَلَى حَلْقِ إِسْحَاقَ؛ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ ضَرَبَ بِهِ عَلَى جَبِينَهُ، وَحَزَّ مِنْ قَفَاهُ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: {فَلَمَّا أَسْلَمَا} [الصافات: ١٠٣] يَقُولُ: سَلَّمَا لِلَّهِ الْأَمْرَ {وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ} [الصافات: ١٠٣] فَنُودِيَ يَا إِبْرَاهِيمُ {قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا} [الصافات: ١٠٥]

بِالْحَقِّ فَالْتَفَتَ فَإِذَا بِكَبْشٍ، فَأَخَذَهُ وَخَلَّى عَنِ ابْنِهِ، فَأَكَبَّ عَلَى ابْنِهِ يُقَبِّلُهُ، وَهُوَ يَقُولُ: الْيَوْمَ يَا بُنَيَّ وُهِبْتَ لِي؛ فَلِذَلِكَ يَقُولُ اللَّهُ: {وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ} [الصافات: ١٠٧] فَرَجَعَ إِلَى سَارَةَ فَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ، فَجَزِعَتْ سَارَةُ وَقَالَتْ: يَا إِبْرَاهِيمُ أَرَدْتَ أَنْ تَذْبَحَ ابْنِي وَلَا تُعْلِمْنِي؟ »

1720- Amr b. Hammâd → Esbât kanalıyla Süddî'den şöyle dediği nakledildi: "Cebrâil Sâre'ye,

'Öncelikle ismi İshak olan, peşinden ismi Ya'kûb olan bir başka çocukla seni müjdeliyorum' dedi.[192] Bunu duyan Sâre şaşkınlığından dolayı yüzüne vurmaya başladı. İşte Allah'ın, ﴿فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ﴾ ***'Elini yüzüne çarparak, 'Ben kısır bir kocakarıyım!' dedi'***[193] sözü bunu anlatmaktadır.

Sonra Sâre, Cebrâil'e:

'Bunun belirtisi nedir?' dedi.

Cebrâil eline kurumuş bir ot aldı ve onu parmaklarının arasında büktükten sonra birdenbire yeşillendi. Bunun üzerine İbrâhim şöyle dedi:

'Bu doğacak çocuğu adak olarak Allah'a kurban edeceğim!'[194]

Çocuk büyüdükten sonra bir gün İbrâhim Peygamber rüyasında kendisine şöyle dendiğini görür:

'Adağını yerine getir, çünkü Allah sana kesmen için Sâre'den bir çocuk verdi.'

Yanına bıçak ve ip alan İbrâhim, oğlu İshak'a şöyle dedi:

'Hadi, kalk Allah'a bir kurban sunacağız.'

Babası ile birlikte epeyce yürüdükten sonra iki dağın arasına gelen çocuk şöyle dedi:

'Babacığım, hani, kurbanın nerede?'

---

192 Ya'kûb, Hz. İbrâhim'in oğlu değil; torunudur. [Çeviren].

193 Zâriyât, 51/29.

194 Bu, İsrâiliyat kaynaklı bir rivâyettir, çünkü güçlü deliller adanan çocuğun İshak değil İsmâil olduğunu söylemektedir. Bkz. *Tefsirde İsrâiliyât ve Mevzu Hadisler*, s. 90. [Naşir].

Bunun üzerine İbrâhim ona şöyle dedi:

﴿يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى﴾ ***'Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin***?'[195]

İshak:

'Babacığım, beni sıkıca bağla ki çok çırpınmayayım. Elbiseni de topla kanım üzerine gelmesin! Çünkü Sâre, üzerindeki kanı görürse çok üzülür. Ayrıca kesmek için bıçağı boynuma sürdüğünde bu işi hızlıca yap ki ölüm bana kolay olsun. Sonra Sâre'nin yanına vardığında benden ona selâm söyle!' dedi.

İbrâhim onu öptü ve bağlamaya başladı. Bu arada hem baba hem de oğlu birlikte ağlıyorlardı. İshak yere uzatıldığı için gözyaşları yanağının altında toprağın üstünde birikmişti. Sonra İbrâhim elindeki bıçağı İshak'ın boğazına sürdü fakat Allah boynuna bakırdan bir tabaka yerleştirdiği için bıçak kesmedi. Bu durumu gören İbrâhim onu yüzükoyun yatırdı ve başının arkasından boğazlamak istedi. Bütünü bu gelişmelere işaret eden Kur'ân şöyle der:

﴿فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾ ***'Nihayet her ikisi de (Allah'ın emrine) boyun eğip, İbrâhim de onu (boğazlamak için) yüzüstü yere yatırınca,***'[196]

Daha sonra Allah İbrâhim'e şöyle hitap etti:

﴿قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا﴾ ***'Ey İbrâhim! Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin.'***[197]

Sonra İbrâhim etrafına bakınca yanında bir koçun olduğunu gördü. Hemen koçu alıp oğlunu serbest bıraktı ve onu öpmeye başladı. Bir yandan şöyle diyordu:

'Bugün bana yavrum yeniden verildi!'

Kur'ân buna işaret ederek şöyle demiştir:

﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ﴾ ***'Biz, (İbrâhim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmâil'i) kurtardık.***'[198]

---

195 Sâffât, 37/102.
196 Sâffât, 37/103.
197 Sâffât, 37/105.
198 Sâffât, 37/107.

İbrâhim hemen Sâre'nin yanına giderek bütün olanları ona söyledi. Duyduklarından dolayı üzülen Sâre ona,

'Ey İbrâhim demek ki bana haber vermeden oğlumu kesmek istedin?' dedi."[199]

Sâffât 102:

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَابُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾

"Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrâhim ona, 'Yavrucuğum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?' dedi. O da, 'Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşaallah beni sabredenlerden bulacaksın' dedi." (102)

Sâffât 103-105:

فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَاإِبْرَاهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾

"Nihayet her ikisi de (Allah'ın emrine) boyun eğip, İbrâhim de onu (boğazlamak için) yüz üstü yere yatırınca ona şöyle seslendik: 'Ey İbrâhim! Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız.'" (103-105)

Sâffât 106:

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾

"Şüphesiz bu apaçık bir imtihandır." (106)

199 Taberî, 23/49; Suyûtî, 5/283.

Sâffât 107:

وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾

"Biz, (İbrâhim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmâil'i) kurtardık." (107)

Sâffât 108-109:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾

"Onun hakkında, 'İbrâhim'e selâm olsun!' ifadesini sonradan gelen nesiller arasında devam ettirdik." (108-109)

Sâffât 110:

كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾

"İyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız." (110)

Sâffât 112:

وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَٰقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾

"Biz onu sâlihlerden bir peygamber olarak İshak ile de müjdeledik." (112)

1. İshak'ın Nübüvvetinin Müjdelenmesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ {وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ} قَالَ: «بِنُبُوَّتِهِ»

1721- Taberî, Muhammed b. Hüseyn → Ahmed b. Mufaddal → Esbât kanalıyla Süddî'nin şöyle dediğini nakletti: "İshak'ın peygamber olacağını İbrâhim'e müjdeledik, anlamındadır."

Sâffât 113:

وَبارَكْنا عَلَيْهِ وَعَلى اِسْحٰقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظالِمٌ لِنَفْسِه مُبِينٌ ﴿١١٣﴾

"Kendisini ve İshak'ı mübarek eyledik. Lâkin her ikisinin neslinden iyi kimseler olacağı gibi, kendine açıktan açığa kötülük edenler de olacak." (113)

1. İyi ve Kendine Kötülük Edenlerle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ} [الصافات: ١١٣] قَالَ: « الْمُحْسِنُ: الْمُطِيعُ لِلَّهِ، وَالظَّالِمُ لِنَفْسِهِ: الْعَاصِي لِلَّهِ »

1722- Süddî şöyle dedi: "İyi kimseler, Allah'a itaat eden, kendine kötülük edenler ise Allah'a isyan edenlerdir."[200]

Sâffât 114:

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلى مُوسى وَهارُونَ ﴿١١٤﴾

"Andolsun, biz Mûsâ'ya ve Hârûn'a da lütufta bulunduk." (114)

Sâffât 115:

وَنَجَّيْناهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾

"Onları ve kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık." (115)

Sâffât 116:

وَنَصَرْناهُمْ فَكانُوا هُمُ الْغالِبِينَ ﴿١١٦﴾

"Onlara yardım ettik de onlar galip gelenler oldular." (116)

200 Taberî, 23/75.

Sâffât 117:

وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾

"Biz onlara (hükümlerimizi) açıklayan Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik." (117)

Sâffât 118:

وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾

"Onları doğru yola ilettik." (118)

Sâffât 119-120:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ ﴿١٢٠﴾

"Sonra gelenler içinde, Mûsâ ve Hârûn'a selâm olsun, diye (iyi bir nam) bıraktık." (119-120)

Sâffât 121:

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾

"Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız." (121)

Sâffât 122:

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾

"Çünkü onlar mü'min kullarımızdan idiler." (122)

Sâffât 123:

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

"Şüphesiz İlyâs da peygamberlerden idi." (123)

Sâffât 124:

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾

"Hani kavmine şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?'" (124)

Sâffât 125-126:

أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ﴿١٢٥﴾ اللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾

"Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak 'Ba'l'e mi tapıyorsunuz?" (125-126)

1. ﴿بَعْلًا﴾ "ba'len" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {أَتَدْعُونَ بَعْلًا} [الصافات: ١٢٥] قَالَ: «رَبًّا»

1723- Süddî, âyette geçen ﴿بَعْلًا﴾ ***"ba'len"*** ifadesini "Rab" şeklinde tefsir etmiştir.[201]

Sâffât 127:

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾

"Onu yalanladılar. Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir." (127)

Sâffât 128:

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾

"Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka." (128)

---

201 Taberî, 23/57; Kurtubî, 15/117; İbn Kesîr, 4/20. Süddî kelimeyi "rab" olarak tefsir etmiş olsa da genel müfessirler bunun bir put ismi olduğunu söylemişlerdir.

Sâffât 129:

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾

"Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bıraktık." (129-130)

Sâffât 130:

سَلَامٌ عَلَى إِلْيَاسِينَ ﴿١٣٠﴾

"İlyâs'a selâm olsun." (130)

1. ﴿إِلْيَاسِينَ﴾ "ilyâsîne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ (سَلَامٌ عَلَى آلِ يَاسِينَ) قَالَ: «إِلْيَاسُ»

1724- Süddî, âyette geçen ﴿إِلْيَاسِينَ﴾ ***"ilyâsîne"*** ifadesini "Hz. İlyâs" olarak tefsir etmiştir.

Sâffât 131:

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾

"Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız." (131)

Sâffât 132:

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾

"Çünkü o bizim mü'min kullarımızdandı." (132)

Sâffât 133:

﴿وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾﴾

"Şüphesiz Lût da peygamberlerdendi." (133)

Sâffât 134:

﴿إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾﴾

"Onu ve bütün ailesini kurtarmıştık;" (134)

Sâffât 135:

﴿إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾﴾

"Helâk olanlar içerisindeki yaşlı bir kadın hariç." (135)

1. ﴿الْغَابِرِينَ﴾ "el-ğâbirîne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ} [الشعراء: ١٧١] قَالَ: « الْهَالِكِينَ »

1725- Süddî, âyette geçen ﴿الْغَابِرِينَ﴾ ***"el-ğâbirîne"*** ifadesini "helâk olanlar" şeklinde tefsir etmiştir.[202]

Sâffât 136:

﴿ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾﴾

"Sonra da diğerlerini yok ettik." (136)

202 Taberî, 23/62; Suyûtî, 5/287.

Sâffât 137-138:

وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾

"Şüphesiz sizler sabah akşam onların yurtlarına uğrayıp duruyorsunuz. Hâlâ düşünmeyecek misiniz?" (137-138)

1. Onların Yurtlarına Uğramakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ} [الصافات: ١٣٧] قَالَ: «فِي أَسْفَارِكُمْ»

1726- Süddî bu âyeti; "Yaptığınız yolculuklar esnasında sabah akşam onların yurtlarından geçiyorsunuz" şeklinde tefsir etmiştir.[203]

Sâffât 139:

وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾

"Şüphesiz Yûnus da peygamberlerdendi." (139)

Sâffât 140:

إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾

"Hani, o, yük dolu bir gemiye binip kaçmıştı." (140)

1. ﴿الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ "el-fülki'l-meşhûni" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ} [الصافات: ١٤٠] قَالَ: «الْمُوقَرِ»

1727- Süddî, âyette geçen ﴿الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ ***"el-fülki'l-meşhûni"*** ifadesini: "yüklü gemi" şeklinde tefsir etmiştir.[204]

203 Taberî, 23/62.
204 Taberî, 23/63.

Sâffât 141:

فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾

"Gemidekilerle birlikte kura çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu." (141)

1. Hz. Yûnus'un Kura Çekmesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَسَاهَمَ} [الصافات: ١٤١] قَالَ: «قَارَعَ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ} [الصافات: ١٤١] قَالَ: «مِنَ الْمَقْرُوعِينَ»

1728- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Gemidekiler arasında kura çekildi ve Yûnus Peygamber kaybedenlerden oldu."[205]

Sâffât 142:

فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾

"Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu." (142)

Sâffât 143-144:

فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٣-١٤٤﴾

"Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı." (143-144)

205 Taberî, 23/63

1. Tesbih Etmekle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مِنَ الْمُسَبِّحِينَ} [الصافات: ١٤٣] قَالَ: «الْمُصَلِّينَ»

1729- Süddî, âyette geçen ﴿الْمُسَبِّحِينَ﴾ ***"tesbih edenlerden"*** ifadesini: "Namaz kılanlardan olmasaydı" şeklinde tefsir etmiştir.[206]

2. Hz. Yûnus'un Balığın Karnında Kalma Süresi

[حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ،[عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، قَالَ: « مَكَثَ يُونُسُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا »

1730- Kurtubî Süddî'den şöyle dediğini nakletti: "Yûnus Peygamber balığın karnında kırk gün kaldı."[207]

Sâffât 145:

فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾

"Hasta ve halsiz bir vaziyette kendisini dışarı çıkardık." (145)

1. Hz. Yûnus Hangi Halde Dışarı Çıkarıldı?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَهُوَ سَقِيمٌ} [الصافات: ١٤٥] «كَهَيْئَةِ الصَّبِيِّ»

1731- Süddî şöyle dedi: "Bir bebeğin duruşu şeklinde onu dışarı attık."[208]

---

206 Bu tefsire göre âyetin anlamı şöyle olur: Namaz kılanlardan olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı. Ancak müfessirlerin geneli bunu tesbih etmek şeklinde tefsir etmiştir. [Çeviren].

207 Kurtubî, 15/123; Şevkânî, 4/410.

208 Taberî, 23/65; İbn Kesîr, 4/21; Âlûsî, 7/316.

Sâffât 146:

وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾

"Ve üstüne yaktîn türünden bir nebat bitirdik." (146)

1. Yaktîn Nedir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ} [الصافات: ١٤٦] قَالَ: «هُوَ الْقَرْعُ، وَالْعَرَبُ تُسَمِّيهِ الدُّبَّاءُ»

1732- Süddî şöyle dedi: "Yaktîn, kabaktır. Araplar buna dübbâ ismini vermektedirler."[209]

Sâffât 147:

وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾

"Biz onu yüz bin yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik." (147)

Sâffât 148:

فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ ﴿١٤٨﴾

"Sonunda ona iman ettiler, bunun üzerine biz de onları bir süreye kadar yaşattık." (148)

1. Süreyle Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ} [الصافات: ١٤٨] قَالَ: «الْمَوْتُ»

209 Taberî, 23/65; İbn Kesîr, 4/21.

1733- Süddî bu âyeti şöyle tefsir etmiştir: "Biz onları ölünceye kadar istifade ettirdik."

Sâffât 149:

فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾

"O putperestlere sor: Kız çocukları Rabbinin de erkek çocukları onların mı?" (149)

1. Meleklere Tapan ve Onları Allah'ın Kızları Gören Müşrikler

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {فَاسْتَفْتِهِمْ} [الصافات: ١٤٩] يَقُولُ: «يَا مُحَمَّدُ سَلْهُمْ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ} [الصافات: ١٤٩] قَالَ: «كَانُوا يَعْبُدُونَ الْمَلَائِكَةَ»

1734- Süddî şöyle dedi: "Âyet, 'Ey Muhammed! Onlara sor bakalım! Kız çocukları Rabbinin de erkek çocukları onların mı?' anlamındadır. Onlar meleklere tapıyorlardı."

Sâffât 150:

أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾

"Yoksa biz melekleri dişi olarak yaratmışız da onlar şahid mi bulunuyorlarmış?" (150)

Sâffât 151:

اَلَا اِنَّهُمْ مِنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾

"Dikkat edin, kesinlikle yalan uydurup söylüyorlar." (151)

1. ﴿مِنْ اِفْكِهِمْ﴾ "min ifkihim" İfadesi

عن إسماعيل السُّدِّيّ -من طريق أسباط- في قَوْلِهِ: {ألا إنَّهُمْ مِنْ إفْكِهِمْ}، قال: مِنْ كِذْبِهِمْ

1735- Süddî, âyette geçen ﴿مِنْ اِفْكِهِمْ﴾ ***"min ifkihim"*** ifadesini: "yalanlarını" şeklinde tefsir etmiştir.

Sâffât 152:

وَلَدَ اللّٰهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾

"'Allah çocuk sahibi oldu' diyorlar. Onlar elbette yalan söylüyorlar." (152)

Sâffât 153:

أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾

"Yoksa Allah kızları erkeklere tercih mi etti?" (153)

Sâffât 154:

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾

"Neyiniz var? Nasıl hüküm veriyorsunuz!" (154)

Sâffât 155:

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾

"Hiç düşünmüyor musunuz?" (155)

Sâffât 156:

أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ ﴿١٥٦﴾

(١٥٦) "?Yoksa sizin apaçık bir deliliniz mi var"

Sâffât 157:

فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾

"O halde, eğer doğru söylüyorsanız getirin kitabınızı." (157)

1. Hangi Konuda Kitap Getirmeleri İsteniyor?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ: {فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ} [الصافات: ١٥٧] «أَنَّ هَذَا كَذَا بِأَنَّ لَهُ الْبَنَاتِ، وَلَكُمُ الْبَنُونَ»

1736- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Kızlar Allah'ın, erkekler sizindir şeklindeki iddianızda doğruysanız bu hususta bir kitap getirin."[210]

Sâffât 158:

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾

"Allah ile melekler arasında da nesep bağı kurdular. Oysa melekler de kendilerinin Allah'ın huzuruna getirileceklerini bilirler." (158)

---

210 Taberî, 23/68.

1. ﴿الْجِنَّةِ﴾ "el-cinneti" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا} [الصافات: ١٥٨] قَالَ: « الْجِنَّةُ: الْمَلَائِكَةُ، قَالُوا: هُنَّ بَنَاتُ اللَّهِ »

1737- Süddî, âyette geçen ﴿الْجِنَّةِ﴾ ***"el-cinneti"*** kelimesi hakkında şöyle demiştir: "Meleklerdir.[211] Müşrikler melekler için, 'Onlar Allah'ın kızlarıdır' diyorlardı."

2. Huzura Getirilmekle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ} [الصافات: ١٥٨] « إِنَّ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ قَالُوا هَذَا لَمُحْضَرُونَ: لَمُعَذَّبُونَ »

1738- Yine âyette geçen ﴿لَمُحْضَرُونَ﴾ ***"huzura getirilecekler"*** ifadesini: "azaba uğrayacaklar" şeklinde tefsir etmiştir.[212]

Sâffât 159:

﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾﴾

"Allah, onların isnat edegeldiklerinden yücedir, münezzehtir." (159)

Sâffât 160:

﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾﴾

"Ancak Allah'ın ihlâslı kulları bunlar gibi değildir." (160)

---

211 Bu durumda âyetin meâli şöyle olur: "Allah ile melekler arasında da nesep bağı kurdular. Oysa melekler de kendilerinin azaba uğrayacağını bilirler." [Çeviren].

212 Taberî, 23/68; Kurtubî, 15/123; Şevkânî, 4/410.

Sâffât 161:

فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾

"Sizler ve taptığınız şeyler," (161)

Sâffât 162-163:

مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾

"Hiçbiriniz cehenneme girecek kimseden başkasını Allah'a karşı azdırıp saptıramazsınız." (162-163)

1. ﴿بِفَاتِنِينَ﴾ "fâtinîne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ {مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ} [الصافات: ١٦٢] « بِمُضِلِّينَ {إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ} [الصافات: ١٦٣] إِلَّا مَنْ كَتَبَ اللَّهُ أَنَّهُ يَصْلَى الْجَحِيمَ »

1739- Süddî, âyette geçen ﴿بِفَاتِنِينَ﴾ ***"fâtinîne"*** ifadesini: "saptıran" şeklinde tefsir etmiştir.

[2. ﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ "illâ men hüve sâli'l-cahîmi" İfadesi]

1740- ﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ ***"illâ men hüve sâli'l-cahîmi"*** kesitini: "Allah'ın cehenneme girecek diye yazdıkları" şeklinde tefsir etmiştir.[213]

Sâffât 164:

وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾

"Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır." (164)

213 Taberî, 23/670.

1. Bu Sözü Kim Söylemektedir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ} [الصافات: ١٦٤] قَالَ: «الْمَلَائِكَةُ»

1741- Süddî bu âyette kastedilenlerin "melekler" olduğunu söylemiştir.[214]

Sâffât 165:

﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾

"Şüphesiz biz saf saf duranlarız." (165)

1. Meleklerin Saf Saf Durmasının Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ} [الصافات: ١٦٥] قَالَ: «لِلصَّلَاةِ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: وَذَكَرَ السُّدِّيُّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: «مَا فِي السَّمَاءِ مَوْضِعُ شِبْرٍ إِلَّا عَلَيْهِ جَبْهَةُ مَلَكٍ أَوْ قَدَمَاهُ، سَاجِدًا أَوْ قَائِمًا أَوْ رَاكِعًا، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ» {وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ} [الصافات: ١٦٦]

1742- Süddî, burada kastedilen şeyin namaz olduğunu, gökyüzünde bir karış boş yerin olmadığını, buraların secde eden, rükûda bulunan veya kıyamda duran melekler tarafından doldurulduğunu söylemiştir.

Sâffât 166:

﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾

"Şüphesiz biz (Allah'ı) tesbih edip yüceltenleriz." (166)

214 Taberî, 23/71; Âlûsî, 7/321.

Sâffât 167:

وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾

"(Müşrikler) şunu da söylüyorlardı:" (167)

Sâffât 168:

لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾

"Eğer öncekilere verilenlerden bizde de bir zikir olsaydı," (168)

1. Öncekilere Ait Bir Zikirle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ} [الصافات: ١٦٨] قَالَ: « هَؤُلَاءِ نَاسٌ مِنْ مُشْرِكِي الْعَرَبِ قَالُوا: لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا كِتَابًا مِنْ كُتُبِ الْأَوَّلِينَ، أَوْ جَاءَنَا عِلْمٌ مِنْ عِلْمِ الْأَوَّلِينَ قَالَ: قَدْ جَاءَكُمْ مُحَمَّدٌ بِذَلِكَ »

1743- Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Bu sözü söyleyenler Arap müşrikleridir. 'Eğer öncekilere verilen Kitap'tan bize verilseydi veya onlara verilen ilim bize de verilseydi Allah'ın ihlâslı kulları olurduk!' diyorlardı. Allah da onlara, 'İşte Muhammed bütün bu istedikleriniz ile size gönderilmiştir!' dedi."[215]

Sâffât 169:

لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾

"Elbette biz de ihlâslı kullar olurduk." (169)

215 Taberî, 23/72.

Sâffât 170:

فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾

"Fakat (Kitap gelince) onu inkâr ettiler. Yakında (sonlarının ne olacağını) bilecekler." (170)

Sâffât 171:

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾

"Andolsun, peygamber olarak gönderilen kullarımız hakkında şu sözümüz geçmişti:" (171)

Sâffât 172:

إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٢﴾

"Onlara mutlaka yardım edilecektir." (172)

1. Nasıl Yardım Edilecektir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ} [الصافات: ١٧٢] يَقُولُ: «بِالْحُجَجِ»

1744- Süddî bu âyeti; "Delillerle desteklenecekler dir" şeklinde tefsir etmiştir.

Sâffât 173:

وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾

"Şüphesiz ordularımız galip gelecektir." (173)

Sâffât 174:

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ ﴿١٧٤﴾

"Onun için sen bir süreye kadar onlara aldırma." (174)

1. Buradaki Süreyle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: حَتَّى نَأْمُرَكَ بِالْقِتَالِ

1745- Süddî bu âyeti; "Sana savaşmayı emredinceye kadar onlara aldırma" şeklinde tefsir etmiştir.[216]

Sâffât 175:

وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾

"Gözetle onları, yakında onlar da görecekler." (175)

Sâffât 176:

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾

"Yoksa onlar azabımızı acele mi istiyorlar?" (176)

Sâffât 177:

فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٧﴾

"Azap yurtlarına indiğinde, uyarılanların sabahı ne kötü olur!" (177)

216 Taberî, 23/73; Suyûtî, 5/294; Şevkânî, 4/415; Âlûsî, 7/323.

1. ﴿فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ "fe sâe sabâhu'l-münzerîne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ} [الصافات: ١٧٧] قَالَ: «بِدَارِهِمْ» {فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ} [الصافات: ١٧٧] قَالَ: «بِئْسَ مَا يُصْبِحُونَ»

1746- Süddî âyetin, ﴿فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ ***"fe sâe sabâhu'l-münzerîne"*** kesitini: "Onların sabahı ne kadar kötü olur" şeklinde tefsir etmiştir.[217]

Sâffât 178:

وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ ﴿١٧٨﴾

"Sen bir zamana kadar onlara aldırma." (178)

Sâffât 179:

وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾

"(Bekle ve) gör. Onlar da yakında görecekler." (179)

Sâffât 180:

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾

"Senin izzet sahibi Rabbin, onların isnat etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir." (180)

Sâffât 181:

وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾

"Gönderilen bütün peygamberlere selâm olsun!" (181)

---

217 Taberî, 23/74; Kurtubî, 15/140; İbn Kesîr, 4/25.

Sâffât 182:

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

"Âlemlerin Rabbi olan Allah'a da hamd olsun!" (182)

38. SÂD SÛRESİ

Sâd 1:

ص وَالْقُرآنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿١﴾

"Sâd. Şerefli Kur'ân'a yemin ederim ki, küfredenler, (iddia ettiklerinin) aksine, bir gurur ve tefrika içindedirler." (1)

1. Sâd Harfi

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ: « أَمَّا {ص} [ص: ١] فَمِنَ الْحُرُوفِ»

1747- Süddî, âyette geçen ﴿ص﴾ ***"Sâd"*** harfi için şunları söylemiştir: "Bu harf, hurûf-i mukatta'a harflerindendir."

2. ﴿ذِي الذِّكْرِ﴾ "zi'z-zikri" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ} [ص: ١] قَالَ: «ذِي الشَّرَفِ»

1748- Yine âyette geçen ﴿ذِي الذِّكْرِ﴾ ***"zi'z-zikri"*** ifadesini "şeref sahibi Kur'ân" şeklinde tefsir etmiştir.[218]

---

218 Taberî, 23/75; İbn Kesîr, 4/26.

Sâd 2:

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾

"Fakat inkâr edenler bir büyüklenme ve ayrılık içindedirler." (2)

Sâd 3:

كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾

"Biz onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Azap üzerlerine çökünce feryat ettiler, ama artık zaman kurtuluş zamanı değildi." (3)

1. Feryatları İşe Yaramadı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ} [ص: ٣] قَالَ: «حِينَ نَزَلَ بِهِمُ الْعَذَابُ لَمْ يَسْتَطِيعُوا الرُّجُوعَ إِلَى التَّوْبَةِ، وَلَا فِرَارًا مِنَ الْعَذَابِ»

1749- Süddî bu âyeti şöyle tefsir etmiştir: "Azap üzerlerine indiğinde feryat ettiler, fakat (iş işten geçtiği için) ne tevbe etmeye ne de azaptan kurtulmaya güçleri yetmedi."[219]

Sâd 4:

وَعَجِبُوا اَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾

"Aralarından kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaşıran kâfirler; bu pek yalancı bir sihirbazdır, dediler!" (4)

219 Taberî, 23/77.

1. Kime Yalancı ve Sihirbaz Dediler?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {سَاحِرٌ كَذَّابٌ} [ص: ٤] «يَعْنِي مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

1750- Süddî bu âyeti şöyle tefsir etmiştir: "Kâfirler Muhammed'e (s.a.v.) sihirbaz ve yalancı demişlerdir."

Sâd 5:

﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾﴾

"İlâhları bir tek ilâh mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!" (5)

Sâd 6:

﴿وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾﴾

"Onların ileri gelenleri harekete geçip şöyle dediler: "Yolunuzda yürüyün! Tanrılarınıza bağlılıkta direnin! İşte (sizden) istenen budur." (6)

Sâd 7:

﴿ما سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِإِنْ هٰذَا إِلَّا اخْتِلَاق ﴿٧﴾﴾

"Biz bu söylenenleri son dinde (en son dinî inanışlarda) duymadık. Bu, uydurmadan başka bir şey değildir." (7)

1. Son Dinle Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ} [ص: ٧] «النَّصْرَانِيَّةِ»

1751- Süddî, âyette geçen ﴿فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ﴾ ***"son dinde"*** ifadesini "Hıristiyanlık" olarak tefsir etmiştir.[220]

2. Nüzûl Sebebi

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، أَنَّ أُنَاسًا مِنْ قُرَيْشٍ اجْتَمَعُوا، فِيهِمْ أَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ، وَالْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ، وَالْأَسْوَدُ بْنُ الْمُطَّلِبِ، وَالْأَسْوَدُ بْنُ عَبْدِ يَغُوثَ فِي نَفَرٍ مِنْ مَشْيَخَةِ قُرَيْشٍ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: انْطَلِقُوا بِنَا إِلَى أَبِي طَالِبٍ، فَلْنُكَلِّمْهُ فِيهِ، فَلْيُنْصِفْنَا مِنْهُ، فَيَأْمُرُهُ فَلْيَكُفَّ عَنْ شَتْمِ آلِهَتِنَا، وَنَدَعُهُ وَإِلَهَهُ الَّذِي يَعْبُدُ، فَإِنَّا نَخَافُ أَنْ يَمُوتَ هَذَا الشَّيْخُ، فَيَكُونُ مِنَّا شَيْءٌ، فَتُعَيِّرُنَا الْعَرَبُ فَيَقُولُونَ: تَرَكُوهُ حَتَّى إِذَا مَاتَ عَمُّهُ تَنَاوَلُوهُ، قَالَ: فَبَعَثُوا رَجُلًا مِنْهُمْ يُدْعَى الْمُطَّلِبُ، فَاسْتَأْذَنَ لَهُمْ عَلَى أَبِي طَالِبٍ، فَقَالَ: هَؤُلَاءِ مَشْيَخَةُ قَوْمِكَ وَسَرَوَاتُهُمْ يَسْتَأْذِنُونَ عَلَيْكَ، قَالَ: أَدْخِلْهُمْ؛ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا: يَا أَبَا طَالِبٍ أَنْتَ كَبِيرُنَا وَسَيِّدُنَا، فَأَنْصِفْنَا مِنَ ابْنِ أَخِيكَ، فَمُرْهُ فَلْيَكُفَّ عَنْ شَتْمِ آلِهَتِنَا، وَنَدَعُهُ وَإِلَهَهُ؛ قَالَ: فَبَعَثَ إِلَيْهِ أَبُو طَالِبٍ؛ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي هَؤُلَاءِ مَشْيَخَةُ قَوْمِكَ وَسَرَوَاتُهُمْ، وَقَدْ سَأَلُوكَ النَّصَفَ أَنْ تَكُفَّ عَنْ شَتْمِ آلِهَتِهِمْ، وَيَدَعُوكَ وَإِلَهَكَ؛ قَالَ: فَقَالَ: «أَيْ عَمِّ أَوَلَا أَدْعُوهُمْ إِلَى مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُمْ مِنْهَا؟» قَالَ: وَإِلَامَ تَدْعُوهُمْ؟ قَالَ: «أَدْعُوهُمْ إِلَى أَنْ يَتَكَلَّمُوا بِكَلِمَةٍ تَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَرَبُ وَيَمْلِكُونَ بِهَا الْعَجَمُ» ؛ قَالَ: فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ مِنْ بَيْنِ الْقَوْمِ: مَا هِيَ وَأَبِيكَ لَنُعْطِيَنَّكَهَا وَعَشْرَ أَمْثَالِهَا، قَالَ: «تَقُولُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» قَالَ: فَنَفَرُوا وَقَالُوا: سَلْنَا غَيْرَ هَذِهِ، قَالَ: «وَلَوْ جِئْتُمُونِي بِالشَّمْسِ حَتَّى تَضَعُوهَا فِي يَدِي مَا سَأَلْتُكُمْ غَيْرَهَا» ؛ قَالَ: فَغَضِبُوا وَقَامُوا مِنْ عِنْدِهِ غِضَابًا وَقَالُوا: وَاللَّهِ لَنَشْتُمَنَّكَ وَالَّذِي يَأْمُرُكَ بِهَذَا {وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ} [ص: ٦] . . إِلَى قَوْلِهِ: {إِلَّا اخْتِلَاقٌ} [ص: ٧] وَأَقْبَلَ عَلَى عَمِّهِ، فَقَالَ لَهُ عَمُّهُ: يَا ابْنَ أَخِي مَا شَطَطْتَ عَلَيْهِمْ، فَأَقْبَلَ عَلَى عَمِّهِ فَدَعَاهُ، فَقَالَ: « قُلْ كَلِمَةً

220 Kurtubî, 15/152; Şevkânî, 4/421.

أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَقَالَ: لَوْلَا أَنْ تُعِيبَكُمْ بِهَا الْعَرَبُ يَقُولُونَ جَزِعَ مِنَ الْمَوْتِ لَأَعْطَيْتُكَهَا، وَلَكِنْ عَلَى مِلَّةِ الْأَشْيَاخِ؛ قَالَ: فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ} [القصص: ٥٦]

1752- Sonra şöyle bir olay anlatmıştır:

"Aralarında Ebû Cehil b. Hişâm, Âs b. Vâil, Esved b. Abdülmuttalib, Esved b. Abdülyağus'un da olduğu Kureyş'in bir grup ileri gelenleri kendi aralarında konuşup şöyle dediler:

'Gelin hep birlikte Ebû Tâlib'in yanına gidip yeğeni ile ilgili konuşalım ve kendisinden bu hususta adaletli davranmasını isteyelim. Artık Muhammed'in ilâhlarımıza hakaret etmekten vazgeçmesini bu durumda biz de onu kendi ilâhına ibadet etmesi hususunda serbest bırakalım. Çünkü yarın veya öbür gün bu yaşlı adam (Ebû Tâlib) ölür de yeğenine bir şey yaparsak Araplar; amcası ölene kadar karışmadılar sonra onu ortadan kaldırdılar diye bizi ayıplarlar.'

Bu duruma düşmemek için Muttalib isminde birisini gönderip Ebû Tâlib'den görüşmek için izin istediler. Bu adam Ebû Tâlib ile görüşmeye gitti. Ona:

'Kavminin ileri gelenleri seninle görüşmek istiyorlar' dedi. Ebû Tâlib:

'Tamam gelsinler' dedi. Onlar da hep birlikte Ebû Tâlib'in yanına gittiler. Kureyş:

'Ey Ebû Tâlib! Sen bizim büyüğümüz ve efendimizsin! Yeğeninle bizim aramızda hakem ol ve adaletli davran! Ona söyle bizim ilâhlarımıza dil uzatmaktan vazgeçsin, biz de onu kendi ilâhı ile baş başa bırakıp karışmayız!'

Ebû Tâlib onu meclise çağırması için birisini Peygamber'e gönderdi. Biraz sonra Peygamber onların bulunduğu meclise geldi. Ebû Tâlib:

'Yeğenim! Senin de bildiğin gibi buradakiler Kureyş'in ileri gelenleridir. Onlar senden adaletli olmanı, ilâhlarına hakaret etmemeni istiyorlar. Böylece kendileri de seni ilâhınla baş başa bırakıp karışmayacaklar' dedi. Allah Rasûlü:

أَيْ عَمِّ أَوَلَا أَدْعُوهُمْ إِلَى مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُمْ مِنْهَا ***'Onları kendileri için daha hayırlı olan bir şeye davet edeyim mi?'*** dedi. Ebû Tâlib:

'Onları neye davet ediyorsun?' dedi. Allah Rasûlü:

أَدْعُوهُم بِكَلِمَةٍ تَدِينُ بِهَا الْعَرَبُ وَيَمْلِكُونَ بِهَا الْعَجَمَ ***'Onları Arapları itaat altına alacakları ve acemlere hükmedecekleri bir söz söylemeye davet ediyorum***!' dedi. Ebû Cehil:

'Nedir bu söz? Babanın başına yemin ederim ki değil bir söz, on kat fazlasını söyleriz!' dedi. Allah Rasûlü:

تَقُولُونَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ***'La ilâhe illallah derseniz bunu elde edersiniz***!' dedi. Kureyş:

'Bizden başka bir şey iste!' dedi. Allah Rasûlü:

لَوْ جِئْتُمُونِي بِالشَّمْسِ حَتَّى تَضَعُوهَا فِي يَدِي مَا سَأَلْتُكُمْ غَيْرَهَا ***'Güneşi getirip elimin içine koysanız yine de sizden bunun dışında başka bir şey istemeyeceğim!'*** dedi.

Bunu duyan Kureyş'in ileri gelenleri öfkelenip oradan ayrılarak şöyle dediler:

'Allah'a yemin ederiz ki sana da seni buna yönlendirene de sövüp hakaret edeceğiz!' dedi. Sonra âyette geçen şu sözü söylediler:

﴿ما سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ اِنْ هٰذَا اِلَّا اخْتِلَاقٌ﴾

'Biz bu söylenenleri son dinde (Hıristiyanlık'ta) duymadık. Bu, uydurmadan başka bir şey değildir.'

Sonra Allah Rasûlü, amcası Ebû Tâlib'e dönüp:

قُلْ كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قُلْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ***'Ey amca sen bu sözü (La ilâhe illallah) söyle ahirette sana şahitlik ederim.'*** Ebû Tâlib:

'Araplar, ölümden korktuğu için bu sözü söyledi, diyerek ayıplamasaydılar dediğini söylerdim. Ancak ben Kureyş'in ileri gelenlerinin dini üzereyim' dedi.

Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ اَحْبَبْتَ وَلٰكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

'(Rasûlüm!) Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir.'[221]

3. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Kur'ân'ı Uydurduğu İftirası

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ} [ص: ٧] «اخْتَلَقَهُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

1753- Süddî, âyette geçen ﴿إِنْ هٰذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ﴾ ***"bu ancak uydurmadır"*** ifadesini: "Muhammed (s.a.v.) onu uydurmuştur" şeklinde tefsir etmiştir.[222]

Sâd 8:

أَأُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ ﴿٨﴾

"'İlâhî uyarı içimizden ona mı indirildi şimdi!' İşin doğrusu onlar benim uyarım karşısında kuşku içindedirler. Hayır, azabımı henüz tatmadılar!" (8)

Sâd 9:

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿٩﴾

"Yoksa mutlak güç sahibi ve çok bağışlayan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır?" (9)

Sâd 10:

اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْاَسْبَابِ ﴿١٠﴾

"Yoksa göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı onların elinde midir? Öyleyse (göklerin) yollarında yükselsinler (görelim)!" (10)

221 Kasas, 28/56.
222 Taberî, 23/80; İbn Kesîr, 4/27; Suyûtî, 5/295.

1. Yollarla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {فِي الْأَسْبَابِ} [ص: ١٠] قَالَ: «أَسْبَابِ السَّمَوَاتِ»

1754- Süddî, âyette geçen ﴿الْأَسْبَابِ﴾ ***"yollar"*** ifadesini "göklere giden yollar" şeklinde tefsir etmiştir.[223]

Sâd 11:

جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ ﴿١١﴾

"Onlar, çeşitli gruplardan oluşmuş ve şuracıkta bozguna uğrayacak derme çatma bir ordudur." (11)

Sâd 12:

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾

"Onlardan önce Nûh kavmi, Âd kavmi, kazıklar sahibi Firavun peygamberleri yalanladılar." (12)

1. Firavun'un Kazıklar Sahibi Oluşunun Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {ذُو الْأَوْتَادِ} [ص: ١٢] قَالَ: «كَانَ يُعَذِّبُ النَّاسَ بِالْأَوْتَادِ، يُعَذِّبُهُمْ بِأَرْبَعَةِ أَوْتَادٍ، ثُمَّ يَرْفَعُ صَخْرَةً تُمَدُّ بِالْحِبَالِ، ثُمَّ تُلْقَى عَلَيْهِ فَتَشْدَخُهُ»

1755- Süddî şöyle dedi: "Firavun kazıklarla insanlara işkence ederdi. Sonra dağın başından bir kayayı o kişinin üzerine yuvarlar, böylece kafasını ezerdi."[224]

223 Taberî, 23/82; Kurtubî, 15/153; Şevkânî, 4/422.
224 Taberî, 23/83.

Sâd 13:

وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾

"Semûd, Lût kavmi ve Eyke halkı da. İşte onlar da (böyle) gruplardı." (13)

Sâd 14:

إِنْ كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾

"(O grupların) her biri peygamberleri yalanladı da onları cezalandırmam hak oldu." (14)

Sâd 15:

وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾

"Bunlar da (müşrikler de) ancak (vakti gelince) asla geri kalmayacak korkunç bir ses bekliyorlar." (15)

Sâd 16:

وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

"Müşrikler (alay ederek) şöyle dediler: 'Ey Rabbimiz! Hesap gününden önce payımızı hemen ver!'" (16)

Sâd 17:

اصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾

"(Rasûlüm!) Onların söylediklerine sabret, kulumuz Dâvûd'u, o kuvvet sahibi zatı hatırla. O, hep Allah'a yönelirdi." (17)

Sâd 18-19:

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾
وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾

"Kendisiyle birlikte tesbih etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Dâvûd'un emrine verdik. Onların her biri Allah'a yönelmişlerdi." (18-19)

Sâd 20:

وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ ﴿٢٠﴾

"Biz Dâvûd'un hükümranlığını güçlendirdik, ona hikmet ve hakla bâtılı ayıran söz (hüküm verme) yeteneği verdik." (20)

1. Dâvûd'un Hükümdarlığının Güçlendirilmesinin Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ} [ص: ٢٠] قَالَ: «كَانَ يَحْرُسُهُ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ أَرْبَعَةُ آلَافٍ، أَرْبَعَةُ آلَافٍ»

1756- Ahmed b. Mufaddal → Esbât kanalıyla Süddî'nin şöyle dediği nakledildi: "Gece gündüz Dâvûd'u koruyan dört bin koruması vardı."

2. ﴿فَصْلَ الْخِطَابِ﴾ "fasle'l-hıtâbi" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَفَصْلَ الْخِطَابِ} [ص: ٢٠] قَالَ: «عِلْمَ الْقَضَاءِ»

1757- Âyette geçen ﴿فَصْلَ الْخِطَابِ﴾ ***"fasle'l-hıtâbi"*** ifadesini: "Kendisine hüküm verme ilmi verdik" şeklinde tefsir etmiştir.[225]

225 Taberî, 23/88; Kurtubî, 15/162; İbn Kesîr, 4/30.

Sâd 21-24:

وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُودَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ﴿٢٤﴾

"Sana davacıların haberi ulaştı mı? Mabedin duvarına tırmanıp, Dâvûd'un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu. 'Korkma! Biz birbirine hasım iki davacıyız, aramızda adaletle hükmet, haksızlık etme; bize doğru yolu göster' dediler. İçlerinden biri şöyle dedi: 'Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırdı.' Dâvûd dedi ki: 'Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır.' Dâvûd, bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi." (21-24)

1. Dâvûd ve İki Davacının Kıssası

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ} [ص: ٢١] قَالَ: « كَانَ دَاوُدُ قَدْ قَسَمَ الدَّهْرَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ: يَوْمٌ يَقْضِي فِيهِ بَيْنَ النَّاسِ، وَيَوْمٌ يَخْلُو فِيهِ لِعِبَادَةِ رَبِّهِ، وَيَوْمٌ يَخْلُو فِيهِ لِنِسَائِهِ؛ وَكَانَ لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ امْرَأَةً، وَكَانَ فِيمَا يَقْرَأُ مِنَ الْكُتُبِ أَنَّهُ كَانَ يَجِدُ فِيهِ فَضْلَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ؛ فَلَمَّا وَجَدَ ذَلِكَ فِيمَا يَقْرَأُ مِنَ الْكُتُبِ قَالَ: يَا رَبِّ إِنَّ الْخَيْرَ كُلَّهُ قَدْ ذَهَبَ بِهِ آبَائِي الَّذِينَ كَانُوا قَبْلِي، فَأَعْطِنِي مِثْلَ مَا أَعْطَيْتَهُمْ، وَافْعَلْ

بِي مِثْلَ مَا فَعَلْتَ بِهِمْ، قَالَ: فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: إِنَّ آبَاءَكَ ابْتُلُوا بِبَلَايَا لَمْ تُبْتَلَ بِهَا؛ ابْتُلِيَ إِبْرَاهِيمُ بِذَبْحِ ابْنِهِ، وَابْتُلِيَ إِسْحَاقُ بِذِهَابِ بَصَرِهِ، وَابْتُلِيَ يَعْقُوبُ بِحُزْنِهِ عَلَى يُوسُفَ، وَإِنَّكَ لَمْ تُبْتَلَ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ، قَالَ: يَا رَبِّ ابْتَلِنِي بِمِثْلِ مَا ابْتَلَيْتَهُمْ بِهِ، وَأَعْطِنِي مِثْلَ مَا أَعْطَيْتَهُمْ؛ قَالَ: فَأُوحِيَ إِلَيْهِ: إِنَّكَ مُبْتَلًى فَاحْتَرِسْ؛ قَالَ: فَمَكَثَ بَعْدَ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَمْكُثَ، إِذْ جَاءَهُ الشَّيْطَانُ قَدْ تَمَثَّلَ فِي صُورَةِ حَمَامَةٍ مِنْ ذَهَبٍ، حَتَّى وَقَعَ عِنْدَ رِجْلَيْهِ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَمَدَّ يَدَهُ لِيَأْخُذَهُ، فَتَنَحَّى فَتَبِعَهُ، فَتَبَاعَدَ حَتَّى وَقَعَ فِي كُوَّةٍ، فَذَهَبَ لِيَأْخُذَهُ، فَطَارَ مِنَ الْكُوَّةِ، فَنَظَرَ أَيْنَ يَقَعُ، فَيَبْعَثُ فِي أَثَرِهِ قَالَ: فَأَبْصَرَ امْرَأَةً تَغْتَسِلُ عَلَى سَطْحٍ لَهَا، فَرَأَى امْرَأَةً مِنْ أَجْمَلِ النَّاسِ خَلْقًا، فَحَانَتْ مِنْهَا الْتِفَاتَةٌ فَأَبْصَرَتْهُ، فَأَلْقَتْ شَعَرَهَا فَاسْتَتَرَتْ بِهِ، قَالَ: فَزَادَهُ ذَلِكَ فِيهَا رَغْبَةً، قَالَ: فَسَأَلَ عَنْهَا، فَأُخْبِرَ أَنَّ لَهَا زَوْجًا، وَأَنَّ زَوْجَهَا غَائِبٌ بِمُسَلَّحَةِ كَذَا وَكَذَا؛ قَالَ: فَبَعَثَ إِلَى صَاحِبِ الْمُسَلَّحَةِ أَنْ يَبْعَثَ أُهْرِيَا إِلَى عَدُوِّ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: فَبَعَثَهُ، فَفَتَحَ لَهُ. قَالَ: وَكَتَبَ إِلَيْهِ بِذَلِكَ، قَالَ: فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَيْضًا: أَنِ ابْعَثْهُ إِلَى عَدُوِّ كَذَا وَكَذَا، أَشَدُّ مِنْهُمْ بَأْسًا، قَالَ: فَبَعَثَهُ فَفَتَحَ لَهُ أَيْضًا قَالَ: فَكَتَبَ إِلَى دَاوُدَ بِذَلِكَ، قَالَ: فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَنِ ابْعَثْهُ إِلَى عَدُوِّ كَذَا وَكَذَا، فَبَعَثَهُ فَقُتِلَ الْمَرَّةَ الثَّالِثَةَ، قَالَ: وَتَزَوَّجَ امْرَأَتَهُ قَالَ: فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ، قَالَ: لَمْ تَلْبَثْ عِنْدَهُ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى بَعَثَ اللَّهُ مَلَكَيْنِ فِي صُورَةِ إِنْسِيَّيْنِ، فَطَلَبَا أَنْ يَدْخُلَا عَلَيْهِ، فَوَجَدَاهُ فِي يَوْمِ عِبَادَتِهِ، فَمَنَعَهُمَا الْحَرَسُ أَنْ يَدْخُلَا، فَتَسَوَّرُوا عَلَيْهِ الْمِحْرَابَ، قَالَا: فَمَا شَعَرَ وَهُوَ يُصَلِّي إِذْ هُوَ بِهِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ جَالِسَيْنِ، قَالَ: فَفَزِعَ مِنْهُمَا، فَقَالَا: {لَا تَخَفْ} [ص: ٢٢] إِنَّمَا نَحْنُ {خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ} [ص: ٢٢] يَقُولُ: لَا تَحِفْ {وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ} [ص: ٢٢] إِلَى عَدْلِ الْقَضَاءِ. قَالَ: فَقَالَ: قُصَّا عَلَيَّ قِصَّتَكُمَا، قَالَ: فَقَالَ أَحَدُهُمَا: {إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ} [ص: ٢٣] فَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَأْخُذَ نَعْجَتِي، فَيُكَمِّلَ بِهَا نِعَاجَهُ مِائَةً قَالَ: فَقَالَ لِلْآخَرِ: مَا تَقُولُ؟ فَقَالَ: إِنَّ لِي تِسْعًا وَتِسْعِينَ نَعْجَةً، وَلِأَخِي هَذَا نَعْجَةً وَاحِدَةً، فَأَنَا أُرِيدُ أَنْ آخُذَهَا مِنْهُ، فَأُكْمِلَ بِهَا نِعَاجِي مِائَةً، قَالَ: وَهُوَ كَارِهٌ؟ قَالَ: وَهُوَ كَارِهٌ، قَالَ: وَهُوَ كَارِهٌ؟ قَالَ:

إِذَنْ لَا نَدَعُكَ وَذَاكَ، قَالَ: مَا أَنْتَ عَلَى ذَلِكَ بِقَادِرٍ، قَالَ: فَإِنْ ذَهَبْتَ تَرُومُ ذَلِكَ أَوْ تُرِيدُ، ضَرَبْنَا مِنْكَ هَذَا وَهَذَا وَهَذَا، وَفَسَّرَ أَسْبَاطٌ طَرَفَ الْأَنْفِ، وَأَصْلَ الْأَنْفِ وَالْجَبْهَةَ؛ قَالَ: يَا دَاوُدُ أَنْتَ أَحَقُّ أَنْ يُضْرَبَ مِنْكَ هَذَا وَهَذَا وَهَذَا، حَيْثُ لَكَ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً امْرَأَةً، وَلَمْ يَكُنْ لِأَهْرِيَا إِلَّا امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ، فَلَمْ تَزَلْ بِهِ تُعَرِّضُهُ لِلْقَتْلِ حَتَّى قَتَلْتَهُ، وَتَزَوَّجْتَ امْرَأَتَهُ قَالَ: فَنَظَرَ فَلَمْ يَرَ شَيْئًا، فَعَرَفَ مَا قَدْ وَقَعَ فِيهِ، وَمَا قَدِ ابْتُلِيَ بِهِ. قَالَ: فَخَرَّ سَاجِدًا، قَالَ: فَبَكَى. قَالَ: فَمَكَثَ يَبْكِي سَاجِدًا أَرْبَعِينَ يَوْمًا لَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَّا لِحَاجَةٍ مِنْهَا، ثُمَّ يَقَعُ سَاجِدًا يَبْكِي، ثُمَّ يَدْعُو حَتَّى نَبَتَ الْعُشْبُ مِنْ دُمُوعِ عَيْنَيْهِ قَالَ: فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ بَعْدَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا: يَا دَاوُدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ، فَقَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَعْلَمُ أَنَّكَ قَدْ غَفَرْتَ لِي وَأَنْتَ حَكَمٌ عَدْلٌ لَا تَحِيفُ فِي الْقَضَاءِ، إِذَا جَاءَكَ أُهْرِيَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ آخِذًا رَأْسَهُ بِيَمِينِهِ أَوْ بِشِمَالِهِ تَشْخَبُ أَوْدَاجُهُ دَمًا فِي قِبَلِ عَرْشِكَ يَقُولُ: يَا رَبِّ سَلْ هَذَا فِيمَ قَتَلَنِي؟ قَالَ: فَأَوْحَى إِلَيْهِ: إِذَا كَانَ ذَلِكَ دَعَوْتُ أُهْرِيَا فَأَسْتَوْهِبُكَ مِنْهُ، فَيَهَبُكَ لِي، فَأُثِيبُهُ بِذَلِكَ الْجَنَّةَ، قَالَ: رَبِّ الْآنَ عَلِمْتُ أَنَّكَ قَدْ غَفَرْتَ لِي، قَالَ: فَمَا اسْتَطَاعَ أَنْ يَمْلَأَ عَيْنَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ حَيَاءً مِنْ رَبِّهِ حَتَّى قُبِضَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ »

1758- İbn Cerîr ve Hâkim yaptıkları tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmişlerdir:

"Hz. Dâvûd zamanını üç güne bölmüştü. Bir gününü sadece insanlar arasında hüküm vermeye, diğer gününü Rabbine ibadete, üçüncü gününü ise eşlerine ayırmıştı. Hz. Dâvûd'un doksan dokuz eşi vardı. Kendisi Allah'a şöyle demişti:

'Rabbim! Görüyorum ki hayır ve güzellikler benden önce yaşamış atalarımla birlikte gitmiş. Onlara verdiğinin aynısını bana ver ve onlara yaptığının aynısını bana yap!' Allah ona şunu vahyetti:

'Ey Dâvûd! Onlar senin imtihan olmadığın ağır şeylerle imtihan oldular. İbrâhim, oğlunu kesmek; İshak, gözlerini kaybetme; Ya'kûb, oğlu Yûsuf ile sınandı. Sen bunlardan hiçbiri ile sınanmadın!' Dâvûd:

'Rabbim, beni onların imtihanı ile imtihan et ve onlara verdiğinin aynısını ver!' dedi. Bunun üzerine Allah ona şunu vahyetti:

'Ey Dâvûd artık sen imtihan edilmektesin, dikkat et!'

Epeyce bir zaman geçtikten şeytan, güvercin kılığına girerek gelip ayaklarının yanına konmuş. Dâvûd onu almak için elini uzatmış fakat güvercin azıcık uzaklaşmış. Sonra kendisi de güvercine doğru gitmiş ve her yakalamak istediğinde güvercin ondan uzaklaşmış. Nihayetinde güvercin bir çukura girince kendisi de oraya gitmiş. Sonra güvercin oradan uçunca Dâvûd nereye gittiğini takip etmiş. Güvercinin damında banyo yapan çok güzel bir kadının yanına gittiğini görmüş."[226]

Süddî'den yaptığı tahriçte hikâyenin kalan kısmını nakleden Kurtubî şöyle demiştir:

"Dâvûd kadını araştırmış ve kocasının bir iş için şehir dışında olduğunu öğrenmiş. Sonra kadının kocasına bir adam gönderip (geri gelmeyip) düşmanı izlemesini emretmiş. Adam dediğini yapmış ve onun adına bazı yerleri fethetmiş ve bu konuyu bir mektup ile Dâvûd'a bildirmiş. Dâvûd ona bir mektup yazarak başka düşmanları ile savaşmasını emretmiştir.[227] Üçüncü seferinde düşmanla savaşırken çatışmada öldürülür. Bunun üzerine Dâvûd adamın eşi ile evlenir.

Kadınla birlikte olduktan kısa bir süre sonra Allah ona insan şeklinde iki melek gönderir. Her ikisi ona huzuruna çıkmak istediklerini iletirler. Kendisi namaz kılarken bu iki kişi (melek) ibadet ettiği yerin duvarına tırmanarak yanına gelmişlerdi. Dâvûd onlardan korkunca onlar şöyle dediler:

'Birbirinin hakkına girmiş iki hasımız bizden korkmana gerek yok! Sen sadece aramızda hüküm ver! Bizi doğru yola (adaletli yola) ilet.'

Dâvûd onlara şöyle dedi: 'Meseleniz nedir bana anlatın!'

Hasımlardan birisi şöyle dedi:

﴿إِنَّ هٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾
'Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırdı.' Diğer hasım:

226 Suyûtî, 5/302.
227 Kurtubî, 15/167, 168.

'Onun bir koyununu alarak koyunlarımı yüze tamamlamayı istiyorum!' dedi. Dâvûd:

'(Öfkeli bir şekilde) Bunu yapmana izin vermeyiz!' dedi. Birinci hasım:

'Kardeşim senin böyle bir şey yapma gücün ve kudretin yoktur!' dedi. Dâvûd:

'Böyle bir şey yapmaya yeltenirsen şuranı (alnını) ve şuranı (burnunu) vururuz!' dedi. Birinci hasım:

'Alnı ve burnu vurulmayı en çok hak eden sensin. Çünkü senin doksan dokuz eşin olmasına rağmen kalkıp tek eşi olan (komutanın) Uriya'nın eşine göz diktin. Kalkıp onu savaşlara göndererek öldürdün ve nihayet eşi ile evlendin' dedi.

Dâvûd Peygamber ona baktı, fakat verecek cevabı yoktu. Hemen yaptığı hatayı anladı ve içinde bulunduğu imtihanı fark etti. Hiç beklemeden hemen secdeye kapanarak ağlamaya başladı. Kırk gün secdede kaldı. Bu süreçte sadece acil ihtiyaçları için başını kaldırıp işini görüyor sonra tekrar secdeye devam ediyordu. O kadar ağladı ki gözyaşlarının döküldüğü yerden bitki yeşermeye başladı.

Kırk gün sonra Allah ona şöyle vahyetti:

'Ey Dâvûd başını kaldır, artık bağışlandın!' Dâvûd:

'Rabbim! Ben bağışlandığımı nasıl anlarım? Sen âdilsin ve hükmünde haksızlık yapmazsın. Kıyamet günü Uriya öfkeden damarları şişmiş bir şekilde gelir ve 'Rabbim, bu adama beni niçin öldürdüğünü sor' derse halim nice olur?!' dedi. Allah ona şöyle vahyetti:

'Ey Dâvûd kıyamet günü böyle bir şey olursa ben ondan seni bana bırakmasını isterim, o da dediğimi yapıp seni bana bırakır! Böyle yaptığı için ben de onu cennetle mükâfatlandırırım!' Dâvûd:

'Rabbim işte şimdi beni bağışlamış olduğunu anladım' dedi.

Hz. Dâvûd bu olaydan sonra ölünceye kadar utancından dolayı başını göklere kaldıramadı."[228]

228 Kurtubî, tefsirinde bu rivâyeti; İbn Abbas, Yezîd er-Rakkâşî, Sa'lebî ve Kelbî'ye dayandırmıştır. Bu rivâyetin çok az bir bölümünü ise Süddî'ye nispet etmiştir. Tefsirde ilgili rivâyetin geçtiği yere dipnot düşen yayıncı şunları söylemiştir: "Bu an-

Sâd 25:

فَغَفَرْنَا لَهُ ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ ﴿٢٥﴾

"Biz de bunu ona bağışladık. Şüphesiz katımızda onun için bir yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır." (25)

Sâd 26:

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

"Ona dedik ki: 'Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlar için hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.'" (26)

1. Dâvûd'un Halife Kılınmasıyla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً} [ص: ٢٦] «مَلَّكَهُ فِي الْأَرْضِ»

1759- Süddî âyetin; ﴿إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ﴾ ***"biz seni yeryüzünde halife yaptık"*** kesitini: "Seni yeryüzünde kral kıldık" şeklinde tefsir etmiştir.

---

latılanlar kesinlikle doğru değildir. Rivâyet İsrâiliyat kaynaklı olup peygamberlerin masumiyetini yerle bir etmektedir. Peygamberler böylesi hata ve günahlardan korunmuşlardır. Eğer bu tür şeyler doğru olsa şeriatlar hepten asılsız olur." Bkz. Kurtubî, 15/166. Bütün bunlara rağmen Suyûtî rivâyetin tümünü Süddî'ye nispet etmiştir. Bkz. Suyûtî, 5/ 302-303. Ayrıca Hz. Ali bu konuda şöyle demiştir: "Her kim Dâvûd hâdisesini hikâyecilerin rivâyet ettiği gibi (yanlış ve çirkin bir şekilde) anlatırsa, ona yüz altmış değnek vururum!" Bkz. Kâdı Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl*.

2. Adaletle Hüküm Vermenin Anlamı

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ} بِالْعَدْلِ والانْصافِ

1760- Âyetin; ﴿فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾ ***"insanlar arasında hak ile hükmet"*** kesitini: "İnsanlar arasında âdaletle ve insaflıca hüküm ver" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Hevaya Uymamakla Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى} وَلاَ تُؤْثِرْ هَواكَ فِي قَضائِكَ بَيْنَهُمْ عَلَى الْحَقِّ وَالْعَدْلِ فِيهِ

1761- Âyetin; ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى﴾ ***"hevana uyma"*** kesitini, "İnsanlar arasında hüküm verirken işin içine heva ve hevesini karıştırma" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Unutmalarıyla Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {بِمَا نَسُوا} أَيْ: بما تَرَكُوا

1762- Âyetin; ﴿بِمَا نَسُوا﴾ ***"unutmaları sebebiyle"*** kesitini: "Hesap gününü terk etmelerinden dolayı" şeklinde tefsir etmiştir.[229]

5. Âyette Takdim ve Te'hir Olması

أَخْرَجَهُ الشَّوْكانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قالَ: فِي الآيَةِ تَقْدِيمٌ وَتَأْخِيرٌ

1763- Şevkânî yaptığı tahriçte Süddî'nin bu âyette takdim ve te'hir olduğunu söylediğini nakletmiştir.[230]

229 Taberî, 23/97; İbn Kesîr, 4/32; Suyûtî, 5/306.
230 Şevkânî, 4/430.

Sâd 27:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَٰلِكَ ظَنُّ
الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾

"Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu (yaratılanların boş yere yaratıldığı iddiası) inkâr edenlerin zannıdır. Cehennem ateşinden dolayı vay inkâr edenlerin haline!" (27)

Sâd 28:

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي
الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾

"Yoksa biz iman edip sâlih ameller işleyenleri, yeryüzünde fesat çıkaranlar gibi mi tutacağız? Yoksa Allah'a karşı gelmekten sakınanları yoldan çıkan arsızlar gibi mi tutacağız?" (28)

Sâd 29:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿٢٩﴾

"(Rasûlüm!) Sana bu mübarek Kitab'ı, âyetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik." (29)

1. ﴿أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ "ülü'l-elbâbi" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {أُولُوا الْأَلْبَاب}: أُولُوا الْعُقُولِ مِنَ النَّاسِ

1764- Süddî, âyette geçen ﴿أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ ***"ülü'l-elbâbi"*** ifadesini "akıl sahibi insanlar" şeklinde tefsir etmiştir.[231]

231 Taberî, 23/99-100.

Sâd 30:

وَوَهَبْنَا لِدَاوُودَ سُلَيْمَانَ نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾

"Dâvûd'a Süleyman'ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." (30)

Sâd 31:

اِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ ﴿٣١﴾

"Hani ona akşamüstü bir ayağını tırnağı üstüne dikip üç ayağının üzerinde duran çalımlı ve soylu atlar sunulmuştu." (31)

1. ﴿الصَّافِنَاتُ﴾ "es-sâfinâtü" İfadesi

[حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثنا ابْنُ يَمَانٍ، عَنْ سُفْيَانَ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ} [ص: ٣٢] قَالَ: «الْخَيْلُ»

1765- Süddî, âyette geçen ﴿الصَّافِنَاتُ﴾ ***"es-sâfinâtü"*** ifadesini "at" olarak tefsir etmiştir.

Sâd 32:

فَقَالَ اِنِّي اَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتّٰى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿٣٢﴾

"Süleyman, 'Gerçekten ben hayır sevgisini, Rabbimi anmak için istedim' dedi. Nihayet güneş battı." (32)

1. Hayır Sevgisiyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ} [ص: ٣٢] قَالَ: «الْمَالُ»

1766- Süddî, âyette geçen ﴿حُبَّ الْخَيْرِ﴾ ***"hayır sevgisi"*** ifadesini "mal sevgisi" olarak tefsir etmiştir.

2. Rabbini Anmasıyla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {عَنْ ذِكْرِ رَبِّي} [ص: ٣٢] قَالَ: «صَلَاةِ الْعَصْرِ»

1767- Yine ﴿عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ ***"Rabbimi anmak için"*** ifadesini "ikindi namazı" şeklinde tefsir etmiştir.

3. ﴿تَوَارَتْ﴾ "tevârat" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ} [ص: ٣٢] «حَتَّى غَابَتْ»

1768- Âyette geçen ﴿تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ ***"tevârat bi'l-hicâbi"*** ifadesini "Kayboldu ve battı" şeklinde tefsir etmiştir.[232]

Sâd 33:

رُدُّوهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾

"'Onları bana getirin' dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başlamıştı." (33)

1. Dâvûd Atlara Ne Yaptı?

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {رُدُّوهَا عَلَيَّ} [ص: ٣٣] قَالَ: «الْخَيْلَ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ} [ص: ٣٣] «فَضَرَبَ سُوقَهَا وَأَعْنَاقَهَا»

232 Taberî, 23/99, 100.

1769- Süddî, âyette geçen ﴿رُدُّوهَا﴾ ***"onları bana getirin"*** ifadesini atları bana getirin şeklinde, ﴿فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ﴾ ***"bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı"*** ifadesini ise; "Bacaklarını ve boyunlarını vurmaya başladı" şeklinde tefsir etmiştir.[233]

Sâd 34:

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمٰنَ وَاَلْقَيْنَا عَلٰى كُرْسِيِّهٖ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ ﴿٣٤﴾

"Andolsun biz Süleyman'ı imtihan ettik. Onu tahtının üstüne bir ceset gibi bırakıverdik, sonra o, yine eski haline döndü." (34)

1. Hz. Süleyman'ın İmtihanı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ} [ص: ٣٤] قَالَ: « لَقَدِ ابْتَلَيْنَا {وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا} [ص: ٣٤] قَالَ: الشَّيْطَانُ حِينَ جَلَسَ عَلَى كُرْسِيِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا؛ قَالَ: كَانَ لِسُلَيْمَانَ مِائَةُ امْرَأَةٍ، وَكَانَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ يُقَالُ لَهَا جَرَادَةُ، وَهِيَ آثَرُ نِسَائِهِ عِنْدَهُ، وَآمَنُهُنَّ عِنْدَهُ، وَكَانَ إِذَا أَجْنَبَ أَوِ أَتَى حَاجَةً نَزَعَ خَاتَمَهُ، وَلَمْ يَأْتَمِنْ عَلَيْهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ غَيْرَهَا؛ فَجَاءَتْهُ يَوْمًا مِنَ الْأَيَّامِ، فَقَالَتْ: إِنَّ أَخِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ فُلَانٍ خُصُومَةٌ، وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ تَقْضِيَ لَهُ إِذَا جَاءَكَ، فَقَالَ لَهَا: نَعَمْ، وَلَمْ يَفْعَلْ، فَابْتُلِيَ وَأَعْطَاهَا خَاتَمَهُ، وَدَخَلَ الْمَخْرَجَ، فَخَرَجَ الشَّيْطَانُ فِي صُورَتِهِ، فَقَالَ لَهَا: هَاتِي الْخَاتَمَ، فَأَعْطَتْهُ، فَجَاءَ حَتَّى جَلَسَ عَلَى مَجْلِسِ سُلَيْمَانَ، وَخَرَجَ سُلَيْمَانُ بَعْدُ، فَسَأَلَهَا أَنْ تُعْطِيَهُ خَاتَمَهُ، فَقَالَتْ: أَلَمْ تَأْخُذْهُ قَبْلُ؟ قَالَ: لَا، وَخَرَجَ مَكَانَهُ تَائِهًا؛ قَالَ: وَمَكَثَ الشَّيْطَانُ يَحْكُمُ بَيْنَ النَّاسِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا قَالَ: فَأَنْكَرَ النَّاسُ أَحْكَامَهُ، فَاجْتَمَعَ قُرَّاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَعُلَمَاؤُهُمْ، فَجَاءُوا حَتَّى دَخَلُوا عَلَى نِسَائِهِ، فَقَالُوا: إِنَّا قَدْ أَنْكَرْنَا هَذَا فَإِنْ كَانَ سُلَيْمَانُ فَقَدْ ذَهَبَ عَقْلُهُ وَأَنْكَرْنَا أَحْكَامَهُ قَالَ: فَبَكَى النِّسَاءُ عِنْدَ ذَلِكَ، قَالَ: فَأَقْبَلُوا يَمْشُونَ حَتَّى أَتَوْهُ، فَأَحْدَقُوا بِهِ، ثُمَّ نَشَرُوا التَّوْرَاةَ، فَقَرَءُوا؛ قَالَ:

233 Taberî, 23/100; İbn Kesîr, 4/34.

فَطَارَ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ حَتَّى وَقَعَ عَلَى شُرْفَةٍ وَالْخَاتَمُ مَعَهُ، ثُمَّ طَارَ حَتَّى ذَهَبَ إِلَى الْبَحْرِ، فَوَقَعَ الْخَاتَمُ مِنْهُ فِي الْبَحْرِ، فَابْتَلَعَهُ حُوتٌ مِنْ حِيتَانِ الْبَحْرِ قَالَ: وَأَقْبَلَ سُلَيْمَانُ فِي حَالِهِ الَّتِي كَانَ فِيهَا حَتَّى انْتَهَى إِلَى صَيَّادٍ مِنْ صَيَّادِي الْبَحْرِ وَهُوَ جَائِعٌ، وَقَدِ اشْتَدَّ جُوعُهُ، فَاسْتَطْعَمَهُمْ مِنْ صَيْدِهِمْ، قَالَ: إِنِّي أَنَا سُلَيْمَانُ، فَقَامَ إِلَيْهِ بَعْضُهُمْ فَضَرَبَهُ بِعَصًا فَشَجَّهُ، فَجَعَلَ يَغْسِلُ دَمَهُ وَهُوَ عَلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ، فَلَامَ الصَّيَّادُونَ صَاحِبَهُمُ الَّذِي ضَرَبَهُ، فَقَالُوا: بِئْسَ مَا صَنَعْتَ حَيْثُ ضَرَبْتَهُ، قَالَ: إِنَّهُ زَعَمَ أَنَّهُ سُلَيْمَانُ، قَالَ: فَأَعْطَوْهُ سَمَكَتَيْنِ مِمَّا قَدْ مَذِرَ عِنْدَهُمْ، وَلَمْ يَشْغَلْهُ مَا كَانَ بِهِ مِنَ الضَّرَرِ، حَتَّى قَامَ إِلَى شَطِّ الْبَحْرِ، فَشَقَّ بُطُونَهُمَا، فَجَعَلَ يَغْسِلُ. . .، فَوَجَدَ خَاتَمَهُ فِي بَطْنِ إِحْدَاهُمَا، فَأَخَذَهُ فَلَبِسَهُ، فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ بَهَاءَهُ وَمُلْكَهُ، وَجَاءَتِ الطَّيْرُ حَتَّى حَامَتْ عَلَيْهِ، فَعَرَفَ الْقَوْمُ أَنَّهُ سُلَيْمَانُ، فَقَامَ الْقَوْمُ يَعْتَذِرُونَ مِمَّا صَنَعُوا، فَقَالَ: مَا أَحْمَدَكُمْ عَلَى عُذْرِكُمْ، وَلَا أَلُومُكُمْ عَلَى مَا كَانَ مِنْكُمْ، كَانَ هَذَا الْأَمْرُ لَا بُدَّ مِنْهُ، قَالَ: فَجَاءَ حَتَّى أَتَى مُلْكَهُ، فَأَرْسَلَ إِلَى الشَّيْطَانِ فَجِيءَ بِهِ، وَسَخَّرَ لَهُ الرِّيحَ وَالشَّيَاطِينَ يَوْمَئِذٍ، وَلَمْ تَكُنْ سُخِّرَتْ لَهُ قَبْلَ ذَلِكَ، وَهُوَ قَوْلُهُ: {وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ} [ص: ٣٥] قَالَ: وَبَعَثَ إِلَى الشَّيْطَانِ، فَأُتِيَ بِهِ، فَأَمَرَ بِهِ فَجُعِلَ فِي صَنْدُوقٍ مِنْ حَدِيدٍ، ثُمَّ أُطْبِقَ عَلَيْهِ فَأُقْفِلَ عَلَيْهِ بِقُفْلٍ، وَخَتَمَ عَلَيْهِ بِخَاتَمِهِ، ثُمَّ أَمَرَ بِهِ، فَأُلْقِيَ فِي الْبَحْرِ، فَهُوَ فِيهِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، وَكَانَ اسْمُهُ حَبْقِيقَ »

1770- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir:

"Andolsun biz Süleyman'ı imtihan ettik ve onu tahtının üstüne bir ceset gibi bırakıverdik." Süddî burada şu şekilde bir rivâyet nakletmiştir:

"Şeytan, kırk günlük Süleyman'ın makamını ele geçirmişti. Süleyman'ın yüz tane eşi vardı. Bunların arasında Cerada isminde birisi vardı ve Hz. Süleyman en çok bu kadına güveniyordu. Kendisi cünüp olduğunda veya ihtiyacını gidermek istediğinde yüzüğünü çıkartır ve sadece ona güvendiği için yüzüğünü bu eşine teslim ederdi. Bir gün kadın Hz. Süleyman'ın yanına geldi ve şöyle dedi:

'Kardeşimin falanca kişi ile bir sorunu var. Onları muhakeme ettiğinde kardeşim lehine karar ver!'

Hz. Süleyman,

'Tamam' dedi fakat bunu yapmadı! Sonra imtihana tâbi tutulan Hz. Süleyman yüzüğünü kadına verdi. Sonra bir yere girdi, fakat ondan sonra şeytan Süleyman'ın kılığında oradan çıktı. Süleyman'ın kılığındaki şeytan, kadına;

'Mührü getir' dedi. Kadın onu Süleyman zannettiği için mührü kendisine verdi. Sonra şeytan gelip Süleyman'ın meclisinde oturdu. Bir müddet sonra gerçek Süleyman gittiği yerden çıktı ve gelip kadından mührünü istedi. Kadın:

'Ben sana yüzüğü daha önce vermedim mi?' dedi. Süleyman:

'Hayır, vermedin' dedi.

Bu olaydan sonra Süleyman şaşkın bir şekilde dolaştı. Bu arada şeytan tam kırk gün onun adına çeşitli hükümler verdi, fakat millet onun verdiği hükümleri beğenmedi.

Bu gelişme üzerine İsrâiloğullarının Tevrat okuyanları ve âlimleri toplanıp Hz. Süleyman'ın eşlerinin yanına geldiler ve şunu söylediler:

'Biz bunu kabul etmiyoruz! Eğer Süleyman aklını kaybetmişse biz onun verdiği hükümleri kabul etmeyiz.'

Bunu duyan eşleri ağlayarak Süleyman'ın olduğu bölüme gittiler. Birlikte içeri girip Süleyman'ın etrafını sardılar ve Tevrat'ı açıp okudular. Bunun üzerine Süleyman kılığındaki şeytan yüzükle birlikte uçup balkona kondu. Sonra oradan uçup denize gitti. Bu sırada üzerindeki yüzüğü denize düştü ve bir balık gelip onu yuttu. Öte yandan Hz. Süleyman şiddetli bir şekilde açlık çekiyordu. Kendisinin Süleyman olduğunu söyleyerek oradaki avcılardan yakaladıkları avdan kendisine yemek vermesini istedi. Avcılar ona inanmadı ve içlerinden birisi ona inanmayıp elindeki asası ile Süleyman'a vurup onu yaraladı. Hz. Süleyman deniz kenarında kanını temizlerken diğer avcılar bunu yapan arkadaşlarına kızıp şöyle dediler:

'Adamı dövmekle ne kadar kötü bir şey yaptın!' Adam:

'Bu adam kendisinin Süleyman olduğunu iddia ettiği için böyle davrandım!' dedi.

Sonra Hz. Süleyman'a kokmuş iki balık verdiler. Balıkların kendisine zarar vereceğini düşünmeden onları yıkayıp temizlemek için deniz kıyısına gitti. Balığın karnını yarınca içinden kaybettiği yüzüğü çıktı. Hemen alıp parmağına takınca eski ihtişamını ve krallığını yeniden elde etti. Sonra bir kuş gelip üzerinde uçmaya başladı. Bunu fark eden millet onun Süleyman olduğunu anladı![234] Sonra kalkıp yaptıklarından dolayı ondan özür dilediler. Hz. Süleyman:

'Özür dilediniz diye sizi övmeyeceğim, yaptığınız edepsizlikten dolayı sizi kınamayacağım' dedi.

Böyle davranması Süleyman Peygamber için gerekli bir davranıştı.

Gidip sarayında tahtına oturduktan sonra adamlarını şeytanı getirmesi için gönderdi. Daha önce emrine verilmeyen şeytan ve rüzgâr o gün Süleyman'ın emrine verildi. İşte şu âyet bu yaşananlara delalet etmektedir:

﴿قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾

'Süleyman, 'Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın' dedi.'[235]

Hz. Süleyman şeytanın demirden bir sandığa hapsedilmesini emretti. Şeytanı o sandığa koyup kapağını kapattılar ve üzerini mühürlediler. Sonra kıyamete kadar bu kilitli sandıkta kalacak şekilde onu denize attılar. Bu şeytanın adı Habkîk idi."[236]

---

234 Taberî bu rivâyeti (23/101) baştan sona nakledip hiçbir şey söylememiştir. Ancak naşir not düşüp şunları söylemiştir: "Bahsi geçen şeylerin bir kısmının olması aklen mümkün değildir. Şeytanın peygamber kılığına girmesi tamamen asılsızdır. Böyle bir şey mümkün olsa peygamber gönderilmesine güven olmaz. Bu tür iddialar zındıkadan olan filozofların uydurmasıdır." Bkz. 15/200. İbn Kesîr bu rivâyeti naklettikten sonra şu notu düşmüştür: "Bütün bunları İsrâiliyat'tan alınmış rivâyet olarak görüyorum." Bkz. İbn Kesîr, 4/53.

235 Sâd, 38/35.

236 Taberî, 23/101; Kurtubî, 15/20; İbn Kesîr, 4/34-35; Suyûtî, 5/312-313. Süddî'den hariç ayrıca muhtasar olarak Mücâhid'den de naklettiği bu rivâyetle ilgili İbn Kesîr şunları söylemiştir: "Burada söylenenlerin tümü İsrâiliyat kaynaklı rivâyetlerdir. İbn Ebî Hâtim'in konu ile ilgili naklettiği rivâyet en kabul edilmeyecek rivâyettir." Daha sonra İbn Ebî Hâtim'in, İbn Abbas'tan naklettiği rivâyeti nakleden İbn Kesîr, bunun Süddî'nin rivâyetine benzediğini söylemiştir. Sonra şu açıklamayı yapmıştır: "Evet, rivâyetin İbn Abbas'a ait olması güçlüdür ancak o, bunu Ehl-i Kitap'tan

Sâd 35:

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾

"Süleyman, 'Ey Rabbim! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimseye lâyık olmayacak bir mülk (hükümranlık) bahşet! Şüphesiz sen çok bahşedicisin!' dedi." (35)

Sâd 36:

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾

"Biz de rüzgârı onun buyruğuna verdik. Rüzgâr, onun emriyle dilediği yere hafif hafif eserdi." (36)

1. ﴿رُخَاءً﴾ "ruhâen" ve ﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾ "haysü esâbe" İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {رُخَاءً} [ص: ٣٦] قَالَ: «طَوْعًا»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ[عَنِ السُّدِّيِّ {حَيْثُ أَصَابَ} [ص: ٣٦] قَالَ: «حَيْثُ أَرَادَ»

1771- Ahmed b. Mufaddal → Esbât kanalıyla Süddî'nin, âyette geçen ﴿رُخَاءً﴾ ***"ruhâen"*** ifadesini: "isteyerek", ﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾ ***"haysü esâbe"*** ifadesini ise: "dilediği yere" şeklinde tefsir ettiği nakledilmiştir.[237]

---

almıştır. Ehl-i Kitap içinde Hz. Süleyman'ın peygamberliğini kabul etmeyen kesimler vardır. Görüldüğü kadarı ile Ehl-i Kitap bu tür haberlerle Hz. Süleyman'la ilgili yalan yanlış şeyler söylemişlerdir. Bundan dolayı kıssanın içinde kabul edilmeyecek çok çirkin şeyler geçmektedir. Burada en kabul edilmeyecek şey Hz. Süleyman'ın eşleri ile ilgili anlatılanlardır. Çünkü gerek Mücâhid ve gerekse seleften birçok kimse bahsedilen cin veya cinlerin Hz. Süleyman'ın eşlerine musallat olmadığını, aksine Allah'ın ona olan ikramından dolayı eşlerini koruduğunu söylemişlerdir. Bu rivâyet aynı zamanda Saîd b. Müseyyeb, Zeyd b. Eslem ve seleften farklı kimseler tarafından nakledilmiş olsa da genel olarak tümü Ehl-i Kitap kıssalarından alınmıştır. Doğrusunu Allah bilir."

237 Taberî, 23/103.

Sâd 37:

وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾

"Bina ustası olan ve dalgıçlık yapan her bir şeytanı," (37)

Sâd 38:

وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾

"Demir halkalarla bağlı diğerlerini de onun emrine verdik." (38)

1. ﴿الْأَصْفَاد﴾ 'el-asfâd' İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {الْأَصْفَادِ} قَالَ: « تَجْمَعُ الْيَدَيْنِ إِلَى عُنُقِهِ، وَالْأَصْفَادُ: جَمْعُ صَفَدٍ وَهِيَ الْأَغْلَالُ »

1772- Süddî şöyle dedi: "Âyetteki ﴿الْأَصْفَاد﴾ ***'el-asfâd'*** ifadesi iki elin boyunda bir araya gelmesidir. صَفَدٌ *'safedün'* kelimesinin çoğuludur ve zincirler anlamındadır.[238]

Sâd 39:

هَٰذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾

"Ona; işte bu bizim ihsanımızdır. Artık sen de (istediğine) hesapsızca ver yahut verme, dedik." (39)

1. Hz. Süleyman'a Verilen Yetki

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ} [ص: ٣٩] قَالَ: «تَمُنُّ عَلَى مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ فَتَعْتِقُهُ، وَتَمْسِكُ مَنْ شِئْتَ فَتَسْتَخْدِمُهُ لَيْسَ عَلَيْكَ فِي ذَلِكَ حِسَابٌ»

238 Taberî, 23/104; Kurtubî, 15/206.

1773- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Ona; emrine verdiklerimizden dilediğini azat edebilir, dilediğini de emrinde kullanabilirsin, bu hususta seni hesaba çekmeyeceğiz, dedik."[239]

Sâd 40:

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ ﴿٤٠﴾

"Şüphesiz katımızda onun için bir yakınlık ve dönüp geleceği güzel bir yer vardır." (40)

Sâd 41:

وَاذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾

"(Rasûlüm!) Kulumuz Eyyûb'u da an. O, Rabbine, 'Doğrusu şeytan bana bir yorgunluk ve eziyet verdi' diye seslenmişti." (41)

1. Yorgunluk ve Eziyetle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ. ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ} [ص: ٤١] قَالَ «نُصْبٍ فِي جَسَدِي، وَعَذَابٍ فِي مَالِي»

1774- Süddî şöyle dedi: "Bedenimde bir yorgunluk, malım hususunda eziyet verdi, anlamındadır."[240]

Sâd 42:

ارْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾

"Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su (dedik)." (42)

---

239 Taberî, 23/105; Kurtubî, 15/207.
240 Taberî, 23/106; Âlûsî, 7/360.

Sâd 43:

وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٤٣﴾

"Bizden bir rahmet ve olgun akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere ona hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini bağışladık." (43)

Sâd 44:

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾

"Eline bir demet sap al da onunla vur, yeminini böyle yerine getir. Gerçekten biz Eyyûb'u sabırlı (bir kul) bulmuştuk. O, ne iyi kuldu! Daima Allah'a yönelirdi." (44)

Sâd 45:

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرٰهِيمَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ ﴿٤٥﴾

"Kuvvetli ve basiretli kullarımız İbrâhim, İshak ve Ya'kûb'u da an." (45)

1. Güç ve Basiretle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ} [ص: ٤٥] قَالَ: « الْأَيْدِي: الْقُوَّةُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ، وَالْأَبْصَارُ: الْبَصَرُ بِعُقُولِهِمْ فِي دِينِهِمْ »

1775- Süddî, âyette geçen ﴿أُولِي الْأَيْدِي﴾ ***"güçlü"*** ifadesini: "Allah'a itaat etmede güçlü olma", ﴿وَالْأَبْصَارِ﴾ ***"basiretli"*** ifadesini ise "akıl ile Allah'ın dininde basiretli olma" şeklinde tefsir etmiştir.[241]

241 Taberî, 23/109; İbn Kesîr, 4/40.

Sâd 46:

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾

"Şüphesiz biz onları, ahiret yurdunu düşünme özelliği ile (donatıp) ihlâslı kimseler kıldık." (46)

1. Anılan Peygamberlerin Donatılması

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ} [ص: ٤٦] قَالَ: «بِذِكْرِهِمُ الدَّارَ الْآخِرَةَ، وَعَمَلِهِمْ لِلْآخِرَةِ»

1776- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Biz onları sürekli ahireti hatırlayan ve orası için amel yapan ihlâslı kullar kıldık."[242]

Sâd 47:

وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾

"Şüphesiz onlar, bizim katımızda hayırlı, seçkin kimselerdendir." (47)

Sâd 48:

وَاذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾

"İsmâil'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de an. Hepsi de iyilerdendir." (48)

Sâd 49:

هٰذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ ﴿٤٩﴾

"Bu bir öğüttür. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için elbette güzel bir dönüş yeri vardır." (49)

242 Taberî, 23/110; İbn Kesîr, 4/40; Şevkânî, 4/437.

1. ﴿ذِكْرٌ﴾ "zikrun" ve﴿حُسْنَ مَآبٍ﴾ "hüsne meâbin" Kelimeleri

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {هَذَا ذِكْرٌ} [ص: ٤٩] قَالَ: «الْقُرْآنُ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ} [ص: ٤٩] قَالَ: «لَحُسْنَ مُنْقَلَبٍ»

1777- Süddî, âyette geçen ﴿ذِكْرٌ﴾ ***"zikrun"*** ifadesinden maksadın "Kur'ân" olduğunu, ﴿حُسْنَ مَآبٍ﴾ ***"hüsne meâb"*** ifadesini ise "güzel bir dönüş yeri" şeklinde tefsir etmiştir.

Sâd 50:

جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

"Kapıları yalnızca kendilerine açılmış Adn Cennetleri vardır." (50)

Sâd 51:

مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾

"Onlar koltuklara yaslanıp kurularak orada bir çok meyveler ve içecekler isterler." (51)

Sâd 52:

وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾

"Yanlarında, eşlerinden başkasına bakmayan, kendilerine yaşıt güzeller vardır." (52)

1. Cennet Eşlerinin Özellikleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ} [ص: ٥٢] قَالَ: «قَصَرْنَ أَبْصَارَهُنَّ وَقُلُوبَهُنَّ وَأَسْمَاعَهُنَّ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ، فَلَا يَرِدْنَ غَيْرَهُمْ»

1778- Süddî şöyle dedi: "Gözlerini, kalplerini ve kulaklarını kocalarına yöneltip başkalarına meyletmeyen eşler, anlamındadır."

2. ﴿أَتْرَابٌ﴾ "etrâbün" Kelimesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {أَتْرَابٌ} [ص: ٥٢] قَالَ: « مُسْتَوِيَاتٌ قَالَ: وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مُتَوَاخِيَاتٌ لَا يَتَبَاغَضْنَ، وَلَا يَتَعَادَيْنَ، وَلَا يَتَغَايَرْنَ، وَلَا يَتَحَاسَدْنَ »

1779- ﴿أَتْرَابٌ﴾ ***"etrâbün"*** kelimesini ise; "yaşları birbirine denk eşler" şeklinde tefsir etmiştir. Süddî şunu da söylemiştir:

1780- "Bazıları bu ifadeyi; "Birbirinden nefret etmeyen, düşmanlık taşımayan, kıskanmayan ve birbirine haset etmeyen eşler" şeklinde tefsir etmişlerdir."[243]

Sâd 53:

هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾

"İşte, hesap günü için size vadolunan şeyler bunlardır." (53)

1. Dünyadayken Ahirete Dair Vadedilen Şeyler

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ} [ص: ٥٣] قَالَ: «هُوَ فِي الدُّنْيَا لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ»

1781- Süddî bu âyeti: "Dünyada iken ahiretle ilgili vadedilen şeyler" şeklinde tefsir etmiştir.

243 Taberî, 23/112; İbn Kesîr, 4/41.

Sâd 54:

﴿إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ ﴿٥٤﴾﴾

"İşte bu, bizim verdiğimiz rızıktır. Ona bitmek ve tükenmek yoktur." (54)

1. Dünya ve Cennet Nimetlerinin Farkı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ} [ص: ٥٤] قَالَ: «رِزْقُ الْجَنَّةِ، كُلَّمَا أُخِذَ مِنْهُ شَيْءٌ عَادَ مِثْلُهُ مَكَانَهُ، وَرِزْقُ الدُّنْيَا لَهُ نَفَادٍ»

1783- Süddî bu âyetin tefsirinde şunları söylemiştir: "Cennetteki rızık alındıkça misli ile yeri dolmakta, dünyadaki rızkı ise harcandıkça bitmektedir."[244]

Sâd 55:

﴿هَٰذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ ﴿٥٥﴾﴾

"İşte böyle! Azgınlar için elbette kötü bir dönüş vardır." (55)

1. ﴿شَرَّ مَآبٍ﴾ "şerra meâbin" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ} [ص: ٥٥] قَالَ: «لَشَرَّ مُنْقَلَبٍ»

1784- Süddî, âyette geçen ﴿شَرَّ مَآبٍ﴾ ***"şerra meâbin"*** ifadesini: "kötü dönüş" şeklinde tefsir etmiştir.

244 Taberî, 23/112. Şevkânî, 4/437.

Sâd 56:

﴿جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾﴾

"Onlar cehenneme girecekler. Orası ne kötü bir kalma yeridir." (56)

Sâd 57:

﴿هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾﴾

"İşte (azap), onu tatsınlar: Bir kaynar su ve bir irin." (57)

1. ﴿حَمِيمٌ﴾ "hamîmün" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ} [ص: ٥٧] قَالَ: « الْحَمِيمُ: «الَّذِي قَدِ انْتَهَى حَرُّهُ»

1785- Süddî ﴿حَمِيمٌ﴾ ***"hamîmün"*** kelimesini; "sıcaklıkta son noktaya ulaşmış su" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿غَسَّاقٌ﴾ "ğassâkun" İfadesi

وَقَالَ السُّدِّيُّ: الْغَسَّاقُ الَّذِي يَسِيلُ مِنْ أَعْيُنِهِمْ وَدُمُوعِهِمْ يُسْقَوْنَهُ مَعَ الْحَمِيمِ

1786- Âyette geçen ﴿غَسَّاقٌ﴾ ***"ğassâkun"*** ifadesini: "Gözlerinden akan yaşlarıdır. Bunlar onlara kaynar su ile birlikte içirilecek" şeklinde tefsir etmiştir.[245]

Sâd 58:

﴿وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴿٥٨﴾﴾

"O azaba benzer çeşit çeşit başka azaplar da vardır." (58)

245 Taberî, 23/113; Kurtubî, 15/222; Şevkânî, 4/441.

Sâd 59:

هَذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ مَعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ ﴿٥٩﴾

"(Kendi aralarında şöyle derler:) İşte sizinle beraber cehenneme tıkılacak bir grup. Onlara rahat ve huzur olmasın! Şüphesiz onlar cehenneme gireceklerdir." (59)

Sâd 60:

قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٦٠﴾

"O grup da, 'Hayır, size rahat ve huzur olmasın. Bu cehennemi bizim önümüze siz sürdünüz. Orası ne kötü durak yeridir!' der." (60)

Sâd 61:

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦١﴾

"Şöyle derler: 'Ey Rabbimiz! Bunu bizim önümüze kim sürdüyse, cehennemde onun azabını bir kat daha arttır.'" (61)

Sâd 62:

وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾

"Yine şöyle derler: 'Dünyada kendilerini kötü saydığımız adamları acaba neden göremiyoruz?'" (62)

Sâd 63:

أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْأَبْصَارُ ﴿٦٣﴾

"(Cehennemlik değillerdi de) biz onları alaya mı almış olduk, yoksa (buradalar da) gözlerimizden mi kaçtılar?" (63)

Sâd 64:

﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ ﴿٦٤﴾﴾

"Şüphesiz bu, cehennemliklerin birbirleriyle çekişmesi kesin bir gerçektir." (64)

Sâd 65:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾﴾

"(Ey Muhammed!) De ki: 'Ben ancak bir uyarıcıyım. Her şey üzerinde mutlak otorite sahibi olan bir Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur.'" (65)

Sâd 66:

﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾﴾

"O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (66)

Sâd 67:

﴿قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾﴾

"De ki: O, büyük bir haberdir." (67)

1. Âyetteki Büyük Haberle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ} [ص: ٦٨] قَالَ: «الْقُرْآنُ»

1787- Süddî şöyle dedi: "O, Kur'ân'dır."[246]

246 Taberî, 23/117; İbn Kesîr, 4/42.

Sâd 68:

مَا كَانَ لِيَ مِن عِلمٍۭ بِٱلۡمَلَإِ ٱلۡأَعۡلَىٰٓ إِذۡ يَخۡتَصِمُونَ ﴿٦٨﴾

"Aralarında tartıştıkları sırada, yüce topluluğa dair benim hiçbir bilgim yoktur." (68)

1. Yüce Topluluğun Tartıştıkları Şey

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {بِالْمَلَإِ الْأَعْلَى إِذْ يَخْتَصِمُونَ} [ص: ٦٩] « هُوَ: {إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً} [البقرة: ٣٠]

1788- Süddî şöyle dedi: "Bu, Allah Teâlâ'nın, ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلۡأَرۡضِ خَلِيفَةً﴾ ***'Rabbin meleklere; ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi.'*** sözüdür."[247]

Sâd 69:

مَا كَانَ لِيَ مِنۡ عِلۡمٍ بِٱلۡمَلَإِ ٱلۡأَعۡلَىٰٓ إِذۡ يَخۡتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾

"Aralarında tartıştıkları sırada, yüce topluluğa (ileri gelen melekler topluluğuna) dair benim hiçbir bilgim yoktu." (69)

Sâd 70:

إِنۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٞ ﴿٧٠﴾

"Bana ancak, benim sadece bir uyarıcı olduğum vahyediliyor." (70)

Sâd 71:

إِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن طِينٖ ﴿٧١﴾

"Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: 'Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım.'" (71)

247 Bakara, 2/30.

Sâd 72:

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٢﴾

"Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." (72)

Sâd 73:

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾

"Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler." (73)

Sâd 74:

إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾

"Ancak İblîs eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu." (74)

Sâd 75:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾

"Allah, 'Ey İblîs! Ellerimle yarattığıma saygı ile eğilmekten seni ne alıkoydu? Büyüklük mü tasladın, yoksa üstünlerden mi oldun?' dedi." (75)

Sâd 76:

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿٧٦﴾

"İblîs, 'Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın' dedi." (76)

Sâd 77:

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾

"Allah, şöyle dedi: 'Öyle ise çık oradan (cennetten), çünkü sen kovuldun.'" (77)

Sâd 78:

وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٧٨﴾

"Şüphesiz benim lânetim hesap ve ceza gününe kadar senin üzerinedir." (78)

Sâd 79:

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾

"İblîs, 'Ey Rabbim! Öyle ise bana insanların diriltilecekleri güne kadar mühlet ver' dedi." (79)

Sâd 80-81:

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾

"Allah, şöyle dedi: 'Sen o bilinen vakte (kıyamet gününe) kadar mühlet verilenlerdensin.'" (80-81)

Sâd 82-83:

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾

"İblîs, 'Senin şerefine andolsun ki, içlerinden ihlâslı kulların hariç, elbette onların hepsini azdıracağım' dedi." (82-83)

Sâd 84:

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾

"Allah, şöyle dedi: 'İşte bu gerçektir. Ben de gerçeği söylüyorum:'" (84)

Sâd 85:

لَأَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾

"Mutlaka seninle ve sana uyanların hepsiyle cehennemi dolduracağım, buyurdu." (85)

1. Allah'ın Yemini

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {الْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ} قَالَ: «قَسَمٌ أَقْسَمَ اللَّهُ بِهِ»

1789- Süddî şöyle dedi: "Bu, Allah'ın kendisi ile yemin ettiği bir yemin cümlesidir."[248]

Sâd 86:

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾

"(Rasûlüm!) De ki: 'Bundan (tebliğ görevinden) dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben kendiliğinden yükümlülük altına girenlerden değilim.'" (86)

Sâd 87:

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾

"Bu Kur'ân, âlemler için ancak bir öğüttür." (87)

248 Taberî, 23/120; İbn Kesîr, 4/44.

Sâd 88:

وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾

"Onun haberlerinin doğruluğunu bir süre sonra mutlaka öğreneceksiniz." (88)

1. Süre ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ} [ص: ٨٨] قَالَ: «يَوْمُ بَدْرٍ»

1790- Süddî şöyle dedi: "Bu süre Bedir'dir."[249]

249 Taberî, 23/121; Kurtubî, 15/231; Suyûtî, 5/322; Şevkânî, 4/447; Âlûsî, 7/378.

39. ZÜMER SÛRESİ

Zümer 1:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾

"Bu Kitap izzet ve hikmet sahibi Allah katından indirilmiştir." (1)

Zümer 2:

اِنَّا اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿٢﴾

"Şüphesiz ki Kitab'ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini Allah'a has kılarak ona (ihlâs ile) kulluk et." (2)

1. Âyette Emredilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، أَمَا قَوْلُهُ: {مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ} [الزمر: ٢] «فَالتَّوْحِيدُ»

1791- Süddî şöyle dedi: "Bu, tevhiddir."[250]

250 Taberî, 23/122.

Zümer 3:

اَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ
اِلَّا لِيُقَرِّبُونَا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾

"Dikkat et, hâlis din yalnız Allah'ındır. O'nu bırakıp kendilerine birtakım dostlar edinenler, 'Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz' derler. Doğrusu Allah, ayrılığa düştükleri şeylerde aralarında hüküm verecektir. Şüphesiz Allah, yalancı ve inkârcı kimseyi doğru yola iletmez." (3)

1. ﴿زُلْفٰى﴾ "zülfâ" İfadesi

[مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى} [الزمر: ٣] قَالَ: هِيَ مَنْزِلَةٌ

1792- Süddî, âyette geçen ﴿زُلْفٰى﴾ ***"zülfâ"*** kelimesini "konum" şeklinde tefsir etmiştir.[251]

Zümer 4:

لَوْ أَرَادَ اللّٰهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ
سُبْحَانَهُ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾

"Eğer Allah bir evlât edinmek isteseydi, elbette yarattıklarından dilediğini seçerdi. O yücedir. O, tek ve Kahhâr olan Allah'tır." (4)

Zümer 5:

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ
وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِاَجَلٍ مُسَمًّى اَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

251 Taberî, 23/123; İbn Kesîr, 4/45.

"Allah, gökleri ve yeri hak ile yarattı. Geceyi gündüzün üzerine örtüyor, gündüzü de gecenin üzerine sarıyor. Güneşi ve ayı emri altına almıştır. Her biri belli bir süreye kadar akıp gider. Dikkat et! O, Azîz'dir ve çok bağışlayandır." (5)

1. Allah'ın Gece ve Gündüzü Değiştirmesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ} [الزمر: ٥] قَالَ: «يَجِيءُ بِالنَّهَارِ وَيَذْهَبُ بِاللَّيْلِ، وَيَجِيءُ بِاللَّيْلِ، وَيَذْهَبُ بِالنَّهَارِ»

1793- Süddî şöyle dedi: "Allah, gündüzü getirip geceyi götüren, geceyi getirip gündüzü götürendir."[252]

Zümer 6:

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ
ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ
ثَلٰثٍ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾

"O, sizi bir tek nefisten yarattı. Sonra ondan eşini var etti. Sizin için hayvanlardan sekiz eş yarattı. Sizi annelerinizin karnında bir yaratılıştan öbürüne geçirerek üç (kat) karanlık içinde var etti. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Mülk (mutlak hâkimiyet) yalnız O'nundur. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde, nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?" (6)

1. İnsanın Yaratılış Evreleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ} [الزمر: ٦] قَالَ: «يَكُونُونَ نُطَفًا، ثُمَّ يَكُونُونَ عَلَقًا، ثُمَّ يَكُونُونَ مُضَغًا، ثُمَّ يَكُونُونَ عِظَامًا، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِمُ الرُّوحَ»

252 Taberî, 23/123; Kurtubî, 15/236; İbn Kesîr, 4/46.

1794- Süddî şöyle dedi: "İnsanlar önce nutfe, sonra alaka, sonra bir çiğnem et, sonra kemik oluyorlar. Ardından onlara ruh üfleniyor."

2. ﴿ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ﴾ "üç karanlık" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ} [الزمر: ٦] قَالَ: «ظُلْمَةُ الْمَشِيمَةِ، وَظُلْمَةُ الرَّحِمِ، وَظُلْمَةُ الْبَطْنِ»

1795- Âyette geçen ﴿ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ﴾ ***"üç karanlık"*** ifadesini: "Batın (karın) duvarı karanlığı, rahim duvarı karanlığı ve amniyon zarı karanlığı" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Döndürülmekle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَأَنَّى تُصْرَفُونَ} [الزمر: ٦] «قَالَ لِلْمُشْرِكِينَ: أَنَّى تُصْرَفُ عُقُولُكُمْ عَنْ هَذَا»

1796- Âyette geçen ﴿فَاَنّٰى تُصْرَفُوْنَ﴾ ***"nasıl döndürülüyorsunuz"*** ifadesinin müşriklere yönelik olduğunu belirterek âyetin onlara şöyle dediğini söyler: "Nasıl olur da bu gerçekler karşısında aklınız başka şeylere kayar?"[253]

Zümer 7:

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَاِنْ تَشْكُرُوا
يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ اِنَّهُ عَلِيْمٌ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿٧﴾

"Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O da size

253 Taberî, 23/125, 126; İbn Kesîr, 4/46.

yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir." (7)

1. Allah'ın Küfürden Razı Olmadığı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ} [الزمر: ٧] قَالَ: «لَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَكْفُرُوا»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ} [الزمر: ٧] قَالَ: «إِنْ تُطِيعُوا يَرْضَهُ لَكُمْ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى} [الزمر: ٧] قَالَ: «لَا يُؤْخَذُ أَحَدٌ بِذَنْبِ أَحَدٍ»

1797- Süddî şöyle dedi: "Allah mü'min kullarının küfre girmelerinden razı olmaz, siz mü'minler O'na itaat ederseniz bundan razı olur ve bir kimse başkasının işlediği günahın cezasını çekmez."[254]

Zümer 8:

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ
نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوا إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾

"İnsanın başına bir sıkıntı gelince, Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Sonra Allah kendisinden ona bir nimet verince, önceden yalvarmış olduğunu unutur. Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. (Ey Muhammed!) De ki: 'Küfrünle biraz eğlenedur; çünkü sen, muhakkak cehennem ehlindensin!'" (8)

254 Taberî, 23/127; Kurtubî, 15/236; Şevkânî, 4/452.

1. ﴿أَنْدَادًا﴾ "endâden" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا} [الزمر: ٨] قَالَ: «الْأَنْدَادُ مِنَ الرِّجَالِ: يُطِيعُونَهُمْ فِي مَعَاصِي اللَّهِ»

1798- Süddî, âyette geçen ﴿أَنْدَادًا﴾ ***"endâden"*** kelimesinden maksadın, "bazı erkekler" olduğunu söylemiştir. Çünkü birtakım insanlar Allah'a isyan hususunda bahsi geçen kişilere itaat etmek sûreti ile onları Allah'a ortak koşmaktadırlar.[255]

Zümer 9:

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّه قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٩﴾

"Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir? (Rasûlüm!) De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.'" (9)

1. ﴿قَانِتٌ﴾ "kānitün" ve ﴿آنَاءَ اللَّيْلِ﴾ "ânâe'l-leyli" İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا} [الزمر: ٩] قَالَ: «الْقَانِتُ: الْمُطِيعُ»

1799- Süddî, âyette geçen ﴿قَانِتٌ﴾ ***"kānitün"*** kelimesini "itaat eden" kul; ﴿آنَاءَ اللَّيْلِ﴾ ***"ânâe'l-leyli"*** ifadesini ise "gece saatlerinde" şeklinde tefsir etmiştir.[256]

255 Taberî, 23/128; Kurtubî, 15/238; Şevkânî, 4/452.
256 Taberî, 23/139; İbn Kesîr, 4/47.

Zümer 10:

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَاَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

"(Rasûlüm!) Söyle: 'Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın (yarattığı) yeryüzü geniştir. Sabreden kullarıma mükâfatları hesapsız ödenecektir.'" (10)

1. Hesapsız Mükâfat Nerede Olacak?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ {إِنَّمَا يُوَفَّى الصَابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ} [الزمر: ١٠] قَالَ: «فِي الْجَنَّةِ»

1800- Süddî, âyette geçen hesapsız ödemenin cennette olacağını söylemiştir.[257]

Zümer 11:

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾

"De ki: Bana, dini Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk etmem emrolundu." (11)

Zümer 12:

وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾

"Ve bana Müslümanların ilki olmam emrolundu." (12)

257 Taberî, 23/139; İbn Kesîr, 4/47.

Zümer 13:

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾

"De ki: 'Rabbime karşı gelirsem, doğrusu büyük günün azabından korkarım.'" (13)

Zümer 14:

قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿١٤﴾

"De ki: 'Ben dinimde ihlâs ile ancak Allah'a ibadet ederim.'" (14)

Zümer 15:

فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ
وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٥﴾

"Siz de O'ndan başka dilediğinize tapın! De ki: 'Gerçekten hüsrana uğrayanlar, kıyamet günü hem kendilerini hem de ailelerini ziyana sokanlardır. Bilesiniz ki bu apaçık hüsrandır.'" (15)

Zümer 16:

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ
يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ يَاعِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾

"Onlar için üstlerinde ateşten katmanlar, altlarında (ateşten) katmanlar vardır. İşte Allah, kullarını bununla korkutur. Ey kullarım, bana karşı gelmekten sakının." (16)

Zümer 17:

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ اَنْ يَعْبُدُوهَا وَاَنَابُوا اِلَى اللهِ لَهُمُ الْبُشْرٰى فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾

"Tâğûttan, ona kulluk etmekten kaçınan ve içtenlikle Allah'a yönelenler için müjde vardır. O halde, kullarımı müjdele!" (17)

1. ﴿الطَّاغُوتَ﴾ "et-tâğûte" ve ﴿وَأَنَابُوا إِلَى اللهِ﴾ "ve enâbû ilallâhi" İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا} [الزمر: ١٧] قَالَ: «الشَّيْطَانُ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ} [الزمر: ١٧] قَالَ: «أَجَابُوا إِلَيْهِ»

1801- Süddî, âyette geçen ﴿الطَّاغُوتَ﴾ ***"et-tâğûte"*** kelimesini, şeytan; ﴿وَأَنَابُوا إِلَى اللهِ﴾ ***"ve enâbû ilallâhi"*** ifadesini ise: "Allah'a icabet edenler" şeklinde tefsir etmiştir.[258]

Zümer 18:

اَلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُ اُولٰئِكَ الَّذِينَ
هَدٰيهُمُ اللهُ وَاُولٰئِكَ هُمْ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿١٨﴾

"(Ey Muhammed!) Sözü dinleyen, sonra da bunlardan en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır." (18)

258 Taberî, 23/132; Kurtubî, 15/243; Şevkânî, 4/456.

1. En Güzeline Uymakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ} [الزمر: ١٨] قَالَ: «أَحْسَنَ مَا يُؤْمَرُونَ بِهِ فَيَعْلَمُونَ بِهِ»

1802- Süddî, âyette geçen ﴿اَحْسَنَهُ﴾ ***"en güzeline"*** ifadesini: "Emredildikleri en güzel şeye tâbi olup onu hemen yerine getirenler" şeklinde tefsir etmiştir.[259]

Zümer 19:

أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ ﴿١٩﴾

"Hakkında azap hükmü gerçekleşmiş kimseyi ve ateşte olanı sen mi kurtaracaksın!" (19)

Zümer 20:

لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾

"Fakat Rabbine karşı gelmekten sakınanlar için (cennette) üst üste yapılmış ve altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Allah, gerçek bir vaadde bulunmuştur. Allah, vaadinden dönmez." (20)

Zümer 21:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا
أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٢١﴾

"Görmedin mi, Allah gökten su indirdi de onu yeryüzündeki kaynaklara ulaştırdı. Sonra onunla renkleri çeşit çeşit ekinler çıkarıyor. Sonra ekinler kuruyor da onları sapsarı kesilmiş görüyorsun. Sonra da Allah

259 Taberî, 23/132; Şevkânî, 4/456.

onları kurumuş çer çöp haline getirir. Şüphesiz ki bunda akıl sahipleri için bir öğüt vardır." (21)

Zümer 22:

اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اُولٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٢﴾

"Allah'ın, göğsünü İslâm'a açtığı, böylece Rabbinden bir nûr üzere bulunan kimse, kalbi imana kapalı kimse gibi midir? Allah'ın zikrine karşı kalpleri katı olanların vay haline! İşte onlar açık bir sapıklık içindedirler." (22)

1. Göğsün Açılması ve Nûr

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ} [الزمر: ٢٢] قَالَ: وَسَّعَ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ، وَالنُّورُ: «الْهُدَى»

1803- Süddî şöyle dedi: "Allah'ın, göğsünü İslâm için genişlettiği kişi, anlamındadır. Nûr da hidayettir"[260]

Zümer 23:

اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ
يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُدَى
اللّٰهِ يَهْدِي بِهٖ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾

"Allah sözün en güzelini, müteşâbih ve mesânî bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitab'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allah'ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allah'ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidâyet rehberidir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz." (23)

260 Taberî, 23/134; Kurtubî, 15/247; Şevkânî, 4/458.

1. Müteşâbih ve Mesânî

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {كِتَابًا مُتَشَابِهًا} [الزمر: ٢٣] قَالَ: «الْمُتَشَابِهُ: يُشْبِهُ بَعْضُهُ بَعْضًا»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مَثَانِيَ} [الزمر: ٢٣] قَالَ: «كِتَابَ اللَّهِ مَثَانِيَ، ثُنِّيَ فِيهِ الْأَمْرَ مِرَارًا»

[مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مَثَانِيَ} [الزمر: ٢٣] «ثُنِّيَ فِي غَيْرِ مَكَانٍ»

1804- Süddî şöyle dedi: "Müteşâbih, birbirine benzeyen, demektir. Mesânî de Allah'ın bir emri birden çok ve farklı yerlerde tekrar etmesidir."[261]

2. Allah'ın Zikriyle Kastedilen

وَقَالَ السُّدِّيِّ: {ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ} أَيْ: إِلَى وَعْدِ اللَّهِ

1805- Süddî şöyle dedi: "Allah'ın vaadi ile yumuşama kastedilmektedir."[262]

Zümer 24:

أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقِيلَ
لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾

"Kıyamet günü kötü azaba karşı yüzüyle korunan kimse, (o gün) azaptan emin olan kimse gibi midir? Zalimlere, 'Kazandıklarınızı tadın' denir." (24)

261 Taberî, 23/134, 135.
262 İbn Kesîr, 4/51.

Zümer 25:

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾

"Onlardan öncekiler de yalanladılar ve azap kendilerine farkına varamadıkları bir yerden geldi." (25)

Zümer 26:

فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

"Böylece Allah dünya hayatında onlara zilleti tattırdı. Elbette ki ahiret azabı daha büyüktür. Keşke bilselerdi!" (26)

Zümer 27:

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾

"Andolsun, öğüt alsınlar diye biz bu Kur'ân'da insanlar için her türlü misali verdik." (27)

Zümer 28:

قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾

"Biz onu, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye hiçbir eğriliği bulunmayan Arapça bir Kur'ân olarak indirdik." (28)

1. Eğrilik Bulunmamasının Anlamı

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {غَيْرَ ذِي عِوَجٍ} غَيْرُ مُخْتَلِفٍ

1806- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyetin ﴿غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾ ***"eğriliği bulunmayan"*** kesitini: "İçinde çelişki olmayan" şeklinde tefsir etmiştir.[263]

263 Kurtubî, 15/252.

Zümer 29:

ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ
هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾

"Allah, çekişip duran birçok ortakların sahip olduğu bir adam (köle) ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Hamd Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler." (29)

1. Âyetteki Darb-ı Mesel Ne İçindir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ} [الزمر: ٢٩] قَالَ: «مَثَّلَ لِأَوْثَانِهِمُ الَّتِي كَانُوا يَعْبُدُونَ»

1807- Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Allah bu misali müşriklerin ibadet ettiği putlar için vermiştir."[264]

Zümer 30:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴿٣٠﴾

"Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir." (30)

Zümer 31:

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

"Sonra şüphesiz, siz de kıyamet günü, Rabbinizin huzurunda davalaşacaksınız." (31)

264 Taberî, 23/135.

Zümer 32:

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾

"Kim, Allah'a karşı yalan uyduran ve kendisine geldiğinde, doğruyu (Kur'ân'ı) yalanlayandan daha zalimdir? Cehennemde kâfirler için kalacak bir yer mi yok!?" (32)

Zümer 33:

وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾

"Dosdoğru Kur'ân'ı getiren ile onu tasdik edenler var ya, işte onlar Allah'a karşı gelmekten sakınanlardır." (33)

1. Âyette Kastedilen Kişi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ} [الزمر: ٣٣] «مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

1808- Süddî, âyetin kastettiği kişinin "Hz. Muhammed" olduğunu söylemiştir.[265]

Zümer 34:

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾

"Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır. İşte bu, iyilik yapanların mükâfatıdır." (34)

265 Taberî, 24/3; Kurtubî, 15/296; İbn Kesîr, 4/53; Suyûtî, 5/328; Şevkânî, 4/463; Âlûsî, 7/405.

Zümer 35:

لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ
بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾

"Allah, işlediklerinin en kötüsünü örtmek ve onlara yaptıklarının en güzeli ile karşılık vermek için (onları böyle mükâfatlandırdı)." (35)

Zümer 36:

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ
وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾

"Allah kuluna kâfi değil midir? Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah, kimi saptırırsa artık onun yolunu doğrultacak biri yoktur." (36)

1. "Kulu" İfadesiyle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ هُوَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ

1809- Süddî, âyette geçen ﴿عَبْدَهُ﴾ ***"kulu"*** ifadesinden kastedilenin "Hz. Muhammed" olduğunu söylemiştir.

2. O'ndan Başkalarıyla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ} [الزمر: ٣٦] يَقُولُ: «بِآلِهَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا يَعْبُدُونَ»

1810- Ayrıca Süddî, "Taptıkları ilâhlarla seni korkutmaya çalışıyorlar, anlamındadır" demiştir.[266]

266 Taberî, 24/5; Suyûtî, 6/24.

Zümer 37:

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾

"Allah, kimi de doğru yola iletirse artık onu saptıracak hiç kimse yoktur. Allah mutlak güç sahibi, intikam sahibi değil midir?" (37)

Zümer 38:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ
هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾

"Andolsun, eğer onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan elbette, 'Allah' derler. De ki: 'Peki, söyleyin bakalım? Allah'ı bırakıp da ibadet ettikleriniz var ya; eğer Allah bana herhangi bir zarar dokundurmak isterse, onlar Allah'ın dokundurduğu zararı kaldırabilirler mi? Yahut Allah bana bir rahmet dilese, onlar O'nun rahmetini engelleyebilirler mi?' De ki: 'Allah bana yeter. Tevekkül edenler ancak O'na tevekkül ederler.'" (38)

Zümer 39-40:

قُلْ يَاقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٤٠﴾

"De ki: 'Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Ben de yapacağım. Kişiyi rezil edici azabın kime geleceğini ve sürekli azabın kimin başına ineceğini yakında bileceksiniz!'" (39-40)

Zümer 41:

اِنَّا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِه وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾

"(Rasûlüm)! Şüphesiz biz bu Kitab'ı sana, insanlar için hak olarak indirdik. Artık kim doğru yolu seçerse kendi lehinedir; kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapmış olur. Sen onların üzerinde vekil değilsin." (41)

1. "Vekil değilsin" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ وَما أَنْتَ عَلَيْهِم بِحَفيظ

1811- Süddî şöyle dedi: "Sen onlar üzerinde bir koruyucu değilsin, anlamındadır."[267]

Zümer 42:

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْاُخْرٰى اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾

"Allah, (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde, ölmeyenlerinkini de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye (ömürlerinin sonuna) kadar bırakır. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (42)

1. Allah'ın, Ruhları Alması

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا} [الزمر: ٤٢] قَالَ: «تُقْبَضُ الْأَرْوَاحُ عِنْدَ نِيَامِ النَّائِمِ، فَتُقْبَضُ رُوحُهُ فِي مَنَامِهِ، فَتَلْقَى الْأَرْوَاحُ بَعْضُهَا بَعْضًا أَرْوَاحُ الْمَوْتَى وَأَرْوَاحُ النِيَامِ، فَتَلْتَقِي فَتَسَاءَلُ، قَالَ: فَيُخْلَى عَنْ أَرْوَاحِ الْأَحْيَاءِ، فَتَرْجِعُ إِلَى أَجْسَادِهَا، وَتُرِيدُ

267 Taberî, 24/6.

الْأُخْرَى أَنْ تَرْجِعَ، فَيَحْبِسُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ، وَيُرْسِلُ الْأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى، قَالَ: إِلَى بَقِيَّةِ آجَالِهَا»

1812- Süddî, bu âyetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Ruhlar, uyuyan kişinin uyuması esnasında alınır. Bu yönü ile (her) uyuyan kimsenin ruhu alınır. Sonra ölenlerden ve uyuyanlardan alınan ruhlar birbirinin üzerine atılır. Bu ruhlar buluşur ve birbirlerine sorular sorarlar. Sonra uyuyanların ruhları tekrar bedenlerine gönderilir. Ölmüş kimselerin ruhları da geriye dönmek isteyince onlar hapsedilip bırakılmazlar. Uyuyan kimselerin ruhları ise ecelleri gelinceye kadar serbest bırakılır."[268]

Zümer 43:

أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾

"Yoksa, Allah'tan başka şefaatçiler mi edindiler? De ki: 'Hiçbir şeye güçleri yetmese ve düşünemiyor olsalar da mı?'" (43)

Zümer 44:

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾

"De ki: 'Şefaat tümüyle Allah'a aittir. Göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. Sonra yalnız O'na döndürüleceksiniz.'" (44)

Zümer 45:

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾

"Allah, tek olarak anıldığı zaman, ahirete inanmayanların içlerini sıkıntı basar. Ama Allah'tan başkası anıldığı zaman hemen yüzleri güler." (45)

268 Taberî, 24/7; İbn Kesîr, 4/55.

1. ﴿اشْمَأَزَّتْ﴾ "işme'ezzet" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {اشْمَأَزَّتْ} [الزمر: ٤٥] قَالَ: «نَفَرَتْ» {وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ} [الزمر: ٤٥] «أَوْثَانُهُمْ»

1813- Süddî, âyette geçen ﴿اشْمَأَزَّتْ﴾ ***"işme'ezzet"*** ifadesini: "Nefret edip hoşlanmazlar" şeklinde tefsir etmiştir.[269]

Zümer 46:

قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ
تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فيمَا كَانُوا فيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾

"De ki: 'Ey gökleri ve yeri yaratan, gizliyi de aşikârı da bilen Allah'ım! Kullarının arasında, ayrılığa düştükleri şeyin hükmünü ancak sen vereceksin.'" (46)

1. ﴿فَاطِرِ﴾ "fâtır" İfadesinin Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ} فَاطِرٌ: «قَالَ خَالِقٌ»

1814- Süddî, âyette geçen ﴿فَاطِرِ﴾ ***"fâtır"*** ifadesinin "yaratıcı" anlamında olduğunu söylemiştir.

Zümer 47:

وَلَوْ اَنَّ لِلَّذينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْاَرْضِ جَميعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِه مِنْ سُوءِ
الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾

"Eğer yeryüzünde bulunan her şey tümüyle ve onlarla beraber bir o kadarı da zulmedenlerin olsa, kıyamet günü kötü azaptan kurtulmak

269 Taberî, 24/7; İbn Kesîr, 4/55.

için elbette onları verirlerdi. Artık, hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından karşılarına çıkmıştır." (47)

1. Hesap Etmedikleri Şeylerle Karşılaşmaları

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: عَمِلُوا أَعْمَالًا تَوَهَّمُوا أَنَّهَا حَسَنَاتٌ فَإِذَا هِيَ سَيِّئَاتٌ

1815- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Bazı şeyler yapmışlar ve bunların güzel olduğunu zannetmişler. Ancak Allah tarafından ahirette bu yaptıklarının kötülük olduğu sürprizi ile karşılaşmışlar."[270]

Zümer 48:

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤٨﴾

"(Dünyada) kazandıkları şeylerin kötülükleri karşılarına çıkmış, alay etmekte oldukları şey onları kuşatmıştır." (48)

Zümer 49:

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾

"İnsana bir zarar dokunduğunda bize yalvarır. Sonra ona tarafımızdan bir nimet verdiğimizde, 'Bu, bana ancak bilgim sayesinde verilmiştir' der. Hayır, o bir imtihandır. Fakat onların çoğu bilmezler." (49)

Zümer 50:

قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾

"Bunu kendilerinden öncekiler de söylemişti ama kazandıkları şeyler onlara hiçbir yarar sağlamamıştı." (50)

---

270 Kurtubî, 15/265; Şevkânî, 4/468.

1. Âyette Bahsedilenler

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ} [الزمر: ٥٠] «الْأُمَمُ الْمَاضِيَةُ»

1816- Süddî âyette kendisinden bahsedilenlerin önceki milletler olduğunu söylemiştir.

Zümer 51:

فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ
سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾

"Nihayet kazandıkları şeylerin kötülükleri onlara isabet etmişti. Bunlardan zulmedenler var ya, kazandıkları şeylerin kötülükleri onlara isabet edecektir. Onlar Allah'ı âciz bırakacak değillerdir." (51)

1. "Bunlardan zulmedenler" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ: مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ

1817- Süddî şöyle dedi: "Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ümmetinden bahsedilmektedir."[271]

Zümer 52:

أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

"Bilmediler mi ki Allah rızkı dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için elbette ibretler vardır." (52)

271 Taberî, 24/9; Suyûtî, 5/330.

Zümer 53:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ
اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾

"De ki: 'Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Doğrusu O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.'" (53)

1. Nüzûl Sebebi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ} [الزمر: ٥٣] قَالَ: هَؤُلَاءِ الْمُشْرِكُونَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، قَالُوا: كَيْفَ نُجِيبُكَ وَأَنْتَ تَزْعُمُ أَنَّهُ مَنْ زَنَى، أَوْ قَتَلَ، أَوِ أَشْرَكَ بِالرَّحْمَنِ كَانَ هَالِكًا مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ فَكُلُّ هَذِهِ الْأَعْمَالِ قَدْ عَمِلْنَاهَا؛ فَأُنْزِلَتْ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةُ: {يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ} [الزمر: ٥٣]

1818- Süddî bu âyetin nüzûl sebebi ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Mekkeli müşrikler Peygamber'e şöyle dediler: 'Sen, zina yapan, adam öldüren ve Allah'a şirk koşanların helâk olacağını, dolayısı ile cehenneme gireceğini söylüyorsun. Eğer durum böyle ise biz senin davetine nasıl icabet edebiliriz? Çünkü bizler bunların hepsini yapmış kimseleriz.' Onların bu sözleri üzerine yukarıdaki âyet indi."[272]

Zümer 54:

وَاَنِيبُوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿٥٤﴾

"Size azap gelip çatmadan önce Rabbinize dönün, O'na teslim olun, iş işten geçtikten sonra (azap anında veya ahirette) size yardım edilmez." (54)

272 Taberî, 24/10.

1. Allah'a Teslim Olmakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَأَنِيبُوا} [الزمر: ٥٤] قَالَ: «أَجِيبُوا»

1819- Süddî şöyle dedi: "Rabbinizin davetine icabet edin, anlamındadır."[273]

Zümer 55:

وَاتَّبِعُوا اَحْسَنَ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ
الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾

"Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmezden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'ân'a) tâbi olun." (55)

1. İndirilenin En Güzeliyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ} [الزمر: ٥٥] يَقُولُ: «مَا أُمِرْتُمْ بِهِ فِي الْكِتَابِ» {مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ} [الزمر: ٥٥]

1820- Süddî bu âyeti şöyle tefsir etmiştir:

"Başınıza azap gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'ân'a) tâbi olun." [274]

Zümer 56:

اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ
اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ﴿٥٦﴾

273 Taberî, 24/12.
274 Taberî, 24/13; Kurtubî, 15/27; Şevkânî, 4/471.

"Kişinin: Allah'a yakınlık konusunda kusurlu davrandığım için bana yazıklar olsun! Gerçekten ben alay edenlerdendim (diyeceği günden sakının)!" (56)

1. ﴿يَا حَسْرَتَى﴾ "yâ hasratâ" İfadesi

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثني أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {يَا حَسْرَتَا} قَالَ: «النَّدَامَةُ»

1821- Süddî, âyette geçen ﴿يَا حَسْرَتَى﴾ ***"yâ hasratâ"*** kelimesinin "pişmanlık" ifade eden bir tabir olduğunu söylemiştir.

2. ﴿مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللهِ﴾ "mâ ferrattü fî cenbillâh" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ} [الزمر: ٥٦] قَالَ: «تَرَكْتُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ»

1822- Yine âyette geçen ﴿مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللهِ﴾ ***"mâ ferrattü fî cenbillâh"*** ifadesini: "Allah'ın emirlerini ihmal ettiğim için yazıklar olsun bana" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Kiminle Alay Etmek Kastedildi?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ} [الزمر: ٥٦] يَقُولُ: «مِنَ الْمُسْتَهْزِئِينَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِالْكِتَابِ، وَبِمَا جَاءَ بِهِ»

1823- Süddî, âyette geçen ﴿السَّاخِرِين﴾ ***"alay edenler"*** kelimesini "Kitap'la, Peygamber'le ve onun getirdikleri ile alay edenler" şeklinde tefsir etmiştir.[275]

275 Taberî, 24/14.

Zümer 57-58:

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ أَوْ تَقُولَ حِينَ
تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

"Veya 'Allah bana hidayet verseydi, elbette sakınanlardan olurdum' diyeceği yahut azabı gördüğünde, 'Keşke benim için bir kez (dönmeye) imkân bulunsa da iyilerden olsam!' diyeceği günden sakının." (57-58)

Zümer 59:

بَلَى قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾

"(Allah, şöyle diyecek:) 'Hayır, öyle değil! Âyetlerim sana geldi de sen onları yalanladın, büyüklük tasladın ve inkârcılardan oldun.'" (59)

Zümer 60:

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾

"Kıyamet günü Allah'a karşı yalan söyleyenleri görürsün, yüzleri kapkara kesilmiştir. Büyüklük taslayanlar için cehennemde bir yer mi yok!?" (60)

Zümer 61:

وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾

"Allah, takvâ sahiplerini esenliğe kavuşturup kurtuluşa erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar." (61)

1. Allah Hangi Sebeple Takvâ Sahiplerini Kurtaracak?

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ} [الزمر: ٦١] قَالَ: «بِفَضَائِلِهِمْ»

1824- Süddî şöyle dedi: "Faziletlerinden dolayı Allah takvâ sahiplerini kurtuluşa erdirir" şeklinde tefsir etmiştir.[276]

Zümer 62:

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾

"Allah her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeye vekîldir."

Zümer 63:

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ
اللّٰهِ اُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٣﴾

"Göklerin ve yerin anahtarları (mutlak hükümranlığı) O'nundur. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler var ya, işte onlar hüsrana uğrayanlardır." (63)

1. Göklerin ve Yerin Anahtarları Ne Demek?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ} قَالَ: «خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ»

1825- Süddî şöyle dedi: "Göklerin ve yerin hazineleri O'nundur, anlamındadır."[277]

276 Taberî, 24/15; Âlûsî, 7/417.
277 Taberî, 24/16; Kurtubî, 15/274; İbn Kesîr, 4/61.

Zümer 64:

قُلْ أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَأْمُرُونِّي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴿٦٤﴾

"De ki: 'Ey cahiller! Siz bana Allah'tan başkasına ibadet etmemi mi emrediyorsunuz?'" (64)

Zümer 65:

وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ
لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾

"Andolsun, sana ve senden önceki peygamberlere şöyle vahyedildi: 'Eğer Allah'a ortak koşarsan elbette amelin boşa çıkar ve elbette ziyana uğrayanlardan olursun.'" (65)

Zümer 66:

بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٦﴾

"Hayır, yalnız Allah'a ibadet et ve şükredenlerden ol." (66)

Zümer 67:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ
مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

"Onlar Allah'ı hakkıyla takdir edemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun eliyle dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehtir." (67)

1. Allah'ı Hakkıyla Takdir Edememenin Anlamı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ} [الأنعام: ٩١]: «مَا عَظَّمُوا اللَّهَ حَقَّ عَظَمَتِهِ»

1826- Süddî şöyle dedi: "Onlar Allah'ı hakkı ile tazim etmediler."[278]

Zümer 68:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرٰى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾

"Sûr'a üflenince, Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!" (68)

1. ﴿فَصَعِقَ﴾ "fe sa'ika" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فَصَعِقَ} مَاتَ

1827- Süddî, âyette geçen ﴿فَصَعِقَ﴾ ***"fe sa'ika"*** ifadesini "Ölecek" olarak tefsir etmiştir.

2. Allah'ın Müstesna Tuttukları

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ «جِبْرِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَإِسْرَافِيلُ وَمَلَكُ الْمَوْتِ»

1828- Yine âyetin; ﴿إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ﴾ ***"Allah'ın diledikleri müstesna"*** kesitini: "Cebrâil, İsrâfil, Mîkâil ve Ölüm Meleği haricinde herkesin öleceği" şeklinde tefsir etmiştir.

278 Taberî, 24/17; İbn Kesîr, 4/62; Âlûsî, 7/421.

3. Tekrar Üflenmesiyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى} [الزمر: ٦٨] قَالَ: «فِي الصُّورِ، وَهَى نَفْخَةُ الْبَعْثِ»

1829- Âyetin; ﴿ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى﴾ ***"sonra ona bir daha üflenince"*** kesitini: "Bundan maksat dirilmenin olacağı ikinci Sûr'dur ve her iki Sûr arasında kırk yıllık zaman dilimi vardır" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Ayağa Kalkıp Bakmaları Ne Zaman Olacak?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ} [الزمر: ٦٨] قَالَ: «حِينَ يُبْعَثُونَ»

1830- Yine âyetin ﴿فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ ***"bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar"*** kesitini: "Dirildikten sonra kalkıp bakacaklar" şeklinde tefsir etmiştir.[279]

Zümer 69:

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾

"Yeryüzü, Rabbinin nûru ile aydınlanır, kitap konulur, peygamberler ve şahitler getirilir ve aralarında hakkaniyetle hüküm verilir. Onlara asla zulmedilmez." (69)

1. ﴿وَأَشْرَقَتِ﴾ "ve eşrakat" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا} [الزمر: ٦٩] قَالَ: «أَضَاءَتْ»

279 Taberî, 24/20-22; Suyûtî, 5/338.

1831- Süddî, âyette geçen ﴿وَأَشْرَقَتِ﴾ ***"ve eşrakat"*** ifadesini: "Aydınlanır" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Kitabın Konulmasının Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَوُضِعَ الْكِتَابُ} [الزمر: ٦٩] قَالَ: «الْحِسَابُ»

1832- Yine âyette geçen ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ﴾ ***"kitap konulur"*** ifadesini: "Hesap konulur" şeklinde tefsir etmiştir.

3. ﴿الشُّهَدَاءِ﴾ "eş-şühedâ" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ} [الزمر: ٦٩]: «الَّذِينَ اسْتَشْهَدُوا فِي طَاعَةِ اللَّهِ»

1833- Âyette geçen ﴿الشُّهَدَاءِ﴾ ***"eş-şühedâ"*** ifadesini: "Allah'a itaat yolunda şehit düşenler" şeklinde tefsir etmiştir.

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْمُرادُ بِالشُّهَداءِ الَّذِي اسْتُشْهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَيَشْهَدُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِمَنْ ذَبَّ عَنْ دِينِ اللَّهِ

1834- Kurtubî yaptığı tahriçte Süddî'nin bu âyetle ilgili şunları söylediğini nakletmiştir: "Âyetteki ﴿الشُّهَدَاءِ﴾ ***'eş-şühedâ'*** ifadesinden maksat Allah yolunda şehit olanlardır. Onlar kıyamet günü Allah'ın dinini savunanlara şahitlik edeceklerdir."[280]

Zümer 70:

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾

"Herkese yaptığının karşılığı tam olarak verilir. Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir." (70)

280 Kurtubî, 15/83; Âlûsî, 7/426.

Zümer 71:

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا بَلَى وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾

"İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden, Rabbinizin âyetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da, 'Evet, geldi' derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir." (71)

Zümer 72:

قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾

"Onlara şöyle denir: 'İçinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların kalacağı yer ne kötüdür!'" (72)

Zümer 73:

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاؤُهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selâm size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler." (73)

1. Mü'minlere Cennetin Tanıtılması

قَالَ السُّدِّيُّ: لَهُوَ أَهْدَى إِلَى مَنْزِلِهِ فِي الْجَنَّةِ مِنْهُ إِلَى مَنْزِلِهِ فِي الدُّنْيَا، ثُمَّ قَرَأَ السُّدِّيُّ: {وَيُدْخِلُهُمِ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ}

1835- Süddî şöyle dedi: "Mü'min kul cennetteki evine dünyadaki evinden daha kolay gidecektir. Çünkü Allah bir başka âyette ﴿وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ﴾ ***'onları cennete koyacak ve orasını kendilerine tanıttıracak'*** buyurdu."[281]

Zümer 74:

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ نَتَبَوَّاُ
مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾

"Onlar: Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturacağımız bu yurda vâris kılan Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş! derler." (74)

1. Miras Kılınan Yer ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ} [الزمر: ٧٤] «نَنْزِلُ مِنْهَا حَيْثُ نَشَاءُ»

1836- Süddî şöyle dedi: "Bizi, içinde dilediğimiz yerde oturacağımız bu cennet yurduna vâris kıldı, anlamındadır."[282]

Zümer 75:

وَتَرَى الْمَلٰئِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

"Melekleri de Rablerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'ın etrafını kuşatmış halde görürsün. Artık aralarında adaletle hükmolunmuş ve 'Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun' denilmiştir." (75)

281 Muhammed, 47/6.
282 Taberî, 24/25; Kurtubî, 15/287; İbn Kesîr, 4/67.

1. Arş ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ} [الزمر: ٧٥] قَالَ: «مُحْدِقِينَ حَوْلَ الْعَرْشِ، قَالَ: الْعَرْشُ: السَّرِيرُ»

1837- Süddî şöyle dedi: "Arş'ın etrafını kuşatmış, anlamındadır. Arş da taht anlamındadır."[283]

283 Taberî, 24/25.

40. MÜ'MİN SÛRESİ

Mü'min 1:

حٰمٓ ﴿١﴾

"Hâ, Mîm." (1)

1. "Hâ, Mîm" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ {حم} [غافر: ١] «مِنْ حُرُوفِ أَسْمَاءِ اللَّهِ»

1838- Süddî, bu harfin Allah'ın isimlerinden bir isim olduğunu söylemiştir.[284]

Mü'min 2-3:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ
شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾

"Bu Kitap mutlak galip, hakkıyla bilen, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı çetin, lütuf sahibi Allah tarafından indirilmiştir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur, dönüş ancak O'nadır." (2-3)

---

284 Taberî, 24/26.

Mü'min 4:

مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ ﴿٤﴾

"İnkâr edenler müstesna, hiç kimse Allah'ın âyetleri hakkında tartışmaz. Onların şehirlerde (rahatlıkla) gezip dolaşması seni aldatmasın." (4)

Mü'min 5:

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾

"Onlardan önce Nûh kavmi ve bunlardan sonraki topluluklar da (peygamberlerini) engellemeye, her ümmet kendi peygamberini yakalamaya azmetmişti. Bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. Bunun üzerine ben onları kıskıvrak yakaladım. İşte, cezalandırmamın nasıl olduğunu gör!" (5)

1. Her Ümmetin, Peygamberini Yakalamaya Azmetmesinin Anlamı

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: لِيَقْتُلُوهُ

1839- Kurtubî, Süddî'nin şöyle dediğini nakletti: "Her ümmet öldürmek için kendi peygamberini yakalamaya azmetmişti."[285]

Mü'min 6:

وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٦﴾

"Böylece Rabbinin, inkâr edenler hakkındaki, 'Onlar cehennemliklerdir' sözü gerçekleşmiş oldu." (6)

285 Kurtubî, 15/293.

Mü'min 7:

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ
لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾

"Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Mü'minlerin de bağışlanmasını isterler: Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru! (derler)." (7)

Mü'min 8:

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ
وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٨﴾

"Ey Rabbimiz! Onları da onların babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da kendilerine vadettiğin Adn Cennetlerine koy. Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin." (8)

Mü'min 9:

وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

"Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur." (9)

Mü'min 10:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ
إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾

"İnkâr edenler var ya, muhakkak onlara, 'Allah'ın (size) gazabı, sizin kendinize olan gazabınızdan daha büyüktür. Çünkü siz imana çağrılırdınız da inkâr ederdiniz' diye seslenilir." (10)

1. Cehennemliklerin Kendilerine Olan Gazapları

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ} [غافر: ١٠] «فِي النَّارِ» {إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ} [غافر: ١٠] «فِي الدُّنْيَا» {فَتَكْفُرُونَ} [غافر: ١٠]

1840- Süddî, âyetin ﴿مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ﴾ ***"sizin kendinize olan gazabınızdan"*** kesitini: "Cehennemde kendi kendinize olan gazabınızdan daha büyüktür. Çünkü siz dünyada iken imana davet edildiğinizde kabul etmeyip inkâr yolunu seçmiştiniz" diye tefsir etmiştir.[286]

Mü'min 11:

قَالُوا رَبَّنَا اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا
فَهَلْ اِلٰى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ﴿١١﴾

"Onlar da şöyle derler: Ey Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa da dirilttin. Günahlarımızı kabulleniyoruz. Şimdi (bu ateşten) bir çıkış yolu var mı?" (11)

1. İki Ölüm, İki Dirilmeyle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ} [غافر: ١١] قَالَ: «أُمِيتُوا فِي الدُّنْيَا، ثُمَّ أُحْيُوا فِي قُبُورِهِمْ، فَسُئِلُوا أَوْ خُوطِبُوا، ثُمَّ أُمِيتُوا فِي قُبُورِهِمْ، ثُمَّ أُحْيُوا فِي الْآخِرَةِ»

1841- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Onlar dünyada ölürler, sonra kabirlerinde tekrar dirilirler. Kendileri ile konuşulup bazı sorular

286 Taberî, 24/32; Kurtubî, 15/297; İbn Kesîr, 4/73.

sorulduktan sonra tekrar kabirlerinde ölürler. Sonra kıyamet günü (hesap için tekrar) dirilirler."[287]

Mü'min 12:

ذَٰلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾

"Bu, sizin tevhid çerçevesinde Allah'a çağrıldığında inkâr etmeniz, O'na ortak koşulduğunda ise inanmanız sebebiyledir. Artık hüküm yüce ve büyük Allah'a aittir." (12)

Mü'min 13:

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾

"Size âyetlerini gösteren, sizin için gökten rızık indiren O'dur. Allah'a yönelenden başkası ibret almaz." (13)

1. Âyetleri Ancak Kimler Anlar?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {إِلَّا مَنْ يُنِيبُ} [غافر: ١٣] قَالَ: «مَنْ يُقْبِلُ إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ»

1842- Süddî şöyle dedi: "Allah'ın itaatine yönelenler, anlamındadır."[288]

Mü'min 14:

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾

"O halde, kâfirlerin hoşuna gitmese de siz dini Allah'a has kılarak O'na ibadet edin." (14)

287 Taberî, 24/32.
288 Taberî, 24/33; İbn Kesîr, 4/74.

Mü'min 15:

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى
مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾

"Dereceleri yükselten, Arş'ın sahibi Allah, kavuşma günüyle korkutmak için kullarından dilediğine iradesiyle ilgili vahyi indirir." (15)

1. Ruh ve Kavuşma Günü

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ: {يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ} [غافر: ١٥] قَالَ: «النُّبُوَّةُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ»

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ. ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {يَوْمَ التَّلَاقِ} [غافر: ١٥] «تَلْتَقِي أَهْلُ السَّمَاءِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ»

1843- Süddî, âyette geçen ﴿الرُّوحَ﴾ ***"ruh"*** ifadesini, "nübüvvet" olarak, ﴿يَوْمَ التَّلَاقِ﴾ ***"kavuşma günü"*** ifadesini ise "gök ve yer ehlinin bir araya geldiği gün" olarak tefsir etmiştir.

Mü'min 16:

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ
يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾

"O gün onlar (kabirlerinden) meydana çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün hükümranlık kimindir? Kahhâr olan tek Allah'ındır" (16)

Mü'min 17:

الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾

"Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çarçabuk görendir." (17)

Mü'min 18:

وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ مَا
لِلظّٰالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾

"Yaklaşan gün hususunda onları uyar! Çünkü o onda dehşet içinde yutkunurken yürekleri ağızlarına gelmiştir. Zalimlerin ne dostu ne de sözü dinlenir şefaatçisi vardır." (18)

1. Kıyamet Gününde Kalplerin Hali

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ} [غافر: ١٨] قَالَ: «شَخِصَتْ أَفْئِدَتُهُمْ عَنْ أَمْكِنَتِهَا، فَنَشَبَتْ فِي حُلُوقِهِمْ، فَلَمْ تَخْرُجْ مِنْ أَجْوَافِهِمْ فَيَمُوتُوا، وَلَمْ تَرْجِعْ إِلَى أَمْكِنَتِهَا فَتَسْتَقِرَّ»

1844- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Kalpleri yerinden çıkıp boğazlarına gelir. Karınlarından bir şey çıkmadığı için ölürler. Kalpleri geri yerine yerleşmediği için bir türlü istikrarlı olamıyorlar."

2. Sıcak Dost ve Şefaatçi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {مَا لِلظّٰالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ} [غافر: ١٨] قَالَ: «مِنْ يَعْنِيهِ أَمْرَهُمْ، وَلَا شَفِيعٍ لَهُمْ»

1845- Süddî, ﴿حَمِيمٍ﴾ ***"sıcak dost"*** ifadesini, "işlerini düzene sokacak dostları"; ﴿شَفِيعٍ﴾ ***"şefaatçi"*** kelimesini ise "onlara aracılık edecek kimseler" şeklinde açıklamıştır.[289]

Mü'min 19:

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾

"Allah, gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir." (19)

289 Taberî, 24/35; İbn Kesîr, 4/74, 75.

1. Gözlerin Hainliği

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: إِنَّهَا الرَّمْزُ بِالْعَيْنِ

1846- Kurtubî yaptığı tahriçte, Süddî'nin, âyeti "gözle işaret" şeklinde tefsir ettiğini söylemiştir.[290]

Mü'min 20:

وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ
بِشَيْءٍ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

"Allah, hak ve adâletle hükmeder. Allah'tan başka taptıkları ise hiçbir hükümde bulunamazlar. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (20)

Mü'min 21:

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا
مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ
اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٢١﴾

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerin âkıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar, kendilerinden daha güçlü ve yeryüzündeki eserleri daha üstündü. Böyle iken Allah, günahları sebebiyle onları yakaladı. Onları Allah'ın azabından koruyacak hiç kimse olmadı." (21)

Mü'min 22:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾

290 Kurtubî, 15/303.

"Bunun sebebi şu idi: Peygamberleri onlara apaçık mûcizeler getiriyorlardı da onlar inkâr ediyorlardı. Bu yüzden Allah da onları yakalayıverdi. Şüphesiz O, güçlüdür, cezası da çok şiddetlidir." (22)

Mü'min 23-24:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

"Andolsun ki biz Mûsâ'yı mûcizelerimizle ve apaçık bir delille Firavun'a, Hâmân'a ve Kârûn'a gönderdik. Onlar ise, 'Bu çok yalancı bir sihirbazdır' dediler." (23-24)

Mü'min 25:

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾

"Mûsâ onlara tarafımızdan gerçeği getirince, 'Onunla beraber iman edenlerin oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın' dediler. Fakat kâfirlerin tuzağı hep boşa çıkmıştır." (25)

Mü'min 26:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ
يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ﴿٢٦﴾

"Firavun dedi ki: 'Bırakın beni, Mûsâ'yı öldüreyim. (Faydası olacaksa) Rabbini yardıma çağırsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum.'" (26)

Mü'min 27:

وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

"Mûsâ da, 'Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım' dedi." (27)

Mü'min 28:

وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ ايمَانَهُ اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَاِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَاِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذي يَعِدُكُمْ اِنَّ اللهَ لَا يَهْدي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾

"Firavun ailesinden, imanını gizlemekte olan mü'min bir adam şöyle dedi: 'Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mûcizeler getirdi. Eğer yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir. Eğer doğru söylüyorsa, sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şüphesiz Allah, aşırı giden, yalancılık eden kimseyi doğru yola eriştirmez.'" (28)

1. Mü'min Kul Kimdir?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ} [غافر: ٢٨] قَالَ: «هُوَ ابْنُ عَمِّ فِرْعَوْنَ»

1847- Süddî, âyette geçen mü'min kulun, Firavun'un amcasının oğlu olduğunu söylemiştir.[291]

2. Müsrif ile Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ} [غافر: ٢٨] قَالَ: «الْمُسْرِفُ: هُوَ صَاحِبُ الدَّمِ»

291 Taberî, 24/38; Kurtubî, 15/306; İbn Kesîr, 4/77.

1848- Süddî, "Allah kan döken kimseyi doğru yola iletmez, anlamındadır" demiştir.[292]

Mü'min 29:

يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٢٩﴾

"'Ey kavmim! Bugün yeryüzüne hâkim kimseler olarak iktidar ve saltanat sizindir. Ama başımıza geldiğinde bizi, Allah'ın azabından kim kurtarır?' Firavun, 'Ben size ancak kendi görüşümü bildiriyorum ve sizi ancak doğru yola götürüyorum' dedi." (29)

1. "Bu topraklar" İfadesiyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {الْأَرْضِ} [غافر: ٢٩] هِيَ أَرْضُ مِصْرَ

1849- Kurtubî'nin nakline göre Süddî, âyette geçen ﴿الْأَرْضِ﴾ ***"bu topraklarda"*** ifadesinden maksadın "Mısır" olduğunu söylemiştir.[293]

Mü'min 30-31:

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَاقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٣١﴾

"İman etmiş olan adam dedi ki: 'Ey kavmim! Şüphesiz ben, Nûh kavmi, Âd kavmi, Semûd kavmi ve onlardan sonra gelen toplulukların başına gelen olayların sizin de başınıza gelmesinden korkuyorum. Allah, kullarına asla zulmetmek istemez.'" (30-31)

292 Taberî, 24/39.
293 Kurtubî, 15/310.

Mü'min 32:

وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿٣٢﴾

"Ey kavmim! Gerçekten sizin için o bağrışıp çağrışma gününden korkuyorum!" (32)

1. Çağrışma Günü ile Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ {يَوْمَ التَّنَادِ} [غافر: ٣٢] قَالَ: «تَبِدُّونَ»

1850- Süddî, "(Hesaba) çağrıldığınız gün" şeklinde tefsir etmiştir.[294]

Mü'min 33:

يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

"Öyle bir gün ki, arkanızı dönüp kaçarsınız ama sizi Allah'tan kurtaracak hiçbir güç bulamazsınız! Allah kimi şaşırtırsa artık onu doğru yola yönlendirebilecek bir güç yoktur." (33)

Mü'min 34:

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ﴿٣٤﴾

"Andolsun ki, (Mûsâ'dan) önce Yûsuf da size açık deliller getirmişti ve onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. Nihayet o vefat edince 'Allah ondan sonra peygamber göndermez' dediniz. İşte Allah o aşırı giden şüphecileri böyle saptırır." (34)

---

294 Taberî, 24/39. Meâldeki anlama göre herkesin korkudan bağrıştığı gün anlamına gelirken, Süddî'nin tefsirine göre herkesin hesap için ismi ile mahkemeye çağrıldığı gün anlamına gelmektedir. Farklı sahneleri kapsayan kıyamet günü ile ilgili ifade edilen her iki tefsir de doğrudur. [Çeviren].

1. "Daha önce" İfadesiyle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ} [غافر: ٣٤] قَالَ: «قَبْلِ مُوسَى»

1851- Süddî, "Mûsâ'dan önce, anlamındadır" şeklinde tefsir etmiştir."

Mü'min 35:

الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

"Onlar kendilerine gelmiş hiçbir delil olmaksızın, Allah'ın âyetleri hakkında tartışan kimselerdir. Bu ise Allah katında ve iman edenler katında büyük öfke ve gazap gerektiren bir iştir. Allah, her kibirli zorbanın kalbini işte böyle mühürler." (35)

Mü'min 36:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَاهَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ﴿٣٦﴾

"Firavun dedi ki: 'Ey Hâmân! Bana yüksek bir kule yap, belki yollara erişirim.'" (36)

Mü'min 37:

أَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلٰى إِلٰهِ مُوسٰى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا وَكَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾

"Göklerin yollarına erişirim de Mûsâ'nın tanrısını görürüm! Doğrusu ben onu, yalancı sanıyorum, dedi. Böylece Firavun'a, yaptığı kötü iş süslü gösterildi ve yoldan saptırıldı. Firavun'un tuzağı tamamen boşa çıktı." (37)

1. Yollarla Kastedilen

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ هِشَامٍ، قَالَ: ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، {أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ} قَالَ: «طُرُقُ السَّمَوَاتِ»

1852- Süddî, "göklerin yolları" şeklinde tefsir etmiştir.[295]

Mü'min 38:

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَاقَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾

"O inanan kimse dedi ki: 'Ey kavmim! Bana uyun ki sizi doğru yola ileteyim.'" (38)

Mü'min 39:

يَاقَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾

"Ey kavmim! Şüphesiz bu dünya hayatı ancak (geçici) bir yararlanmadır. Ahiret ise ebedî olarak kalınacak yerdir." (39)

Mü'min 40:

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

"Kim bir kötülük yaparsa ancak onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim, mü'min olarak sâlih bir amel işlerse, işte onlar cennete girecek ve orada hesapsız olarak rızıklandırılacaklardır." (40)

295 Taberî, 24/43; Şevkânî, 4/492; Âlûsî, 7/453.

Mü'min 41:

وَيَاقَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾

"Ey kavmim! Bu ne hal? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, siz ise beni ateşe çağırıyorsunuz." (41)

Mü'min 42:

تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤٢﴾

"Siz beni Allah'ı inkâr etmeye ve hakkında hiçbir bilgim olmayan şeyleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi mutlak güç sahibine, çok bağışlayana (Allah'a) çağırıyorum." (42)

Mü'min 43:

لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ
وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾

"Gerçek şu ki, sizin beni davet ettiğiniz şeyin dünyada da ahirette de davete değer bir tarafı yoktur. Dönüşümüz Allah'adır, aşırı gidenler de ateş ehlinin kendileridir." (43)

1. Kimler Onlara İcâbet Edemez?

قَالَ السُّدِّيُّ: لَا يُجِيبُ دَاعِيَهُ، لَا فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ

1853- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Davet ettiğiniz putlar ne dünyada ne de ahirette kendisini yardıma çağıranlara cevap ve karşılık veremez."[296]

296 Taberî, 24/45; İbn Kesîr, 4/80.

Mü'min 44:

فَسَتَذْكُرُونَ مَا اَقُولُ لَكُمْ وَاُفَوِّضُ اَمْرِي اِلَى اللهِ اِنَّ اللهَ بَصيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾

"Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını çok iyi görendir." (44)

1. Allah'a Havale Etmenin Anlamı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ} [غافر: ٤٤] قَالَ: «أَجْعَلُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ»

1854- Süddî, "Ben işimi Allah'a bırakıyorum" şeklinde tefsir etmiştir.[297]

Mü'min 45:

فَوَقٰيهُ اللهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾

"Nihayet Allah, bu kişiyi onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden korudu, Firavun'un kavmini ise kötü azap kuşatıverdi." (45)

1. Firavun Ailesiyle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ: {وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ} [غافر: ٤٥] قَالَ: «قَوْمُ فِرْعَوْنَ»

1855- Süddî, âyette geçen ﴿بِاٰلِ فِرْعَوْنَ﴾ ***"Firavun ailesini"*** ifadesini, "Firavun'un kavmi" şeklinde tefsir etmiştir.[298]

Mü'min 46:

اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾

"Onlar sabah akşam o ateşe sokulurlar. Kıyametin kopacağı gün de, 'Firavun ailesini azabın en çetinine sokun' (denilecek)!" (46)

297 Taberî, 24/46.
298 Taberî, 24/46; İbn Kesîr, 4/82.

1. Firavun Ailesinin Âkıbeti

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: «بَلَغَنِي أَنَّ أَرْوَاحَ قَوْمِ فِرْعَوْنَ فِي أَجْوَافِ طَيْرٍ سُودٍ تُعْرَضُ عَلَى النَّارِ غُدُوًّا وَعَشِيًّا، حَتَّى تَقُومُ السَّاعَةُ»

1856- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunlar söylemiştir: "Bana gelen haberlere göre Firavun kavminin ruhları (şu an) siyah kuşların karnında (kursağında) sabah akşam ateşe sokulmaktadırlar ve bu durum kıyamet kopana kadar devam edecektir."[299]

Mü'min 47:

وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾

"Ateşin içinde birbirleriyle tartışırlarken, zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara, 'Biz size uymuş kimselerdik. Şimdi şu ateşin bir kısmını üzerimizden kaldırabilir misiniz?' derler." (47)

Mü'min 48:

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾

"Büyüklük taslayanlar ise şöyle derler: 'Biz hepimiz ateşin içindeyiz. Şüphesiz Allah, kullar arasında (böyle) hüküm vermiştir.'" (48)

Mü'min 49:

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾

"Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, 'Rabbinize yalvarın da (hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin' derler." (49)

299 Taberî, 24/47.

Mü'min 50:

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا
فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٥٠﴾

"Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, 'Rabbinize yalvarın da (hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin' derler. (Cehennem bekçileri) derler ki: 'Size peygamberleriniz açık mûcizeler getirmemiş miydi?' Onlar, 'Evet, getirmişti' derler. (Bekçiler), 'Öyleyse kendiniz yalvarın' derler. Şüphesiz kâfirlerin duası boşunadır." (50)

Mü'min 51:

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ﴿٥١﴾

"Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz." (51)

1. Rasûllerin ve Mü'minlerin, Yardıma Uğrasalar da Öldürülmüş Olmaları

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ: {إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا} [غافر: ٥١] «قَدْ كَانَتِ الْأَنْبِيَاءُ وَالْمُؤْمِنُونَ يُقْتَلُونَ فِي الدُّنْيَا وَهُمْ مَنْصُورُونَ

1857- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Gerek peygamberler ve gerekse mü'minler Allah tarafından desteklenmelerine rağmen öldürülmüşlerdir."

2. Şahitlerin Şahitlik Edeceği Gün

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ {وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ} [غافر: ٥١] «يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

1858- Yine âyette geçen ﴿يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ ***"şahitlerin şahitlik edeceği gün"*** kesitini: "Kıyamet günü" olarak tefsir etmiştir.[300]

3. Allah'ın Rasûllere ve Mü'minlere Nasıl Yardım Ettiği

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لَمْ يَبْعَثِ اللَّهُ رَسُولًا قَطُّ إِلَى قَوْمٍ فَيَقْتُلُونَهُ، أَوْ قَوْمًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْحَقِّ فَيُقْتَلُونَ، فَيَذْهَبُ ذَلِكَ الْقَرْنُ حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ لَهُمْ مَنْ يَنْصُرُهُمْ، فَيَطْلُبُ بِدِمَائِهِمْ مِمَّنْ فَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ فِي الدُّنْيَا

1859- Kurtubî yaptığı tahriçte Süddî'nin şöyle dediğini nakletmiştir:

"Allah bir kavme peygamber gönderdiğinde ve o kavim peygamberini öldürdüğünde ya da mü'minlerden hakka davet eden kimseleri Allah bir yere sevk ettiğinde ve onlar öldürüldüğünde, Allah mutlaka onların çağı geçtikten sonra o peygamberlere ve mü'minlere yardım edecek, onlara dünyada bunu yapanlara dökülen kanların hesabını soracak birilerini gönderir."

Mü'min 52:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٥٢﴾

"O gün zalimlere, mazeretleri hiçbir fayda vermez. Artık lânet de onlarındır, kötü yurt da onlarındır!" (52)

1. Kötü Yurt

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: بِئْسَ الْمَنْزِلُ وَالْمَقِيلُ

1860- Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Burası ne kadar pis bir yer ve ne kadar berbat bir dinlenme yeri!"[301]

300 Taberî, 24/49; İbn Kesîr, 4/84; Suyûtî, 5/352.
301 Kurtubî, 15/322; İbn Kesîr, 4/84.

Mü'min 53-54:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ
﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٥٤﴾

"Andolsun ki biz Mûsâ'ya hidayeti verdik ve İsrâiloğullarına, akıl sahipleri için bir öğüt ve doğruluk rehberi olan Kitab'ı miras bıraktık." (53-54)

Mü'min 55:

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٥٥﴾

"(Rasûlüm!) Şimdi sen sabret. Çünkü Allah'ın vaadi gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste. Akşam-sabah Rabbini hamd ile tesbih et." (55)

Mü'min 56:

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ
إِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

"Kendilerine gelmiş kesin bir delil olmaksızın, Allah'ın âyetleri hakkında münakaşa edenler var ya, hiç şüphe yok ki onların kalplerinde, asla yetişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur. Sen Allah'a sığın. Kuşkusuz O, işiten ve görendir." (56)

Mü'min 57:

لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

"Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler." (57)

Mü'min 58:

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

"Kör ile gören, iman edip sâlih ameller işleyenler ile kötülük yapan bir değildir. Siz pek az düşünüyorsunuz." (58)

Mü'min 59:

إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾

"Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar." (59)

Mü'min 60:

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

"Rabbiniz şöyle buyurdu: 'Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.'" (60)

1. ﴿عَنْ عِبَادَتِي﴾ "an ibâdetî" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي} [غافر: ٦٠] قَالَ: «عَنْ دُعَائِي»

1861- Süddî, âyette geçen ﴿عَنْ عِبَادَتِي﴾ ***"an ibâdetî"*** ifadesini: "Bana duayı etmeyi" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿دَاخِرِين﴾ "dâhırîne" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ {دَاخِرِينَ} [غافر: ٦٠] قَالَ: «صَاغِرِينَ»

1862- Yine âyette geçen ﴿دَاخِرِين﴾ ***"dâhırîne"*** ifadesini: "Zelil ve aşağılanmış olarak" şeklinde tefsir etmiştir.[302]

Mü'min 61:

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

"Allah, içinde rahat edesiniz diye geceyi ve (her şeyi) gösterici (aydınlık) olarak da gündüzü yaratandır. Şüphesiz Allah, insanlara karşı sonsuz iyilik sahibidir, fakat insanların çoğu şükretmezler." (61)

Mü'min 62:

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾

"İşte her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah! O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Durum bu iken nasıl oluyor da (haktan) döndürülüyorsunuz?" (62)

Mü'min 63:

كَذَلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾

"Allah'ın âyetlerini inkâr etmekte olanlar, işte böyle döndürülürler." (63)

302 Taberî, 24/52; Âlûsî, 7/461.

Mü'min 64:

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ
وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٤﴾

"Allah, yeryüzünü sizin için karar kılma yeri, göğü de binâ yapan; size şekil verip de şekillerinizi güzel kılan ve sizi temiz şeylerle rızıklandırandır. İşte Rabbiniz Allah! Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!" (64)

Mü'min 65:

هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾

"O, diridir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde sadece Allah'a itaat ederek (samimi olarak) O'na ibadet edin. Hamd, âlemlerin Rabbine mahsustur." (65)

Mü'min 66:

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ
الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾

"De ki: 'Rabbimden bana apaçık deliller gelince, Allah'ı bırakıp da taptıklarınıza tapmam bana yasaklandı ve bana, âlemlerin Rabbine teslim olmam emredildi.'" (66)

Mü'min 67:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى
مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

"O, sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra 'alaka'dan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) çocuk olarak çıkaran,

sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlamanız için sizi yaşatandır. İçinizden önceden ölenler de vardır. Allah bunları, belli bir zamana erişmeniz ve düşünüp akıl erdirmeniz için yapar." (67)

Mü'min 68:

هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾

"O, yaşatan ve öldürendir. Bir şeye karar verdiğinde, ona sadece 'Ol!' der, o da oluverir." (68)

Mü'min 69:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنَّى يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾

"Allah'ın âyetleri hakkında tartışanları görmedin mi? Nasıl da döndürülüyorlar?" (69)

Mü'min 70:

الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾

"Onlar, Kitab'ı (Kur'ân'ı) ve elçilerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. Onlar bilecekler." (70)

Mü'min 71-72:

إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾
فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾

"Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde, sıcak suya sürüklenecekler, sonra da ateşte yakılacaklardır." (71-72)

1. ﴿يُسْجَرُونَ﴾ "yüscerûne" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ} [غافر: ٧٢] قَالَ: «يُحْرَقُونَ فِي النَّارِ»

1863- Süddî, "Sonra da ateşte yakılacaklardır" şeklinde tefsir etmiştir.[303]

Mü'min 73-74:

ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُو مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾

"Sonra onlara, 'Allah'ı bırakıp da ortak koştuklarınız nerede?' denilir. Onlar da, '(Yüzüstü bırakıp) bizden uzaklaştılar. Hayır, demek ki, biz önceleri hiçbir şeye tapmıyormuşuz, (taptıklarımız bir hiçmiş)' derler. İşte Allah, inkârcıları böyle saptırır." (73-74)

Mü'min 75:

ذَٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾

"Bu, sizin yeryüzünde haksız yere şımarmanızdan ve böbürlenmenizden ötürüdür." (75)

1. Ne ile Şımardılar?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ {فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ} [غافر: ٨٣] «بِجَهَالَتِهِمْ»

1864- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Onlar cahilliklerinden dolayı sahip oldukları ilimleri ile şımarıp böbürlendiler."

303 Taberî, 24/55.

2. ﴿تَمْرَحُونَ﴾ "temrahûne" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {تَمْرَحُونَ} [غافر: ٧٥] قَالَ: «تَبْطَرُونَ»

1865- Süddî, âyetin ﴿تَمْرَحُونَ﴾ ***"temrahûne"*** kesitini: "Böbürlenme" olarak tefsir etmiştir.[304]

Mü'min 76:

ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾

"Onlara, 'Ebedî kalmak üzere cehennem kapılarından girin. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!' (denir)." (76)

Mü'min 77:

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ
أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

"Sen sabret! Şüphesiz Allah'ın verdiği söz gerçektir. Onları tehdit ettiğimiz azabın bir kısmını sana göstersek de (ya da göstermeden önce) seni vefat ettirsek de sonunda onlar bize döndürüleceklerdir." (77)

Mü'min 78:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ
لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا
جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾

"Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana anlattıklarımız da var, anlatmadıklarımız da var. Hiçbir peygamber,

304 Taberî, 24/56; İbn Kesîr, 4/89.

Allah'ın izni olmadan bir mûcize getiremez. Allah'ın emri gelince de hak yerine getirilir. İşte o zaman bunu bâtıl sayanlar hüsrana uğrarlar." (78)

Mü'min 79:

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾

"Allah, bir kısmına binesiniz, bir kısmını da yiyesiniz diye sizin için hayvanları yaratandır." (79)

Mü'min 80:

وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ
وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾

"Onlarda sizin için daha birçok faydalar da vardır. Gönüllerinizdeki ihtiyaçlara kendileri üzerinden ulaşasınız diye onları yaratmıştır. Onlarla ve gemilerle taşınırsınız." (80)

Mü'min 81:

وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ ﴿٨١﴾

"Allah, size âyetlerini gösteriyor. Allah'ın hangi âyetlerini inkâr edersiniz?" (81)

Mü'min 82:

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ
مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden önce gelenlerin âkıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar kendilerinden daha çok, daha güçlü ve onların yeryüzündeki eserleri daha üstündü. Fakat kazanmakta oldukları şeyler onlara bir fayda vermemişti." (82)

Mü'min 83:

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ
وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٨٣﴾

"Peygamberleri onlara apaçık deliller getirince, sahip oldukları bilgi ile şımardılar (ve onları alaya aldılar). Sonunda alaya almakta oldukları şey kendilerini sarıverdi." (83)

Mü'min 84:

فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾

"Azabımızı gördükleri zaman, 'Yalnız Allah'a inandık; O'na ortak koşmakta olduğumuz şeyleri inkâr ettik' dediler." (84)

1. ﴿بَأْسَنَا﴾ "be'senâ" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا} [غافر: ٨٤] قَالَ: «النَّقَمَاتِ الَّتِي نَزَلَتْ بِهِمْ»

1866- Süddî, âyette geçen ﴿بَأْسَنَا﴾ ***"be'senâ"*** ifadesini: "Başlarına inen azabımız" şeklinde tefsir etmiştir.[305]

Mü'min 85:

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ
خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

"Fakat azabımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine fayda vermedi. Bu, Allah'ın kulları hakkında eskiden beri yürürlükte olan kanunudur. İşte orada inkârcılar hüsrana uğradılar." (85)

305 Taberî, 24/58.

41. FUSSİLET SÛRESİ

Fussilet 1-2:

حم ﴿١﴾ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾

"Hâ, Mîm. Bu Kur'ân, Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir." (1-2)

Fussilet 3:

كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾

"Bilen bir kavim için, âyetleri Arapça bir Kur'ân olarak tafsil edilmiş bir kitaptır." (3)

1. Tafsil Edilmesinin Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {فُصِّلَتْ آيَاتُهُ} [فصلت: ٣] قَالَ: «بُيِّنَتْ آيَاتُهُ»

1867- Süddî şöyle dedi: "Âyetleri beyan edilmiş, anlamındadır."

Fussilet 4:

بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٤﴾

"Müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Fakat onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık onlar işitmezler." (4)

Fussilet 5:

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ ﴿٥﴾

"Dediler ki: 'Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz örtüler içerisindedir. Kulaklarımızda bir ağırlık, seninle bizim aramızda da bir perde vardır. O halde sen istediğini yap, şüphesiz biz de istediğimizi yapacağız.'" (5)

1. ﴿أَكِنَّةٍ﴾ "ekinnetin" ve ﴿وَقْرٌ﴾ "vakrun" İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَقَالُوا: قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ} [فصلت: ٥] قَالَ: «عَلَيْهَا أَغْطِيَةٌ» {وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ} [فصلت: ٥] قَالَ: «صَمَمٌ»

1868- Süddî şöyle dedi: "Âyette geçen ﴿أَكِنَّةٍ﴾ ***'ekinnetin'*** ifadesi örtüler; ﴿وَقْرٌ﴾ ***'vakrun'*** ifadesi ise sağırlıktır."[306]

Fussilet 6-7:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٧﴾

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan mağfiret dileyin. Ortak koşanların vay haline! Onlar zekâtı vermezler; ahireti inkâr ederler." (6-7)

306 Taberî, 24/59; Âlûsî, 7/977.

1. Müşriklerin Zekâtlarının Kendilerine Faydası Olmaz

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ} [فصلت: ٧] قَالَ: «لَوْ زَكَّوْا وَهُمْ مُشْرِكُونَ لَمْ يَنْفَعْهُمْ»

1869- Süddî şöyle dedi: "Onlar müşrik oldukları halde zekât vermiş olsalardı bu onlara bir fayda vermeyecekti."[307]

Fussilet 8:

اِنَّ الَّذينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾

"Şüphesiz iman edip iyi iş yapanlar için tükenmeyen bir mükâfat vardır." (8)

1. İman Edip Sâlih Amel İşleyenlerin Mükâfatı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ،[قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ} [فصلت: ٨] غَيْرُ مَمْنُونٍ عَلَيْهِمْ

1870- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle dedi: "Kendilerinden minnet beklenmeyen bir ecir, anlamındadır."

2. Allah'ın Cennet Ehline Minnet Etme Hakkı Vardır

1871- İbn Kesîr şöyle demiştir: "Bazı imamlar Süddî'nin bu şekildeki tefsirini kabul etmemişlerdir. Çünkü Allah'ın cennet ehline karşı minnet etme hakkı vardır."

3. Âyet Kimler Hakkındadır?

1872- Kurtubî bu âyetin tefsirinde şunları söylemiştir: "Bu âyet müzmin hastalar ve yaşlılar hakkında inmiştir. Zayıflayıp ibadete güçleri yetmeyince Allah onlara genç ve sağlıklı iken aldıkları sevabın aynısını vereceğini söylemiştir."[308]

307 Taberî, 24/60; İbn Kesîr, 4/92.
308 Kurtubî, 15/342; İbn Kesîr, 4/92; Şevkânî, 4/506.

Fussilet 9:

قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ
وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٩﴾

"De ki: 'Siz mi yeri iki günde (iki evrede) yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.'" (9)

Fussilet 10:

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا
أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ ﴿١٠﴾

"O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti." (10)

1. Allah'ın Kâinata Takdiri

حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا} [فصلت: ١٠] يَقُولُ: «أَقْوَاتَهَا لِأَهْلِهَا»

1873- Amr b. Hammâd → Esbât kanalıyla gelen rivâyette Süddî şöyle demiştir: "Yeryüzü ehli için gıdalar takdir etti.[309]

Dağları da yaratıp orada yaşayanlar için gıdalar takdir etmiştir. Burada iki gün, üç gün veya dört gün ifadesi Allah'ın ihtiyaç duyduğu bir şey değildir."[310]

309 Taberî, 24/62.
310 Taberî, 24/63; Kurtubî, 15/342; Şevkânî, 4/507.

Fussilet 11:

ثُمَّ اسْتَوى اِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ
ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَا اَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾

"Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye, 'İsteyerek veya istemeyerek gelin' dedi. İkisi de, 'İsteyerek geldik' dediler." (11)

1. Allah'ın Duman Halindeki Göğe Yönelmesi

[حَدَّثَنِي مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: «اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ مِنْ تَنَفُّسِ الْمَاءِ حِينَ تَنَفَّسَ، فَجَعَلَهَا سَمَاءً وَاحِدَةً، فَفَتَقَهَا، فَجَعَلَهَا سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ، فِي الْخَمِيسِ وَالْجُمُعَةِ وَإِنَّمَا سُمِّيَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ لِأَنَّهُ جَمَعَ فِيهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ»

1874- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Duman olan gökyüzü, suyun nefes alması ile oluşmuştu. Allah onu birinci kat gök yaptı. Sonra iki günde (perşembe ve cuma) onu yedi katlı yaptı. Bugüne cuma denmesinin nedeni Allah'ın bu günde gökleri ve yeri yaratmasından dolayıdır."[311]

Fussilet 12:

فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِي كُلِّ سَمَاءٍ اَمْرَهَا وَزَيَّنَّا
السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾

"Böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahyetti. Ve biz, yakın semayı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk. İşte bu, Azîz, Alîm olan Allah'ın takdiridir." (12)

311 Taberî, 24/63.

1. Allah'ın Gökleri Yaratması ve Donatması

[حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: ثنا عَمْرٌو، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ {وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا} [فصلت: ١٢] قَالَ: «خَلَقَ فِي كُلِّ سَمَاءٍ خَلْقَهَا مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَالْخَلْقِ الَّذِي فِيهَا مِنَ الْبِحَارِ وَجِبَالِ الْبَرَدِ، وَمَا لَا يُعْلَمُ»

1875- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Ayrıca her gök için orada; melekler, dağlar, denizler ve daha bilinmeyen başka şeyler de yarattı. Sonra (en yakın) gökyüzünde yıldızlar yaratıp bunları orası için bir süs kıldı. Aynı zamanda gökyüzünü bu yıldızlarla şeytanlardan korudu."[312]

Fussilet 13:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾

"Eğer yüz çevirirlerse onlara de ki: 'Ben sizi Âd ve Semûd kavimlerini çarpan yıldırım gibi bir yıldırıma karşı uyardım.'" (13)

Fussilet 14:

إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿١٤﴾

"Hani onlara peygamberler önlerinden ve arkalarından gelmiş, 'Allah'tan başkasına ibadet etmeyin' demişler, onlar da, 'Eğer Rabbimiz dileseydi (peygamber olarak) melekler indirirdi. Bu sebeple, biz sizinle gönderilenleri inkâr ediyoruz' demişlerdi." (14)

312 Taberî, 24/66; Şevkânî, 4/508; Âlûsî, 7/501.

Fussilet 15:

فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾

"Âd kavmi ise yeryüzünde haksız olarak büyüklük taslamış, 'Bizden daha güçlü kim var?' demişlerdi. Onlar, kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha güçlü olduğunu görmediler mi? Onlar bizim âyetlerimizi inkâr ediyorlardı." (15)

Fussilet 16:

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٦﴾

"Biz de onlara dünya hayatında zillet azabını tattırmak için uğursuz günlerde üzerlerine dondurucu bir rüzgâr gönderdik. Ahiret azabı elbette daha rezil edicidir. Onlara yardım da edilmez." (16)

1. ﴿ريحًا صَرْصَرًا﴾ "rîhan sarsaran" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {رِيحًا صَرْصَرًا} [فصلت: ١٦] قَالَ: «بَارِدَةً ذَاتَ الصَّوْتِ»

1876- Süddî, âyetin ﴿ريحًا صَرْصَرًا﴾ ***"rîhan sarsaran"*** kesitini: "Uğursuz günlerde üzerlerine ses çıkaran dondurucu rüzgâr gönderdik" şeklinde tefsir etmiştir."[313]

Fussilet 17:

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾

313 Taberî, 24/66; Kurtubî, 15/437; Âlûsî, 7/501.

"Semûd'a gelince onlara doğru yolu gösterdik, ama onlar körlüğü doğru yola tercih ettiler. Böylece yapmakta oldukları kötülükler yüzünden alçaltıcı azabın yıldırımı onları çarptı." (17)

1. Semûd'un Körlüğü Tercih Etmesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ} [فصلت: ١٧] «بَيَّنَّا لَهُمْ»

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى} [فصلت: ١٧] قَالَ: «اخْتَارُوا الضَّلَالَةَ وَالْعَمَى عَلَى الْهُدَى»

1877- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Biz Semûd'a gerçekleri açıkladık fakat onlar hidâyete karşılık dalâlet ve körlüğü tercih ettiler."

2. ﴿الْهُونِ﴾ "el-hûni" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {الْعَذَابِ الْهُونِ} [فصلت: ١٧] قَالَ: «الْهَوَانِ»

1878- Âyette geçen ﴿الْهُونِ﴾ ***"el-hûni"*** kelimesini, "alçaltıcı azap" şeklinde tefsir etmiştir.[314]

Fussilet 18:

وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾

"İnananları ve Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtardık." (18)

314 Taberî, 24/67; Kurtubî, 15/349; İbn Kesîr, 4/95; Şevkânî, 4/511.

Fussilet 19:

وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَاءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾

"Allah'ın düşmanları, ateşe sürülmek üzere toplandıkları gün, hepsi bir araya getirilirler." (19)

1. Allah'ın Düşmanları Nasıl Toplanacaktır?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَهُمْ يُوزَعُونَ} [فصلت: ١٩] قَالَ: «يُحْبَسُ أَوَّلُهُمْ عَلَى آخِرِهِمْ»

1879- Süddî bu toplanmanın öncekilerin sonrakilerle bir araya getirilmesi neticesinde olacağını söylemiştir.[315]

Fussilet 20:

حَتّٰى إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ
وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

"Nihayet cehenneme vardıklarında, kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları işler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik ederler." (20)

Fussilet 21:

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِي اَنْطَقَ
كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾

"Derilerine, 'Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?' derler. Onlar da, 'Her şeyi konuşturan Allah, bizi de konuşturdu. İlk defa sizi o yaratmıştır. Yine O'na döndürülüyorsunuz' derler." (21)

315 Taberî, 24/68; Şevkânî, 4/511.

1. Derilerle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {حَتَّى إِذا ما جاؤُها شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وأَبْصارُهُمْ وجُلُودُهُمْ} أَرَادَ بِالْجُلُودِ الْفُرُوجَ

1880- Süddî, âyette geçen "derileri" ifadesini: "Avret mahalleri" şeklinde tefsir etmiştir.[316]

Fussilet 22:

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

"Siz (günahları işlerken) kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin, aleyhinize şahitlik etmesinden örtünmüyordunuz. Lâkin, yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz." (22)

1. Örtünmemekten Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ} [فصلت: ٢٢] «أَيْ تَسْتَخْفُونَ مِنْهَا»

1881- Süddî, âyetin ﴿تَسْتَتِرُونَ﴾ ***"örtünmüyordunuz"*** kesitini: "Siz (günahları işlerken) kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik etmesinden sakınmıyordunuz" şeklinde tefsir etmiştir.[317]

Fussilet 23:

وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

"Rabbiniz hakkında beslediğiniz zan var ya, işte sizi o mahvetti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz." (23)

316 Taberî, 24/69.
317 Taberî, 24/69.

1. ﴿أَرْدَاكُمْ﴾ "erdâküm" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {أَرْدَاكُمْ} [فصلت: ٢٣] قَالَ: «أَهْلَكَكُمْ»

1882- Süddî, âyette geçen ﴿أَرْدَاكُمْ﴾ ***"erdâküm"*** ifadesini: "Bu zannınız sizi helâk etti" şeklinde tefsir etmiştir.[318]

Fussilet 24:

فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾

"Şimdi eğer dayanabilirlerse, artık cehennem onların yeridir! Eğer Allah'ın rızasını kazandıracak amelleri işlemeye izin isteseler, onlara izin verilmez." (24)

Fussilet 25:

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾

"Biz onlara birtakım arkadaşlar (şeytanlar) musallat ettik de onlar önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bunlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cinler ve insanlar için (uygulanan) azap onların başına da geldi ve kaybedenlerden oldular." (25)

1. Arkadaşlarla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ} [فصلت: ٢٥] قَالَ: «الشَّيْطَانَ»

1883- Süddî, âyette geçen ﴿قُرَنَاءَ﴾ ***"arkadaşlar"*** ifadesini: "Şeytanlar" şeklinde tefsir etmiştir.

318 Taberî, 24/70.

2. Süslü Göstermelerinin Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ} [فصلت: ٢٥] «مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا» {وَمَا خَلْفَهُمْ} [فصلت: ٢٥] «مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ»

1884- Yine âyette geçen ﴿فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيديهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ ***"önlerinde ve arkalarında ne varsa süslü gösterdiler"*** ifadesini: "Birtakım dünya ve ahiret işlerini bunlara süslü gösterdiler de azap onları buldu" şeklinde tefsir etmiştir.[319]

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ} [فصلت: ٢٥] قَالَ: «الْعَذَابُ»

1885- Yine âyette geçen ﴿وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ ***"Söz, onlara gerçekleşti"*** ifadesini: "Azap" şeklinde tefsir etmiştir.[320]

Fussilet 26:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾

"İnkâr edenler dediler ki: 'Bu Kur'ân'ı dinlemeyin. Baskın çıkmak için o okunurken yaygara koparın.'" (26)

Fussilet 27:

فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

"İnkâr edenlere mutlaka şiddetli bir azabı tattıracağız ve onları yaptıklarının en kötüsü ile cezalandıracağız." (27)

319 Taberî, 24/71.
320 Taberî, 24/71.

Fussilet 28:

ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾

"İşte böyle, Allah düşmanlarının cezası ateştir. Âyetlerimizi inkâr etmelerinin cezası olarak orada onlar için ebedîlik yurdu vardır." (28)

Fussilet 29:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ
نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

"(Ateşe giren) inkârcılar şöyle derler: 'Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan bizi saptıranları göster onları ayaklarımızın altına alalım ki en aşağılıklardan olsunlar.'" (29)

1. Saptıranlar Kimlerdir?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، فِي قَوْلِهِ: {رَبَّنَا أَرِنَا اللَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ} الْآيَةَ فَإِنَّهُمَا ابْنُ آدَمَ الْقَاتِلُ، وَإِبْلِيسُ الْأَبَالِسَةِ. فَأَمَّا ابْنُ آدَمَ فَيَدْعُو بِهِ كُلُّ صَاحِبِ كَبِيرَةٍ دَخَلَ النَّارَ مِنْ أَجْلِ الدَّعْوَةِ وَأَمَّا إِبْلِيسُ فَيَدْعُو بِهِ كُلُّ صَاحِبِ شِرْكٍ، يَدْعُوَانِهِمَا فِي النَّارِ

1886- Süddî, âyette geçen ﴿أَضَلَّانَا﴾ ***"bizi saptıran"*** ifadesini, "Saptıranlar Âdemoğlu ve İblîs'tir" şeklinde tefsir etmiştir. "Âdemoğlu büyük günaha davet ettiği kişiler tarafından çağrılır, İblîs ise ateşe davet ettiği müşrikler tarafından çağrılır."[321]

Fussilet 30:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا
وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾

321 Taberî, 24/72; İbn Kesîr, 4/98.

"Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır' deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve 'Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vadedilmekte olan cennetle sevinin!' derler." (30)

1. Sonra Dosdoğru Olmakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا} [فصلت: ٣٠] قَالَ: «تَمُّوا عَلَى ذَلِكَ»

1887- Süddî, âyetin ﴿ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ ***"sonra dosdoğru olanlar"*** kesitini: "Bu şekilde devam edenler" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Melekler Ne Zaman İnerler?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ} [فصلت: ٣٠] قَالَ: «عِنْدَ الْمَوْتِ»

1888- Âyetin, ﴿تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَٰئِكَةُ﴾ ***"onlara melekler iner"*** kesitini: "Ölüm esnasında" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Korku ve Üzüntünün Hangi Konuda Olmaması İsteniyor?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا} [فصلت: ٣٠] قَالَ «لَا تَخَافُوا مَا أَمَامَكُمْ، وَلَا تَحْزَنُوا عَلَى مَا بَعْدَكُمْ»

1889- Âyetin, ﴿أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا﴾ ***"korkmayın, üzülmeyin"*** kesitini: "Sizi bekleyen şeyler hususunda korkmayın, sizden sonrası için üzülmeyin" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Cennet Nerede Vadedilmiştir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ} [فصلت: ٣٠] «فِي الدُّنْيَا»

1890- Âyetin, ﴿الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ ***"size vadedilmekte olan"*** kesitini: "Size dünyada iken vadedilmekte olan cennetle sevinin" şeklinde tefsir etmiştir.

Fussilet 31:

نَحْنُ اَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾

"Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır;" (31)

1. Meleklerin Dünyada ve Ahirette Dostluğu

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا} [فصلت: ٣١] «نَحْنُ الْحَفَظَةُ الَّذِينَ كُنَّا مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا، وَنَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْآخِرَةِ»

1891- Süddî bu âyetin tefsirinde şunları söylemiştir: "Bizler dünya hayatında sizinle birlikte olan hafaza melekleriyiz ve ahirette de sizin dostunuzuz."[322]

Fussilet 32:

نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٢﴾

"Gafûr ve Rahîm olan Allah'ın ikramı olarak." (32)

Fussilet 33:

وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا اِلَى اللهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾

"Allah'a çağıran, sâlih amel işleyen ve 'Kuşkusuz ben Müslümanlardanım' diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?" (33)

322 Taberî, 24/74; Kurtubî, 15/359; İbn Kesîr, 4/99; Şevkânî, 4/513.

1. En Güzel Sözlü Kimdir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ} [فصلت: ٣٣] قَالَ: «مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ دَعَا إِلَى الْإِسْلَامِ»

1892- Süddî burada kastedilenin, insanları İslâm'a davet eden Hz. Peygamber olduğunu söylemiştir.[323]

Fussilet 34:

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾

"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur." (34)

Fussilet 35:

وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾

"Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimse kavuşturulur." (35)

Fussilet 36:

وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾

"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işiten, bilendir." (36)

---

323 Taberî, 24/75; Kurtubî, 15/360; İbn Kesîr, 4/100; Şevkânî, 4/513.

1. Şeytanın Dürtmesinden Sığınma

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ} [الأعراف: ٢٠٠] قَالَ: «وَسْوَسَةٌ وَحَدِيثُ النَّفْسِ» {فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ} [النحل: ٩٨]

1893- Süddî, âyetin ﴿يَنْزَغَنَّكَ﴾ ***"seni dürtecek olursa"*** kesitini, "Vesvese ve içinden geçen şeylerden dolayı kovulmuş şeytandan Allah'a sığın" şeklinde tefsir etmiştir.[324]

Fussilet 37:

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾

"Gece, gündüz, güneş ve ay Allah'ın varlığının delillerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin. Eğer gerçekten Allah'a kulluk ediyorsanız, onları yaratan Allah'a secde edin." (37)

Fussilet 38:

فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾

"Eğer onlar büyüklük taslarlarsa, bilsinler ki Rabbinin yanında bulunanlar (melekler), gece gündüz hiç usanmadan O'nu tesbih ederler." (38)

Fussilet 39:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

"Allah'ın varlığının delillerinden biri de şudur: Sen yeryüzünü boynu bükük (kupkuru) görürsün. Onun üzerine yağmuru indirdiğimiz

324 Taberî, 24/76.

zaman hemen kıpırdar kabarır. Şüphesiz ki, onu dirilten, elbette ölüleri de diriltir. Şüphesiz O, her şeye gücü hakkıyla yetendir." (39)

1. ﴿خَاشِعَةً﴾ "hâşi'aten" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً} [فصلت: ٣٩] قَالَ: «يَابِسَةً مُتَهَشِّمَةً»

1894- Süddî, âyette geçen ﴿خَاشِعَةً﴾ ***"hâşi'aten"*** kelimesini, "kuru" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿رَبَتْ﴾ "rabet" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {وَرَبَتْ} [فصلت: ٣٩] «انْتَفَخَتْ»

1895a- Yine ﴿رَبَتْ﴾ ***"rabet"*** kelimesini "kabarır" şeklinde tefsir etmiştir.

[ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: «كَمَا يُحْيِي الْأَرْضَ بِالْمَطَرِ، كَذَلِكَ يُحْيِي الْمَوْتَى بِالْمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ»

1895b- Yine Süddî şöyle demiştir: "Nasıl ki yeryüzü yağmur ile canlanıyorsa kıyamet günü de ikinci Sûr'dan sonra (hayat) su(yu) ile ölmüşler diriltilecektir."[325]

Fussilet 40:

اِنَّ الَّذينَ يُلْحِدُونَ في اٰيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا اَفَمَنْ يُلْقٰى فِي النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَنْ يَأْتي اٰمِنًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصيرٌ ﴿٤٠﴾

"Âyetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli kalmaz. O halde, ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet

325 Taberî, 24/77, 78.

günü güvenle gelen mi? Dilediğinizi yapın! Kuşkusuz O, yaptıklarınızı görmektedir." (40)

1. ﴿يُلْحِدُونَ﴾ "yulhidûne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا} [فصلت: ٤٠] قَالَ: «يُشَاقُّونَ: يُعَانِدُونَ»

1896- Süddî, âyette geçen ﴿يُلْحِدُونَ﴾ ***"yulhidûne"*** ifadesini: "Ayrılığa düşüp inat edenler" şeklinde tefsir etmiştir.[326]

Fussilet 41:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾

"Kendilerine Kitap geldiğinde onu inkâr edenler (şüphesiz bunun sonucuna katlanacaklardır). Hâlbuki o, aziz bir kitaptır." (41)

1. Kur'ân'ın Aziz Olmasının Anlamı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ} [فصلت: ٤١] قَالَ: «عَزِيزٌ مِنَ الشَّيْطَانِ»

1897- Süddî, âyeti "Şeytanın müdahale edemeyeceği aziz bir kitaptır" şeklinde tefsir etmiştir.

Fussilet 42:

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾

"Ona ne önünden ne de ardından bâtıl gelemez. O, hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye lâyık olan Allah tarafından indirilmiştir." (42)

326 Taberî, 24/78; Kurtubî, 15/366.

1. Bâtıl ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ} [فصلت: ٤٢] قَالَ: «الْبَاطِلُ: هُوَ الشَّيْطَانُ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُزِيدَ فِيهِ حَرْفًا وَلَا يُنْقِصَ»

1898- Süddî, âyette geçen ﴿الْبَاطِلُ﴾ ***"bâtıl"*** ifadesini, "Şeytan kastedilmektedir. Şeytan Kur'ân'da ne bir harf arttırma ne de eksiltme gücüne sahip değildir" şeklinde tefsir etmiştir.[327]

Fussilet 43:

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ اِنَّ رَبَّكَ
لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَليمٍ ﴿٤٣﴾

"(Rasûlüm!) Sana söylenen, senden önceki peygamberlere söylenmiş olandan başka bir şey değildir. Elbette ki senin Rabbin hem mağfiret sahibi hem de acı bir azap sahibidir." (43)

1. Önceki Rasûllere Söylenen Şey

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ} [فصلت: ٤٣] قَالَ: «مَا يَقُولُونَ إِلَّا مَا قَدْ قَالَ الْمُشْرِكُونَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ»

1899- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "(Mekkelilerin) sana söyledikleri, önceki müşriklerin peygamberlere söylediğinden farklı değildir."

327 Taberî, 24/79; Kurtubî, 15/367; İbn Kesîr, 4/102; Şevkânî, 4/519.

Fussilet 44:

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهٗ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ
قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ
وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى اُولٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾

"Eğer biz onu başka dilde bir Kur'ân yapsaydık onlar mutlaka, 'Onun âyetleri tafsil edilmeli değil miydi? Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber, öyle mi?' derlerdi. De ki: O, inananlar için bir hidâyet ve şifâdır. İnanmayanların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'ân onlara kapalı ve anlaşılmaz gelir. (Sanki) onlara uzak bir yerden sesleniliyor (da anlamıyorlar)." (44)

1. Tafsil Edilmesiyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ} [فصلت: ٤٤] يَقُولُ: «بُيِّنَتْ آيَاتُهُ، أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ، نَحْنُ قَوْمٌ عَرَبٌ مَا لَنَا وَلِلْعُجْمَةِ»

1900- Süddî, âyette geçen ﴿فُصِّلَتْ﴾ ***"tafsil edilmeli"*** ifadesini: "Beyan edilmeli" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ﴾ "Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber, öyle mi?" İfadesi

1901- Yine ﴿ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ﴾ ***"Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber, öyle mi?"*** ifadesini: "Yabancı dilde bir kelam nasıl oluyor da onu anlamayan Arap muhataplara iniyor, derlerdi, anlamındadır" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Hidâyet ve Şifa Olan Nedir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ. ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ {قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ} [فصلت: ٤٤] قَالَ: «الْقُرْآنُ»

1902- Âyette geçen ﴿هُدًى وَشِفَاءٌ﴾ ***"hidâyet ve şifa"*** ifadesini: "Kur'ân" olarak tefsir etmiştir.

4. ﴿وَقْرٌ﴾ "vakrun" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ. ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ} [فصلت: ٤٤] قَالَ: «صَمَمٌ {وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى} [فصلت: ٤٤] قَالَ: «عَمِيَتْ قُلُوبُهُمْ عَنْهُ»

1903- Âyette geçen ﴿وَقْرٌ﴾ ***"vakrun"*** ifadesini: "Sağırlık (ağırlık)" şeklinde tefsir etmiştir.[328]

5. Kalpleri Kur'ân'a Kör

1904- Âyetin; ﴿وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾ ***"O onlara körlüktür"*** kesitini: "Kalpleri Kur'ân'a karşı kör oldu" şeklinde tefsir etmiştir.[329]

Fussilet 45:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾

"Eğer Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında derhal hükmedilirdi (işleri bitirilirdi)." (45)

1. Hangi Durumda Aralarında Hüküm Verilirdi?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ} قَالَ: «أُخِّرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

1905- Süddî bu âyeti "Eğer kıyamet gününe ertelenmemiş olsaydı" şeklinde tefsir etmiştir.[330]

328 Taberî, 24/80; İbn Kesîr, 4/103.
329 Taberî, 24/82; Şevkânî, 4/520.
330 Taberî, 24/82.

Fussilet 46:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

"Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin, kullara (zerre kadar) zulmedici değildir." (46)

Fussilet 47:

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِه وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ اَيْنَ شُرَكَاءِي قَالُوا اٰذَنَّاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾

"Kıyamet gününün bilgisi, O'na havale edilir. O'nun bilgisi dışında hiçbir meyve (çekirdeği) kabuğunu yarıp çıkamaz, hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Allah onlara: Ortaklarım nerede, diye seslendiği gün: Buna dair bizden hiçbir şahit olmadığını sana arz ederiz, derler." (47)

1. ﴿اَكْمَامِهَا﴾ "ekmâmihâ" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا} [فصلت: ٤٧] قَالَ: «مِنْ طَلْعِهَا

1906- Süddî, âyette geçen ﴿اَكْمَامِهَا﴾ ***"ekmâmihâ"*** kelimesini: "tomurcuk" olarak tefsir etmiştir.[331]

2. ﴿اٰذَنَّاكَ﴾ "âzennâke" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {آذَنَّاكَ} أَعْلَمْنَاكَ

1907- Yine âyette geçen ﴿اٰذَنَّاكَ﴾ ***"âzennâke"*** ifadesini: "Bildiririz" şeklinde tefsir etmiştir.

331 Taberî, 24/82.

Fussilet 48:

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٤٨﴾

"Daha önce yalvardıkları (tanrılar) onları yüzüstü bırakıp uzaklaşmıştır. Kendileri için kaçacak bir yer olmadığını anlamışlardır." (48)

1. Âyette Bahsesilenler Neyi Anladılar?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، «{وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ} [فصلت: ٤٨] اسْتَيْقَنُوا أَنَّهُ لَيْسَ لَهُمْ مَلْجَأٌ»

1908- Taberî, Muhammed b. Hüseyin → Ahmed b. Mufaddal → Esbât kanalıyla Süddî'nin şöyle dediğini nakletti: "Onlar kesin olarak kendilerine ait bir sığınağın olmadığını anladılar."

Fussilet 49:

لَا يَسْئَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾

"İnsan hayır istemekten usanmaz. Fakat kendisine bir kötülük dokunursa hemen ümitsizliğe düşer, üzülüverir." (49)

1. Ümitsizliğe Düşen İnsanla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، «{لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ} [فصلت: ٤٩] يَقُولُ: الْكَافِرُ {وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ} قَانِطٌ مِنَ الْخَيْرِ»

1909- Süddî, bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Kâfir kula bir şer ve kötülük dokunursa hemen hayırdan ümidini keser."

Fussilet 50:

وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هٰذَا لي وَمَا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ اِلٰى رَبّي اِنَّ لي عِنْدَهُ لَلْحُسْنٰى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَليظٍ ﴿٥٠﴾

"Andolsun ki kendisine dokunan bir zarardan sonra biz ona bir rahmet tattırırsak: Bu, benim hakkımdır, kıyametin kopacağını sanmıyorum, Rabbime döndürülmüş olsam bile muhakkak O'nun katında benim için daha güzel şeyler vardır, der. Biz, inkâr edenlere yaptıklarını mutlaka haber vereceğiz ve muhakkak onlara ağır azaptan tattıracağız." (50)

1. Daha Güzelle Kastedilen

[مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى} [فصلت: ٥٠] يَقُولُ: «غِنًى»

1910- Süddî, âyette geçen ﴿لَلْحُسْنٰى﴾ ***"daha güzel"*** kelimesini "zenginlik" olarak tefsir etmiştir.[332]

Fussilet 51:

وَاِذَا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَا۟ بِجَانِبِه وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

"İnsana bir nimet verdiğimiz zaman (bizden) yüz çevirir ve yan çizer. Fakat ona bir şer dokunduğu zaman da yalvarıp durur." (51)

1. Yüz Çevirip Yan Çizen İnsan

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ} يَقُولُ: «أَعْرَضَ: صَدَّ بِوَجْهِهِ، وَنَأَى بِجَانِبِهِ: يَقُولُ: تَبَاعَدَ »

332 Taberî, 25/4; Kurtubî, 15/374-375; İbn Kesîr, 4/105.

1911- Süddî, âyette geçen ﴿أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ﴾ ***"yüz çevirir ve yan çizer"*** ifadesini: "Yüz çevirip uzaklaşır" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Engin Dua ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ} [فصلت: ٥١] يَقُولُ: كَثِيرٍ

1912- Yine ﴿دُعَاءٍ عَرِيضٍ﴾ ***"engin dua"*** ifadesini "Çokça dua eder" şeklinde tefsir etmiştir.[333]

Fussilet 52:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ
أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾

"De ki: 'Ne dersiniz? Eğer o (Kur'ân) Allah katından olup da siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman derin bir ayrılık içinde bulunan kimseden daha sapık kim olabilir?'" (52)

Fussilet 53:

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفِي اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ
اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾

"İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'ân'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması, yetmez mi?" (53)

333 Taberî, 25/3; Kurtubî, 15/372; Şevkânî, 4/522.

1. Ufuklarda Gösterilecek Âyetler

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ} [فصلت: ٥٣] يَقُولُ: «مَا نَفْتَحُ لَكَ يَا مُحَمَّدُ مِنَ الْآفَاقِ {وَفِي أَنْفُسِهِمْ} [فصلت: ٥٣] فِي أَهْلِ مَكَّةَ، يَقُولُ: نَفْتَحُ لَكَ مَكَّةَ»

1913- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Ey Muhammed! Sana etrafındaki yerleri fethettireceğimizi onlara göstereceğiz."

2. Nefislerinde Gösterilecek Âyetler

1914- Âyette geçen ﴿وَفِي اَنْفُسِهِمْ﴾ ***"kendi nefislerinde"*** ifadesini: "Onlara Mekke ehli ile ilgili âyetlerimizi göstereceğiz, yani Mekke'yi sana fethettireceğiz" şeklinde tefsir etmiştir.

Fussilet 54:

اَلَا اِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ اَلَا اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ ﴿٥٤﴾

"Dikkat edin; onlar, Rablerine kavuşma konusunda şüphe içindedirler. Bilesiniz ki O, her şeyi (ilmiyle) kuşatmıştır." (54)

1. ﴿مِرْيَةٍ﴾ "miryetin" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ} [فصلت: ٥٤] يَقُولُ: «فِي شَكٍّ»

1915- Süddî, âyette geçen ﴿مِرْيَةٍ﴾ ***"miryetin"*** ifadesini: "Şüphe" şeklinde tefsir etmiştir.[334]

334 Taberî, 25/5; Kurtubî, 8/5819.

42. ŞÛRÂ SÛRESİ

Şûrâ 1-2:

حٰمٓ ﴿١﴾ عٓسٓقٓ ﴿٢﴾

"Hâ Mîm. Ayn Sîn Kâf" (1-2)

Şûrâ 3:

كَذَلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾

"Azîz ve Hakîm olan Allah, sana ve senden öncekilere işte böyle vahyeder." (3)

Şûrâ 4:

لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٤﴾

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O, yücedir, büyüktür." (4)

Şûrâ 5:

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلٰئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَلَا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

"Neredeyse gökler (O'nun azametinden) üstlerinden çatlayacaklar. Melekler ise Rablerini hamd ile tesbih ederler ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. İyi bilin ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (5)

1. ﴿يَتَفَطَّرْنَ﴾ "yetefattarne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ} قَالَ: «يَتَشَقَّقْنَ»

1916- Süddî, âyette geçen ﴿يَتَفَطَّرْنَ﴾ ***"yetefattarne"*** kelimesini, "Çatlayacak" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Meleklerin Yeryüzündekilere İstiğfarı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ} [الشورى: ٥] قَالَ: «لِلْمُؤْمِنِينَ»

1917- Yine ﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ ***"yeryüzündekiler için istiğfar ederler"*** ifadesini: "Mü'minler için" şeklinde tefsir etmiştir.[335]

Şûrâ 6:

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦﴾

"Allah'tan başka dostlar edinenlere gelince, Allah onları daima gözetlemektedir. Sen onlara vekil değilsin." (6)

Şûrâ 7:

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ
يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ﴿٧﴾

335 Taberî, 25/6; Kurtubî, 7/5824; İbn Kesîr, 4/106; Şevkânî, 4/526.

"Şehirlerin anası (olan Mekke'de) ve onun çevresinde bulunanları uyarman ve asla şüphe olmayan toplanma günüyle onları korkutman için, sana böyle Arapça bir Kur'ân vahyettik. (İnsanların) bir bölümü cennette, bir bölümü de çılgın alevli cehennemdedir." (7)

1. Şehirlerin Anası ve Toplanma Günü İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى} [الشورى: ٧] قَالَ: «مَكَّةُ»

[مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ} [الشورى: ٧] قَالَ: «يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

1918- Süddî, âyette geçen ﴿أُمَّ الْقُرَى﴾ ***"şehirlerin anası"*** ifadesini "Mekke" olarak tefsir etmiş, ﴿يَوْمَ الْجَمْعِ﴾ ***"toplanma günü"*** ifadesini ise "kıyamet günü" şeklinde tefsir etmiştir.

Şûrâ 8:

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي
رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾

"Allah dileseydi, onları (aynı dine mensup) bir tek ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini rahmetine sokar. Zalimlerin ise bir dost ve yardımcısı yoktur." (8)

Şûrâ 9:

أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ
الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾

"Yoksa onlar Allah'tan başka dostlar mı edindiler? Hâlbuki gerçek dost Allah'tır. O, ölüleri diriltir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (9)

Şûrâ 10:

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ
رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾

"Hakkında ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyin hükmü Allah'a aittir. İşte bu, Rabbim Allah'tır. Yalnız O'na tevekkül ettim ve ancak O'na yöneliyorum." (10)

Şûrâ 11:

فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ
أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾

"O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (11)

Şûrâ 12:

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيَقْدِرُ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

"Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı bol verir ve (dilediğine) kısar. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir." (12)

1. Göklerin ve Yerin Anahtarları İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ} قَالَ: «خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ»

1919- Süddî âyeti "Göklerin ve yerin hazinesi O'nundur, anlamındadır" şeklinde tefsir etmiştir.

Şûrâ 13:

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصّٰى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ اِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسٰى اَنْ اَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ اَللّٰهُ يَجْتَبِي اِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي اِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾

"Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin, diye Nûh'a emrettiğini, sana vahyettiğini, İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve Îsâ'ya emrettiğini size de din kıldı. Fakat senin kendilerini çağırdığın şey (İslâm dini), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah, ona dilediğini seçer. İçtenlikle kendine yönelenleri de ona ulaştırır." (13)

1. Dinin Tamamını Dosdoğru Tutun

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا} [الشورى: ١٣] قَالَ: «هُوَ الدِّينُ كُلُّهُ»

1920- Süddî şöyle dedi: "Dinin tamamını dosdoğru tutun, anlamındadır."

2. Dini Dosdoğru Tutmakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {أَنْ أَقِيمُوا، الدِّينَ} [الشورى: ١٣] قَالَ: «اعْمَلُوا بِهِ»

1921- Yine âyette geçen ﴿اَنْ اَقِيمُوا الدِّينَ﴾ ***"dini dosdoğru tutun"*** ifadesini: "Dinin emirlerini amele dönüştürün" şeklinde tefsir etmiştir.[336]

3. O'na Yönelmekle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ} [الشورى: ١٣] «مَنْ يُقْبِلُ إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ»

336 Taberî, 25/7; Suyûtî, 6/3.

1922- Süddî şöyle dedi: {وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ} "İtaatine yönelen, anlamındadır."[337]

Şûrâ 14:

وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا
الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾

"Onlar kendilerine ilim geldikten sonra, sadece aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler. Eğer belli bir süreye kadar Rabbinden bir (erteleme) sözü geçmiş olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Onlardan sonra Kitab'a vâris kılınanlar da onun hakkında derin bir şüphe içindedirler." (14)

1. Önceden Geçmiş Sözle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى} [الشورى: ١٤] قَالَ: «يَوْمُ الْقِيَامَةِ»

1923- Süddî, âyette geçen ﴿كَلِمَةٌ سَبَقَتْ﴾ ***"önceden geçmiş bir söz"*** ifadesini: "Cezalarını kıyamet gününe erteleme sözü" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Kitab'a Vâris Kılınanlar

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلَهُ: {وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ} [الشورى: ١٤] قَالَ: «الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى»

1924- Yine âyetin; ﴿أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ ***"kendilerinden sonra Kitab'a vâris kılınanlar"*** ifadesinden maksadın "Yahudi ve Hıristiyanlar" olduğunu söylemiştir.[338]

337 Taberî, 25/10; Suyûtî, 6/4; Şevkânî, 4/532.
338 Taberî, 25/11; Suyûtî, 6/4.

Şûrâ 15:

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ
اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ
أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

"İşte onun için sen (tevhide) dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve de ki: 'Ben Allah'ın indirdiği Kitab'a inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işlediklerinizde sizedir. Aramızda tartışılabilecek bir konu yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar, dönüş de O'nadır.'" (15)

1. Kılıç Âyetinden Önceki Durum

قَالَ السُّدِّيُّ: وَذٰلِكَ قَبْلَ نُزُولِ آيَةِ السَّيْفِ

1925- Süddî şöyle dedi: "Bu, kılıç âyetinin inişinden öncesiyle ilgilidir."[339]

Şûrâ 16:

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾

"Allah'ın çağrısına uyulduktan sonra O'nun hakkında tartışmaya girenlerin delilleri Rableri katında bâtıldır. Onlara bir gazap vardır. Onlar için çetin bir azap vardır." (16)

339 İbn Kesîr, 4/109.

Şûrâ 17:

اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾

"Kitab'ı ve mizanı hak olarak indiren Allah'tır. Ne biliyorsun, belki de kıyamet saati yakındır!" (17)

Şûrâ 18:

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾

"Kıyamete inanmayanlar, onun çabuk kopmasını isterler. İnananlar ise, ondan korkarlar ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bilin ki, kıyamet günü hakkında tartışanlar derin bir sapıklık içindedirler." (18)

Şûrâ 19:

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿١٩﴾

"Allah, kullarına çok lütufkârdır, dilediğini rızıklandırır. O, kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." (19)

Şûrâ 20:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿٢٠﴾

"Kim ahiret kazancını isterse, onun kazancını arttırırız. Kim de dünya kazancını isterse, ona da istediğinden veririz, fakat onun ahirette hiçbir payı yoktur." (20)

Şûrâ 21:

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾

"Yoksa, Allah'ın izin vermediği bir dini kendilerine tutulacak yol kılan ortakları mı var? Eğer (cezaların ertelenmesine dair) kesin hükmü olmasaydı, derhal aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz, zalimler için elem dolu bir azap vardır." (21)

Şûrâ 22:

تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾

"Sen, zalimlerin yaptıkları şeyler tepelerine inerken bu yüzden korku ile titrediklerini göreceksin. İnanıp yararlı işler yapanlar da cennet bahçelerindedirler. Onlar için Rableri katında diledikleri her şey vardır. İşte bu büyük lütuftur." (22)

Şûrâ 23:

ذٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
قُلْ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى وَمَنْ يَقْتَرِفْ
حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾

"İşte Allah'ın, iman eden ve iyi işler yapan kullarına müjdelediği nimet budur. De ki: 'Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum.' Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz. Şüphesiz Allah bağışlayan, şükrün karşılığını verendir." (23)

1. Akrabalık ile Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى} [الشورى: ٢٣] قَالَ: «لَمْ يَكُنْ بَطْنٌ مِنْ بُطُونِ قُرَيْشٍ إِلَّا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِمْ قَرَابَةٌ»

1926- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Hz. Peygamber'in, Kureyş'in bütün kolları ile bir şekilde akrabalığı vardı."

2. ﴿وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً﴾ "ve men yakterif haseneten" İfadesi

حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عز وجل: {وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً} [الشورى: ٢٣] قَالَ: «يَعْمَلْ حَسَنَةً»

1927- Süddî, âyetin ﴿وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً﴾ ***"ve men yakterif haseneten"*** kesitini: "Kim bir iyilik yaparsa" şeklinde tefsir etmiştir.[340]

3. Allah'ın Ğafûr ve Şekûr İsimleri

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: غَفُورٌ لِذُنُوبِ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام، شَكُورٌ لِحَسَنَاتِهِمْ

1928- Kurtubî yaptığı tahriçte Süddî'nin âyetin; ﴿إِنَّ اللهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ ***"Şüphesiz ki Allah çok bağışlayan ve karşılığını çokça verendir"*** kesiti ile ilgili şöyle dediğini nakletmiştir: "Allah, Muhammed'in (s.a.v.) âlinin günahlarını bağışlayan ve yaptıkları iyiliklere karşılığını verendir."

Şûrâ 24:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾

340 Taberî, 25/14; Kurtubî, 7/5836; İbn Kesîr, 4/112; Şevkânî, 4/533-534.

"Yoksa senin için, 'Yalan uydurup Allah'a iftira etti' mi diyorlar? Eğer Allah dilerse senin kalbini mühürler. Allah bâtılı yok eder, hakkı sözleriyle gerçekleştirir. Şüphesiz O, göğüslerin özünü (kalplerde olanları) hakkıyla bilendir." (24)

1. ﴿يَخْتِمْ﴾ "yahtim" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عز وجل: {فَإِنْ يَشَأِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ} [الشورى: ٢٤] قَالَ: «يَطْبَعْ»

1929- Süddî, âyette geçen ﴿يَخْتِمْ﴾ ***"yahtim"*** ifadesini: "Mühürler" şeklinde tefsir etmiştir.[341]

Şûrâ 25:

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾

"O, kullarının tevbesini kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir." (25)

Şûrâ 26:

وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾

"Allah, iman edip iyi işler yapanların tevbesini kabul eder, lütfundan onlara, fazlasını verir. Kâfirlere gelince, onlara da çetin bir azap vardır." (26)

1. Allah'ın İman Edip Sâlih Amel İşleyenlere İcabeti

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يَعْنِي يَسْتَجِيبُ لَهُمْ

1930- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Allah onlara icabet eder, anlamındadır."[342]

341 Taberî, 25/14; Kurtubî, 7/5836; Âlûsî, 7/501.
342 İbn Kesîr, 4/115.

Şûrâ 27:

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنَزِّلُ
بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾

"Allah, kullarına (tümüne birden) rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde mutlaka azgınlık ederlerdi. Fakat O, rızkı dilediği ölçüde indirir. Şüphesiz O, kullarından hakkıyla haberdardır ve onları hakkıyla görendir." (27)

Şûrâ 28:

وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾

"O, (insanlar) umutlarını kestikten sonra, yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, hakiki dosttur, övülmeye lâyık olandır." (28)

1. Rahmetle Kastedilen

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {رَحْمَتَهُ}: فَهُوَ الْمَطَرُ

1931- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿رَحْمَتَهُ﴾ ***"rahmetini"*** ifadesini: "Yağmur" olarak tefsir etmiştir.[343]

Şûrâ 29:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ
دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

"Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir. O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir." (29)

343 Kurtubî, 7/5749; İbn Kesîr, 4/127.

Şûrâ 30:

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾

"Başınıza her ne musibet gelirse, kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder." (30)

Şûrâ 31:

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

"Yeryüzünde O'nu âciz bırakamazsınız. Sizin için Allah'tan başka hiçbir dost ve yardımcı yoktur." (31)

Şûrâ 32:

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٣٢﴾

"Denizde dağlar gibi yüzen gemiler, O'nun varlığının delillerindendir."

1. ﴿الْجَوَارِ﴾ "el-cevâri" ve ﴿الْاَعْلَامِ﴾ "el-a'lâmi" Kelimeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ} [الشورى: ٣٢] قَالَ: «الْجَوَارِي: السُّفُنُ»

1932- Süddî, âyette geçen ﴿الْجَوَارِ﴾ ***"el-cevâri"*** kelimesini "gemiler", ﴿الْاَعْلَامِ﴾ ***"el-a'lâmi"*** kelimesini ise "dağlar" olarak tefsir etmiştir.

Şûrâ 33:

اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِه اِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾

"O, dilerse rüzgârı durdurur da onlar denizin üstünde durakalırlar. Elbette bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır." (33)

1. Allah Dilerse Gemileri Akmaz Kılar

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {إِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ} [الشورى: ٣٣] «لَا تَجْرِي»

1933- Süddî bu âyeti, "Allah dilerse o gemileri hareketsiz bırakır" şeklinde tefsir etmiştir.[344]

Şûrâ 34:

﴿اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾﴾

"Yahut yaptıkları yüzünden onları helâk eder. Birçoğunu da bağışlar." (34)

1. Helâk Etmesiyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {أَوْ يُوبِقْهُنَّ} [الشورى: ٣٤] قَالَ: «يُغْرِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا»

1934- Süddî, âyetin ﴿اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا﴾ ***"yahut yaptıkları kazandıkları sebebiyle onları helâk eder"*** kesitini "Yaptıkları yüzünden onları (denizde) boğar" şeklinde tefsir etmiştir.

Şûrâ 35:

﴿وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٥﴾﴾

"Allah, böyle yapar ki, âyetlerimiz hakkında tartışanlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını bilsinler." (35)

344 Taberî, 25/19; Kurtubî, 7/5749; Suyûtî, 6/10; Şevkânî, 4/540.

1. ﴿مَحِيصٍ﴾ "mahîsin" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلَهُ: {مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ} «مَا لَهُمْ مِنْ مَلْجَإٍ»

1935- Süddî, âyette geçen ﴿مَحِيصٍ﴾ ***"mahîsin"*** ifadesini "sığınak" olarak tefsir etmiştir.[345]

Şûrâ 36:

فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ
وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾

"Size verilen şey, yalnızca dünya hayatının geçimliğidir. Allah'ın yanında bulunanlar ise daha iyi ve daha süreklidir. Bu mükâfat iman edenler ve Rablerine dayanıp güvenenler içindir." (36)

Şûrâ 37:

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾

"Onlar, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar." (37)

1. ﴿الْفَوَاحِشَ﴾ "el-fevâhışe" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ ، {وَالْفَوَاحِشَ} [الشورى: ٣٧] قَالَ: «الْفَوَاحِشُ: الزِّنَى»

1936- Süddî, âyette geçen ﴿الْفَوَاحِشَ﴾ ***"el-fevâhışe"*** kelimesini "zina" olarak tefsir etmiştir.[346]

---

345 Taberî, 25/20; Kurtubî, 7/5854.
346 Taberî, 25/20; Kurtubî, 7/5855; Şevkânî, 4/450.

Şûrâ 38:

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى
بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٨﴾

"Onlar, büyük günahlardan ve hayasızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar." (38)

Şûrâ 39:

وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾

"Onlar bir haksızlığa uğradıkları zaman, yardımlaşırlar." (39)

1. Mü'minlerin Haksızlık Karşısındaki Tutumları

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ} [الشورى: ٣٩] قَالَ: «يَنْتَصِرُونَ مِمَّنْ بَغَى عَلَيْهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَعْتَدُوا»

1937- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Onlar kendilerine haksızlık edenlere karşı birbirlerine yardım ederler fakat hadlerini aşmazlar."

Şûrâ 40:

وَجَزٰؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ
عَلَى اللهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾

"Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez." (40)

1. Kötülüğe Verilecek Karşılık

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا} [الشورى: ٤٠] قَالَ: «إِذَا شَتَمَكَ بِشَتِيمَةٍ فَاشْتُمْهُ مِثْلَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ تَعْتَدِيَ»

1938- Süddî, âyeti "Birisi sana küfrederse sen ona misli ile karşılık ver ve haddini aşma."[347] şeklinde tefsir etmiştir.

Şûrâ 41:

وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤١﴾

"Zulme uğradıktan sonra, kendini savunup hakkını alan kimseye (ceza vermek için) bir yol yoktur." (41)

Şûrâ 42:

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

"Ancak insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere ceza vardır. İşte acıklı azap bunlaradır." (42)

Şûrâ 43:

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿٤٣﴾

"Kim sabreder ve affederse şüphesiz bu hareketi, yapılmaya değer işlerdendir." (43)

347 Taberî, 25/21; Suyûtî, 6/11; Şevkânî, 4/541.

Şûrâ 44:

وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِه وَتَرَى الظّٰلِمِينَ لَمَّا
رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾

"Allah kimi saptırırsa, bundan sonra artık onun hiçbir dostu yoktur. Azabı gördüklerinde zalimlerin, 'Dünyaya dönecek bir yol var mı?' dediklerini görürsün." (44)

1. Dönüşle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {هَلْ إِلَى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ} [الشورى: ٤٤] يَقُولُ: «إِلَى الدُّنْيَا»

1939- Süddî, âyeti "Dünyaya dönecek bir yol var mı" şeklinde tefsir etmiştir.[348]

Şûrâ 45:

وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ
وَقَالَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيهِمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَلَا اِنَّ الظّٰلِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ ﴿٤٥﴾

"Ateşe arz olunurlarken onların, zilletten başlarını öne eğerek göz ucuyla gizli gizli baktıklarını göreceksin. İnananlar da, 'İşte asıl ziyana uğrayanlar, kıyamet günü kendilerini ve ailelerini ziyana sokanlardır, diyecekler. Kesinlikle biliniz ki, zalimler, sürekli bir azap içindedirler." (45)

1. ﴿خَاشِعِينَ﴾ "hâşi'îne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {خَاشِعِينَ} [الشورى: ٤٥] قَالَ: «خَاضِعِينَ مِنَ الذُّلِّ»

348 Taberî, 25/22; Kurtubî, 7/5865; Suyûtî, 6/12.

1940- Süddî, âyette geçen ﴿خَاشِعِينَ﴾ ***"hâşi'îne"*** ifadesini: "Zilletten dolayı başlarını öne eğmiş olarak" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ﴾ "min tarfin hafiyyin" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ} [الشورى: ٤٥] قَالَ: «يُسَارِقُونَ النَّظَرَ»

1941- Yine âyette geçen ﴿مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ﴾ ***"min tarfin hafiyyin"*** ifadesini: "Göz ucuyla gizli gizli baktıklarını" şeklinde tefsir etmiştir.

3. İnsanların Kendilerini Ziyana Sokmaları

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلَهُ: {الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ} [الزمر: ١٥] قَالَ: «غَبَنُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ فِي الْجَنَّةِ»

1942- Süddî, âyetin ﴿خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ﴾ ***"kendilerini ziyana sokacaklar"*** kesitini: "Onlar kendilerini ve ailelerini cennet hususunda aldatıp ziyana sokanlardır" şeklinde tefsir etmiştir.

Şûrâ 46:

وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

"Onların Allah'tan başka kendilerine yardım edecek dostları da yoktur. Allah, kimi saptırırsa artık onun için hiçbir çıkar yol yoktur." (46)

Şûrâ 47:

اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ ﴿٤٧﴾

"Geldikten sonra Allah tarafından geri çevrilmeyecek olan bir gün gelmeden önce Rabbinizin çağrısına uyun. O gün sizin için ne sığınacak bir yer ne de (yaptıklarınızı) inkâr etmek imkânı olmayacaktır." (47)

1. Sığınacak Yerle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ} [الشورى: ٤٧] «تَلْجَأُونَ إِلَيْهِ»

1943- Süddî, âyette geçen ﴿مَلْجَإٍ﴾ ***"sığınacak yer"*** ifadesini: "Kendisine yaslanıp sığınacağınız ve onur duyacağınız bir yer yoktur" şeklinde tefsir etmiştir.[349]

Şûrâ 48:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾

"Eğer yüz çevirirlerse (bilesin ki), biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sadece tebliğdir. Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir; ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa, o zaman da insan pek nankördür." (48)

Şûrâ 49:

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ ﴿٤٩﴾

"Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır; dilediğine kız çocukları, dilediğine de erkek çocukları bahşeder." (49)

1. Allah'ın Evlat Bahşetmesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عز وجل: {يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ} [الشورى: ٤٩] «لَيْسَتْ مَعَهُمْ إِنَاثٌ»

349 Taberî, 25/24.

1944- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Yani içlerinde kız olmadan sadece erkek verir ya da erkek ve kız olarak onlara bağışta bulunur."[350]

Şûrâ 50:

اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَاِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقيمًا اِنَّهُ عَليمٌ قَديرٌ ﴿٥٠﴾

"Yahut o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir, dilediği kimseyi de kısır yapar. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir, her şeye gücü yetendir." (50)

1. Allah'ın Kimini Kısır Yapması

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِ اللَّهِ عز وجل: {أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا} [الشورى: ٥٠] قَالَ: «يَهَبُ لَهُمْ إِنَاثًا وَذُكْرَانًا»، {وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا} [الشورى: ٥٠] «لَا يُولَدُ لَهُ»

1945- Süddî şunları söylemiştir: "Allah onlara erkekli kızlı evlatlar bahşeder. ﴿وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقيمًا﴾ ***'dilediğini de kısır yapar'***, yani hiçbir çocuğu olmaksızın bırakır."

Şûrâ 51:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَاىِٕ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِاِذْنِهِ مَا يَشَاءُ اِنَّهُ عَلِيٌّ حَكيمٌ ﴿٥١﴾

"Allah, bir insanla ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz O yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir." (51)

350 Taberî, 25/25.

1. Allah'ın Beşerle Konuşma Yolları

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ عز وجل: {وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا} [الشورى: ٥١] «يُوحِي إِلَيْهِ» {أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ} [الشورى: ٥١] «مُوسَى كَلَّمَهُ اللَّهُ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ»، {أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ} [الشورى: ٥١] قَالَ: «جِبْرَائِيلُ يَأْتِي بِالْوَحْيِ»

1946- Süddî, âyetin ﴿إِلَّا وَحْيًا﴾ ***"ancak vahiy yoluyla"*** kesitini: "Kendisine verilecek bir vahiyle" şeklinde tefsir etmiştir.

1947- Âyetin ﴿أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ﴾ ***"perde arkasından"*** kesitini: "Mûsâ'ya gelen vahiy gibi" şeklinde tefsir etmiştir.

1948- Yine âyetin ﴿أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا﴾ ***"ya da bir elçi göndererek"*** kesitini: "Cebrâil vasıtası ile vahiy gönderir" şeklinde tefsir etmiştir.

Şûrâ 52:

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَاِنَّكَ لَتَهْدِي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾

"İşte böylece sana da emrimizle Kur'ân'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola eriştirdiğimiz bir nûr kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermektesin." (52)

1. Ruh ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا} [الشورى: ٥٢] قَالَ: «وَحْيًا مِنْ أَمْرِنَا»

1949- Süddî, âyette geçen ﴿رُوحًا﴾ ***"ruh"*** kelimesini "vahiy" olarak tefsir etmiştir.

2. Kitap ve İmanın Ne Olduğunu Bilmeyenle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ} [الشورى: ٥٢] «يَعْنِي مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

1950- Âyetin ﴿مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْايمَانُ﴾ ***"Kitap nedir iman nedir bilmezdin"*** kesitinden kastedilenin "Hz. Muhammed" olduğunu söylemiştir.

3. Nûr Kılınan Nedir?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا} [الشورى: ٥٢] «يَعْنِي بِالْقُرْآنِ»

1951- Yine âyetin ﴿وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا﴾ ***"fakat biz onu bir nûr kıldık"*** kesitini: "Bundan maksat Kur'ân'dır" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Dosdoğru Yol ile Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ} [الشورى: ٥٢] يَقُولُ: «تَدْعُو إِلَى دِينٍ مُسْتَقِيمٍ»

1952- Âyette geçen ﴿صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ***"dosdoğru yol"*** ifadesini: "Doğru din" şeklinde tefsir etmiştir.[351]

Şûrâ 53:

صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

"(O yol) göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin, bütün işler sonunda Allah'a döner." (53)

351 Taberî, 25/25; Kurtubî, 7/5887.

43. ZUHRUF SÛRESİ

Zuhruf 1:

﴿١﴾ حم

"Hâ Mîm." (1)

Zuhruf 2:

﴿٢﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ

"Apaçık Kitab'a andolsun." (2)

1. Kitapla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {حم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ} [الزخرف: ٢] «هُوَ هَذَا الْكِتَابُ الْمُبِينُ»

1953- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Apaçık kitaptan maksat Kur'ân'dır."[352]

352 Taberî, 25/25; Şevkânî, 4/541.

Zuhruf 3:

﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۚ ﴿٣﴾

"Biz, anlayıp düşünmeniz için onu Arapça bir Kur'ân kıldık." (3)

1. "Kur'ân kıldık" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ أَيْ: أَنْزَلْنَاهُ قُرآناً

1954- Kurtubî'nin naklettiğini göre Süddî, âyetin ﴿جَعَلْنَاهُ قُرْءٰنًا﴾ ***"onu Kur'ân kıldık"*** kesitini: "Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik" şeklinde tefsir etmiştir.[353]

Zuhruf 4:

﴿وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾

"Şüphesiz o, katımızdaki ana kitapta (Levh-i Mahfûz'da) mevcuttur, çok yücedir, hikmetlerle doludur." (4)

Zuhruf 5:

﴿أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ﴿٥﴾

"Siz, haddi aşan kimseler oldunuz diye, sizi Kur'ân'la uyarmaktan vaz mı geçelim?" (5)

1. ﴿أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ﴾ "e fe nadribü ankümü'z-zikra" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا} [الزخرف: ٥] قَالَ: «أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الْعَذَابَ»

353 Kurtubî, 7/5881.

1955- Taberî'nin, Muhammed b. Hüseyin → Ahmed b. Mufaddal → Esbât kanalıyla naklettiğine göre Süddî, "Azaptan vaz mı geçeceğiz?" şeklinde tefsir etmiştir.[354]

Zuhruf 6:

وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾

"Hâlbuki daha önceki toplumlara da nice peygamberler göndermiştik." (6)

Zuhruf 7:

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٧﴾

"(Onlar da) kendilerine gelen her peygamberle mutlaka alay ediyorlardı." (7)

Zuhruf 8:

فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾

"Biz, onlardan daha çetinlerini de helâk ettik. Öncekilerin örneği geçti!" (8)

Zuhruf 9:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٩﴾

"Andolsun, onlara, 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan, mutlaka, 'Onları mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen (Allah) yarattı' diyeceklerdir." (9)

354 Taberî, 25/27; Kurtubî, 7/5882; İbn Kesîr, 4/122; Şevkânî, 4/547.

Zuhruf 10:

اَلَّذي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

"O, yeryüzünü size beşik yapan ve gideceğiniz yere ulaşasınız diye sizin için orada yollar var edendir." (10)

1. ﴿مَهْدًا﴾ "mehden" ve ﴿سُبُلًا﴾ "sübülen" İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا} [طه: ٥٣] قَالَ: «بِسَاطًا» {وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا} [الزخرف: ١٠] قَالَ: «الطُّرُقَ»

1956- Süddî, âyette geçen ﴿مَهْدًا﴾ ***"mehden"*** kelimesini "beşik"; ﴿سُبُلًا﴾ ***"sübülen"*** kelimesini ise "yollar" şeklinde tefsir etmiştir.[355]

Zuhruf 11:

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾

"O, gökten bir ölçüye göre yağmur indirendir. Biz onunla ölü araziyi canlandırdık. İşte siz de böyle diriltileceksiniz." (11)

Zuhruf 12:

وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾

"Bütün çiftleri yaratan, bineceğiniz gemileri ve hayvanları sizin için var eden de O'dur." (12)

Zuhruf 13:

لِتَسْتَوُا عَلٰى ظُهُورِه ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا
سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾

355 Taberî, 25/28.

"Böylece onların sırtına binip üzerlerine yerleşince, Rabbinizin nimetini anarak, 'Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik' diyesiniz." (13)

1. ﴿مُقْرِنِينَ﴾ "mukrinîne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ} [الزخرف: ١٣] قَالَ: «مُطِيقِينَ»

1957- Süddî, âyette geçen ﴿مُقْرِنِينَ﴾ ***"mukrinîne"*** ifadesini "boyun eğmek" şeklinde tefsir etmiştir.[356]

Zuhruf 14:

وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾

"Biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz (demelisiniz)." (14)

Zuhruf 15:

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

"Böyle iken kullarından bir kısmını O'nun parçası saydılar. Şüphesiz insan apaçık bir nankördür." (15)

1. Müşriklerin Allah'a Kızları İsnat Etmeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا} [الزخرف: ١٥] قَالَ: «الْبَنَاتِ»

1958- Süddî şöyle demiştir: "Kızları O'na nispet ettiler."[357]

356 Taberî, 25/30; İbn Kesîr, 4/125.
357 Taberî, 25/30.

Zuhruf 16:

أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ ﴿١٦﴾

"Yoksa, Allah yarattıklarından kendisine kızlar edindi de oğulları size mi seçip ayırdı?" (16)

Zuhruf 17:

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾

"Onlardan biri, Rahmân'a örnek kıldığı (isnat ettiği kız çocuğu) ile müjdelendiği zaman, öfkesinden yüzü simsiyah kesilir." (17)

Zuhruf 18:

أَوَمَنْ يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾

"Süs içerisinde (narin bir biçimde) yetiştirilen ve tartışmada (delilini erkekler gibi) açıklayamayanı mı Allah'a isnat ediyorlar?" (18)

1. Âyette Bahsedilenler

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطٌ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {أَوَمَنْ يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ} [الزخرف: ١٨] قَالَ: «النِّسَاءُ»

1959- Süddî âyette bahsedilenlerin "kadınlar" olduğunu söylemiştir.[358]

Zuhruf 19:

وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ ﴿١٩﴾

358 Taberî, 25/31; Âlûsî, 8/9.

"Onlar, Rahmân'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Onların yaratılışına şahit mi oldular? Onların (yalan) şahitlikleri yazılacak ve sorgulanacaklardır." (19)

Zuhruf 20:

وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

"Eğer Rahmân dileseydi, biz onlara kulluk etmezdik" dediler. Bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece yalan söylüyorlar." (20)

Zuhruf 21:

أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾

"Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı sarılıyorlar?" (21)

Zuhruf 22:

بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

"Hayır! Onlar sadece, 'Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz onların izlerinden gitmekteyiz' dediler." (22)

Zuhruf 23:

وَكَذٰلِكَ مَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا اِنَّا
وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا عَلٰى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰى اٰثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾

"Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları, 'Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız' derlerdi." (23)

1. ﴿عَلَى أُمَّةٍ﴾ "alâ ümmetin" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ} [الزخرف: ٢٢] قَالَ: «عَلَى دِينٍ»

1960- Süddî, âyette geçen ﴿عَلَى أُمَّةٍ﴾ ***"alâ ümmetin"*** kesitini "Bir din üzere bulduk" şeklinde tefsir etmiştir.[359]

Zuhruf 24:

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِأَهْدَى مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ
قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٢٤﴾

"(Gönderilen uyarıcı,) 'Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz dinden daha doğrusunu getirmiş olsam da mı?' dedi. Onlar, 'Biz kesinlikle sizinle gönderilen şeyi inkâr ediyoruz' dediler." (24)

Zuhruf 25:

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾

"Biz de onlardan intikam aldık. Yalanlayanların sonu, bak nasıl oldu!" (25)

Zuhruf 26:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾

"Bir zaman İbrâhim, babasına ve kavmine demişti ki: 'Ben sizin taptıklarınızdan uzağım.'" (26)

359 Taberî, 25/33.

Zuhruf 27:

﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾﴾

"Ben yalnız beni yaratana taparım. Çünkü O, beni doğru yola iletecektir." (27)

1. ﴿فَطَرَنِي﴾ "fetaranî" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي} [الزخرف: ٢٧] قَالَ: «خَلَقَنِي»

1961- Süddî, âyette geçen ﴿فَطَرَنِي﴾ ***"fetaranî"*** ifadesini: "Beni yarattı" şeklinde tefsir etmiştir.

Zuhruf 28:

﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾﴾

"İbrâhim onu, kendisinden sonraki nesli arasında da kalıcı bir kelime kılmıştır. Umulur ki dönerler." (28)

1. Kelimeyle Kastedilen

[مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ} [الزخرف: ٢٨] قَالَ: يَعْنِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يَزَالُ فِي ذُرِّيَّتِهِ مَنْ يَقُولُهَا

1962- Süddî şöyle dedi: "Kelime, Lâ ilâhe illallâh sözüdür. Onun nesli içinde bunu söyleyen hep olacaktır."[360]

360 Taberî, 25/34; İbn Kesîr, 4/126; Şevkânî, 4/553.

2. Ardından Geleceklerle Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فِي عَقِبِهِ} [الزخرف: ٢٨] قَالَ: «فِي عَقِبِ إِبْرَاهِيمَ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

1963- Yine âyette geçen ﴿عَقِبِهِ﴾ ***"ardından"*** ifadesini: "İbrâhim'den sonra gelen Hz. Muhammed ve onun yolundan gidenler" şeklinde tefsir etmiştir.[361]

Zuhruf 29:

بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ ﴿٢٩﴾

"Doğrusu bunları da atalarını da kendilerine hak ve onu açıklayan bir peygamber gelinceye kadar geçindirdim." (29)

Zuhruf 30:

وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾

"Fakat kendilerine hak gelince, 'Bu bir büyüdür, biz onu kesinlikle kabul etmiyoruz' dediler." (30)

1. Kureyş'in Kur'ân Karşısındaki Tutumu

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ} [الزخرف: ٣٠] قَالَ: «هَؤُلَاءِ قُرَيْشٌ قَالُوا الْقُرْآنُ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَذَا سِحْرٌ»

1964- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "İşte bu Kureyş, Muhammed'in getirdiği Kur'ân'a sihir diyerek onu kabul etmedi."[362]

361 Taberî, 25/35; Kurtubî, 7/5897; Âlûsî, 8/12.
362 Taberî, 25/35; Suyûtî, 6/16.

Zuhruf 31:

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

"Bu Kur'ân, iki şehrin birinden bir büyük adama indirilseydi ya, dediler." (31)

1. İki Şehir ve İki Adamla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ} [الزخرف: ٣١] قَالَ: «الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ الْقُرَشِيُّ، وَكِنَانَةُ بْنُ عَبْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عُمَيْرٍ، عَظِيمُ أَهْلِ الطَّائِفِ»

1965- Süddî âyette kastedilen iki şehrin Mekke ve Tâif olduğunu, iki büyük adamdan kastın ise Kureyşli Velîd b. Muğîre ve Tâifli Kinânî b. Abd. b. Amr b. Umeyr olduğunu söylemiştir.[363]

Zuhruf 32:

اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾

"Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır." (32)

363 Taberî, 25/36; Kurtubî, 7/5903; İbn Kesîr, 4/129.

1. İnsanların Birbirlerine Üstün Kılınmalarının Hikmeti

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا} [الزخرف: ٣٢] قَالَ: «يَسْتَخْدِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فِي السُّخْرَةِ»

1966- Süddî, âyeti "birbirlerine iş gördürmeleri için" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Rabbin Rahmetiyle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَرَحْمَةُ رَبِّكَ} يَقُولُ: «الْجَنَّةُ»

1967- Yine, ﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ﴾ ***"Rabbinin rahmeti"*** ifadesini: "Cennet" olarak tefsir etmiştir.

3. Onların Topladıklarından Daha Hayırlı Olan

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ} يَقُولُ: «الْجَنَّةُ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ فِي الدُّنْيَا»

1968- Yine, ﴿خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾ ***"onların topladıklarından daha hayırlı"*** ifadesini: "Rabbinin ikram edeceği cennet onların dünyada biriktirdiklerinden daha hayırlıdır" şeklinde tefsir etmiştir.

4. ﴿سُخْرِيًّا﴾ "suhriyyen" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ: لِيُسَخِّرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فِي الْأَعْمَالِ لِاحْتِيَاجِ هَذَا إِلَى هَذَا، وَهَذَا إِلَى هَذَا

1969- İbn Kesîr, ﴿سُخْرِيًّا﴾ ***"suhriyyen"*** ifadesi ile ilgili şunları söylemiştir: "Biri (patron) diğerine (işçiye) ihtiyaç duyduğu için Allah onlardan bazısını diğerine üstün kılmıştır."[364]

364 Taberî, 25/36; Kurtubî, 7/5903; İbn Kesîr, 4/126; Şevkânî, 4/55.

Zuhruf 33:

وَلَوْلَا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ
لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾

"Şayet insanların küfürde birleşmiş bir tek ümmet olması (tehlikesi) bulunmasaydı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını ve çıkacakları merdivenleri gümüşten yapardık." (33)

1. Tek Bir Ümmetle Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ، أُمَّةً وَاحِدَةً} [الزخرف: ٣٣] يَقُولُ: «كُفَّارًا عَلَى دِينٍ وَاحِدٍ»

1970- Süddî, âyette geçen ﴿اُمَّةً وَاحِدَةً﴾ ***"tek bir ümmet"*** ifadesini: "Tek bir din" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿مَعَارِجَ﴾ "me'ârice" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ} [الزخرف: ٣٣] قَالَ: «الْمَعَارِجُ: الْمَرَاقِي»

1971- Yine, ﴿مَعَارِجَ﴾ ***"me'ârice"*** ifadesini: "Basamak veya merdiven" olarak tefsir etmiştir.[365]

Zuhruf 34-35:

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا وَإِنْ كُلُّ ذٰلِكَ
لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

"Evlerine (gümüşten) kapılar ve üzerine yaslanacakları koltuklar ve altın süslemeler yapardık. Bütün bunlar, sadece dünya hayatının geçimliğidir. Rabbinin katında ahiret ise, O'na karşı gelmekten sakınanlarındır." (34-35)

365 Taberî, 25/37; Kurtubî, 7/5905; İbn Kesîr, 4/127.

1. ﴿وَزُخْرُفًا﴾ "zuhrufen" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَزُخْرُفًا} [الزخرف: ٣٥] قَالَ: «الذَّهَبُ»

1972- Süddî, âyette geçen ﴿وَزُخْرُفًا﴾ ***"zuhrufen"*** ifadesini "altın" şeklinde tefsir etmiştir.[366]

Zuhruf 36:

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

"Kim Rahmân'ı zikretmekten gafil olursa, yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz." (36)

1. ﴿يَعْشُ﴾ "ya'şu" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ،} [الزخرف: ٣٦] قَالَ: «يُعْرِضْ»

1973- Süddî, âyette geçen ﴿يَعْشُ﴾ ***"ya'şu"*** ifadesini: "Yüz çevirirse" şeklinde tefsir etmiştir.[367]

Zuhruf 37:

وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾

"Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar." (37)

366 Taberî, 25/38; İbn Kesîr, 4/127; Âlûsî, 8/14.
367 Taberî, 25/39.

Zuhruf 38:

حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَالَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾

"O şeytan dostu kimse, en sonunda bize gelince arkadaşına, 'Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışsın!' der." (38)

Zuhruf 39:

وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾

"Zulmettiğiniz için bugün (nedâmet) size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü siz, azapta ortaksınız." (39)

Zuhruf 40:

أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٠﴾

"Sağırlara sen mi duyuracaksın yahut körleri ve apaçık bir sapıklık içinde olanları sen mi doğru yola ileteceksin?" (40)

Zuhruf 41:

فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ﴿٤١﴾

"Artık biz seni gerçekten götürecek olsak bile, mutlaka onlardan intikam alırız." (41)

1. Allah'ın İntikam Alması

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ} [الزخرف: ٤١] «كَمَا انْتَقَمْنَا مِنَ الْأُمَمِ الْمَاضِيَةِ»

1974- Süddî, "Önceki ümmetlerden intikam aldığımız gibi" şeklinde tefsir etmiştir.

Zuhruf 42:

﴿٤٢﴾ اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذي وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ

"Yahut onlara vadettiğimiz azabı mutlaka sana göstereceğiz. Bizim gücümüz buna yeter." (42)

1. Kâfirlere Vadedilen Azabın Hz. Nebî'ye (s.a.v.) Gösterilmesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ} [الزخرف: ٤٢] «فَقَدْ أَرَاهُ اللَّهُ ذَلِكَ وَأَظْهَرَهُ عَلَيْهِ»

1975- Süddî, bu âyeti şöyle tefsir etmiştir: "Allah, Peygamber'e inkârcılarla ilgili vadettiği azabı gerçekleştirip ona gösterdi."[368]

Zuhruf 43:

﴿٤٣﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذي اُوحِيَ اِلَيْكَ اِنَّكَ عَلى صِرَاطٍ مُسْتَقيمٍ

"Öyle ise sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen doğru bir yol üzeresin." (43)

1. Vahye Sarılmakla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ} [الزخرف: ٤٣]

1976- Süddî, bu âyeti "Kur'ân'a sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen dosdoğru bir yol üzeresin" şeklinde tefsir etmiştir.

368 Taberî 25/41; İbn Kesîr, 4/128.

Zuhruf 44:

وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْئَلُونَ ﴿٤٤﴾

"Şüphesiz bu Kur'ân, sana ve kavmine bir öğüt ve bir şereftir, ondan hesaba çekileceksiniz." (44)

1. Kur'ân'ın Hz. Nebî (s.a.v.) ve Kavmi İçin Şeref Olduğu

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ} [الزخرف: ٤٤] قَالَ: «شَرَفٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ، يَعْنِي الْقُرْآنَ»

1977- Süddî, âyeti "Bu Kur'ân senin ve kavmin için bir şereftir" şeklinde tefsir etmiştir.[369]

Zuhruf 45:

وَسْئَلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا اَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾

"Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor: Rahmân'dan başka da tapılacak tanrılar var etmiş miyiz?" (45)

1. Önceki Rasûllere Sorulması İstenen Şey

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ} [الزخرف: ٤٥] «أَتَتْهُمُ الرُّسُلُ يَأْمُرُونَهُمْ بِعِبَادَةِ الْآلِهَةِ مِنْ دُونِ اللَّهِ؟»

1978- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Gönderdiğimiz peygamberlerden hiçbiri insanlara, 'Allah'tan başka ilâhlara tapın' demiş mi?"[370]

369 Taberî, 25/41; İbn Kesîr, 4/128; Âlûsî, 8/18.
370 Taberî, 25/42; Kurtubî, 7/5916; Şevkânî, 4/557.

Zuhruf 46:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٦﴾

"Andolsun, biz Mûsâ'yı mûcizelerimizle Firavun'a ve ileri gelen adamlarına göndermiştik de o, 'Şüphesiz ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim' demişti." (46)

Zuhruf 47:

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

"Onlara âyetlerimizi getirince, bunlara gülüvermişlerdi." (47)

Zuhruf 48:

وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾

"Onlara gösterdiğimiz her bir âyet (mûcize) diğerinden daha büyüktü. Doğru yola dönsünler diye onları azaba uğrattık." (48)

Zuhruf 49:

وَقَالُوا يَاأَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

"(Onlar azabı görünce) 'Ey büyücü! Sana verdiği söze dayanarak, bizim için Rabbine dua et. Çünkü biz artık doğru yola gireceğiz' dediler." (49)

Zuhruf 50:

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾

"Fakat biz onlardan azabı kaldırınca bir de bakmışsın sözlerinden dönüyorlar." (50)

Zuhruf 51:

وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَاقَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾

"Firavun kavmine seslendi ve şöyle dedi: 'Ey kavmim! Mısır mülkü ve altımdan akıp giden şu ırmaklar benim değil mi? Hâlâ görmüyor musunuz?'" (51)

Zuhruf 52:

اَمْ اَنَا خَيْرٌ مِنْ هٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾

"Yoksa ben, şu zavallı, nerede ise maksadını anlatamayacak durumda olan bu adamdan daha hayırlı değil miyim?" (52)

1. Firavun'un Kendini Mûsâ'dan Hayırlı Görmesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلَهُ: {أَمْ أَنَا خَيْرٌ، مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مِهِينٌ} [الزخرف: ٥٢] قَالَ: «بَلْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا

1979- Süddî, âyette geçen ﴿اَمْ اَنَا خَيْرٌ مِنْ هٰذَا﴾ ***"Yoksa ben, şundan hayırlı değil miyim?"*** ifadesini: "Tabii ki ben ondan daha iyiyim" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿مَهِينٌ﴾ "mehînün" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،] عَنِ السُّدِّيِّ، {مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ} [الزخرف: ٥٢] قَالَ: الْمَهِينُ: «الضَّعِيفُ»

1980- Yine âyette geçen ﴿مَهِينٌ﴾ ***"mehînün"*** ifadesini: "Zayıf (zavallı)" şeklinde tefsir etmiştir.

3. ﴿لَا يَكَادُ يُبِينُ﴾ "lâ yekâdü yübînü" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَا يَكَادُ يُبِينُ} [الزخرف: ٥٢] «الْكَلَامَ»

1981- Yine âyette geçen ﴿لَا يَكَادُ يُبِينُ﴾ ***"lâ yekâdü yübînü"*** ifadesini: "Açık konuşamayan, neredeyse sözü anlaşılamayacak olan" şeklinde tefsir etmiştir.[371]

Zuhruf 53:

فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَٰئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾

"Ona altın bilezikler atılmalı yahut onunla beraber bulunmak üzere melekler gelmeli değil miydi?" (53)

1. Meleklerin Nasıl Gelmesini İstediler?

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ} [الزخرف: ٥٣] قَالَ: «يُقَارِنُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا»

1982- Süddî, âyeti "Onunla beraber duran melekler" şeklinde tefsir etmiştir.

Zuhruf 54:

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٤﴾

"Firavun, kavmini küçük düşürdü (ezdi). Onlar da kendisine itaat ettiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir toplumdu." (54)

371 Taberî, 25/44; Kurtubî, 7/5919; İbn Kesîr, 4/130.

Zuhruf 55:

فَلَمَّا اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾

"Onlar bizi bu şekilde öfkelendirince biz de onlardan öç aldık, hepsini suda boğduk." (55)

1. ﴿فَلَمَّا اٰسَفُونَا﴾ "felemmâ âsefûnâ" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَلَمَّا آسَفُونَا} [الزخرف: ٥٥] قَالَ: «أَغْضَبُونَا

1983- Süddî, âyette geçen ﴿فَلَمَّا اٰسَفُونَا﴾ ***"felemmâ âsefûnâ"*** ifadesini: "Bizi öfkelendirdiklerinde" şeklinde tefsir etmiştir.[372]

Zuhruf 56:

فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْاٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾

"İşte böylece onları sonrakiler için bir selef ve ibret örneği kıldık." (56)

1. ﴿سَلَفًا وَمَثَلًا﴾ "selefen ve meselen" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا [الزخرف: ٥٦] قَالَ: «عِبْرَةً»

1984- Süddî, âyette geçen ﴿سَلَفًا وَمَثَلًا﴾ ***"selefen ve meselen"*** ifadesini: "İbret alınacak bir örnek" kıldık şeklinde tefsir etmiştir.[373]

372 Taberî, 25/46; İbn Kesîr, 4/131.
373 Taberî, 25/46.

Zuhruf 57:

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾

"Meryem oğlu Îsâ bir örnek olarak anlatılınca bir de ne göresin, senin kavmin hemen sevinç çığlıkları atıyorlar." (57)

1. ﴿يَصِدُّونَ﴾ "yasıddûne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ} [الزخرف: ٥٧] قَالَ: «يَضْحَكُونَ»

1985- Süddî, âyetin ﴿يَصِدُّونَ﴾ ***"yasıddûne"*** ifadesini: "Gülüyorlar" şeklinde tefsir etmiştir.[374]

Zuhruf 58:

وَقَالُوا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾

"Hem de dediler ki: 'Sana göre, bizim tanrılarımız mı hayırlı, yoksa Meryem oğlu mu?' Hakkın anlaşılması için değil sadece tartışmak için bu iddiayı ileri sürdüler. Doğrusu onlar çok tartışan bir güruhtur." (58)

1. Nüzûl Sebebi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ} [الزخرف: ٥٨] قَالَ: «خَاصَمُوهُ» ، فَقَالُوا: يَزْعُمُ أَنَّ كُلَّ مَنْ عُبِدَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فِي النَّارِ، فَنَحْنُ نَرْضَى أَنْ تَكُونَ آلِهَتُنَا مَعَ عِيسَى وَعُزَيْرٍ وَالْمَلَائِكَةِ هَؤُلَاءِ قَدْ عُبِدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ: «فَأَنْزَلَ اللَّهُ بَرَاءَةَ عِيسَى»

374 Taberî, 25/47; İbn Kesîr, 4/131.

1986- Süddî, bu âyetin tefsiri hususunda şunları söylemiştir: "Müşrikler şöyle dediler:

'Muhammed, Allah dışında tapınılan herkesin cehennemlik olduğunu iddia ediyor! Biz böyle bir şeye razıyız çünkü taptığımız ilâhlar; Îsâ, Üzeyir ve meleklerle birlikte olacaktır. Çünkü bunlar da Allah dışında tapınılan kimselerdi.' Bunun üzerine Allah, ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَاءِيلَ﴾ '***Îsâ, sadece, kendisine nimet verdiğimiz ve İsrâiloğullarına örnek kıldığımız bir kuldur***' âyetini indirdi."[375]

Zuhruf 59:

إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾

"O, sadece kendisine nimet verdiğimiz ve İsrâiloğullarına örnek kıldığımız bir kuldur." (59)

Zuhruf 60:

وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَٰئِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

"Eğer dileseydik, içinizden, yeryüzünde yerinize geçecek melekler yaratırdık." (60)

1. Allah Dileseydi Melekleri İnsanların Yerine Geçirirdi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ} [الزخرف: ٦٠] قَالَ: «خَلْفًا مِنْكُمْ»

1987- Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Sizin yerinize geçecek, yani orada sizin ardınızdan gelecek melekler var ederdik, anlamındadır."[376]

375 Zuhruf, 43/59; Taberî, 25/47; Kurtubî, 7/5924; Şevkânî, 4/561.
376 Taberî, 25/48; Kurtubî, 7/5925; İbn Kesîr, 4/132.

Zuhruf 61:

وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

"Şüphesiz o kıyametin bir bilgisidir. Artık onun hakkında asla şüphe etmeyin, bana uyun, bu doğru bir yoldur." (61)

1. Kıyametin Bilgisiyle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ} [الزخرف: ٦١] قَالَ: «خُرُوجُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

1988- Süddî, âyetin ﴿لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ﴾ ***"kıyametin bir bilgisidir"*** kesitini: "Meryem oğlu Îsâ'nın kıyamet gününden önce çıkması" şeklinde tefsir etmiştir.

2. ﴿فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا﴾ "fe lâ temterunne bihâ" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا} [الزخرف: ٦١] قَالَ: «تَشُكُّونَ فِيهَا»

1989- Âyetin; ﴿فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا﴾ ***"fe lâ temterunne bihâ"*** kesitini: "Artık onun (kıyamet) hakkında asla şüphe etmeyin" şeklinde tefsir etmiştir.[377]

Zuhruf 62:

وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٢﴾

"Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır." (62)

377 Taberî, 25/49; Kurtubî, 7/5927; Şevkânî, 4/562.

Zuhruf 63:

وَلَمَّا جَاءَ عيسٰى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذي تَخْتَلِفُونَ فيهِ فَاتَّقُوا اللهَ وَاَطيعُونِ ﴿٦٣﴾

"Îsâ, açık delillerle geldiği zaman demişti ki: 'Ben size hikmet getirdim ve ayrılığa düştüğünüz şeylerden bir kısmını size açıklamak için geldim. Öyleyse Allah'tan korkun ve bana itaat edin.'" (63)

1. Hikmetle Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ} [الزخرف: ٦٣] قَالَ: «النُّبُوَّةِ»

1990- Süddî, "Hikmet, nübüvvettir" demiştir.[378]

Zuhruf 64:

إِنَّ اللهَ هُوَ رَبّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾

"Çünkü Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'na ibadet edin. İşte bu, doğru yoldur." (64)

Zuhruf 65:

فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ اَليمٍ ﴿٦٥﴾

"Ama aralarından çıkan gruplar, bir ihtilafa düştüler. Acı bir günün azabı karşısında vay o zulmedenlerin haline!" (65)

378 Taberî, 25/50; Âlûsî, 8/27.

1. Gruplarla Kastedilen

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ} [مريم: ٣٧] قَالَ: «الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى»

1991- Süddî, âyette geçen ﴿الْأَحْزَابُ﴾ ***"gruplar"*** ifadesinden maksadın: "Yahudi ve Hıristiyanlar" olduğunu söylemiştir.

2. Can Yakıcı Gün

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ} [الزخرف: ٦٥] قَالَ: «مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

1992- Yine âyette geçen ﴿يَوْمٍ أَلِيمٍ﴾ ***"can yakıcı gün"*** ifadesinden maksadın "kıyamet günü" olduğunu söylemiştir.[379]

Zuhruf 66:

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾

"Onlar farkında değillerken kıyamet gününün kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey mi bekliyorlar?" (66)

Zuhruf 67:

الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾

"O gün, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dost olanlar (bile) birbirlerine düşman kesilirler." (67)

379 Taberî, 25/50; Şevkânî, 4/562.

Zuhruf 68-69:

يَاعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾
الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾

"Ey âyetlerimize inanan ve Müslüman olan kullarım! Bugün size korku yoktur. Sizler üzülmeyeceksiniz de." (68-69)

Zuhruf 70:

ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾

"Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz!" (70)

Zuhruf 71:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ
الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧١﴾

"Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız." (71)

1. ﴿صِحَافٍ﴾ "sıhâfin" ve ﴿أَكْوَابٍ﴾ "ekvâbin" İfadeleri

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ} [الزخرف: ٧١] قَالَ: «الْقِصَاعُ»

1993- Süddî, âyette geçen ﴿صِحَافٍ﴾ ***"sıhâfin"*** kelimesini "çanak", ﴿أَكْوَابٍ﴾ ***"ekvâbin"*** kelimesini ise "kulpsuz bardak" şeklinde tefsir etmiştir.[380]

380 Taberî, 25/52; Kurtubî, 7/5934; Suyûtî, 6/22.

Zuhruf 72:

﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾﴾

"İşte bu, yapmakta olduklarınıza karşılık size miras verilen cennettir." (72)

Zuhruf 73:

﴿لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾﴾

"Orada sizin için bol bol meyve var, onlardan yersiniz." (73)

Zuhruf 74:

﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾﴾

"Şüphesiz suçlular cehennem azabında devamlı kalacaklardır." (74)

Zuhruf 75:

﴿لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾﴾

"Azaplarında ne kesilme ne de hafifletilme olmadan umutsuzca orada kalacaklar" (75)

1. ﴿وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ "ve hüm fîhi müblisûne" İfadesi

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ} [الزخرف: ٧٥] «مُتَغَيِّرٌ حَالُهُمْ»

1994- Süddî, âyetin ﴿وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ ***"ve hüm fîhi müblisûne"*** kesitini: "Ateşin içinde sürekli bir halden başka bir hale girecekler" şeklinde tefsir etmiştir.[381]

381 Taberî, 25/53.

Zuhruf 76:

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾

"Biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendileri zalim kimselerdir." (76)

Zuhruf 77:

وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ ﴿٧٧﴾

"Ey Mâlik! Rabbin bizim işimizi bitirsin, diye seslenirler. Mâlik de, 'Siz böyle kalacaksınız' der." (77)

1. Cehennem Bekçisi Mâlik'in Cehennemdekilere Cevabı

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ} [الزخرف: ٧٧] قَالَ: «مَالِكٌ خَازِنُ النَّارِ» قَالَ: «فَمَكَثُوا أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ قَالَ: فَأَجَابَهُمْ بَعْدَ أَلْفِ عَامٍ: إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ»

1995- Süddî şöyle dedi: "Bu, cehennemin bekçisi olan Mâlik'tir. Onlara bin yılın ardından 'Şüphesiz ki siz burada sürekli kalıcısınız' diye cevap vermiştir."

Zuhruf 78:

لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾

"Andolsun biz size hakkı getirdik, fakat çoğunuz haktan hoşlanmıyorsunuz." (78)

1. Hakla Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ} [الزخرف: ٧٨] قَالَ: الَّذِي جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1996- Süddî şöyle dedi: "Hz. Muhammed'in (s.a.v.) getirdikleridir."

Zuhruf 79:

أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾

"Andolsun biz size hakkı getirdik, fakat çoğunuz haktan hoşlanmıyorsunuz." (79)

Zuhruf 80:

اَمْ يَحْسَبُونَ اَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

"Yoksa onlar, bizim kendilerinin sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi sanıyorlar? Hayır, öyle değil; yanlarındaki elçilerimiz yazmaktadırlar." (80)

1. Elçilerle Kastedilen

[حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ} [الزخرف: ٨٠] قَالَ: «الْحَفَظَةُ»

1997- Süddî, âyette geçen ﴿رُسُلُنَا﴾ ***"elçilerimiz"*** ifadesini: "Hafaza melekleri" olarak tefsir etmiştir.[382]

Zuhruf 81:

قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ فَاَنَا اَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾

"De ki: 'Eğer Rahmân'ın bir çocuğu olsaydı, ona kulluk edenlerin ilki ben olurdum.'" (81)

382 Taberî, 25/53.

1. Rahmân'ın Çocuğu Yoktur

[حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ} [الزخرف: ٨١] قَالَ: «لَوْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ كُنْتُ أَوَّلُ مَنْ عَبَدَهُ بِأَنَّ لَهُ وَلَدًا، وَلَكِنْ لَا وَلَدَ لَهُ»

1998- Süddî, bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Eğer Rahmân'ın bir çocuğu olsaydı, çocuğu var diye ona kulluk edenlerin ilki ben olurdum fakat gerçekte Allah'ın çocuğu yoktur."[383]

Zuhruf 82:

﴿سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾﴾

"Göklerin ve yerin Rabbi, Arş'ın da Rabbi olan Allah, onların nitelendirmelerinden uzaktır." (82)

Zuhruf 83:

﴿فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾﴾

"Bırak onları, tehdit edildikleri güne kavuşana kadar dalsınlar ve oynayadursunlar." (83)

1. Âyette Bahsedilen Gün Nedir?

}حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، [عَنِ السُّدِّيِّ، {حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ} [الزخرف: ٨٣] قَالَ: «يَوْمُ الْقِيَامَةِ»

383 Zuhruf, 43/59. Taberî, 25/55; Kurtubî, 7/5939; Şevkânî, 4/568. Âlûsî yaptığı tahriçte Süddî'nin bu âyet ile ilgili olarak şöyle dediğini nakleder: "Burada geçen ﴿كَانَ﴾ edatı 'eğer doğruysa' anlamındadır. Bu durumda âyetin anlamı şöyle olur: 'Eğer Rahmân'ın bir çocuğu varsa ve sizler bunu güçlü deliller ile ispatlarsanız bu çocuğa ilk tazimi yapacak kişi ben olurum.' Bu ifade aynı zamanda Allah'ın çocuğunun olmadığını ince bir şekilde ispatlama yöntemidir."

1999- Süddî, âyette bahsi geçen günün "kıyamet günü" olduğunu söylemiştir.[384]

Zuhruf 84:

وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾

"O, gökte de ilâh olandır, yerde de ilâh olandır. O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir." (84)

Zuhruf 85:

وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

"Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin hükümranlığı kendisine ait olan Allah yücedir! Kıyametin bilgisi de yalnız O'nun katındadır ve yalnızca O'na döndürüleceksiniz." (85)

Zuhruf 86:

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

"O'nu bırakıp taptıkları şeyler şefaat edemezler. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler şefaat edebilirler." (86)

Zuhruf 87:

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾

"Andolsun, onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan elbette, 'Allah' derler. Öyleyken nasıl döndürülüyorlar?" (87)

384 Taberî, 25/56.

Zuhruf 88:

وَقِيلِهِ يَارَبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

"Onun (Muhammed'in), 'Ya Rabbi!' demesine andolsun ki şüphesiz bunlar iman etmeyen bir kavimdir." (88)

Zuhruf 89:

فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

"Şimdilik sen onları hoş gör ve 'Size selâm olsun' de. Yakında bilecekler." (89)

İÇİNDEKİLER

26. ŞUARÂ SÛRESİ

Şuarâ 1-2: 5
Şuarâ 3: 5
Şuarâ 4: 5
Şuarâ 5: 5
Şuarâ 6: 5
Şuarâ 7: 6
Şuarâ 8: 6
Şuarâ 9: 6
Şuarâ 10: 6
Şuarâ 11: 8
Şuarâ 12-14: 8
Şuarâ 15-17: 9
Şuarâ 18: 9
Şuarâ 19: 9
1. Firavun'un Mûsâ'ya Küfür İthamı 9
Şuarâ 20: 10
Şuarâ 21: 10
Şuarâ 22: 10
1. Mûsâ'nın Firavun'u Başa Kakmakla Suçlaması 10
Şuarâ 23: 10
Şuarâ 24: 11
Şuarâ 25: 11
Şuarâ 26: 11
Şuarâ 27: 11
Şuarâ 28: 11

Şuarâ 29: 12
Şuarâ 30: 12
Şuarâ 31: 12
Şuarâ 32: 12
Şuarâ 33: 12
Şuarâ 34-35: 13
Şuarâ 36-37: 13
Şuarâ 38-39: 13
Şuarâ 40: 13
Şuarâ 41: 13
Şuarâ 42: 14
Şuarâ 43: 14
Şuarâ 44: 14
Şuarâ 45: 14
Şuarâ 46-48: 14
Şuarâ 49: 15
Şuarâ 50-51: 15
Şuarâ 52-53: 15
Şuarâ 54: 15
1. Âyette Kastedilen Kimlerdir? 16
Şuarâ 55: 16
Şuarâ 56: 16
1. Tedbirli Olmalarıyla Kastedilen 16
Şuarâ 57-59: 17
Şuarâ 60: 17
1. ﴿مُشْرِقِينَ﴾ "müşrikîne" İfadesi 17
Şuarâ 61: 17
Şuarâ 62: 18
Şuarâ 63: 18
Şuarâ 64-68: 18
Şuarâ 69-70: 18
Şuarâ 71: 19
Şuarâ 72-73: 19
Şuarâ 74: 19
Şuarâ 75-76: 19
Şuarâ 77: 19

Şuarâ 78-82: **20**
Şuarâ 83-89: **20**
Şuarâ 90: **20**
Şuarâ 91-93: **21**
Şuarâ 94-95: **21**
1. Cehenneme Tepetaklak Girecek Olanlar 21
Şuarâ 96-98: **21**
Şuarâ 99: **22**
1. Mücrimlerle Kastedilen 22
Şuarâ 100-102: **22**
Şuarâ 103: **22**
Şuarâ 104: **23**
Şuarâ 105: **23**
Şuarâ 106-110: **23**
Şuarâ 111: **23**
Şuarâ 112-115: **24**
Şuarâ 116: **24**
1. Taşlananlardan Olmakla Kastedilen 24
Şuarâ 117-118: **24**
Şuarâ 119-122: **25**
Şuarâ 123: **25**
Şuarâ 124-127: **25**
Şuarâ 128-129: **25**
1. ﴿رِيعٍ﴾ "rî'in" ve ﴿مَصَانِعَ﴾ "mesâni'a" İfadeleri 26
Şuarâ 130-131: **26**
Şuarâ 132-135: **26**
Şuarâ 136-138: **26**
Şuarâ 139: **27**
Şuarâ 140: **27**
Şuarâ 141: **27**
Şuarâ 142-145: **27**
Şuarâ 146-149: **28**
Şuarâ 150-152: **28**
Şuarâ 153-154: **28**
Şuarâ 155-156: **28**
Şuarâ 157-158: **29**

Şuarâ 159: **29**
Şuarâ 160: **29**
Şuarâ 161: **29**
Şuarâ 165-166: **30**
Şuarâ 167: **30**
Şuarâ 168: **30**
Şuarâ 169: **30**
Şuarâ 170-171: **30**
Şuarâ 172-174: **31**
Şuarâ 175: **31**
Şuarâ 176: **31**
Şuarâ 177-180: **31**
Şuarâ 181-184: **32**
Şuarâ 185-186: **32**
Şuarâ 187: **32**
1. ﴿كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ﴾ "kisefen mine's-semâ" İfadesi 33
Şuarâ 188: **33**
Şuarâ 189: **33**
1. Gölge Gününün Azabı 33
Şuarâ 190: **34**
Şuarâ 191: **34**
Şuarâ 192: **34**
Şuarâ 193-195: **35**
Şuarâ 196-197: **35**
Şuarâ 198: **35**
1. Arap Olmayanlarla Kastedilen 35
Şuarâ 199: **36**
Şuarâ 200-203: **36**
Şuarâ 204: **36**
Şuarâ 205-207: **36**
Şuarâ 208-209: **36**
Şuarâ 210-212: **37**
Şuarâ 213: **37**
Şuarâ 214-215: **37**
Şuarâ 216-220: **37**
Şuarâ 221-223: **38**

Şuarâ 224-226: **38**
Şuarâ 227: **38**
1. Nüzûl Sebebi 39

27. NEML SÛRESİ

Neml 1: **40**
Neml 2-3: **40**
Neml 4: **40**
Neml 5: **40**
Neml 6: **41**
Neml 7: **41**
Neml 8: **41**
1. Mübarek Kılınan Kimdir? 41
2. Allah'ı Tenzih Eden Kimdir? 42
Neml 9: **42**
Neml 10: **42**
Neml 11: **42**
Neml 12: **43**
1. Koyun ile Kastedilen 43
Neml 13: **43**
Neml 14: **43**
1. Âyetteki Takdim Tehir 44
Neml 15: **44**
Neml 16: **44**
Neml 17: **44**
Neml 18: **45**
Neml 19: **45**
Neml 20: **45**
Neml 21: **45**
Neml 22: **46**
Neml 23: **46**
1. Sebe Melikesine Her Şeyin Verilmesinin Anlamı 46
Neml 24: **46**
Neml 25: **47**
Neml 26: **47**
Neml 27: **47**

Neml 28: **47**
Neml 29: **48**
Neml 30-31: **48**
Neml 32: **48**
Neml 33: **48**
Neml 34: **48**
Neml 35: **49**
1. Hz. Süleyman'a Gönderilen Hediyeler 49
[2. Hz. Süleyman'ın Cariye ve Kölelere Emri] 50
3. Elçilerin Süleyman'dan Talepleri 50
4. Süleyman Onların Mallarını Neden Almadı? 51
Neml 36: **51**
Neml 37: **51**
Neml 38: **52**
Neml 39: **52**
1. Süleyman'ın Yerinden Kalkmasıyla Kastedilen 52
Neml 40: **52**
1. Kitap'tan Bilgisi Olan Biri 53
2. Bakışının Kendisine Dönmesi 53
3. Tahtın Gelmesinin Ardından Süleyman'ın Tutumu 53
Neml 41: **53**
1. Belkıs'ın, Tahtıyla İlgili Kesin Konuşmamasının Sebebi 54
Neml 42: **54**
Neml 43: **55**
Neml 44: **55**
1. Süleyman'a Ağda Alınması 55
Neml 45: **56**
Neml 46: **56**
Neml 47: **56**
Neml 48: **57**
Neml 49: **57**
Neml 50: **57**
Neml 51: **57**
Neml 52: **58**
Neml 53: **58**
Neml 54: **58**

Neml 55: 58
Neml 56: 58
Neml 57: 59
Neml 58: 59
Neml 59: 59
1. Seçkin Kullarla Kastedilen 59
Neml 60: 60
Neml 61: 60
Neml 62: 60
Neml 63: 61
Neml 64: 61
Neml 65: 61
Neml 66: 61
1. Ahiret Hususunda Körlüklerinin Sebebi 62
Neml 67: 62
Neml 68: 62
Neml 69: 62
Neml 70: 63
Neml 71: 63
Neml 72: 63
1. ﴿رَدِفَ لَكُمْ﴾ "radife leküm" İfadesi 63
Neml 73: 63
Neml 74: 64
Neml 75: 64
Neml 76: 64
Neml 77: 64
Neml 78: 64
Neml 79: 65
Neml 80: 65
Neml 81: 65
Neml 82: 65
Neml 83: 66
Neml 84: 66
Neml 85: 66
Neml 86: 66
Neml 87: 67

Neml 88: **67**
Neml 89: **67**
Neml 90: **67**
1. Kötülükle Kastedilen 68
Neml 91-92: **68**
Neml 93: **68**

28. KASAS SÛRESİ

Kasas 1-2: **69**
Kasas 3: **69**
Kasas 4: **69**
Kasas 5: **69**
Kasas 6: **70**
Kasas 7: **70**
Kasas 8: **70**
Kasas 9: **71**
Kasas 10: **71**
1. Mûsâ'nın Annesinin Neredeyse İşi Meydana Çıkaracak Olması 71
Kasas 11: **71**
1. Annesinin Ablasına Kardeşini Takip Etmesini Söylemesi 72
Kasas 12: **72**
1. Ablasının Firavun'un Adamlarına Süt Anne Tavsiye Etmesi 72
Kasas 13: **73**
Kasas 14: **73**
Kasas 15: **74**
1. Mûsâ'nın Şehre Ahalisi Gaflet İçindeyken Girmesi 74
2. Mûsâ'nın Düşmanı Olan Taraf Kimdi? 75
Kasas 16: **75**
Kasas 17: **75**
Kasas 18: **76**
1. Mûsâ'nın Ertesi Gün Yardım Ettiği Kişiyi Tekrar Görmesi 76
Kasas 19: **77**
1. Mûsâ'nın İhbar Edilmesi ve Peşine Düşülmesi 77
Kasas 20: **78**
1. Mûsâ'nın Şehirden Çıkması ve Medyen'e Gidişi 78
Kasas 21: **78**

Kasas 22: **79**
Kasas 23: **79**
1. ﴿أُمَّةً مِنَ النَّاسِ﴾ "ümmeten mine'n-nâsi" İfadesi 79
2. ﴿تَذُودَانِ﴾ "tezûdâni" İfadesi 79
3. Mûsâ'nın Kızlara Yardım Etmesi 80
Kasas 24: **80**
1. Mûsâ'nın Ağacın Gölgesine Çekilmesi 81
Kasas 25: **81**
1. Mûsâ'nın Yardım Ettiği Kızlardan Biriyle Babalarının Yanına Gitmesi 81
Kasas 26: **82**
1. Kızın Mûsâ'nın Güçlü ve Güvenilir Olduğunu Söylemesi 82
Kasas 27: **83**
Kasas 28: **83**
1. İki Süreyle Kastedilen 84
Kasas 29: **84**
1. Mûsâ'nın Kızların Babasına Hizmeti 84
Kasas 30: **85**
Kasas 31: **86**
1. Mûsâ'nın Asadan Korkması 86
Kasas 32: **86**
1. İki Kesin Delille Kastedilen 87
Kasas 33: **87**
Kasas 34: **87**
1. Hârûn'u Yardımcı Olarak İstemesinin Gerekçesi 87
Kasas 35: **88**
Kasas 36: **88**
Kasas 37: **88**
Kasas 38: **88**
1. Firavun'un Kule Talebi ve Amacı 89
Kasas 39: **89**
Kasas 40: **89**
Kasas 41: **90**
Kasas 42: **90**
Kasas 43: **90**
Kasas 44: **90**
Kasas 45: **90**

Kasas 46: **91**
Kasas 47: **91**
Kasas 48: **91**
1. Birbirine Destek Olmalarıyla Kastedilen 92
2. İkisiyle Kastedilen 92
Kasas 49: **92**
Kasas 50: **92**
Kasas 51: **93**
1. Ulaştırmakla Kastedilen 93
Kasas 52: **93**
Kasas 53: **93**
Kasas 54: **94**
Kasas 55: **94**
Kasas 56: **94**
Kasas 57: **94**
Kasas 58: **95**
Kasas 59: **95**
Kasas 60: **95**
Kasas 61: **96**
Kasas 62: **96**
Kasas 63: **96**
Kasas 64: **96**
Kasas 65: **97**
Kasas 66: **97**
Kasas 67: **97**
Kasas 68: **97**
Kasas 69: **98**
Kasas 70: **98**
Kasas 71: **98**
Kasas 72: **98**
Kasas 73: **99**
Kasas 74: **99**
Kasas 75: **99**
Kasas 76: **99**
1. Âyetteki Devrik Kullanım 100
Kasas 77: **100**

Kasas 78: **100**
1. Servetini Bilgiyle Kazandığını Söylemesinin Maksadı 100
Kasas 79: **101**
Kasas 80: **101**
1. Cennete Kimler Kavuşacak? 101
Kasas 81: **102**
1. Kârûn'un Yere Batması 102
Kasas 82: **103**
Kasas 83: **103**
Kasas 84: **103**
Kasas 85: **104**
1. Dönülecek Yerle Kastedilen 104
Kasas 86: **104**
Kasas 87: **105**
Kasas 88: **105**

29. ANKEBÛT SÛRESİ

Ankebût 1: **106**
Ankebût 2: **106**
Ankebût 3: **106**
Ankebût 4: **106**
Ankebût 5: **106**
Ankebût 6: **107**
Ankebût 7: **107**
Ankebût 8: **107**
Ankebût 9: **107**
Ankebût 10: **108**
1. İnsanların İşkencesi Sebebiyle Fitneye Düşenler 108
Ankebût 11: **108**
Ankebût 12: **109**
Ankebût 13: **109**
Ankebût 14: **109**
1. Tufanla Kastedilen 109
Ankebût 15: **110**
Ankebût 16: **110**
1. İbrâhim'in, Kavmine Putların Hakikatini Anlatması 110

Ankebût 17: **110**
Ankebût 18: **111**
Ankebût 19: **111**
Ankebût 20: **111**
Ankebût 21: **111**
Ankebût 22: **112**
Ankebût 23: **112**
Ankebût 24: **112**
Ankebût 25: **112**
Ankebût 26: **113**
Ankebût 27: **113**
Ankebût 28: **113**
Ankebût 29: **113**
1. Lût Kavminin Edepsizlikleriyle Kastedilen 114
Ankebût 30: **114**
Ankebût 31: **114**
Ankebût 32: **114**
Ankebût 33: **115**
Ankebût 34: **115**
Ankebût 35: **115**
Ankebût 36: **115**
Ankebût 37: **116**
Ankebût 38: **116**
Ankebût 39: **116**
Ankebût 40: **117**
Ankebût 41: **117**
Ankebût 42: **117**
Ankebût 43: **117**
Ankebût 44: **118**
Ankebût 45: **118**
1. Allah'ı Anmanın En Büyük Olmasının Anlamı 118
Ankebût 46: **118**
Ankebût 47: **119**
Ankebût 48: **119**
Ankebût 49: **119**
Ankebût 50: **119**

Ankebût 51: **120**
Ankebût 52: **120**
Ankebût 53: **120**
Ankebût 54-55: **121**
Ankebût 56: **121**
Ankebût 57: **121**
Ankebût 58: **121**
Ankebût 59: **122**
Ankebût 60: **122**
Ankebût 61: **122**
Ankebût 62: **122**
Ankebût 63: **123**
Ankebût 64: **123**
Ankebût 65: **123**
Ankebût 66: **123**
Ankebût 67: **124**
Ankebût 68: **124**
1. Hakkı Yalanlamakla Kastedilen 124
Ankebût 69: **124**
1. Yollarla Kastedilen 125

30. RÛM SÛRESİ

Rûm 1: **126**
Rûm 2: **126**
Rûm 3: **126**
Rûm 4: **126**
1. O Günle Kastedilen 126
Rûm 5: **127**
Rûm 6: **127**
Rûm 7: **127**
Rûm 8: **127**
Rûm 9: **128**
Rûm 10: **128**
Rûm 11: **128**
Rûm 12: **128**
Rûm 13: **129**

Rûm 14: **129**
Rûm 15: **129**
1. ﴿يُحْبَرُونَ﴾ "yuhberûne" İfadesi 129
Rûm 16: **129**
Rûm 17: **130**
Rûm 18: **130**
Rûm 19: **130**
Rûm 20: **130**
Rûm 21: **131**
1. Mevedde ile Kastedilen 131
Rûm 22: **131**
Rûm 23: **131**
Rûm 24: **132**
Rûm 25: **132**
Rûm 26: **132**
1. Herkesin Allah'a Boyun Eğmesinin Anlamı 132
Rûm 27: **133**
Rûm 28: **133**
Rûm 29: **133**
Rûm 30: **134**
Rûm 31-32: **134**
Rûm 33: **134**
Rûm 34: **134**
Rûm 35: **135**
Rûm 36: **135**
1. Kötülükle Kastedilen 135
Rûm 37: **135**
Rûm 38: **136**
Rûm 39: **136**
1. Nüzûl Sebebi 136
2. Âyette Kastedilen Faiz 137
Rûm 40: **137**
Rûm 41: **137**
1. Fesat ile Kastedilen 138
2. Kara ve Denizle Kastedilen 138
Rûm 42: **138**

Rûm 43: 139
Rûm 44: 139
Rûm 45: 139
Rûm 46: 139
Rûm 47: 140
Rûm 48: 140
1. Yağmurun Oluşumu 140
Rûm 49: 141
Rûm 50: 141
Rûm 51: 141
Rûm 52: 141
Rûm 53: 142
Rûm 54: 142
Rûm 55: 142
Rûm 56: 142
1. Âyetteki Takdim ve Te'hir 143
Rûm 57: 143
Rûm 58: 143
Rûm 59: 143
Rûm 60: 144

31. LOKMÂN SÛRESİ

Lokmân 1-3: 145
Lokmân 4: 145
Lokmân 5: 145
Lokmân 6: 145
Lokmân 7: 146
Lokmân 8-9: 146
Lokmân 10: 146
Lokmân 11: 146
Lokmân 12: 147
1. Lokmân'ın Nebî Olduğu 147
Lokmân 13: 147
Lokmân 14: 147
Lokmân 15: 148
Lokmân 16: 148

1. Kaya ile Kastedilen 148
Lokmân 17: **149**
Lokmân 18: **149**
Lokmân 19: **149**
Lokmân 20: **149**
Lokmân 21: **150**
Lokmân 22: **150**
Lokmân 23: **150**
Lokmân 24: **150**
Lokmân 25: **151**
Lokmân 26: **151**
Lokmân 27: **151**
1. Nüzûl Sebebi 151
Lokmân 28: **152**
Lokmân 29: **152**
Lokmân 30: **152**
Lokmân 31: **153**
Lokmân 32: **153**
Lokmân 33: **153**
Lokmân 34: **154**

32. SECDE SÛRESİ

Secde 1: **155**
Secde 2: **155**
Secde 3: **155**
Secde 4: **155**
Secde 5: **156**
1. Bin Yılda İnen ve Geri Yükselen Nedir? 156
Secde 6: **156**
Secde 7: **156**
Secde 8: **157**
Secde 9: **157**
Secde 10: **157**
Secde 11: **157**
Secde 12: **158**
Secde 13: **158**

Secde 14: **158**
1. Allah'ın Unutmasının Anlamı 158
2. İnsanların Unutmasının Anlamı 159
Secde 15: **159**
Secde 16: **159**
Secde 17: **160**
Secde 18: **160**
1. Âyetin Nerede ve Kimin Hakkında İndiği 160
[2. Mü'min ve Fasık İfadeleriyle Kastedilen] 160
Secde 19: **161**
Secde 20: **161**
Secde 21: **161**
Secde 22: **161**
Secde 23: **162**
1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Karşılaşacağı Vadedilen Kimse 162
Secde 24: **162**
Secde 25: **162**
Secde 26: **163**
Secde 27: **163**
1. Ölü Toprakla Kastedilen 163
Secde 28: **163**
Secde 29: **164**
Secde 30: **164**

33. AHZÂB SÛRESİ

Ahzâb 1: **165**
Ahzâb 2: **165**
Ahzâb 3: **165**
Ahzâb 4: **165**
1. Âyetin Kimin Hakkında İndiği 166
Ahzâb 5: **166**
Ahzâb 6: **166**
Ahzâb 7: **167**
Ahzâb 8: **167**
Ahzâb 9: **167**
Ahzâb 10: **167**

Ahzâb 11: **168**
Ahzâb 12: **168**
1. Nüzûl Sebebi 168
Ahzâb 13: **170**
1. Dönmekle Kastedilen 170
2. İzin İsteyen Grup 170
3. Nüzûl Sebebi 171
4. Medine'ye Geri Dönülmesini İsteyen Grup 171
Ahzâb 14: **171**
Ahzâb 15: **171**
Ahzâb 16: **172**
Ahzâb 17: **172**
Ahzâb 18: **172**
Ahzâb 19: **173**
1. Cimrilikleriyle Kastedilen 173
[2. Hayra Karşı Cimrilikleriyle Kastedilen] 173
Ahzâb 20: **174**
1. Hizipler Denilmesinin Sebebi 174
[2. Hiziplerle Kastedilen] 174
[3. Bedeviler Arasında Olmak İsteyeyenler] 174
Ahzâb 21: **175**
1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Örnekliği 175
Ahzâb 22: **175**
Ahzâb 23: **175**
Ahzâb 24: **176**
Ahzâb 25: **176**
1. Allah'ın Geri Çevirdiği Kâfirlerle Kastedilen 176
[2. Hayırla Kastedilen] 177
[3. Allah'ın Savaşta Mü'minlere Yetmesinin Anlamı] 177
Ahzâb 26: **177**
Ahzâb 27: **177**
Ahzâb 28: **178**
Ahzâb 29: **178**
Ahzâb 30: **178**
Ahzâb 31: **178**
Ahzâb 32: **179**

1. Hastalıkla Kastedilen 179
2. Sözü Kısarak Konuşmanın Anlamı 179
Ahzâb 33: **179**
Ahzâb 34: **180**
Ahzâb 35: **180**
Ahzâb 36: **180**
Ahzâb 37: **181**
1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Gizlediği Şey Neydi? 181
Ahzâb 38: **182**
Ahzâb 39: **183**
Ahzâb 40: **183**
Ahzâb 41: **183**
Ahzâb 42: **183**
Ahzâb 43: **183**
Ahzâb 44: **184**
Ahzâb 45-46: **184**
Ahzâb 47: **184**
Ahzâb 48: **184**
Ahzâb 49: **185**
Ahzâb 50: **185**
Ahzâb 51: **186**
Ahzâb 52: **186**
1. Hz. Nebî'ye (s.a.v.) Artık Helal Olmayan Kadınlar 186
Ahzâb 53: **187**
1. Metâ ile Kastedilen 187
2. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Eşleriyle Evlenmeye Niyetlenen Kişi 188
Ahzâb 54: **188**
Ahzâb 55: **188**
Ahzâb 56: **189**
Ahzâb 57: **189**
Ahzâb 58: **189**
Ahzâb 59: **189**
1. Hür Kadınları Cariyelerden Ayıran Cilbab 190
2. Cilbabın Örtülme Biçimi 190
Ahzâb 60: **190**
1. Kalpteki Hastalık ve Nifak Türleri 191

2. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Musallat Edilmesinden Kastedilen 191
Ahzâb 61: **191**
1. Âyetteki Ölüm Cezasıyla Kastedilen 192
Ahzâb 62: **192**
1. Önceki Ümmetlere de Aynı Cezanın Olduğu 192
2. Zorla Bir Kadına Musallat Olanın Öldürülmesi 193
Ahzâb 63: **193**
Ahzâb 64: **193**
Ahzâb 65: **193**
Ahzâb 66: **194**
Ahzâb 67: **194**
Ahzâb 68: **194**
Ahzâb 69: **194**
Ahzâb 70-71: **194**
Ahzâb 72: **195**
1. Âyetteki Emanetle Kastedilen 195
Ahzâb 73: **195**

34. SEBE' SÛRESİ

Sebe' 1: **197**
Sebe' 2: **197**
1. Yere Giren, Yerden Çıkan ve Gökten İnen Nedir? 197
Sebe' 3: **198**
Sebe' 4: **198**
Sebe' 5: **198**
Sebe' 6: **198**
Sebe' 7: **199**
Sebe' 8: **199**
Sebe' 9: **199**
Sebe' 10: **199**
1. Demirin Dâvûd'a Yumuşatılması 200
Sebe' 11: **200**
Sebe' 12: **200**
Sebe' 13-14: **201**
1. Dâvûd Ailesinin Ameli 201
2. Şeytanların Hz. Süleyman'ın Ölümünü Anlamaları 201

3. Çok Şükretmekle Kastedilen 204
4. ﴿مِنسَأَتَهُ﴾ "minsee'tehû" İfadesi 204
5. Alçaltıcı Azapla Kastedilen 205
Sebe' 15: 205
1. Sebe' Yurdundaki Bolluk 205
Sebe' 16: 206
1. Sebe' Halkına Gönderilen Nebî Sayısı 206
2. Arim İsmi 207
Sebe' 17: 207
Sebe' 18: 207
1. Kentlerle Kastedilen 207
Sebe' 19: 208
1. Sebe' Halkından Kimilerinin Orayı Terk Etmesi ve Oranın Helâki 208
Sebe' 20: 209
Sebe' 21: 209
Sebe' 22: 210
1. Destekçiyle Kastedilen 210
Sebe' 23: 210
Sebe' 24: 211
Sebe' 25: 211
Sebe' 26: 211
Sebe' 27: 211
Sebe' 28: 211
Sebe' 29: 212
Sebe' 30: 212
Sebe' 31: 212
1. Öncekilerle Kastedilen 212
2. Bu Sözü Kim Kime Söyledi? 213
Sebe' 32: 213
Sebe' 33: 213
1. ﴿مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ "mekru'l-leyli ve'n-nehâri" İfadesi 214
Sebe' 34: 214
Sebe' 35: 214
Sebe' 36: 214
Sebe' 37: 214
Sebe' 38: 215

Sebe' 39: **215**
Sebe' 40: **215**
Sebe' 41: **215**
Sebe' 42: **216**
Sebe' 43: **216**
Sebe' 44: **216**
1. Uyarıcıyla Kastedilen 217
Sebe' 45: **217**
1. Öncekilere Verilenlerle Kastedilen 217
Sebe' 46: **217**
1. Tek Bir Şeyle Kastedilen 218
2. İkişer İkişer ve Teker Teker İfadeleriyle Kastedilen 218
3. Tefekkür Edilmesi İstenen Husus 218
Sebe' 47: **219**
Sebe' 48: **219**
Sebe' 49: **219**
1. Hak ve Bâtıl ile Kastedilen 219
Sebe' 50: **220**
Sebe' 51: **220**
1. Âyette Bahsedilen Dehşetli Korku 220
Sebe' 52: **220**
Sebe' 53: **221**
Sebe' 54: **221**

35. FÂTIR SÛRESİ

Fâtır 1: **222**
Fâtır 2: **222**
1. Rahmetle Kastedilen 223
Fâtır 3: **223**
1. Gökten ve Yerden Gelen Rızık 223
Fâtır 4: **223**
Fâtır 5: **224**
Fâtır 6: **224**
Fâtır 7: **224**
Fâtır 8: **224**
Fâtır 9: **225**

Fâtır 10: **225**
1. Sâlih Ameli Yükselten Şey 225
2. ﴿هُوَ يَبُورُ﴾ "hüve yebûru" İfadesi 226
Fâtır 11: **226**
1. Çiftler Kılmasının Anlamı 226
2. Kişinin Ömründen Eksilmesinin Anlamı 227
Fâtır 12: **227**
1. Taze Etle Kastedilen 227
[2. Süs ile Kastedilen] 228
Fâtır 13: **228**
Fâtır 14: **228**
1. Çağırdıklarında Duymayacak Olanlarla Kastedilen 228
[2. Karşılık Verememeleriyle Kastedilen] 229
[3. Şirklerini İnkârla Kastedilen] 229
Fâtır 15: **229**
Fâtır 16: **229**
Fâtır 17: **229**
Fâtır 18: **230**
Fâtır 19: **230**
1. Kör ile Görenin Bir Olmamasından Kastedilen 230
Fâtır 20: **230**
Fâtır 21: **231**
1. Gölge ve Sıcaklık ile Kastedilen 231
Fâtır: 22: **231**
1. Diri ve Ölüyle Kastedilen ve Allah'ın Dilediğine İşittirmesi 231
Fâtır 23: **232**
Fâtır 24: **232**
Fâtır 25: **232**
Fâtır 26: **232**
Fâtır 27: **232**
Fâtır 28: **233**
Fâtır 29: **233**
1. ﴿لَنْ تَبُورَ﴾ "len tebûra" İfadesi 233
Fâtır 30: **233**
Fâtır 31: **234**
Fâtır 32: **234**

Fâtır 33: **234**
Fâtır 34: **234**
Fâtır 35: **235**
Fâtır 36: **235**
Fâtır 37: **235**
1. Uyarıcıyla Kastedilen 235
Fâtır 38: **236**
Fâtır 39: **236**
Fâtır 40: **236**
Fâtır 41: **237**
Fâtır 42: **237**
Fâtır 43: **237**
Fâtır 44: **238**
1. ﴿لِيُعۡجِزَهُۥ﴾ "li yu'cizehû" İfadesi 238
Fâtır 45: **238**
1. Vakti Geldiğinde Canlıların Sonu 238

36. YÂSÎN SÛRESİ

Yâsîn 1: **240**
Yâsîn 2-4: **240**
Yâsîn 5-6: **240**
Yâsîn 7: **240**
Yâsîn 8: **241**
Yâsîn 9: **241**
1. Göremedikleri Şey Nedir? 241
Yâsîn 10: **241**
Yâsîn 11: **241**
Yâsîn 12: **242**
Yâsîn 13: **242**
Yâsîn 14: **242**
Yâsîn 15: **242**
Yâsîn 16: **243**
Yâsîn 17: **243**
Yâsîn 18: **243**
Yâsîn 19: **243**
Yâsîn 20: **243**

1. Şehrin Öbür Ucundan Gelen Adamın Mesleği 244
Yâsîn 21: **244**
Yâsîn 22: **244**
Yâsîn 23: **244**
Yâsîn 24: **244**
Yâsîn 25: **245**
1. Kendisini Taşlamalarına Rağmen O, Kavmine Dua Etti 245
Yâsîn 26-27: **245**
Yâsîn 28: **245**
Yâsîn 29: **246**
1. Sönüp Gitmeleriyle Kastedilen 246
Yâsîn 30: **246**
Yâsîn 31: **246**
Yâsîn 32: **246**
Yâsîn 33: **247**
Yâsîn 34-35: **247**
Yâsîn 36: **247**
Yâsîn 37: **247**
Yâsîn 38: **248**
Yâsîn 39: **248**
Yâsîn 40: **248**
Yâsîn 41: **248**
1. ﴿الْمَشْحُونِ﴾ "el-meşhûn" İfadesi 248
Yâsîn 42: **249**
1. Benzeri Şeylerle Kastedilen 249
Yâsîn 43: **249**
Yâsîn 44: **249**
Yâsîn 45: **249**
Yâsîn 46: **250**
Yâsîn 47: **250**
Yâsîn 48: **250**
Yâsîn 49: **250**
1. ﴿يَخِصِّمُونَ﴾ "yahıssîmûne" İfadesi 251
Yâsîn 50: **251**
Yâsîn 51: **251**
Yâsîn 52: **251**

Yâsîn 53: **251**
Yâsîn 54: **252**
Yâsîn 55: **252**
1. ﴿فَاكِهُونَ﴾ "fâkihûne" İfadesi 252
Yâsîn 56: **252**
1. ﴿عَلَى الْأَرَائِكِ﴾ "ale'l-erâiki" İfadesi 252
Yâsîn 57: **253**
Yâsîn 58: **253**
Yâsîn 59: **253**
1. Ayrılmak Emriyle Kastedilen 253
Yâsîn 60: **253**
1. Ahdetmekle Kastedilen 254
Yâsîn 61: **254**
Yâsîn 62: **254**
1. ﴿جِبِلًّا كَثِيرًا﴾ "cibillen kesîran" İfadesi 254
Yâsîn 63: **255**
Yâsîn 64: **255**
Yâsîn 65: **255**
1. Ağızların Mühürlenmesiyle Kastedilen 255
Yâsîn 66: **255**
1. Gözlerin Silinmesiyle Kastedilen 256
2. Yola Koşmakla Kastedilen 256
Yâsîn 67: **256**
1. Mesh Etmenin Anlamı 256
Yâsîn 68: **256**
Yâsîn 69: **257**
Yâsîn 70: **257**
Yâsîn 71: **257**
1. Elle Yapmanın Anlamı 257
Yâsîn 72: **257**
Yâsîn 73: **258**
Yâsîn 74: **258**
Yâsîn 75: **258**
1. Güç Yetiremeyenler Kimlerdir? 258
Yâsîn 76: **258**
Yâsîn 77: **259**

Yâsîn 78: **259**
1. Nüzûl Sebebi 259
Yâsîn 79: **260**
Yâsîn 80: **260**
Yâsîn 81: **260**
Yâsîn 82: **260**
Yâsîn 83: **261**

37. SÂFFÂT SÛRESİ

Sâffât 1-3: **262**
1. Âyette Kimlerden Bahsedilmektedir? 262
2. Melekler Neyi Sürmektedirler? 262
Sâffât 4: **263**
Sâffât 5: **263**
1. Doğular ve Batılarla Kastedilen 263
Sâffât 6: **263**
Sâffât 7: **264**
Sâffât 8: **264**
Sâffât 9: **264**
1. ﴿وَاصِبٌ﴾ "vâsıbün" İfadesi 264
Sâffât 10: **264**
1. ﴿شِهَابٌ﴾ "şihâbün" İfadesi 265
Sâffât 11: **265**
1. ﴿لَازِبٍ﴾ "lâzibin" İfadesi 265
Sâffât 12: **265**
Sâffât 13: **265**
Sâffât 14: **266**
Sâffât 15: **266**
Sâffât 16: **266**
Sâffât 17: **266**
Sâffât 18: **266**
1. ﴿دَاخِرُونَ﴾ "dâhırûne" İfadesi 267
Sâffât 19: **267**
1. ﴿زَجْرَةٌ﴾ "zecratün" İfadesi 267
Sâffât 20: **267**
1. Din Günüyle Kastedilen 268

Sâffât 21: **268**
1. Ayrım Günüyle Kastedilen 268
Sâffât 22: **268**
1. Eşlerle Kastedilen 269
Sâffât 23-24: **269**
Sâffât 25: **269**
Sâffât 26: **269**
Sâffât 27: **269**
Sâffât 28: **270**
1. Sağdan Gelmekle Kastedilen 270
Sâffât 29: **270**
Sâffât 30: **270**
Sâffât 31: **270**
Sâffât 32: **271**
Sâffât 33: **271**
Sâffât 34: **271**
Sâffât 35: **271**
1. Âyette Kastedilenler 271
Sâffât 36: **272**
Sâffât 37: **272**
Sâffât 38: **272**
Sâffât 39: **272**
Sâffât 40: **272**
Sâffât 41: **273**
1. Rızıkla Kastedilen 273
Sâffât 42-44: **273**
Sâffât 45: **273**
1. ﴿بِكَأْسٍ﴾ "bi ke'sin" İfadesi 273
Sâffât 46: **274**
Sâffât 47: **274**
1. Cennetteki İçkinin Nitelikleri 274
Sâffât 48: **274**
1. Hûrilerin Özelliği 274
Sâffât 49: **275**
1. ﴿بَيْضٌ مَكْنُونٌ﴾ "beydun meknûnun" İfadesi 275
Sâffât 50: **275**

Sâffât 51-53: **275**
1. Âyetle İlgili Bir Kıssa 276
Sâffât 54: **283**
Sâffât 55: **283**
Sâffât 56: **283**
Sâffât 57: **284**
Sâffât 58-61: **284**
Sâffât 62: **284**
1. Nüzûl Sebebi 284
Sâffât 63: **285**
Sâffât 64: **285**
Sâffât 65: **285**
Sâffât 66: **286**
Sâffât 67: **286**
1. ﴿لَشَوْبًا﴾ "le şevben" İfadesi 286
Sâffât 68: **286**
Sâffât 69: **286**
Sâffât 70: **287**
Sâffât 71: **287**
Sâffât 72: **287**
Sâffât 73: **287**
Sâffât 74: **287**
1. İhlaslı Kullarla Kastedilen 288
Sâffât 75: **288**
Sâffât 76: **288**
Sâffât 77: **288**
Sâffât 78: **288**
1. Sonradan Gelenler Arasında Ona Bırakılan Nedir? 289
Sâffât 79: **289**
Sâffât 80: **289**
Sâffât 81: **289**
Sâffât 82: **289**
Sâffât 83: **290**
1. Onun Taraftarlarından Kasıt 290
Sâffât 84: **290**
1. Kalb-i Selîm Nedir? 290

Sâffât 85: **290**
Sâffât 86: **291**
Sâffât 87: **291**
Sâffât 88-89: **291**
Sâffât 90: **291**
Sâffât 91: **291**
1. ﴿فَرَاغَ﴾ "ferâğa" İfadesi 291
Sâffât 92: **292**
Sâffât 93: **292**
Sâffât 94: **292**
1. ﴿يَزِفُّونَ﴾ "yeziffûne" İfadesi 292
Sâffât 95: **292**
Sâffât 96: **293**
Sâffât 97: **293**
Sâffât 98: **293**
Sâffât 99: **293**
Sâffât 100: **293**
1. İbrâhim'in Rabbinden İsteği 294
Sâffât 101: **294**
1. Hz. İbrâhim'in Kurban Kıssası 294
Sâffât 102: **297**
Sâffât 103-105: **297**
Sâffât 106: **298**
Sâffât 107: **298**
Sâffât 108-109: **298**
Sâffât 110: **298**
Sâffât 112: **298**
1. İshak'ın Nübüvvetinin Müjdelenmesi 299
Sâffât 113: **299**
1. İyi ve Kendine Kötülük Edenlerle Kastedilen 299
Sâffât 114: **299**
Sâffât 115: **300**
Sâffât 116: **300**
Sâffât 117: **300**
Sâffât 118: **300**
Sâffât 119-120: **300**

Sâffât 121: **301**
Sâffât 122: **301**
Sâffât 123: **301**
Sâffât 124: **301**
Sâffât 125-126: **301**
1. ﴿بَعْلًا﴾ "ba'len" İfadesi 302
Sâffât 127: **302**
Sâffât 128: **302**
Sâffât 129: **302**
Sâffât 130: **302**
1. ﴿إِلْ يَاسِينَ﴾ "ilyâsîne" İfadesi 303
Sâffât 131: **303**
Sâffât 132: **303**
Sâffât 133: **303**
Sâffât 134: **303**
Sâffât 135: **303**
1. ﴿الْغَابِرِينَ﴾ "el-ğâbirîne" İfadesi 304
Sâffât 136: **304**
Sâffât 137-138: **304**
1. Onların Yurtlarına Uğramakla Kastedilen 304
Sâffât 139: **305**
Sâffât 140: **305**
1. ﴿الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ "el-fülki'l-meşhûni" İfadesi 305
Sâffât 141: **305**
1. Hz. Yûnus'un Kura Çekmesi 305
Sâffât 142: **306**
Sâffât 143-144: **306**
1. Tesbih Etmekle Kastedilen 306
2. Hz. Yûnus'un Balığın Karnında Kalma Süresi 307
Sâffât 145: **307**
1. Hz. Yûnus Hangi Halde Dışarı Çıkarıldı? 307
Sâffât 146: **307**
1. Yaktîn Nedir? 307
Sâffât 147: **308**
Sâffât 148: **308**
1. Süreyle Kastedilen 308

Sâffât 149: **308**
1. Meleklere Tapan ve Onları Allah'ın Kızları Gören Müşrikler 309
Sâffât 150: **309**
Sâffât 151: **309**
1. ﴿مِنْ إِفْكِهِمْ﴾ "min ifkihim" İfadesi 309
Sâffât 152: **310**
Sâffât 153: **310**
Sâffât 154: **310**
Sâffât 155: **310**
Sâffât 156: **310**
Sâffât 157: **310**
1. Hangi Konuda Kitap Getirmeleri İsteniyor? 311
Sâffât 158: **311**
1. ﴿الْجِنَّةُ﴾ "el-cinneti" İfadesi 311
2. Huzura Getirilmekle Kastedilen 311
Sâffât 159: **312**
Sâffât 160: **312**
Sâffât 161: **312**
Sâffât 162-163: **312**
1. ﴿بِفَاتِنِينَ﴾ "fâtinîne" İfadesi 312
[2. ﴿إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ﴾ "illâ men hüve sâli'l-cahîmi" İfadesi] 313
Sâffât 164: **313**
1. Bu Sözü Kim Söylemektedir? 313
Sâffât 165: **313**
1. Meleklerin Saf Saf Durmasının Anlamı 313
Sâffât 166: **314**
Sâffât 167: **314**
Sâffât 168: **314**
1. Öncekilere Ait Bir Zikirle Kastedilen 314
Sâffât 169: **315**
Sâffât 170: **315**
Sâffât 171: **315**
Sâffât 172: **315**
1. Nasıl Yardım Edilecektir? 316
Sâffât 173: **316**
Sâffât 174: **316**

1. Buradaki Süreyle Kastedilen 316
Sâffât 175: **316**
Sâffât 176: **317**
Sâffât 177: **317**
1. ﴿فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ﴾ "fe sâe sabâhu'l-münzerîne" İfadesi 317
Sâffât 178: **317**
Sâffât 179: **317**
Sâffât 180: **318**
Sâffât 181: **318**
Sâffât 182: **318**

38. SÂD SÛRESİ

Sâd 1: **319**
1. Sâd Harfi 319
2. ﴿ذِي الذِّكْرِ﴾ "zi'z-zikri" İfadesi 319
Sâd 2: **319**
Sâd 3: **320**
1. Feryatları İşe Yaramadı 320
Sâd 4: **320**
1. Kime Yalancı ve Sihirbaz Dediler? 320
Sâd 5: **321**
Sâd 6: **321**
Sâd 7: **321**
1. Son Dinle Kastedilen 321
2. Nüzûl Sebebi 321
3. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Kur'ân'ı Uydurduğu İftirası 324
Sâd 8: **325**
Sâd 9: **325**
Sâd 10: **325**
1. Yollarla Kastedilen 325
Sâd 11: **326**
Sâd 12: **326**
1. Firavun'un Kazıklar Sahibi Oluşunun Anlamı 326
Sâd 13: **326**
Sâd 14: **327**
Sâd 15: **327**

Sâd 16: **327**
Sâd 17: **327**
Sâd 18-19: **327**
Sâd 20: **328**
1. Dâvûd'un Hükümdarlığının Güçlendirilmesinin Anlamı 328
2. ﴿فَصْلَ الْخِطَابِ﴾ "fasle'l-hıtâbi" İfadesi 328
Sâd 21-24: **329**
1. Dâvûd ve İki Davacının Kıssası 329
Sâd 25: **334**
Sâd 26: **334**
1. Dâvûd'un Halife Kılınmasıyla Kastedilen 334
2. Adaletle Hüküm Vermenin Anlamı 335
3. Hevaya Uymamakla Kastedilen 335
4. Unutmalarıyla Kastedilen 335
5. Âyette Takdim ve Te'hir Olması 335
Sâd 27: **336**
Sâd 28: **336**
Sâd 29: **336**
1. ﴿أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾ "ülü'l-elbâbi" İfadesi 336
Sâd 30: **337**
Sâd 31: **337**
1. ﴿الصَّافِنَاتُ﴾ "es-sâfinâtü" İfadesi 337
Sâd 32: **337**
1. Hayır Sevgisiyle Kastedilen 337
2. Rabbini Anmasıyla Kastedilen 338
3. ﴿تَوَارَتْ﴾ "tevârat" İfadesi 338
Sâd 33: **338**
1. Dâvûd Atlara Ne Yaptı? 338
Sâd 34: **339**
1. Hz. Süleyman'ın İmtihanı 339
Sâd 35: **343**
Sâd 36: **343**
1. ﴿رُخَاءً﴾ "ruhâen" ve ﴿حَيْثُ أَصَابَ﴾ "haysü esâbe" İfadeleri 343
Sâd 37: **344**
Sâd 38: **344**
1. ﴿الْأَصْفَادِ﴾ 'el-asfâd' İfadesi 344

Sâd 39: **344**
1. Hz. Süleyman'a Verilen Yetki 345
Sâd 40: **345**
Sâd 41: **345**
1. Yorgunluk ve Eziyetle Kastedilen 345
Sâd 42: **346**
Sâd 43: **346**
Sâd 44: **346**
Sâd 45: **346**
1. Güç ve Basiretle Kastedilen 346
Sâd 46: **347**
1. Anılan Peygamberlerin Donatılması 347
Sâd 47: **347**
Sâd 48: **347**
Sâd 49: **348**
1. ﴿ذِكْرٌ﴾ "zikrun" ve ﴿حُسْنَ مَآبٍ﴾ "hüsne meâbin" Kelimeleri 348
Sâd 50: **348**
Sâd 51: **348**
Sâd 52: **349**
1. Cennet Eşlerinin Özellikleri 349
2. ﴿أَتْرَابٌ﴾ "etrâbün" Kelimesi 349
Sâd 53: **349**
1. Dünyadayken Ahirete Dair Vadedilen Şeyler 350
Sâd 54: **350**
1. Dünya ve Cennet Nimetlerinin Farkı 350
Sâd 55: **350**
1. ﴿شَرَّ مَآبٍ﴾ "şerra meâbin" İfadesi 351
Sâd 56: **351**
Sâd 57: **351**
1. ﴿حَمِيمٌ﴾ "hamîmün" İfadesi 351
2. ﴿غَسَّاقٌ﴾ "ğassâkun" İfadesi 351
Sâd 58: **352**
Sâd 59: **352**
Sâd 60: **352**
Sâd 61: **352**
Sâd 62: **353**

Sâd 63: **353**
Sâd 64: **353**
Sâd 65: **353**
Sâd 66: **353**
Sâd 67: **354**
1. Âyetteki Büyük Haberle Kastedilen 354
Sâd 68: **354**
1. Yüce Topluluğun Tartıştıkları Şey 354
Sâd 69: **355**
Sâd 70: **355**
Sâd 71: **355**
Sâd 72: **355**
Sâd 73: **355**
Sâd 74: **356**
Sâd 75: **356**
Sâd 76: **356**
Sâd 77: **356**
Sâd 78: **356**
Sâd 79: **357**
Sâd 80-81: **357**
Sâd 82-83: **357**
Sâd 84: **357**
Sâd 85: **357**
1. Allah'ın Yemini 358
Sâd 86: **358**
Sâd 87: **358**
Sâd 88: **358**
1. Süre ile Kastedilen 358

39. ZÜMER SÛRESİ

Zümer 1: **360**
Zümer 2: **360**
1. Âyette Emredilen 360
Zümer 3: **361**
1. ﴿زُلْفَىٰ﴾ "zülfâ" İfadesi 361
Zümer 4: **361**

Zümer 5: **361**
1. Allah'ın Gece ve Gündüzü Değiştirmesi 362
Zümer 6: **362**
1. İnsanın Yaratılış Evreleri 363
2. ﴿ظُلُمَاتِ ثَلٰثٍ﴾ "üç karanlık" İfadesi 363
3. Döndürülmekle Kastedilen 363
Zümer 7: **364**
1. Allah'ın Küfürden Razı Olmadığı 364
Zümer 8: **365**
1. ﴿أَنْدَادًا﴾ "endâden" İfadesi 365
Zümer 9: **365**
1. ﴿قَانِتٌ﴾ "kānitün" ve ﴿آنَاءَ اللَّيْلِ﴾ "ânâe'l-leyli" İfadeleri 366
Zümer 10: **366**
1. Hesapsız Mükâfat Nerede Olacak? 366
Zümer 11: **366**
Zümer 12: **367**
Zümer 13: **367**
Zümer 14: **367**
Zümer 15: **367**
Zümer 16: **368**
Zümer 17: **368**
1. ﴿الطَّاغُوتَ﴾ "et-tâğûte" ve ﴿وَأَنَابُوا إِلَى اللهِ﴾ "ve enâbû ilallâhi" İfadeleri 368
Zümer 18: **369**
1. En Güzeline Uymakla Kastedilen 369
Zümer 19: **369**
Zümer 20: **369**
Zümer 21: **370**
Zümer 22: **370**
1. Göğsün Açılması ve Nûr 370
Zümer 23: **371**
1. Müteşâbih ve Mesânî 371
2. Allah'ın Zikriyle Kastedilen 371
Zümer 24: **372**
Zümer 25: **372**
Zümer 26: **372**
Zümer 27: **372**

Zümer 28: **373**
1. Eğrilik Bulunmamasının Anlamı 373
Zümer 29: **373**
1. Âyetteki Darb-ı Mesel Ne İçindir? 373
Zümer 30: **374**
Zümer 31: **374**
Zümer 32: **374**
Zümer 33: **374**
1. Âyette Kastedilen Kişi 374
Zümer 34: **375**
Zümer 35: **375**
Zümer 36: **375**
1. "Kulu" İfadesiyle Kastedilen 375
2. O'ndan Başkalarıyla Kastedilen 376
Zümer 37: **376**
Zümer 38: **376**
Zümer 39-40: **377**
Zümer 41: **377**
1. "Vekil değilsin" İfadesi 377
Zümer 42: **377**
1. Allah'ın, Ruhları Alması 378
Zümer 43: **378**
Zümer 44: **378**
Zümer 45: **379**
1. ﴿اشْمَأَزَّتْ﴾ "işme'ezzet" İfadesi 379
Zümer 46: **379**
1. ﴿فَاطِرَ﴾ "fâtır" İfadesinin Anlamı 380
Zümer 47: **380**
1. Hesap Etmedikleri Şeylerle Karşılaşmaları 380
Zümer 48: **380**
Zümer 49: **381**
Zümer 50: **381**
1. Âyette Bahsedilenler 381
Zümer 51: **381**
1. "Bunlardan zulmedenler" İfadesi 382
Zümer 52: **382**

Zümer 53: **382**
1. Nüzûl Sebebi 382
Zümer 54: **383**
1. Allah'a Teslim Olmakla Kastedilen 383
Zümer 55: **383**
1. İndirilenin En Güzeliyle Kastedilen 384
Zümer 56: **384**
1. ﴿يَا حَسْرَتَى﴾ "yâ hasratâ" İfadesi 384
2. ﴿مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللهِ﴾ "mâ ferrattü fî cenbillâh" İfadesi 385
3. Kiminle Alay Etmek Kastedildi? 385
Zümer 57-58: **385**
Zümer 59: **385**
Zümer 60: **386**
Zümer 61: **386**
1. Allah Hangi Sebeple Takvâ Sahiplerini Kurtaracak? 386
Zümer 62: **386**
Zümer 63: **387**
1. Göklerin ve Yerin Anahtarları Ne Demek? 387
Zümer 64: **387**
Zümer 65: **387**
Zümer 66: **388**
Zümer 67: **388**
1. Allah'ı Hakkıyla Takdir Edememenin Anlamı 388
Zümer 68: **388**
1. ﴿فَصَعِقَ﴾ "fe sa'ika" İfadesi 389
2. Allah'ın Müstesna Tuttukları 389
3. Tekrar Üflenmesiyle Kastedilen 389
4. Ayağa Kalkıp Bakmaları Ne Zaman Olacak? 389
Zümer 69: **390**
1. ﴿وَأَشْرَقَتِ﴾ "ve eşrakat" İfadesi 390
2. Kitabın Konulmasının Anlamı 390
3. ﴿الشُّهَدَاءِ﴾ "eş-şühedâ" İfadesi 390
Zümer 70: **391**
Zümer 71: **391**
Zümer 72: **392**
Zümer 73: **392**

1. Mü'minlere Cennetin Tanıtılması 392
Zümer 74: **392**
1. Miras Kılınan Yer ile Kastedilen 393
Zümer 75: **393**
1. Arş ile Kastedilen 393

40. MÜ'MİN SÛRESİ

Mü'min 1: **394**
1. "Hâ, Mîm" İfadesi 394
Mü'min 2-3: **394**
Mü'min 4: **394**
Mü'min 5: **395**
1. Her Ümmetin, Peygamberini Yakalamaya Azmetmesinin Anlamı 395
Mü'min 6: **395**
Mü'min 7: **396**
Mü'min 8: **396**
Mü'min 9: **396**
Mü'min 10: **396**
1. Cehennemliklerin Kendilerine Olan Gazapları 397
Mü'min 11: **397**
1. İki Ölüm, İki Dirilmeyle Kastedilen 397
Mü'min 12: **398**
Mü'min 13: **398**
1. Âyetleri Ancak Kimler Anlar? 398
Mü'min 14: **398**
Mü'min 15: **399**
1. Ruh ve Kavuşma Günü 399
Mü'min 16: **399**
Mü'min 17: **399**
Mü'min 18: **400**
1. Kıyamet Gününde Kalplerin Hali 400
2. Sıcak Dost ve Şefaatçi 400
Mü'min 19: **401**
1. Gözlerin Hainliği 401
Mü'min 20: **401**
Mü'min 21: **401**
Mü'min 22: **402**

Mü'min 23-24: **402**
Mü'min 25: **402**
Mü'min 26: **402**
Mü'min 27: **403**
Mü'min 28: **403**
1. Mü'min Kul Kimdir? 403
2. Müsrif ile Kastedilen 404
Mü'min 29: **404**
1. "Bu topraklar" İfadesiyle Kastedilen 404
Mü'min 30-31: **404**
Mü'min 32: **405**
1. Çağrışma Günü ile Kastedilen 405
Mü'min 33: **405**
Mü'min 34: **405**
1. "Daha önce" İfadesiyle Kastedilen 406
Mü'min 35: **406**
Mü'min 36: **406**
Mü'min 37: **406**
1. Yollarla Kastedilen 407
Mü'min 38: **407**
Mü'min 39: **407**
Mü'min 40: **407**
Mü'min 41: **408**
Mü'min 42: **408**
Mü'min 43: **408**
1. Kimler Onlara İcâbet Edemez? 408
Mü'min 44: **409**
1. Allah'a Havale Etmenin Anlamı 409
Mü'min 45: **409**
1. Firavun Ailesiyle Kastedilen 409
Mü'min 46: **410**
1. Firavun Ailesinin Âkıbeti 410
Mü'min 47: **410**
Mü'min 48: **410**
Mü'min 49: **411**
Mü'min 50: **411**

Mü'min 51: **411**
1. Rasûllerin ve Mü'minlerin, Yardıma Uğrasalar da Öldürülmüş Olmaları 411
2. Şahitlerin Şahitlik Edeceği Gün 412
3. Allah'ın Rasûllere ve Mü'minlere Nasıl Yardım Ettiği 412
Mü'min 52: **412**
1. Kötü Yurt 413
Mü'min 53-54: **413**
Mü'min 55: **413**
Mü'min 56: **413**
Mü'min 57: **414**
Mü'min 58: **414**
Mü'min 59: **414**
Mü'min 60: **414**
1. ﴿عَنْ عِبَادَتِي﴾ "an ibâdetî" İfadesi 415
2. ﴿دَاخِرِينَ﴾ "dâhırîne" İfadesi 415
Mü'min 61: **415**
Mü'min 62: **415**
Mü'min 63: **416**
Mü'min 64: **416**
Mü'min 65: **416**
Mü'min 66: **416**
Mü'min 67: **417**
Mü'min 68: **417**
Mü'min 69: **417**
Mü'min 70: **417**
Mü'min 71-72: **418**
1. ﴿يُسْجَرُونَ﴾ "yüscerûne" İfadesi 418
Mü'min 73-74: **418**
Mü'min 75: **418**
1. Ne ile Şımardılar? 419
2. ﴿تَمْرَحُونَ﴾ "temrahûne" İfadesi 419
Mü'min 76: **419**
Mü'min 77: **419**
Mü'min 78: **420**
Mü'min 79: **420**
Mü'min 80: **420**

Mü'min 81: **420**
Mü'min 82: **421**
Mü'min 83: **421**
Mü'min 84: **421**
1. ﴿بَأْسَنَا﴾ "be'senâ" İfadesi 421
Mü'min 85: **422**

41. FUSSİLET SÛRESİ

Fussilet 1-2: **423**
Fussilet 3: **423**
1. Tafsil Edilmesinin Anlamı 423
Fussilet 4: **423**
Fussilet 5: **424**
1. ﴿أَكِنَّةٍ﴾ "ekinnetin" ve ﴿وَقْرٌ﴾ "vakrun" İfadeleri 424
Fussilet 6-7: **424**
1. Müşriklerin Zekâtlarının Kendilerine Faydası Olmaz 424
Fussilet 8: **425**
1. İman Edip Sâlih Amel İşleyenlerin Mükâfatı 425
2. Allah'ın Cennet Ehline Minnet Etme Hakkı Vardır 425
3. Âyet Kimler Hakkındadır? 425
Fussilet 9: **426**
Fussilet 10: **426**
1. Allah'ın Kâinata Takdiri 426
Fussilet 11: **427**
1. Allah'ın Duman Halindeki Göğe Yönelmesi 427
Fussilet 12: **427**
1. Allah'ın Gökleri Yaratması ve Donatması 428
Fussilet 13: **428**
Fussilet 14: **428**
Fussilet 15: **429**
Fussilet 16: **429**
1. ﴿رِيحًا صَرْصَرًا﴾ "rîhan sarsaran" İfadesi 429
Fussilet 17: **429**
1. Semûd'un Körlüğü Tercih Etmesi 430
2. ﴿الْهُونِ﴾ "el-hûni" İfadesi 430
Fussilet 18: **430**

Fussilet 19: **430**
1. Allah'ın Düşmanları Nasıl Toplanacaktır? 431
Fussilet 20: **431**
Fussilet 21: **431**
1. Derilerle Kastedilen 432
Fussilet 22: **432**
1. Örtünmemekten Kastedilen 432
Fussilet 23: **432**
1. ﴿أَرْدَاكُمْ﴾ "erdâküm" İfadesi 433
Fussilet 24: **433**
Fussilet 25: **433**
1. Arkadaşlarla Kastedilen 433
2. Süslü Göstermelerinin Anlamı 434
Fussilet 26: **434**
Fussilet 27: **434**
Fussilet 28: **434**
Fussilet 29: **435**
1. Saptıranlar Kimlerdir? 435
Fussilet 30: **435**
1. Sonra Dosdoğru Olmakla Kastedilen 436
2. Melekler Ne Zaman İnerler? 436
3. Korku ve Üzüntünün Hangi Konuda Olmaması İsteniyor? 436
4. Cennet Nerede Vadedilmiştir? 436
Fussilet 31: **437**
1. Meleklerin Dünyada ve Ahirette Dostluğu 437
Fussilet 32: **437**
Fussilet 33: **437**
1. En Güzel Sözlü Kimdir? 438
Fussilet 34: **438**
Fussilet 35: **438**
Fussilet 36: **438**
1. Şeytanın Dürtmesinden Sığınma 439
Fussilet 37: **439**
Fussilet 38: **439**
Fussilet 39: **439**
1. ﴿خَاشِعَةً﴾ "hâşi'aten" İfadesi 440

2. ﴿رَبَتْ﴾ "rabet" İfadesi 440
Fussilet 40: **440**
1. ﴿يُلْحِدُونَ﴾ "yulhidûne" İfadesi 441
Fussilet 41: **441**
1. Kur'ân'ın Aziz Olmasının Anlamı 441
Fussilet 42: **441**
1. Bâtıl ile Kastedilen 442
Fussilet 43: **442**
1. Önceki Rasûllere Söylenen Şey 442
Fussilet 44: **443**
1. Tafsil Edilmesiyle Kastedilen 443
2. ﴿ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ﴾ "Başka dilde bir kitap ve Arap bir peygamber, öyle mi?" İfadesi 443
3. Hidâyet ve Şifa Olan Nedir? 443
4. ﴿وَقْرٌ﴾ "vakrun" İfadesi 444
5. Kalpleri Kur'ân'a Kör 444
Fussilet 45: **444**
1. Hangi Durumda Aralarında Hüküm Verilirdi? 444
Fussilet 46: **445**
Fussilet 47: **445**
1. ﴿أَكْمَامِهَا﴾ "ekmâmihâ" İfadesi 445
2. ﴿اٰذَنَّاكَ﴾ "âzennâke" İfadesi 445
Fussilet 48: **446**
1. Âyette Bahsesilenler Neyi Anladılar? 446
Fussilet 49: **446**
1. Ümitsizliğe Düşen İnsanla Kastedilen 446
Fussilet 50: **447**
1. Daha Güzelle Kastedilen 447
Fussilet 51: **447**
1. Yüz Çevirip Yan Çizen İnsan 447
2. Engin Dua ile Kastedilen 448
Fussilet 52: **448**
Fussilet 53: **448**
1. Ufuklarda Gösterilecek Âyetler 449
2. Nefislerinde Gösterilecek Âyetler 449
Fussilet 54: **449**
1. ﴿مِرْيَةٍ﴾ "miryetin" İfadesi 449

42. ŞÛRÂ SÛRESİ

Şûrâ 1-2: **450**
Şûrâ 3: **450**
Şûrâ 4: **450**
Şûrâ 5: **450**
1. ﴿يَتَفَطَّرْنَ﴾ "yetefattarne" İfadesi 451
2. Meleklerin Yeryüzündekilere İstiğfarı 451
Şûrâ 6: **451**
Şûrâ 7: **451**
1. Şehirlerin Anası ve Toplanma Günü İfadeleri 452
Şûrâ 8: **452**
Şûrâ 9: **452**
Şûrâ 10: **452**
Şûrâ 11: **453**
Şûrâ 12: **453**
1. Göklerin ve Yerin Anahtarları İfadesi 453
Şûrâ 13: **454**
1. Dinin Tamamını Dosdoğru Tutun 454
2. Dini Dosdoğru Tutmakla Kastedilen 454
3. O'na Yönelmekle Kastedilen 454
Şûrâ 14: **455**
1. Önceden Geçmiş Sözle Kastedilen 455
2. Kitab'a Vâris Kılınanlar 455
Şûrâ 15: **456**
1. Kılıç Âyetinden Önceki Durum 456
Şûrâ 16: **456**
Şûrâ 17: **456**
Şûrâ 18: **457**
Şûrâ 19: **457**
Şûrâ 20: **457**
Şûrâ 21: **457**
Şûrâ 22: **458**
Şûrâ 23: **458**
1. Akrabalık ile Kastedilen 458
2. ﴿وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً﴾ "ve men yakterif haseneten" İfadesi 459
3. Allah'ın Ğafûr ve Şekûr İsimleri 459

Şûrâ 24: **459**
1. ﴿يَخۡتِمۡ﴾ "yahtim" İfadesi 459
Şûrâ 25: **460**
Şûrâ 26: **460**
1. Allah'ın İman Edip Sâlih Amel İşleyenlere İcabeti 460
Şûrâ 27: **460**
Şûrâ 28: **461**
1. Rahmetle Kastedilen 461
Şûrâ 29: **461**
Şûrâ 30: **461**
Şûrâ 31: **462**
Şûrâ 32: **462**
1. ﴿الۡجَوَارِ﴾ "el-cevâri" ve ﴿الۡاَعۡلَامِ﴾ "el-a'lâmi" Kelimeleri 462
Şûrâ 33: **462**
1. Allah Dilerse Gemileri Akmaz Kılar 462
Şûrâ 34: **463**
1. Helâk Etmesiyle Kastedilen 463
Şûrâ 35: **463**
1. ﴿مَحِيصٍ﴾ "mahîsin" İfadesi 463
Şûrâ 36: **464**
Şûrâ 37: **464**
1. ﴿الۡفَوَاحِشَ﴾ "el-fevâhışe" İfadesi 464
Şûrâ 38: **464**
Şûrâ 39: **465**
1. Mü'minlerin Haksızlık Karşısındaki Tutumları 465
Şûrâ 40: **465**
1. Kötülüğe Verilecek Karşılık 465
Şûrâ 41: **466**
Şûrâ 42: **466**
Şûrâ 43: **466**
Şûrâ 44: **466**
1. Dönüşle Kastedilen 467
Şûrâ 45: **467**
1. ﴿خَاشِعِينَ﴾ "hâşi'îne" İfadesi 467
2. ﴿مِنۡ طَرۡفٍ خَفِيٍّ﴾ "min tarfin hafiyyin" İfadesi 467
3. İnsanların Kendilerini Ziyana Sokmaları 468

Şûrâ 46: **468**
Şûrâ 47: **468**
1. Sığınacak Yerle Kastedilen 468
Şûrâ 48: **469**
Şûrâ 49: **469**
1. Allah'ın Evlat Bahşetmesi 469
Şûrâ 50: **470**
1. Allah'ın Kimini Kısır Yapması 470
Şûrâ 51: **470**
1. Allah'ın Beşerle Konuşma Yolları 470
Şûrâ 52: **471**
1. Ruh ile Kastedilen 471
2. Kitap ve İmanın Ne Olduğunu Bilmeyenle Kastedilen 471
3. Nûr Kılınan Nedir? 472
4. Dosdoğru Yol ile Kastedilen 472
Şûrâ 53: **472**

43. ZUHRUF SÛRESİ

Zuhruf 1: **473**
Zuhruf 2: **473**
1. Kitapla Kastedilen 473
Zuhruf 3: **473**
1. "Kur'ân kıldık" İfadesi 474
Zuhruf 4: **474**
Zuhruf 5: **474**
1. ﴿أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ الذِّكْرَ﴾ "e fe nadribü ankümü'z-zikra" İfadesi 474
Zuhruf 6: **475**
Zuhruf 7: **475**
Zuhruf 8: **475**
Zuhruf 9: **475**
Zuhruf 10: **475**
1. ﴿مَهْدًا﴾ "mehden" ve ﴿سُبُلًا﴾ "sübülen" İfadeleri 476
Zuhruf 11: **476**
Zuhruf 12: **476**
Zuhruf 13: **476**
1. ﴿مُقْرِنِينَ﴾ "mukrinîne" İfadesi 477

Zuhruf 14: **477**
Zuhruf 15: **477**
1. Müşriklerin Allah'a Kızları İsnat Etmeleri 477
Zuhruf 16: **477**
Zuhruf 17: **478**
Zuhruf 18: **478**
1. Âyette Bahsedilenler 478
Zuhruf 19: **478**
Zuhruf 20: **479**
Zuhruf 21: **479**
Zuhruf 22: **479**
Zuhruf 23: **479**
1. ﴿عَلَى أُمَّةٍ﴾ "alâ ümmetin" İfadesi 479
Zuhruf 24: **480**
Zuhruf 25: **480**
Zuhruf 26: **480**
Zuhruf 27: **480**
1. ﴿فَطَرَنِي﴾ "fetaranî" İfadesi 481
Zuhruf 28: **481**
1. Kelimeyle Kastedilen 481
2. Ardından Geleceklerle Kastedilen 481
Zuhruf 29: **482**
Zuhruf 30: **482**
1. Kureyş'in Kur'ân Karşısındaki Tutumu 482
Zuhruf 31: **482**
1. İki Şehir ve İki Adamla Kastedilen 483
Zuhruf 32: **483**
1. İnsanların Birbirlerine Üstün Kılınmalarının Hikmeti 483
2. Rabbin Rahmetiyle Kastedilen 484
3. Onların Topladıklarından Daha Hayırlı Olan 484
4. ﴿سُخْرِيًّا﴾ "suhriyyen" İfadesi 484
Zuhruf 33: **484**
1. Tek Bir Ümmetle Kastedilen 485
2. ﴿مَعَارِجَ﴾ "me'ârice" İfadesi 485
Zuhruf 34-35: **485**
1. ﴿وَزُخْرُفًا﴾ "zuhrufen" İfadesi 485

Zuhruf 36: **486**
1. ﴿يَغْشُ﴾ "ya'şu" İfadesi 486
Zuhruf 37: **486**
Zuhruf 38: **486**
Zuhruf 39: **487**
Zuhruf 40: **487**
Zuhruf 41: **487**
1. Allah'ın İntikam Alması 487
Zuhruf 42: **487**
1. Kâfirlere Vadedilen Azabın Hz. Nebî'ye (s.a.v.) Gösterilmesi 488
Zuhruf 43: **488**
1. Vahye Sarılmakla Kastedilen 488
Zuhruf 44: **488**
1. Kur'ân'ın Hz. Nebî (s.a.v.) ve Kavmi İçin Şeref Olduğu 489
Zuhruf 45: **489**
1. Önceki Rasûllere Sorulması İstenen Şey 489
Zuhruf 46: **489**
Zuhruf 47: **490**
Zuhruf 48: **490**
Zuhruf 49: **490**
Zuhruf 50: **490**
Zuhruf 51: **490**
Zuhruf 52: **491**
1. Firavun'un Kendini Mûsâ'dan Hayırlı Görmesi 491
2. ﴿مَهِينٌ﴾ "mehînün" İfadesi 491
3. ﴿لَا يَكَادُ يُبِينُ﴾ "lâ yekâdü yübînü" İfadesi 491
Zuhruf 53: **492**
1. Meleklerin Nasıl Gelmesini İstediler? 492
Zuhruf 54: **492**
Zuhruf 55: **492**
1. ﴿فَلَمَّا آسَفُونَا﴾ "felemmâ âsefûnâ" İfadesi 493
Zuhruf 56: **493**
1. ﴿سَلَفًا وَمَثَلًا﴾ "selefen ve meselen" İfadesi 493
Zuhruf 57: **493**
1. ﴿يَصِدُّونَ﴾ "yasıddûne" İfadesi 494
Zuhruf 58: **494**

1. Nüzûl Sebebi 494
Zuhruf 59: **495**
Zuhruf 60: **495**
1. Allah Dileseydi Melekleri İnsanların Yerine Geçirirdi 495
Zuhruf 61: **495**
1. Kıyametin Bilgisiyle Kastedilen 496
2. ﴿فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا﴾ "fe lâ temterunne bihâ" İfadesi 496
Zuhruf 62: **496**
Zuhruf 63: **496**
1. Hikmetle Kastedilen 497
Zuhruf 64: **497**
Zuhruf 65: **497**
1. Gruplarla Kastedilen 497
2. Can Yakıcı Gün 497
Zuhruf 66: **498**
Zuhruf 67: **498**
Zuhruf 68-69: **498**
Zuhruf 70: **498**
Zuhruf 71: **499**
1. ﴿صِحَافٍ﴾ "sıhâfin" ve ﴿أَكْوَابٍ﴾ "ekvâbin" İfadeleri 499
Zuhruf 72: **499**
Zuhruf 73: **499**
Zuhruf 74: **499**
Zuhruf 75: **500**
1. ﴿وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ "ve hüm fîhi müblisûne" İfadesi 500
Zuhruf 76: **500**
Zuhruf 77: **500**
1. Cehennem Bekçisi Mâlik'in Cehennemdekilere Cevabı 501
Zuhruf 78: **501**
1. Hakla Kastedilen 501
Zuhruf 79: **501**
Zuhruf 80: **501**
1. Elçilerle Kastedilen 502
Zuhruf 81: **502**
1. Rahmân'ın Çocuğu Yoktur 502
Zuhruf 82: **503**

Zuhruf 83: **503**
1. Âyette Bahsedilen Gün Nedir? 503
Zuhruf 84: **503**
Zuhruf 85: **503**
Zuhruf 86: **504**
Zuhruf 87: **504**
Zuhruf 88: **504**
Zuhruf 89: **504**